

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 7-8

glasilo Planinske zveze Slovenije julij-avgust 2001

Z glavo v hribe

Obutev, ki traja

MEINDL

Air Revolution

Island Lady

Ste se že kdaj ujezili, ker je na zadnjem delu vaših planinskih čevljev, tam, kjer peta drgne ob steno čevljev, že zelo kmalu nastala najprej odrgnina, potem pa vedno večja luknja? Ali pa ste nejevoljno ugotavljali, da se drage pohodniške nogavice v ničemer ne razlikujejo od navadnih cenenih bombažnih, saj vas vseeno ožulijo? Očitno ne veste dovolj o planinski obutvi. Razlog za nastanek žuljev se skriva v vlagi, ki jo nogavica (bombažna) vsrka, vendar je ne odda naprej. Na prepogljivih delih nastanejo svaljki, trenje pa povzroča žulje. Vse skupaj še poslabšamo, če namesto ene nogavice obujemo dve.

Naloga dobre, iz sodobnih materialov izdelane nogavice je, da vsrka znoj z vaših nog ter ga izloči na svojo zunanjo stran. Tu nastopijo čevlji, ki dibajo sočasno z nogavicami in odvajajo vlago. Da se učinek dobrih čevljev pozna šele ob uporabi ustreznih nogavic in obratno, sta že pred časom ugotovila nemški proizvajalec čevljev MEINDL in severnoirska tovarna nogavic BRIDGEDALE ter se odločila za skupen nastop na trgu. Obe podjetji sta med vodilnimi na svojem področju. Labko bi rekli, da uživata podoben status kot Mercedes med avtomobili oziroma Teva med sandali. V poletni planinski sezoni pomeni odločitev za navezo Bridgedale-Meindl slovo od dvojnih nogavic, prevelikih čevljev, potnih nog in žuljev. Skratka, kdor ima v glavi, ima tudi v (na) nogab.

EKSKLUZIVNI ZASTOPNIK IN DISTRIBUTER BLAGOVNIH ZNAMK MEINDL IN BRIDGEDALE V SLOVENIJI JE PODJETJE LOGOSTREND.

Bridgedale
MEINDL

PRODAJNA MESTA MEINDL: BLEDE: Trgovina KOALA SPORT, Cesta svobode

15 • KRANJSKA GORA: Trgovina KEJZAR, Staneta Crneta 33 • LJUBLJANA:

Trgovina POHODNIK, Šmartinska 152, BTC-Hala A, Trgovina ANAPURNA WAY, Krakovski nasip

10 • KRANJ: MERKUR M-SPORT, Gregorčičeva 8 • NOVA GORICA: Trgovina SUVEL SPORT, Tol-

minskih puntarjev 2 • NOVO MESTO: Trgovina ALP SPORT, Ljubljanska 27 • KAMNIK: Trgovina 3

S šport, kamniška obvoznica.

Največja izbira vseh modelov MEINDL v trgovini TOMAS SPORT, Mestni trg 18, Ljubljana. Na zalogi preko 20 različnih modelov!

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij-avgust 2001

7-8

letnik CI

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Društvo za varovanje gorá	290
Marjan Raztresen	Novo uredništvo	291
	Prvi naskok na neosvojeno trdnjavo	294
	Varuhi reda gredo na Čo Oju	295
Tomaž Banovec	Nekaj utrinkov ob 20-letnici TNP	297
	Polni dnevi novega predsednika	300
Rudi Lanz	V strminah Krna	301
Marjan Raztresen	Urednik treh obdobjí Arnošt Brilej	304
Martin Šolar	Promet na cestah v TNP	307
Gizela Tarczay	Ruski grobovi pod Triglavom	308
Lubo Urbajs	Zamolčani slovenski veleturist	310
Tomaž Humar	Ni nemogočih poti	312
Peter Hansen	Plešočí lame izpod Everesta	317
Pavle Šegula	Izpolnjena srčna želja	322
Milan Vošank	Levi steber v Jezerskem Stogu	325
	Obutev za varen planinski korak	327
Bojan Rotovnik	Slovenski planinci na obisku v Srbiji	329
Dušan Škodič	Afriška trilogija	330
Arnold Lešnik	Naš Arco	336
Mare Cestnik	Zračna slemena, temni prepadi	339
Slavko Koblar	Pinkaapotanik!	341
Milena Ožbolt	Moje hoje na Snežnik	342
Helena Giacomelli	Podobe z nešeteti poti	345
Nada Kostanjevic	Vsak doseže svoj vrh	348
	Iz planinske literature	350
	Društvene novice	356

Slika na naslovni strani: **Gora nad Bohinjem, kot iz meglene ga morja potegnjena**

Foto: Igor Modic

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2001 znaša 5400 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2001, posamezna številka stane 600 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

DRUŠTVO ZA VAROVANJE GORÁ

MARJAN RAZTRESEN

Na Jezerskem je bila letošnjega 2. junija ustanovna skupščina slovenske »sekcije« mednarodnega nevladnega in nepolitičnega združenja Mountain Wilderness International, katerega člani so naravovarstveno ozaveščeni gorniki, ki si prizadevajo za ohranjanje in zaščito neokrnjenih gorskih območij tako v svoji državi kot tudi drugje po svetu. Nacionalne organizacije Mountain Wilderness že delujejo v Franciji, Veliki Britaniji, Švici, Italiji, Avstriji, Grčiji, Indiji in Pakistanu, v Španiji pa kar dve, v Kastilji in Kataloniji. Mountain Wilderness aktivno sodeluje z različnimi organizacijami in ustanovami na mednarodni ravni, tako z Unescom, Cipro, Evropskim parlamentom, z naravovarstvenimi organizacijami in narodnimi parki, pa tudi z znanstvenimi ustanovami po vsem svetu.

Na ustanovni skupščini slovenskega Mountain Wilderness na Jezerskem se je zbralo nekaj več kot 20 znanih gornikov, ki jih je povabila četverica ustanovnih članov z **Vikijem Grošljem** na čelu, da bi tudi formalno ustanovili slovensko vejo te mednarodne gorniške naravovarstvene organizacije. Na ustanovni sestanek so bili poleg glavnega sklicatelja in treh ustanovnih članic, **Marjete Keršič Svetel**, **Nataše Pipan Nahtigal** in **Katje Krasko** (ki na Jezersko ni prišla) povabljeni kot bodoči člani tudi alpinistični smučar **Davo Karničar**, direktor Triglavskega narodnega parka **Janez Bizjak**, alpinisti **Tomaž Humar**, **Pavle Kozjek** in **Rafko Vodišek**, načelnik Postaje GRS Kranj **Tomaž Jamnik**, fotograf, alpinist in polarni popotnik **Stane Klemenc**, vsestranski gornik in fotograf **Jože Mihelič**, krasoslovec in športni plezalec **Tadej Slabe**, podpredsednik PZS in načelnik Komisije za odpravo v tuja gorstva **Tone Škarja** in podpisani, od 35 povabljenih pa jih deset ni odgovorilo na ponudbo za včlanitev, medtem ko se ustanovnega sestanka zaradi zadržanosti niso udeležili predavatelj na Fakulteti za šport **Stojan Burnik**, pedagog in slikar **Danilo Cedilnik-Den**, novinar in alpinist **Tadej Golob**, alpinisti **Tomaž Jakofčič**, **Drejc Karničar**, **Roman Robas** in **Silvo Karo**, geograf, krasoslovec in univerzitetni predavatelj **Jurij Kunaver**, vsestranski gornik **Bojan Pollak** ter zdravnik GRS in alpinist **Iztok Tomazin**.

Organizacija Mountain Wilderness je bila ustanovljena jeseni leta 1987, ko so se v italijanskem mestecu Biella na pobudo Akademskega alpinističnega kluba Sella srečali alpinisti iz različnih dežel in razpravljali o nevarnostih, ki ogrožajo neokrnjeno gorsko naravo. Sklenili so ustanoviti mednarodno organizacijo, ki bi se zavzemala za varovanje naravne dediščine gorá po svetu – in tako je bila ustanovljena organizacija Mountain Wilderness. V temeljnih točkah ustanovnega dokumenta, ki so še zdaj vodilo organizacije, so zapisali, da je neokrnjena gorska narava izredna dragocenost, ki je pomembna kot dediščina vsega človeštva. Pravi alpinisti

Na prvi redni skupščini Mountain Wilderness Slovenije na Jezerskem je bil tudi predsednik mednarodne MW Carlo Alberto Pinelli.

Alpinista Vikija Grošlja so na skupščini na Jezerskem izvolili za prvega generalnega sekretarja Slovenske MW.

zem temelji, so zapisali, na najtesnejšem stiku človeka z neokrnjeno naravo in prav ta stik sodobnega človeka s prvobitnim naravnim okoljem je najdragocenejši element alpinizma, ki po pomenu celo prekaša športne dosežke. »V današnjem svetu je namreč vse manj možnosti za doživljanje tako intenzivnega odnosa z naravo v vseh njenih razsežnostih, tudi tistih, ki človeka ogrožajo in so zanj nevarne,« je zapisano v ustanovnem dokumentu organizacije. »V gorah lahko sodobni človek še doživlja samoto, tišino, ogromne razsežnosti prostora, lahko prisluhne bučanju vetra, šumenju dežja in grmenju plazov. Od tega, kako zna prisluhniti naravi in se prilagajati njenim zakonom, je marsikdaj odvisno tudi alpinistovo življenje. V današnjem svetu, v katerem smo v vsakodnevnem življenju že povsem odvisni od tehnologije in nas obdaja okolje, ki je v veliki meri človekovo delo, so izkušnje takega doživljanja neokrnjene narave nadvse dragocene.«

Prvobitna gorska narava je dediščina, ki je pomembna za vse človeštvo: ne le za obiskovalce gorskega sveta, ampak tudi za domačine, ki prebivajo v gorah, in za ljudi v dolinah. Gore so za človeštvo glavni vir pitne vode, v gorskem svetu so poleg puščav in oceanov zadnji veliki predeli neokrnjene narave na našem planetu. Svetovna gorstva so domovanja številnih redkih vrst živali in rastlin, pa tudi območja pomembne geomorfološke naravne dediščine. Zaradi vsega tega je naravna dediščina gorá pomembna dediščina človeštva, ki smo jo dolžni ohraniti zanamcem.

Prav gorniki in alpinisti so v veliki meri odgovorni za to, da sta tehničarja in komercializacija prodrli tudi v gore, in sicer ne le v državah razvitega Zahoda, ampak povsod po svetu. Množično zahajanje v gore je povzročilo, da dolinske navade vse bolj prodirajo v gorski svet. Gorsko naravo ogrožajo prometnice, turistična infrastruktura s hoteli, smučišči in igrišči, žičnice, helikopterski prevozi, odplake. Celó na najvišjih gorah sveta se kopičijo odpadki, stare plezalne vrvi, šotori in drugo, vse to pa goram jemlje njihovo izvorno vsebino in vrednost.

Množični gorniški turizem ne ogroža le naravne dediščine gorá, ampak tudi kulturno dediščino ljudstev, ki so doma v gorskih predelih. Gorniške organizacije po svetu so se dolga desetletja trudile, da bi gore čimbolj približale obiskovalcem: nadelovali in označevali so poti, zidali kočé in bivake, ceste in parkirišča, ki olajšujejo dostop do nabolj zaželjenih ciljev in segajo vse

višje v gore. Zdaj je prišel čas, ko morajo resnični ljubitelji gorá zastaviti svojo besedo za ohranitev tistega, kar gorniki in alpinisti v gorah pravzaprav iščejo, to pa je neokrnjena gorska narava, divjina in dragocena kulturna dediščina gorskih predelov.

Zato se organizacija Mountain Wilderness zavzema za bolj spoštljiv odnos do gorá in njihove dediščine, za odnos, ki temelji na zavesti, da gore niso igrišče, ampak zelo občutljivo naravno okolje, ki ga je treba ohranjati in varovati tudi za ceno odrekovanja. Dostop do gorá in doživljanje njihove naravne in kulturne dediščine mora biti pravica vsakogar, vendar le do meje, ki ne ogroža ohranjanja vrednot, ki jih gore predstavljajo za človeštvo, pa naj gre za naravne, kulturne ali duhovne vrednote.

Tako se bo organizacija Mountain Wilderness Slovenije zavzemala za spoštljiv odnos do naravne in kulturne dediščine gorskih okolij doma in po svetu, za zavarovanje in ohranjanje te dediščine, predvsem pa tistih redkih predelov gorá, ki imajo v Sloveniji, Evropi in po svetu še značaj neokrnjene divjine.

Predsednik organizacije Mountain Wilderness International je italijanski alpinist, publicist in filmski režiser **Carlo Alberto Pinelli**, častni predsednik pa **Sir Edmund Hillary**. Med najvidnejšimi zagovorniki ohranjanja neokrnjene gorske narave in ciljev organizacije Mountain Wilderness ter hkrati njeni člani so med drugimi znameniti alpinisti **Sir Chris Bonington**, **Reinhold Messner**, **Kurt Diemberger**, **Fausto de Stefani**,

namesto komentarja

NOVO UREDNIŠTVO

Na predlog predsedstva Planinske zveze Slovenije je upravni odbor PZS na letošnji 18. seji 2. februarja razrešil dosedanji uredniški odbor ter glavnega in odgovornega urednika Planinskega vestnika in imenoval novega. Člani upravnega odbora so se odločili, naj dosedanje uredništvo ureja Planinski vestnik do vključno letošnje poletne dvojne številke, s septembrsko številko pa naj ureja glasilo PZS novo uredništvo. Za tak korak se je upravni odbor odločil, ker je prepričan, da bo novo uredništvo pripravljalo boljši Planinski vestnik od dosedanjega.

*Urednikovanje Planinskega vestnika sem prevzel z začetkom letnika 1987, ko sta mi to ponudila tedanji predsednik Planinske zveze Slovenije inž. **Tomaž Banovec** in visoki funkcionar kulturno-literarne komisije pri UO PZS dr. **Tone Strojín**. Uredniški odbor je v glavnem ostal tak, kakršen je bil pred nastopom mojega urednikovanja, dodal sem mu le nekaj novih članov, ki so vsebinsko pokrivali različna področja gorniškega delovanja.*

Tako sem s pomočjo in predvsem nadvse dragoceni nasveti nekaterih članov uredniškega odbora

uredil 14 letnikov in osem številčk Planinskega vestnika, 162 zvezkov publikacije z več kot 8200 stranmi – vsak letnik vsebuje 560 strani, debelo knjigo s planinsko vsebino torej.

*Posebej sem ponosen na prelomno leto slovenske zgodovine, ko sem na ovitku Planinskega vestnika objavil fotografijo alpinista **Janeza Janše**, člana AO Železnica iz Ljubljane, ko ga je zaprla jugoslovanska vojska, in se zavzel za člana naše organizacije, ko uradna PZS še ni nikakor reagirala na ta dogajanja. Potem sem na naslovní strani Planinskega vestnika objavil fotografijo zasneženega vrha Triglava, od koder je junija 1991. leta prvič javno zaplapolala velika slovenska zastava brez rdeče zvezde, ki so jo pri Aljaževem stolpu razvili slovenski gorski reševalci, s čimer je bil Planinski vestnik spet korak pred uradno Planinsko zvezo Slovenije. Zaradi teh dveh uredniških korakov mi je bila zagrožena odstavitev, ki pa so jo modreci v vrhu Planinske zveze preprečili.*

*Končano je še eno od obdobjí Planinskega vestnika. Od prihodnje, septembrske številke bo po sklepu upravnega odbora PZS glavni urednik Planinskega vestnika **Vladimir Habjan**, namestnik glavnega urednika **Andrej Stritar**, tehnični urednik **Igor Maher**, člani uredniškega odbora pa **Marjeta Keršič Svetel**, **Marjan Bradeško** in **Boris Strmšek**.*

Marjan Raztresen

Efforts in Mountain Protection

Montblanc + Aconcagua + Kilimanjaro + Cairngorms + Mountain Forum + Mountain Wilderness + Sustainable Tourism

Takole so pripadniki Mountain Wilderness pod Mont Blancom protestirali za ohranitev čiste gore; fotografija je bila objavljena na naslovnih strani uradnega glasila mednarodne gorniške organizacije UIAA.

Jean Christoph Lafaille, Patrick Gabarrou, Sandro Gogna in Michel Piola.

Kot je bilo rečeno na prvi redni skupščini slovenske Mountain Wilderness na Jezerskem, je pravzaprav ne navadno, da se slovenski alpinisti in drugi gorniki tej organizaciji pridružujemo šele zdaj, saj je skrb za ohranjanje naravne dediščine v gorah že po tradiciji vtkana v delovanje slovenskih planincev. Naj spomnimo, kako pomembno vlogo sta Slovensko planinsko društvo in pozneje Planinska zveza Slovenije odigrala pri nastajanju Triglavskega narodnega parka: pobude za zavarovanje naše najpomembnejše naravne dediščine v gorah so prihajale prav od gornikov, ki so najboljši poznavalci tega sveta. »Zato je toliko bolj pomembno, da smo tudi Slovenci dobili organizacijo alpinistov in drugih gornikov, ki se bodo zavzemali za to, da bodo tudi prihodnji rodovi lahko deležni nepozabnih in iskrenih doživetij neokrnjene gorske narave tako v domačih gorah kakor tudi v gorah drugje po svetu,« kot je dejal glavni pobudnik za ustanovitev slovenske organizacije Viki Grošelj.

Ni nepomembno, kar je bilo tudi rečeno na tem sestanku na Jezerskem in kar je pred leti povedal Edmund Hillary: »Če hočeš goro spoznati, jo moraš prehoditi in preplezati. Razgled, do katerega se pripeljaš z avtom ali helikopterjem, nima niti približno take vrednosti kot razgled, ki se ti odpre po dolgih urah naporenega pešačenja in plezanja.«

In prav ta razlika je temeljno sporočilo organizacije Mountain Wilderness: Če bomo gore skomercializirali, jih podredili dolinskim navadam, porušili in razvrednotili njihovo naravno podobo, bomo znanince prikrajšali za nenadomestljivo dragoceno možnost pravega intimnega doživljanja narave, ki zna biti seveda tudi surova, naporna in nevarna, nepredvidljiva in daleč močnejša od človeka, ki je pravzaprav le njen del, na kar pa pre pogosto pozabljamo.

Kot je med drugim zapisano v Deklaraciji s konference v Bielli, gorsko divjino resno ogrožajo prevozna sredstva vseh vrst. »Gorniška javnost nasprotuje nenadzorovani razširitvi alpskega smučanja z ogromno infrastrukturo in majhno kulturno vrednostjo. Dodatne uporabe helikopterjev in letal za smučanje ne bi smeli spodbujati, heliski je treba omejiti, prav tako načrtovanje novih gondol, ki bi peljale na gorske vrhove, sedla in ledenike, nadaljnjo povezavo alpskih dolin s smučarskimi žičnicami in kakršnokoli uničevanje okolja, ki je vezano nanje.

Prav tako moramo dvomiti, ali razcvet opisov poti in vodnikov ne predstavlja morebitne nevarnosti za vrednote neokrnjene narave, saj so s tem zmanjšane možnosti lastnega odkrivanja in prave gorske pustolovščine.

Zagotovo si noben gornik ne more drzniti tveganja sodbe o notranji motivaciji drugih gornikov niti kritiziranja njihove odločitve, da poskušajo spremeniti nenapisana pravila igre v moralne omejitve.«

Kot je tudi zapisano v deklaraciji z ustanovne skupščine Mountain Wilderness v Bielli, »je čas za odločna dejanja. Gorniki z vsega sveta, združeni na konferenci v Bielli, smo se odločili, da bomo ustanovili novo organizacijo ali gibanje, ki se bo posluževalo nekonvencionalne in učinkovite strategije za zaščito zadnjih nedotaknjenih predelov na Zemlji. Te strategije bodo vključevale konkretna in hkrati simbolična dejanja. Zbuditi morajo človeško domišljijo, biti morajo nekakšna idealistična provokacija, da bi s tem med obiskovalci gora vzpostavili večjo ekološko zavest.«

Ko je govoril o temeljnih ciljih in nalogah slovenske Mountain Wilderness, je Viki Grošelj dejal, da »imamo v slovenskih gorah zelo malo predelov, ki bi jih lahko imenovali divjina, če sploh še imamo kaj takega. Zelo malo je predelov, kjer ni nadelanih poti in koč, kjer pa taki predeli so, so po obsegu zelo majhni. Mountain Wilderness Slovenije se bo kot organizacija zavzemala za to, da ti redki in dragoceni predeli ostanejo karseda nedotaknjeni... Podpirali bomo delovanje Triglavskega narodnega parka in drugih ustanov, ki skrbijo in bodo skrbele za zavarovana območja v Sloveniji. Zavzemali se bomo za formalnopravno zavarovanje gorske naravne dediščine tam, kjer doslej še ni zavarovana, in si prizadevali za take načine in oblike gorniških in drugih dejavnosti, ki ne ogrožajo naravne in kulturne dediščine... Po svojih močeh bomo poskušali prispevati k uveljavljanju Alpske konvencije v Sloveniji... Trudili se bomo, da bi slovenski alpinisti v tujih gorstvih postali zgled za odgovorno ravnanje z naravno in kulturno dediščino, kot so že znani po svojih vrhunskih alpinističnih dosežkih.«

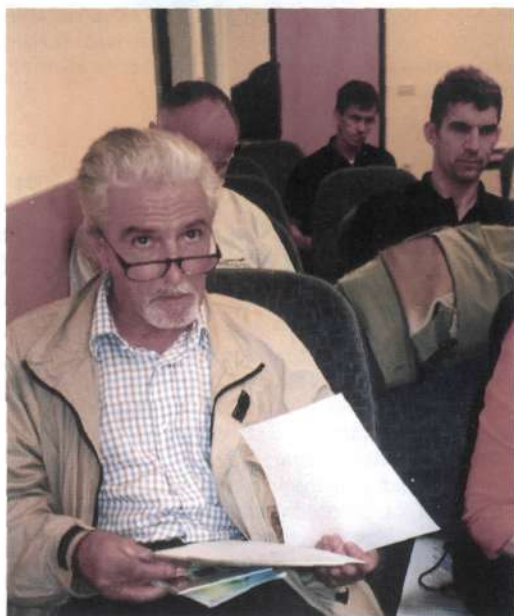
Prvo redno skupščino Mountain Wilderness Slovenije na Jezerskem je z obiskom počastil predsednik krovne organizacije Carlo Alberto Pinelli, ki je povedal nekaj besed o zgodovini tega mednarodnega gibanja, dejal, da smo med vsakim obiskom v gorah gostje gorá in naj bi se temu primerno tudi obnašali, da naj bi dali otrokom svojih otrok tudi priložnost, da spoznajo prav take gore, kakršne smo spoznavali mi, da naj bi v gorski svet odhajali predvsem zaradi estetskega doživljanja veličastnega gorskega sveta in da naj bi bile gore in plezanje v njih »rezervirano« za super ljudi v najboljšem smislu te besede.

V živahni razpravi je alpinist Tomaž Humar dejal, naj bi bila prva naloga nove organizacije ali društva, da kitajskemu veleposlaništvu napiše vljudno, vendar odločno pismo, s katerim naj zahteva, da nikoli ne izda nobenega dovoljenja za vzpon na deviško nebeško lepo tibetansko goro Kailas, ki je za tamkajšnje verne domačine popek sveta in stičišče številnih pozitivnih energij, in hkrati prekliče že izdano dovoljenje španskim alpinistom, ki bi z vzponom na goro poteptali še enega od simbolov tibetanstva. Iz vrst prisotnih je potem prišlo obvestilo, da so Španci že zavrnili ponudbo za vzpon na to goro, kot jo je pred časom tudi Reinhold Messner.

Potem ko je župan Jezerskega **Milan Kocjan** pozdravil udeležence prve skupščine in poudaril, da človek brez naravnih dobrin ne bo mogel živeti, zaradi česar jih je treba skrbno varovati, je Davo Karničar kot gostitelj – tako kot ob prejšnjih priložnostih že večkrat – skorajda vzhičen dejal, da je velik privilegij živeti v kraju, kjer je ustanovna skupščina tako pomembne organizacije ali društva, kot je Mountain Wilderness Slovenije. Vnovič se je zavzel za to, da bi morala tudi ta organizacija vpli-

Znani gornik in direktor Triglavskega narodnega parka Janez Bizjak je na skupščini povedal nekaj besed o varovanju gorskega sveta.

Na skupščini so bili tudi znani alpinisti Tomaž Jamnik, Pavle Kozjek in Davo Karničar.

Foto: Marjan Raztresen

vati na šolska vodstva, naj že v osnovne šole uvedejo okoljevarstveno gorniško vzgojo, o čemer naj jim priporočajo vrhunski alpinisti in drugi športniki, ki so otrokom zgled.

Stane Klemenc je bil kljub vsemu skeptičen, da bi lahko takšna nevladna in nepolitična organizacija, kot je MW, vplivala na grobe posege velikih gospodarskih sil v gorski svet. Ob tem je omenil velike in donosne rudnike zlata in bakra v gorskem svetu na Novi Gvineji, zaradi katerih so celo zaprli nekatera območja za turistične in tudi gorniške obiske. »Težko se bo sicer boriti proti tem gospodarsko močnim silam, vendar se je treba,« je dejal. »Neprestano je treba opozarjati na take probleme, da se bo po svetu dobro slišal ta glas.«

Skupščina je na prvih volitvah Mountain Wilderness Slovenije nato izvolila organe, ki bodo društvo vodili in upravljali tri leta. Generalni sekretar je Viki Grošelj, poleg njega sta v upravnem odboru še Marjeta Keršič Svetel in Rafko Vodišek. Nadzorni odbor sestavljajo Janez Bizjak, Nataša Pipan Nahtigal in Tone Škarja, častno razsodišče pa Danilo Cedilnik, Jurij Kunaver in Marjan Raztresen. V sedemčlanskem svetu društva sta poleg nekaterih članov upravnega in nadzornega odbora in častnega razsodišča še Pavle Kozjek in Tadej Slabe.

Kot je v nastopnem kratkem nagovoru dejal generalni sekretar Slovenskega Mountain Wilderness Viki Grošelj, »upam in verjamem, da bo MW Slovenije uspelo zagotoviti vsaj simbolna sredstva za prav vsako slovensko odpravo v tuja gorstva, ki bodo namenjena izključno čiščenju in urejanju območja, na katerem bo delovala«. Dejaj je še, da bo društvo namenjalo pozornost izobraževanju članov odprav in tudi domačinom o tem, kako pomembno je ohranjanje in varovanje narav-

ne dediščine v gorah. Obljubil je, da bo slovenski MW podpiral mednarodne projekte za zaščito gorá ter skušal z vsemi sredstvi preprečiti škodljive fizične in etične posege v dragoceni gorski svet.

Kot je omenil, je sam že dal dober zgled: odpravi Silva Kara je dal denar za nosača, ki ga bodo vzeli na pot samo zato, da bo v dolino prinesel smeti, ki bi jih odprava sicer pustila pod goro.

PETČLANSKA SLOVENSKA ODPRAVA OGRE 2001

PRVI NASKOK NA NEOSVOJENO TRDNJAVO

V centralni Karakorum v Pakistanu je 8. junija odpotovala petčlanska alpinistična odprava, katere cilj je doslej še neosvojeni vzhodni vrh 7285 metrov visoke gore Ogre ali Bainta Brak. Njen vodja je vrhunski slovenski plezalec **Silvo Karo**, člani so **Urban Ažman**, **Tomaž Jakofčič** in **Peter Mežnar**, prav malo je manjkalo, da odprava zaradi pomanjkanja denarja ni odšla na pot brez zdravnika, dobesedno zadnji trenutek je prosila za sodelovanje starega himalajskega odpravarskega mačka **dr. Damijana Meška**, ki je zdaj gotovo pomemben član odprave.

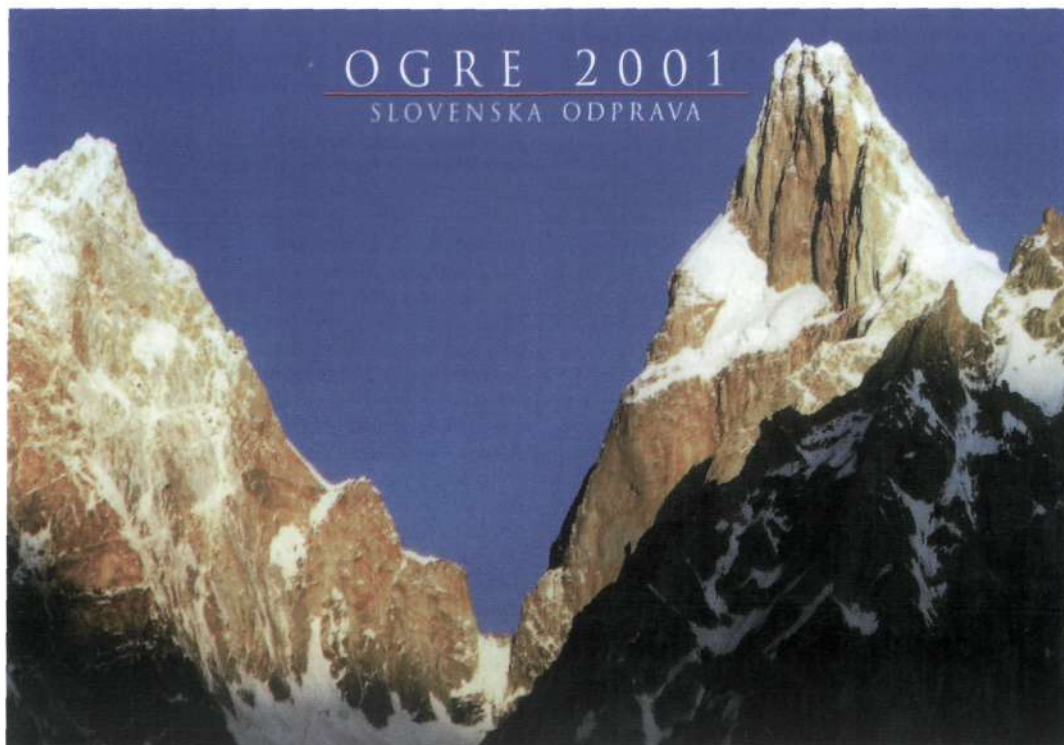
Zaradi izjemno drzne oblike spada Ogre med najbolj zaželene alpinistične cilje. Na njegov glavni vrh, ki je visok 7285 metrov, so doslej priplezali le enkrat samkrat, in sicer leta 1977; takrat sta se nanj povzpela slovita britanska alpinista **Dough Scott** in **Chris Bonington**.

Zgodba o tem vzponu, na katerem si je Scott med spustom z vrha ob vrvi zlomil obe nogi, prav gotovo spada med najbolj dramatične v zgodovini alpinizma.

Potem so vzpon poskušale ponoviti številne alpinistične naveze, vendar je gora odbila več kot dvajset poskusov drugega vzpona. Glavna pozornost plezalcev je bila usmerjena v strma stebra, ki na obeh straneh omejujeta južno steno.

Desni, jugovzhodni steber je cilj sedanje slovenske odprave. Dejstvo, da steber pripelje na doslej še neosvojeni vzhodni vrh Ogreja, visok 7150 metrov, govori o zelo zahtevnem in atraktivnem alpinističnem cilju. V tem stebru se je doslej poskusilo že deset odprav, od katerih so najvišje prišli Angleži, ki so dosegli vzhodno vršne piramide 400 višinskih metrov pod vrhom.

Vsi dosedanji poskusi plezanja na vzhodni vrh te gore –

poskušali pa so predvsem Španci, Američani iz ZDA in Angleži - so bili opravljeni v klasičnem, se pravi odpravaškem slogu, ko so alpinisti smer opremili z vrvmi in postavljali vmesne višinske tabore. Po prepričanju Silva Kara jim podvig v celoti ni uspel zato, ker se je vedno tako poslabšalo vreme, da napredovanje ni bilo mogoče. Slovenska odprava, ki naj bi bazni tabor postavila na ledeniku na nadmorski višini 5500 metrov, morda pa celo na uravnavi 300 višinskih metrov višje, kamor naj bi alpinisti zaradi podnevi padajočega kamenja in ledu vedno prišli le ponoči, se bo smeri lotila na čisti alpski način, ne da bi pred tem napenjala fiksne vrvi in postavljala višinske tabore; slovenski alpinisti bodo med plezanjem urejali bivake, ko jih bosta ujela noč ali slabo vreme.

Kot so alpinisti povedali pred odhodom iz Slovenije, naj bi po načrtih ostali nekaj časa v baznem taboru, da bi se v gorah nad njim aklimatizirali do višine 6000 metrov - »čeprav je zdaj tehnika že tako napredovala, da se je mogoče, na primer v Chamonixu, v posebnih komorah

tako aklimatizirati, da človek s takšno prilagoditvijo pride z nekaj sreče celo na vrh Mount Everesta«, kot je dejal Silvo Karo. Po taki aklimatizaciji naj bi slovenski alpinisti za vzpon in sestop v približno dva kilometra visoki smeri potrebovali med šest in devet dni, glavne težave pa pričakujejo v skalnem in kombiniranem svetu, predvsem še v vršnem delu stene, saj je od višine 400 metrov pod vrhom pa vse do vrha zelo zahtevno skalno plezanje.

Iz baznega tabora bodo alpinisti vzeli s seboj v steno čim manj zelo lahke opreme; vsekakor bodo v steno odšli brez visečih postelj, ki bi jih bistveno obremenjevale, ampak samo z opremo za bivakiranje. Odvisno od vremena bodo za plezanje iz baznega tabora na vrh vzhodnega vrha gore potrebovali šest do sedem dni, medtem ko bo sestop po isti smeri trajal precej manj. Proti vrhu gore naj bi vsekakor zaplezali do 20. julija, konec julija pa naj bi se po načrtih vrnili preko Askoleja in Skarduja v Islamabad ter od tod v Ljubljano, kamor naj bi se vrnili prve avgustovske dni.

M. R.

PRVA HIMALAJSKA ODPRAVA SLOVENSkih POLICISTOV ODIDE NA POT LETOŠNJO JESEN

VARUHI REDA GREDO NA ČO OJU

Prve letošnje septembrske dni bo z ljubljanskega letališča Brnik odšla na pot v Tibet prva himalajska odprava slovenskih policistov, ki bo štela enajst članov in ki namerava priplezati na vrh 8201 meter visoke gore Čo Oju. Po načrtih naj bi se to zgodilo v prvi polovici oktobra, v začetku novembra pa se bodo alpinisti iz policijskih vrst vrnili v Slovenijo.

Vodja odprave bo **Viki Grošelj**, slovenski alpinist, ki je stal na vrhovih največ osemtisočakov, na desetih. Organizacijski vodja bo **Tone Škarja**, zdravnik odprave pa **dr. Igor Tekavčič**. To bodo edini člani odprave, ki poklicno niso iz policijskih vrst.

Člani odprave so **Rafko Vodišek**, **Aleš Miklavčič**, **Robert Kralj**, **Matej Brajnik** (sin **Mitje Brajnika**, ki se je smrtno ponesrečil v znani helikopterski nesreči med vajo Gorske reševalne službe na Okrešlju), **Maksimilijan Trop**, **Franc Rožman** in **Izidor Kofler** ter **Davo Karničar**, ki se namerava z vrha gore smučati do baznega tabora in tako nadaljevati svojo in slovensko serijo smučanja z najvišjih vrhov sveta.

Slovenska policijska himalajska odprava bo po prihodu v glavno mesto Nepala ostala v Katmanduju le nekaj dni, da bo uredila vse potrebno in dobila nosače. Že 11. septembra nameravajo prestopiti nepalsko-kitajsko mejo in se nekaj naslednjih dni aklimatizirati v Nyalamu na nadmorski višini 3700 metrov, 15. septembra pa v nekajdnevem pohodu doseči bazo pod Čo Ojem na nadmorski višini 5500 metrov. Tam nameravajo ostati približno mesec dni in ta čas priplezati na vrh osemtisočmeterske gore, šeste najvišje gore na svetu.

Na vrhu Čo Oja so bili slovenski alpinisti prvič leta 1988, ko je bil vodja odprave **Roman Robas** in ko je na

Znak prve himalajske odprave, ki bo slovenske policiste vodila na 8201 meter visoki Čo Oju v Tibetu.

vrh prišlo kar sedem alpinistov, poleg vodje odprave še **dr. Iztok Tomazin**, **Viki Grošelj**, **Jože Rozman**, **Rado Nadvešnik**, **Marko Prezelj** in **Blaž Jereb**.

Sicer pa so bili slovenski alpinisti na tej gori in na njenih pobočjih poleg tega vsaj še na treh velikih odpravah, od katerih so bile vse tri uspešne. Prvo od teh je leta 1992 vodil **Franc Urh**, na vrh pa so poleg njega prišli v isti skupini plezalcev še njegov sin **Matija Urh** (o čemer pa slovenska javnost komajda kaj ve) ter **Aleš Cvahte**, **Marjan Gregorčič** in **Štefan Lajoja**. Aprila leta 1995 je osemčlansko odpravo na to goro vodil **Danilo Tič**, na vrh pa je prišel samo **Aco Pepevnik**. Pol leta pozneje, septembra 1995, je bil vodja velike mešane hrvaško-slovenske odprave Zagrebčan **Darko Berljak**, takrat pa so od Slovencev prišli na vrh **Stojan Burnik** ter zakonca **Marija** in **Andrej Štremfelj**.

Zaobljen vrh na sredini fotografije je Čo Oju, kamor je v začetku letošnjega septembra namenjena prva himalajska odprava slovenskih policistov, ki bo v Himalaji in okoli te gore ostala predvidoma do zadnjih letošnjih oktobrskih dni.

Foto: Viki Grošelj

Prvo himalajsko odpravo slovenskih policistov bo organizirala Planinska zveza Slovenije, namen odprave pa je vzpon na vrh te gore, ki je v Tibetu, in prvi slovenski smučarski spust z njenega vrha. To bo prva slovenska odprava, podobna odpravam policistov in vojakov razvitih držav Evrope, Amerike, Avstralije in tudi Azije (ker imajo tam pač najvišje gore sveta in vseh 14 osemtisočakov). Podobno kot tam je zato tudi organizacijo te slovenske odprave prevzela nacionalna športna organizacija, Planinska zveza Slovenije, ki je uradna članica mednarodnega alpinističnega združenja UIAA, alpiniste pa so po strokovnih kriterijih izbrali iz vrst poklicnih policistov oziroma alpinistov, ki so zaposleni pri slovenski policiji. Pomen te odprave je večstranski: po eni strani pridobivanje izkušenj za policiste v ekstremnih gorskih razmerah, po drugi odličan test zaščitne in reševalne opreme

in zvez (tudi v snegu, izrednem mrazu in redkem zraku), po tretji pa odlična predstavitev Slovenije in njenih policistov v zahtevni in visoko ocenjeni areni svetovnega alpinizma.

Seveda je taka odprava tudi denarno zahteven podvig. Planinska zveza Slovenije je amaterska organizacija brez lastnih sredstev, tudi od proračunske ustanove, kot je policija, ni mogoče pričakovati bistveno več finančne podpore, »finančni prispevek udeležencev pa tudi ne more presehati zmogljivosti povprečnega slovenskega standarda«, kot je v prošnji nekaterim denarno močnim slovenskim gospodarskim organizacijam, poslovnim sistemom in drugačnim poslovnežem napisal podpredsednik Planinske zveze Slovenije (PZS), načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva PZS in organizacijski vodja te odprave Tone Škarja.

Kot je bodočim sponzorjem in donatorjem odprave napisal Tone Škarja, bo ta odprava stala 100.000 ameriških dolarjev.

Sicer pa se je ta odprava začela že leta 1998, ko je dal uslužbenec skupnih služb slovenske Policije Rafko Vodišek pobudo za organizacijo take odprave. Januarja leta 2000 so na kolegiju generalnega direktorja Policije sprejeli sklep, da bodo odpravo organizirali. Imenovali so komisijo za izvedbo organizacijskih in kadrovskih priprav prve himalajske odprave slovenskih policistov 2001 na Čo Oju, v kateri so bili predstavniki najpomembnejših resorjev Policije, tudi uniformirane in kriminalistične policije in specialne enote. Komaj dva meseca pozneje so v internem časopisu Varnost objavili razpis za člane odprave in še dva meseca pozneje je posebna komisija izmed prijavljenih že izbrala člane odprave, še mesec dni pozneje so članom odprave razdelili naloge, s čimer so se začele priprave na odpravo, še mesec dni pozneje pa so začeli zbirati denarna sredstva za odpravo.

M. R.

Ujetniki

SLAVICA ŠTIRN

*Oviti v mreže
sivih mest
sanjamo sanje
ujetih ptic.*

*V daljavi vabeči
obrisi gorá
prebadajo srca,
meglijo oči.*

*A betonski ptič
ne more razpeti
kril.*

KAKŠNA JE IN KAKŠNA BO USODA NAŠEGA EDINEGA NARODNEGA PARKA

NEKAJ UTRINKOV OB 20-LETNICI TNP

TOMAŽ BANOVEC

O Triglavskem parku – seveda še o tistem prvotnem, majhnem parku, bilo ga je nekaj okrog Sedmerih jezer – smo začeli govoriti zgodaj, na planinskih tečajih in doma, še preden smo začeli zares hoditi v gore. Kasneje smo ga postopoma preimenovali v Triglavski jezero. To, da je tam čudovito lepo, smo vedeli in nekako tudi čutili. Nekaj pravičnejega naj bi bilo v tisti čudoviti dolini. V že daljnem letu 1963 sem vodil veliko mladinsko delegacijo UIAA tudi po Julijcih. Po jugoslovanskem planinskem zboru na Velebitu smo prišli v Slovenijo, v Julijce, pod Steno, preplezali smo Nemško smer in se napotili proti Jezerom. Opisovali smo takratni mali, pa kljub temu narodni park, in napovedali pravljice, ki so se spletale okrog njega.

Razočaranje! Prijatelj in soplezalec iz Švice me na vrhu Hribaric vpraša: »Kaj delajo ovce v parku?«

In kmalu sem začel misliti drugače.

Takrat smo v planinski organizaciji ustanovili Gorsko stražo, poleg tabornikov smo jo dobili še mi in mislili smo na drugačen režim, na drugačen park in drugačno obnašanje. Danes se je to zgodilo! Ali res?

JULIJCI SO BILI VČASIH VEČJI

Vendar se večini planincev in zaščitnikov takrat ni mudilo. V gore smo se vozili še z vlaki, gozdne ceste so šele gradili, Julijci so bili zaradi tega veliko večji kot danes in majhen park ob jezerih je bil veliko bolj oddaljen kot danes. Od železniške postaje v Mojstrani do Aljažvega doma v Vratih je bilo tako kot danes 12 kilometrov, avtomobilov pa nikjer. Tudi vlakov je bilo malo, ravnali so se po »šihthih« na takrat mogočnih železarskih Jesenicah. Tudi novega drugega vala urbanizacije v gorah še ni bilo, seniki so bili še v osnovni uporabi, še so kosili, še so bili lazi in še so bile ovce.

Vendar sta se nakazovala nov način razumevanja gora in nov način gospodarjenja v gorah. Planinska društva so gradila osnove za nove oblike turizma. Se še spomnite, prijatelj iz Planinskega društva Železničar, kako smo gradili planinski dom – bolje hotel – in žičnico na Voglu?

Tudi geodeti nismo hoteli zaostajati. Na inštitutu za geodezijo smo kmalu zatem nameravali izdelati planinsko karto Julijci v merilu 1 : 50 000. Čudovite Kopačeve karte v merilu 1 : 75 000 smo morali pred tem uničiti, izdajale so strašno stvar: geografske koordinate in vodne izvire – tudi jezera so bila polna vode – in izviri tudi ne smejo biti vrisani. Uničili smo preostanek tega, kar sicer ni do konca zgorelo na Likozarjevi v Ljubljani. Torej naredimo novo karto!

Takratni predsednik PZS **Košir** je dejal, da ne bo mogoče, armada ne bo dovolila – a poskusiš lahko vseeno. Dobili smo dovoljenje, pomagal je naš Milan z

vojaškega geografskega inštituta. Seveda smo vrisali tudi takratni majhen del današnjega velikega parka. Kasneje smo tudi ugotovili, da je Aljažev stolp nasajen na velik, zdaj že zelo stabilen kup kamenja in da je trigonometar pri štedilniku s svojo višino bistveno – ali vsaj za meter – nižji. Pa smo popravili še to. Se še kdo spomni na višino 2863 metrov? Miro in Vili sta sodelovala. Miro je kasneje meril še strmine – ali veste, kako strma je Stena? Prehode in poti smo merili in določali na novo – **Miro Črnivec** se je ljubiteljsko lotil poti in prehodov na južnem delu parka. Skušal sem mu slediti in ga posnemati. Zbral je pomembne podatke o poteh v Trenti in o bovškem koncu, mogoče tudi za kako novo zbirko Zavoda TNP.

Danes je tako: veliko več poti je vrisanih in kartiranih, kot jih je še uporabnih. Karte kažejo, kako se je v gorah in tudi v parku vse spremenilo. Kaj, če so bile te poti samo človekove praske na telesu parka in jih narava zdaj samo še celi? Vendar brazgotine ostajajo, tudi v mislih mi je bilo hudo, ko so katerega od tehničnih kulturnih spomenikov hoteli namerno zapustiti.

Tudi kartografske in druge publikacije, ki so opisovale park, so nastajale predvsem na Planinski zvezi. Kasneje so založniške naloge prevzeli še drugi. Zbiranje podatkov je še vedno problem.

O NASTANKU DANAŠNJEGA VELIKEGA PARKA

Potem se je veliko ali vedno več govorilo o velikem parku. **Miha Potočnik** je že kot načelnik GRS in kasneje kot predsednik PZS na svoj šegav način tudi glede parka po svoje »ometaval stene z malto«. Malta je bila ideja o velikem parku; stene so bile sicer gladke, a vseeno se je vedno kaj prijel. Vendar brez **Kardelja** ni šlo – in potem je šlo hitro. Boris je bil takrat sekretar za te zadeve, zakon je bil hitro pripravljen. Kot se spomnim, je bilo določanje območja parka skoraj obredno in določanje režimov, torej tega, kaj se sme in česa ne, prav tako. Prizadeti domačini so trdili, da jih bo park zavrl v razvoj, drugi pa, da bo omogočil razvoj. Mislim, da to načelno velja za vse parke na svetu, pri Slovencih pa še posebej. Tudi danes se, če je le mogoče, razdelimo ob vsaki stvari.

Pri določanju obsega in mej parka so posebej delovali Potočnik, **Lah** in **Jerkič** – tako mi je pravil Miha. Meni ni bilo všeč, da je meja parka tudi na železniški progi, in to, da je predlagani širši obseg nekoliko prevelik, saj je takoj omogočil – če ne kar povzročal – konflikte v že tedaj dobro poseljenih območjih. Miha pa je mislil – nekoliko po vojaško –, da bo tako osrednji del bolje zaščiten in da naj bo prva obrambna fronta nekoliko dlje od srca parka.

Zakon velja še danes, režimi so zapisani – ti so včasih kruti –, tudi Zavod TNP, ki upravlja park, smo dobili. Dobili smo torej čudovit – po **Messnerju** najlepší – 297

park, čeprav je nekoliko čuden, saj naj upravitelj živi tudi od lova in v njem je celo možno ali zaželeno graditi smučarske žičnice kot tudi planinske postojanke. O izjemah pa naj odloča parlament! Samo enkrat je odločal, in to je bilo odločanje za nazaj in potrjevanje storjenega. Zdaj bo odločala vlada.

TRIGLAVSKE ŽIČNICE IN LOV

Tudi na Planinski zvezi ni vse minilo brez težav. Na več zaporednih skupščinah smo zelo živahno govorili o zaščiti parka in na drugi strani tudi o triglavskih žičnicah v planinski gradbeni režiji. Planinska zveza je namreč po zakonu lahko edina gradila svoje planinske postojanke in tudi tovarne žičnice. Miha je zagovarjal triglavske žičnice in izgradnjo nove kočice na Kredarici in skupaj s predsednikom PD Matica **Marjanom Oblakom** naročil ustrezen projekt. Vsi sicer nismo bili za to, a investitor je bila vendar Matica.

Projektno dokumentacijo smo dobili nekako skrivnostno, šele ko sem postal predsednik PZS in je bilo treba zares zgraditi nov Triglavski dom, opremljen z žičnicami za tovor in tudi smučarjivo. Seveda so vsa naša triglavska planinska društva hotela svoje tovarne žičnice, ki bi bile dodatno razpeljane s Kredarice. Spoznal sem nekaj projektantskih značajskih lastnosti. Projektant žičnice je dejal, da nikoli ni verjel, da jih bomo res gradili. Tudi tehnično ni bilo varno. Marija na sekretariatu za urbanizem mi je dokončno pokazala projekt – dom za smučarje in za polne penziona, vendar brez zadostne količine vode in zadostnega gretja ter brez kanalizacije. Takega ste naročili, je dejal projektant. Preveril sem in res je bilo tako. Zadeve je rešil **Gregor Klančnik**. Naročil je nov projekt in zagrabil prav po svoje. Potem smo planinci postali nekoliko drugačni: manj smo gradili. Bitko je dobil helikopter, Jože je bil tedaj delegat in je vložil pobudo. Seveda se za kaj drugega, a začelo se je.

Edinstven krajinski pojav

V Karavankah na pobočju Stola, streljaj od vrha proti zahodu, so trije plazovi grušča, pozimi snega, ki opazovalcu od daleč – posebno lepo, ko se po cesti približuje Vrbi – ponazorijo monštranco, svečnik in kelih. Zato se zahodni plaz pod Rjavimi pečmi imenuje Monštranca, srednji dolg in ozek pa Sveča. Za dve razdalji med Monštranco in Svečo pomaknemo pogled v desno – in vidimo še Kelih. Ta plaz je maj-

hen; spodaj je iz grušča, zgoraj travnat. Pozimi je, pokrit s snegom, še posebno lepo opazen. Ta pojav nam ponudi drugačno sliko pozimi kot poleti, zato si ga velja ogledati v obeh letnih časih.

To ni zanimiv krajinski pojav samo za planince; vsi ljubitelji narave, naravnih pojavov in krajevnih znamenitosti bodo gotovo od zdaj bolj pozorni na to. Čeravno so ti pojavi imenovani po verskih predmetih, seveda to ni čudež božji, je pa vsekakor čudež narave, ki je to ustvarila.

O tem ni bilo do zdaj nič napisane, zato se mi je zdelo potrebno, da ta primer posnamem in opišem in ga tako predstavim širši javnosti.

Planincem moram pojasniti, da gredo po poti »čez mev« od Valvasorjevega doma proti vrhu Stola ob vzhodni strani plazišča Monštranca, čez plazišče Sveča, ob vzhodni strani Kelih in mimo »Žeronske pvanine«; tako imenujemo domačini Žirovniško planino. Plazišču rečemo po domače »pvaz« ali »mev«. To navajam zato, da se bomo turisti in domačini bolje razumeli.

Po Monštranci se večkrat prikotali kakšna velika skala, ki se odtrga v Rjavih pečeh in ker narava ne more na hitro obarvati nastale rane s patino, ostane značilen rjav madež. Zato se to skalovje imenuje Rjave peči.

Pavel Bešter

Tudi naš veliki park je postal spet manjši, ceste so prodrle še globlje – danes pa imamo avto skoraj vsi. Tudi prehranjeni smo bolje in prava sezona v planinskih postojankah se začne, ko pridejo tujci in Štajerci. Ti namreč še kdaj prespijo, ker zvečer ne morejo domov in hočejo naslednji dan kam drugam.

O planinskih žičnicah in reševanju problemov domačih smučarjev pa ne govorimo več. Bolje je biti konvertibilen in si deliti Alpe v celoti.

Zgodba je zanimiva – ni se zgodila, a je vendarle poučna. Tudi Kurji vrh nad Kranjsko Goro, rezerviran za našo domačo smučarjijo in smukaško proggo, se ni zgodil. In druge smučarske lokacije okrog TNP prav tako ne. Negospodarnost in ne ekološka zavest rešuje park pred takimi posegi. Odprle so se meje – smučamo drugje.

Potem sem postal predstavnik PZS v Svetu Triglavskega parka. Miha me je predlagal in poučil. Bil je planinec in lovec in ponosen na to, čeprav je kasneje samo malo streljal in bolj opazoval. Park je bil tudi gojitveno lovišče (malo je še) in s tem v konfliktu z idejo o velikih nacionalnih parkih, kjer lova sploh ni. Narava naj živi svoje življenje, pravijo dosledni varuhi.

To seveda ni mogoče in kot načelo je celo nevarno. Srečevali smo se z vprašanji, kaj je komercialni lov in kaj sanitarni odstrel. Ali lahko potreben sanitarni lov še prodamo? Mednarodna lovška in kmetijska statistika omogoča lov za ohranitev kmetijske uporabe in zaščito poljščin pred škodo ter za preživetje in prehranjevanje ljudi. Če ne gre za to, je vse šport in rekreacija.

Vendar tu ne velja vse prav tako. Do pred kratkim je bilo veliko nesoglasij v zvezi s tem tudi med pristojnimi ministrstvi.

Sedaj imamo legalno prepoved športnega lova na velikem delu osrednjega parka, nekaj časa pa ta prepoved ni bila legalna ali legitimna (razlika mi ni vedno jasna). **Janez Bizjak** je zdržal, Svet parka pa tudi.

KAKO NAPREJ?

Dobili smo nove gorske občine, nekaj novih zakonov o naravi in okolju, evropske obveznosti, a stari zakon še velja. Dvajset let in toliko sprememb! Svet parka je še večji, obseg upravljanja je zahtevnejši, povečali sta se tudi količina in kakovost dela – prihodki od lova ali lastnih dejavnosti pa so vedno manjši. Dobili bomo novo zakonodajo, tako, ki bo urejala delo javnih zavodov in agencij; tudi ljudje, ki se profesionalno ukvarjajo s parkom, bodo dobili v novih organizacijskih oblikah nove naloge.

Legalizacije črnih gradenj niso rešene. Začelo se je, končalo pa ne. Po novem bo odločala vlada, vendar – ali tudi za nazaj? Uprava Parka je dobila nove naloge: ne daje več mnenja o posegih, zdaj daje soglasja. Že tako so bili krivi za vse. Upravni organi in občine so največkrat pokazali na Park, čeprav je bila odločitev njihova. Če so občine in upravne enote kaj odklonile, so se naslonile na mnenje Parka. Odklonili pa so malo.

Všec mi je, da v letu 2001 – pred letom gorá – splošna svetovna javnost ugotavlja, da so prav obiskovalci gorá

– planinci – tisti, ki dajejo goram življenje in domačinom možnosti za preživetje.

Seveda vsi vedno ne razumemo prednosti takih okolij ali jih ne uveljavimo. Marsikdo ne ve, da mleko z gora vsebuje okrog 40 visokovrednih bioloških in mineralnih ter drugačnih sestavin, mleko iz dolin pa samo 5 ali 6. Vendar bomo imeli enake odkupne cene mleka v vsej državi in vsej Evropi!

Zanimivo: kako naj izvem, kaj je alpskega v sicer alpskem mleku? Primer navajam zato, da bi ob njem razmislili še o drugih vrednostih, saj bo, kot kaže, v prodajanju naravnih vrednot in kulturne dediščine velika turistična prihodnost Evrope. Pa ne prodajamo in ne vrednotimo nič takega posebej!

KAJ OHRANITI, KAKO UPRAVLJATI

Kaj ohraniti, kaj je značilnost Parka? Zadrega je popolna. Očitno mora večina objektov najprej razpasti, da ugotovimo, da bomo kakega vseeno obnovili in ohranili zanamcem. Eden od direktorjev uprave parka mi je pred časom pisno odgovoril, da je bolje, da vsi objekti in stanovi propadejo, kot da jih nekaj ohranimo za planinske postojanke. Kasneje so prosili, naj pismo vrnem. Vendar je bilo njihovo odklonilno stališče povezano s pomanjkanjem koncepta.

Mogoče je posebej zanimivo, kaj bo v prihodnje v naših gorah, predvsem zaradi njihovega hitrega zaraščanja. Zaraščajo se planine, zaraščajo se jase in prehodi in cele doline. Rušje zapira dosedanje konjske steze ali kolovoze, mulatjere ter planinske in stare pastirske poti. Narava torej ustvarja nov, drugačen park – takega, kot naj bi bil pred naselitvijo Kelto, Slovanov ali Vendov, le da ga bomo gledali z gorskih cest in s še dovoljenih in po možnosti ohranjenih poti.

Tudi prav, vendar razmislimo, koliko in kaj od človeka ustvarjenega je tudi sestavina parka. Kaj je danes še sonaravno, trajnostno, še vzdržno, ustrezno, do narave prijazno in podobno in kaj naj se kot predstava o preteklosti ohrani. Tu imamo skupne težave in upam, da bo novi zakon določil nekoliko bolj dinamična izhodišča in osnove. Ali bodo ponovno pomagali gorski ali dru-

Planika

VERONIKA VILTUŽNIK

*Si iz belega zlata,
si cvet tišine in samote,
si iz soka skalnega,
cvetovi gorska so preproga.
Nič ne dišiš,
ti beli si opal gora,
si kot bel žamet skalam,
cvet si sonca in dežja.
Veter zgodbe ti šepetča,
vsak planinec te pozna,
omami tvoja ga mehkoča,
ko ob stezách pozdravljaš ga.*

gačni stražarji ali drugi prostovoljci? Za to, da so naše gore očiščene in da smo se navadili novega, bolj trajnostnega vedenja, smo potrebovali 15 let.

Ali bomo in kaj bomo delali novih 15 let? Mogoče po gorskih cestah potovali brez avtomobilov. Nič hudega, če ne gre vse zelo hitro, važno je, da je prava smer!

V rokah imam Janezov master plan za razvoj parka za predhodno branje. Ali bo gradivo pomagalo kčasnemu soglasju in povezovanju interesov? Težko, saj vidim argumentacije tistih, ki zahtevajo lokalno občinsko dovoljenje za shranjevanje ali skladiščenje stvari, ki so jih do včeraj posredno in brez velike škode jedli sami. Bojim se, da bo vsaka interesna skupina, če bo le mogoče, postavila svoje pogoje in zahteve. Zakaj pa ne – izsiljevanje se, kot kaže, vseeno pretežno izplača.

In: Ali bo regionalni razvojni plan za Zgornje Posočje harmoniziran z zgornjesavskim in bohinjskim? Ali bodo ti plani sploh pripravljene? Kaj narediti s strukturnimi sredstvi Evropske unije – če seveda bodo? Kaj bodo storile občine? Ali bo sprememba kmetijskih politik v Evropi vplivala na kmetijstvo v parku in kako? Ali bo sproščena prodaja nepremičnin tudi tujcem omogočila nedovoljene ali vsaj čudne posege tudi v prostor parka?

Verjamem, da bo vprašanj dovolj, verjamem tudi, da bo sicer premajhen profesionalni kolektiv skupaj s tistimi, ki sicer niso zaposleni pri tem, sposoben pripraviti podlage za odločanja, ki bodo potrebna za nova razvojna skupna razmišljanja in pripravo dobrih rešitev v državi in v njenih novih »evropeiziranih« povezavah.

»KO DAŠ IDEJO IN JO URESNIČIŠ, MORAŠ PREVERITI, ALI JE BILA ODLOČITEV PRAVILNA«

POLNI DNEVI NOVEGA PREDSEDNIKA

Dne 19. maja letos je bil **mag. Franc Ekar** izvoljen za novega predsednika Planinske zveze Slovenije, čigar mandat bo do redne volilne skupščine PZS prihodnje leto, dobesedno naslednji dan pa je že začel delovati kot prvi med enakimi iz vodstva osrednje slovenske planinske organizacije. Že 20. maja se je namreč odzval povabilu predsednika MDO Ljubljana **Stanka Jakija** in prišel na tabor ljubljanskih planincev na Šmarno goro, kjer je imel prve konkretne pogovore, predvsem še z vodstvom PD Šmarna gora, pa tudi s predsednikom Gospodarske zbornice **Joškom Čukom**, ki je aktiven planinec in je ta dan tudi prišel na božjepotno Šmarno goro.

Teden dni pozneje je bil med zasavskimi planinci, ko je imelo PD Trbovlje na Kumu občni zbor, ki so mu priso-

stvovali predstavniki še drugih planinskih društev predvsem iz Zasavja. Pozorno je prisluhnil pripombam tamkajšnjih planincev, da PZS ne posveča ustrezno velike pozornosti sredogorskim planinskim postojankam, ki so dokaj obremenjene vse leto in ne le nekaj poletnih mesecev, kot so tiste v visokogorju.

Le dan pozneje, 27. maja, je bil v Hodošu, kjer se je začel slovenski del Evropohoda 2001, vseevropskega pohoda, ki poteka po več kot 20 državah in se bo konec septembra končal v Strasbourgu. Ta majski dan se je v Hodošu sestal z državnim sekretarjem **Jožetom Strletom**, pa tudi s planinci iz tega dela Slovenije in iz Avstrije.

Dne 9. junija je bil na Okrešlju na spominski slovesnosti v čast preminulih gorskih reševalcev v Turški gori, kjer je imel delovne pogovore s predstavniki nekaterih meddruštvenih odborov, PD Celje in GRS. Med drugim so razpravljali tudi o dolgoletni želji tamkajšnjih in tudi drugih planincev, da bi Okrešelj vnovič uvrstili med točke Slovenske planinske poti in da bi to pot razširili še na Mrzlo goro, Rinko in Ledine.

Nekaj dni pozneje se je udeležil 40-letnice Triglavskega narodnega parka, kjer je imel pogovore z direktorjem TNP **dia. Janezom Bizjakom**, pa tudi z ministrom za okolje **Janezom Kopačem** in drugimi, ki na državni ravni skrbijo za varovanje tudi gorskega okolja.

Dne 23. junija je PD Kočevje proslavljalo 50-letnico delovanja, praznovanja pa se je udeležil tudi predsednik PZS **Franc Ekar** in imel poleg prijetnih srečanj z domačimi planinci tudi pogovore s kočevskim županstvom.

Le dva dni pozneje je bila množična slovesnost v počastitev 100-letnice ruškega planinstva, na kateri je bil tudi novi predsednik PZS.

Prej kot v mesecu dni, odkar je postal predsednik, je **Franc Ekar** v prostorih PZS v Ljubljani že sklical tiskov-

Zaslужni člani in veterani GRS Kranj prof. dr. Matija Horvat, **Franc Ekar** in **Peter Keše-Šodr** – slednja sta v šestdesetih letih v skupni navezi opravila kar lepo število klasičnih plezalnih vzponov.

no konferenco, na kateri je skupaj z nekaterimi najožji sodelavci pripovedoval o začetku poletne planinske sezone v visokogorju, o nevarnostih, ki grozijo premalo pripravljenim obiskovalcem gorskega sveta in o tem, kaj je treba storiti, da bi bilo nesreč v gorah čim manj.

O tem je seveda govoril iz lastnih bogatih izkušenj. Letos je namreč 40 let, odkar mu je takratni načelnik Postaje Gorske reševalne službe Kranj **Franc Gašperlin** izročil značko in knjižico GRS s podpisom takratnega načelnika GRS **dr. Mihe Potočnika**. Kot gorski reševalec je sodeloval na nekaterih prav spektakularnih reševanjih, tudi na nadmorski višini 7000 metrov v pakistanskem delu Hindukuša, v plazovih na Zelenici, kjer je našel mrtvega učitelja, pa v Dolgem hrbtu, Storžiču, Kočni, Triglavu in še marsikje. Na prvem državnem prvenstvu v vožnji z reševalnimi akia čolni se je skupaj s sedanjim načelnikom Postaje GRS Kranj **Tomazem Jamnikom** uvrstil na prvo mesto, kot alpinist in član alpinističnih odprav pa je med drugim plezal na Kavkazu, v Hindukušu, Pamirju in v afriških gorah. Že več kot četrstoletnja je predsednik PD Kranj in je bil »kot tak« pobudnik in organizator gradnje tovornih žičnic na Kališče in Ledine, gradnje planinske Kranjske kočice na Ledinah in planinskega doma na Gospinci ter obnove planinskega doma na Kališču.

Srečanje zasavskih planincev na občnem zboru PD Trbovlje na zasavskem Triglavu Kumu

Upati je mogoče, da bo Franc Ekar tudi kot predsednik PZS upošteval svoje staro pravilo: »Če daš idejo in ti jo potem uspe uresničiti, jo moraš preveriti in preizkusiti, da bi dokazal, ali je bila odločitev pravilna.«

M. R.

ZVEZNA AKCIJA KOMISIJE ZA POTA KRN 2000

V STRMINAH KRNA SO ZAHTEVNE POTI

RUDI LANZ

Žalostna doba prve svetovne vojne oziroma soške fronte, ki je tedaj potekala tudi čez celoten masiv Krna, je zapustila številne poti, od katerih so jih kasneje mnoge obnovili in markirali. Krn kot kralj primorskih gor, ki mu po lepoti in veličastju daleč naokoli ni tekmeča, tudi zaradi 700 metrov visoke zahodne stene, ki mu daje poseben čar, je resnična podoba idealne gore, daleč markantno vidne po vseh Julijskih Alpah.

Leta 1974 je Krn dobil tudi svojo plezalno pot, ki so jo speljali po zahodnem ostenju in jo poimenovali »Zahodna drežniška smer«. V zgornjem delu stene izstopi na pomol, ki so ga domačini poimenovali Lev, in se umakne po vodoravni prečnici na jugozahodni greben na Krnsko ploščo. Pet let kasneje so opremili tudi izrazit 300-metrski steber od Leva navzgor preko markantne prižnice in dveh strmih stopenj, ki so jih opremili z železnima lestvama in pločevinasto skrinjico, vpisno knjigo in žigom. Smer so imenovali po drežniškem planincu **Silvu Korenu**. Nastala je mikavna plezalna pot, prava direktisima, ki skoraj v idealni liniji premaga zahodno steno in izstopi tik pod Gomiščkovim zavetiščem, 50 metrov pod samim vrhom Krna.

Strmi stopnji v »diretisimi« Silva Korena

Jože Rakušček-Cerkovnik, v ozadju Cerkovnikov steber

MARTIN KRPAN IZ POSOČJA

Vse to težavno in naporno delo so opravili prizadevni drežniški in kobariški planinci, alpinisti in gorski reševalci, med katerimi ni manjkalo tudi znanega in zelo priljubljenega moža iz Posočja **Alojza Fona-Hulja**.

302 Orlova stena, kjer je nekoč potekala Orlova smer (naveze Huljo-Peter Podgornik), ki je ni več.

Mnoge previsne stene so prepredene z njegovimi plezalnimi smermi, ki jih je kot eden od najodličnejših drežniških samorastnikov preplezal skupaj s soplezalci, kot so bili **Jože Rakušček-Cerkovnik**, **Miro Kurinčič**, **Peter Podgornik**, **Lidija Koren**, **Boris Mlekuž**, **Silvo Koren**, **Albin Kapitan**, **Silvo Kragelj-Blajšč** in še mnogi drugi.

Leta 1991 je Huljo prestopil prag večnosti; s staro granato v naročju je veliko prekmalu odšel poslednji Martin Krpan iz Posočja.

Zadnji rušilni potres v Posočju je napravil veliko škode tudi na številnih planinskih poteh in tudi pravim plezalnim potem ni prizanesel. Orlova stena v zahodnem ostenju Krna je bila dolgo časa eden od največjih plezalnih problemov na Primorskem, ki jo je že v osemdesetih letih skušal preplezati legenda Posočja – Huljo. Vendar jo je zmožgel šele deset let kasneje s pomočjo mlajše generacije. Kos sta ji bila s plezalcem Petrom Podgornikom. Stena je doživela ob potresu pravi podor in od težke Orlove smeri je ostala le velika, zevajoča rana v 300 metrov visoki previsni steni.

Tudi v strmih zelenih vesinah Krnčice je v grebenu Konja zazijal velik odlom, katerega ogromni skladi skalojva so pustili nižje, v gozdu, močno vidne sledi.

Kot večina planinskih poti v Posočju ima tudi zahodna drežniška pot svoj zgodovinski pomen. V času temne morije soške fronte so se kovali drzni načrti, da naj bi izkušene italijanske planinske enote zavzele Krn tako, da bi ponoči preplezale strmo naravno zahodno ostenje gore in na vrhu presenetile branilce Ogre. Nekateri viri omenjajo celo domačine, ki naj bi jih vodili.

Toda ni bilo tako. V noči na 16. junij 1915. leta se je stotinja 130 mož bataljona Exilles pričela od Kožljaka vzpenjati po zahodnem robu južnega pobočja Krna. Vojski so bili izkušeni in gorá vajeni možje. Navzgor so ležli skrajno previdno in tiho, saj so se bali, da jih ne bi presenetil plaz kamenja. Vojski so nosili poleg pušk, hladnega orožja in ročnih granat še nahrbtnike, napolnjene z zemljo. Uporabili naj bi jo v napadu kot edino varno kritje na izpostavljenem gorskem hrbtu. Presečenje naj bi bilo popolno in napadalci naj bi pregazili branilce.

Da so Italijani resnično načrtovali osvojitve Krna, tudi preko strmega in nevarnega zahodnega ostenja, pričajo še do danes dobro ohranjeni v skale zavrtani italijanski klini v zahodni drežniški smeri.

OBNOVA DVEH ZAHTEVNIH POTI

Ob vznožju zelenih strmin Krna leži venec visokogorskih planin: najvišje ležeča je planina Za slapom, nekoliko nižje je planina Slapnik, potem Leskovica, Kašina in najnižje planina Kuhinja. Tu so prizadevni planinci Planinskega društva Kobarid pred nedavnimi leti zgradili novo lično urejeno brunarico. Z vso domačnostjo in prijaznostjo, ki jo premorejo primorski ljudje v teh visokogorskih vasicah in planinah, so v začetku lanskega oktobra gostili udeležence akcij tehničnih skupin Komisije za pota pri Planinski zvezi Slovenije, ko so pregle-

dali lani opravljeno delo pri obnovi zahtevnih in zelo zahtevnih poti. Kljub zelo vetrovnemu in deževnemu vremenu se nas je zbralo preko 30 udeležencev. Ob vseh pohvalah in dobro opravljenih delih vendarle nismo mogli mimo nekaterih problemov, kajti nekatera društva imajo za takšne akcije premalo posluha. Največkrat so to društva, ki so lastniki planinskih domov ob poteh, ki jih obnavljajo.

Več pozornosti bo treba nameniti označevanju planinskih poti v Posočju, kajti turizem in planinstvo se selita vedno bolj v odmaknjene predele naših gor.

Izrečene so bile tudi vse pohvale Planinskemu društvu Kobarid za sodelovanje s Komisijo za pota pri obnovi Zahodne drežniške smeri (v letu 1999) in Poti Silva Korena (v lanskem letu).

Zahodna drežniška smer je bila zaradi skalnega podora iz Orlove stene v spodnjem delu večkrat poškodovana in zato nekaj let tudi zaprta za planince. V letu 1999 je doživela obnovo, ki so jo opravili markacisti MDO savinjskih PD in planinci PD Kobarid, ki so tudi upravljalci te poti. Za tako majhno društvo je to seveda kar velik finančni zalogaj. V mesecu juliju 2000 pa je bil obnovljen tudi izstop iz Leva po policah na Krnsko ploščo ter celotna direktisima Silva Korena. Predlanskoletni zasedbi obnavljalcev je lani priskočila na pomoč še skupina markacistov iz kranjskega planinskega društva. Ob zaključku akcije in ponovnem pregledu celotne smeri je bilo ugotovljeno, da se mora začetek poti zaradi varnosti pred stalnimi podori iz Orlove stene v naslednjem letu umakniti nekoliko v levo na bolj varen greben.

V tej akciji nam je bil v veliko pomoč tudi helikopter Slovenske vojske – tako kot vsa zadnja leta na ostalih

akcijah. Lani pa se je tu zataknilo. Z velikimi prizadevanji različnih vplivnih planinskih zanesenjakov smo dobili odobritev le za obnovo poti na Krn. Na ostalih akcijah je Komisija za pota morala najeti zasebnika in ga kajpada drago plačati. Zato Komisija pričakuje letos večje razumevanje od države in pomoč za takšne Transporte opreme najsi bo Slovenske vojske ali Letalske enote Policije, saj z njihovo pomočjo množici planincev – tudi kot davkoplachevalcev – omogočijo varnejšo in lažjo hojo po naših gorah, markacistom pa olajšajo in skrajšajo težko delo.

Na lanskoletni zvezni akciji Komisije za pota »Krn 2000« od 7. do 14. julija so sodelovali markacisti tehnične skupine MDO Savinjski **Florijan Nunčič** (vodja akcije), **Zdravko Nuzdič** in **Slavko Meže**, planinci PD Kobarid **Darko Kapitan**, **Jože Rakušček-Cerkovnik**, **David Kapitan** in **Vili Kokošin** ter markacisti tehnične skupine PD Kranj **Vili Rustja**, **Gorazd Hace** in **Rudi Lanz** (tehnični vodja).

Pri koči tej pod Križko tu planino

VINKO HROVATIČ

*Pri koči tej pod Križko tu planino
posedal vsélej sem, ko zvon z daljave
odmeval je in veje so majave
se sklapljale z večerno že temino.*

*In v mraku tam s planine so postave
hitele v gručah mimo mé v dolino
in vse dotléj, ko zadnji fant z deklíno
ni mimo šel, sem sam bil del narave.*

*Strmim in v mislih kočo gledam,
mi daleč 'z dneva v dan nje prag postaja,
da gost ne bom v goráh, se bolj zavedam.*

*A ti, planinska kočá, naj brez kraja,
četudi jaz v dolini le posedam,
v nedrih tvojih veter še nagaja.*

Veličastna zahodna stena Krna z vrisanimi zavarovanima smerema 303

UREDNIK TREH OBDOBIJ ARNOŠT BRILEJ

MARJAN RAZTRESEN

Bil je gornik z dušo in telesom, za **Antonom Mikušem** in dr. **Josipom Tomiškom** tretji urednik Planinskega vestnika, pravnik in en sam povojni dan župan prestolnega mesta ljubljanskega, član planinske skupine Gोजarica, planinski zanesenjak, ki je bil malone vsak konec tedna v gorah, kjer je z družino tudi preživel večino poletnih počitnic, natančen kronist svojega gorniškega početja, ki je o prav vsaki svoji planinski turi napisal v dnevnik zapis, v katerem niso manjkali niti njegovi spremljevalci niti stroški, ki jih je imel na tem planinskem pohodu, mož, ki je bil do ušes in čez zaljubljen v gorski svet in ob prelomnih političnih dogodkih razočaran, da so ga tako z levo roko odslovili, ne da bi mu kdorkoli povedal, zakaj se je to zgodilo.

Čeprav je bil dr. **Arnošt Brilej** urednik v treh političnih obdobjih, o njem ni prav veliko znanega, morda tudi zato, ker so takoj po vojni nanj namenoma pozabili, potem pa ga ni skoraj nihče hotel obuditi v spomin; svetle izjeme so bili **Evgen Lovšin**, **France Planina** in seveda **Jože Pretnar**, prvi do svojih zadnjih dni zavezan planinstvu in drugi turizmu; Planina je o dr. Brileju napisal lep spominski članek v decembrski številki Turističnega vestnika letnika 1953, Pretnar v januarski številki Planinskega vestnika letnika 1954, Lovšin poglobljen članek v junijski številki Planinskega vestnika 1966 ob 70-letnici našega glasila. Menda sta edini, ki ga imata še zdaj v najsvetlejšem spominu, Brilejevi hčerki **Marija** in **Barica**, od katerih živi ena v Ljubljani in druga v Švici. Gospa **Marija Bordon** nam je pripovedovala o svojem očetu, za katerim je od dokaj bogate pisne zapuščine ostalo pravzaprav le tisto, kar je napisal za Planinski vestnik, in njegov Priročnik za planince, ki je pred drugo svetovno vojno in po njej izšel v treh izdajah; rokopis njegove knjige planinskih impresij »Sreča v višavah«, ki ga je takoj po drugi svetovni vojni odkupila Planinska zveza Slovenije, ni nikoli izšel v knjižni obliki; nihče ne ve, kje je, najverjetneje je izgubljen. Ko ni bil več zaželen v Planinskem vestniku, je pisal za različne turistične revije.

Ni natančno znano, zakaj je po treh desetletjih urednikovanje Planinskega vestnika pustil dr. Josip Tomišek; v glasilu slovenskih planincev je bilo objavljeno, da »so leta 1941 še v normalnem obsegu izšle prve tri številke Planinskega vestnika, ko sta okupatorski vojski zasedli vsaka svoj delež slovenskega ozemlja. Dotedanjemu uredniku dr. Tomišku, ki je skozi več kot trideset let kot dober in moder mentor vodil list, je vojna sila na mah onemogočila nadaljnje delo in vodstvo lista. SPD se je znašlo pred težkim vprašanjem, ali bo sploh še moglo v kakršni koli obliki vršiti svojo nalogo.

Dr. Arnošt Brilej, kakršnega so poznali ljubljanski meščani (fotografija je iz leta 1950).

Vendar je kljub vsem stiskam društveni odbor modro ukrenil, da naj SPD še nadalje obstane in da naj izhaja tudi Vestnik. Uredništvo je prevzel poklican veščak dr. Arnošt Brilej, ki je Planinski vestnik urejeval v desetletju 1941-1949. Že pred 1941. letom je kot član kulturno-znanstvenega odseka SPD pomagal dr. Josipu Tomišku kot »odgovorni urednik in sijajen pisec, kot sodelavec pri oblikovni in vsebinski preureditvi«. Od pomladi tega leta do vštete 1949. leta pa je nosil skozi viharje okupacije in vojne vso težo urejevanja lista. Na začetku 1950. leta se je tiho poslovil, potem ko je za novi letnik še sestavil vsebino prejšnjega. «

Pravzaprav bi moralo pisati »se je moral tiho posloviti«. Bil je pač urednik slovenske planinske revije, ki ni spoštovala kulturnega molka, kot ga je predpisala Osvobodilna fronta, ampak je vsa vojna leta kar izhajala, sicer v bistveno zmanjšanem obsegu in neredno, pa vendarle.

Dr. Brilej se je kot **Ernest Brilej** rodil 16. februarja 1891 na Vrhniki v hiši, ki se še zdaj imenuje Brilejeva hiša. Njegov oče, sposoben poslovnež tistega časa, se je tja priselil nekje iz Zasavja, iz bližine Sevnice, se na Vrhniki poročil, postal lastnik dveh hiš in trgovine, vendar je že pri 39 letih umrl. Njegova žena je s tremi otroki ostala sama, ni se znašla, nekako je prodala vrhniško imetje in se z otroki preselila v Ljubljano.

Tukaj je Ernest končal klasično gimnazijo in si med študijem vseskozi denarno pomagal z inštrukcijami. Med prvo svetovno vojno je bil vojak v Albaniji, kjer je hudo zbolel za malarijo in tifusom, med okrevanjem pa so mu izpadli vsi lasje; potem je vse življenje nosil klobuk. Ni se odločil za visokošolski študij na Dunaju, kot se je večina Slovencev, ampak zaradi pripadnosti slovenskemu gibanju za študij prava v Pragi, kjer so ga začeli

Na Pšincu nad Uskovnico: na desni je dr. Arnošt Brilej, poleg njega njegova soproga, zraven sta zakonca Tominc, na levi obe Brilejevi hčerki.

klicati Arnošt, kar je bilo slišati bolj slovansko in kar je po končanem študiju prinesel v Ljubljano. Brž ko se je vrnil, mu je ljubljanski župan **dr. Ivan Tavčar** ponudil službo na ljubljanskem Magistratu, kjer je bil zaposlen do prvih dni po drugi svetovni vojni, ko so ga po hitrem postopku upokojili. Tega ni menda prebolel nikoli, saj so ga brez obrazložitev in pojasnjevanj novi oblastniki odpustili dobesedno čez noč.

Leta 1923 se je poročil z mladenko **Toni**, ki je postala mati njegovih dveh hčer. Sprva je hodila z njim na planinske ture, potem le še na lažje, vsako leto, ko sta hčerki odraščali, pa v skromno kočjo na Pšincu na najbolj zgornjem delu planine Uskovnica, od koder je bil prečudovit razgled na Bohinjsko jezero in katere lastniki so bili znani gorniki **dr. Stanko Tominc**, **Stanko Hudnik** in **Marjan Breclj**. Znani gorski vodnik **Škantar** iz bohinjske Srednje vasi jim je nosil hrano – hčerka Marija do današnjih dni ne more pozabiti velikih hlebcov hruga, ki jih je prinesel na krošnji. Iz te skromne kočje so Brilejevi in njihovi prijatelji, ki so bili takrat z njimi na počitnicah, najpogosteje Tominčevi, ki so sicer živeli v Beogradu, hodili na enodnevne ture po Zlatorogovem kraljestvu in takrat je oče Arnošt peljal svoji hčerki prvič tudi na Triglav.

Kot je v knjigi »Stoletje v gorah«, ki jo je Cankarjeva založba izdala ob stoletnici organiziranega planinstva v Sloveniji, napisal **Franček Vogel**, je po odstopu **dr. Frana Tomižna** z mesta predsednika SPD – zasedel ga je **dr. Josip Pretnar** – pomembno vlogo pri idejni prenovi SPD prevzel dr. Arnošt Brilej. Na burnem občnem zboru Osrednjega odbora SPD je postal njegov član, ki je imel na skrbi kulturno delovanje, leto pozneje je prevzel še tajniške posle v Osrednjem in Glavnem odboru SPD, po smrti **dr. Henrika Tume** leta 1935 pa je postal osrednja osebnost celotne kulturne dejavnosti v SPD ter zagovornik modernega pojmovanja alpinizma v Sloveniji in Jugoslaviji. »Kot tak« je prevzel dolžnost odgovornega urednika Planinskega vestnika.

Dr. Jože Pretnar (s klobukom) in dr. Arnošt Brilej (z zavezanim robcem na glavi), oba pravnik, sta bila prijatelja, planinska somišljenika in pogosta tovariša na planinskih poteh.

V tej lepi in skromni kočici na Pšincu so poletne počitnice preživljali Brilejevi (fotografija je iz leta 1938).

Pogled iz Lonka na Podlonk in Ratitovec 19. maja 1946: ko je bila Brilejeva hčerka Barica tam učiteljica, jo je oče Arnošt kdajpakdaj obiskal in seveda obisk izkoristil za gorsko turo.

Vsako količkaj lepo popoldne sta hčerki po kosilu, ki ga je vedno ob isti uri pripravila gospa Brilejeva, brž ko je njen mož Arnošt prišel z dela na Magistratu, natančno vedeli, da bo treba iti na Grad. Brilejevi so stanovali na Prulah, ob Ljubljani in pod Gradom, in vsak dan je

oče Arnošt peljal svoji hčerki na to vzpetino nad mestom, čeprav jima to ni bilo všeč; vendar tej očetovi navadi ni nobena od žensk v družini nasprotovala, ker takrat takih razprav pač ni bilo. Vsako soboto ali nedeljo pa se je oče – najpogosteje sam – odpravil v hribe; prav redko je bil v tujih gorah, v bolgarskih, grških in črnogorskih, na primer, tudi zato ne, ker ni bilo nikoli dovolj denarja, za obisk domačih gora pa ga je bilo za skromnega gomnika vendarle. Niti po selitvi s Prul na Dalmatinovo ulico 1 v središču Ljubljane, v hišo, v kateri je stanoval tudi pesnik **Oton Župancič**, ni spremenil teh sprehajalnih in planinskih navad.

Doma ni bil tiran, kot se spominja njegova hčerka Marija, tako doma kot zunaj je bil vesele narave. Bil je družaben in je imel lep bariton, v vseh, tudi planinskih družbah je bil znan po teh vrlinah. Glasbenik **Matej Hubad**, oče dirigenta **Sama Hubada**, ga je večkrat pregovarjal, naj bi šel studirat solo petje. Njegova žena je dobro igrala klavir »in sta v dnevni sobi kar pogosto muzicirala, ko je ona igrala in on pel, midve s sestro pa sva v sosednji sobi poslušali,« kot se spominja hčerka Marija.

Enkrat tedensko so imeli člani planinske skupine Gozaričca, katere člana sta bila tako Pretnar kot Brilej, v gostilni Pri Lojzki za Ljubljano društveni sestanek, na katerega je redno hodil tudi društveni član **Albreht** s svojim psom Pufijem. Društveniki so – enako kot se to dela še dandanašnji – razpravljali o planinskih zadevah in pili cviček, za ta užitek pa niso prikrajšali niti psa Pufija, kar je takrat vedelo pol Ljubljane ali pa vsaj njen planinski del.

Med vojno je dr. Brilej nenadoma zbolel za hudo sladkorno boleznijo; ničlikokrat je bil v komi, ko ni bilo mogoče dobiti insulina, ničlikokrat so ga peljali v bolnišnico, ne da bi za to vedel kdorkoli razen njegove

Slepi alpinist na Everestu

Na najvišjo goro sveta, na 8848 metrov visoki Mount Everest, je prvič v zgodovini njenih osvajanj priplezal slepi človek. **Erik Weihenmeyer**, star 33 let, iz Združenih držav Amerike, je prišel na vrh gore letošnjega 25. maja skupaj s 17 alpinisti iz skupine. To je sporočilo nepalsko ministrstvo za turizem iz Katmanduja. Weihenmeyerju je tik pred začetkom vzpona na vrh poslal brzozjavko ameriški predsednik **George W. Bush** in mu zaželel uspešno plezanje in srečno vrnitev v bazni tabor.

Američanu **Shermanu Bullu**, staremu 64 let, je prav tako uspel vzpon na vrh najvišje gore sveta in je tako postal najstarejši človek, ki je doslej prišel iz himalajske kraljevine Nepala (tudi z druge, severne strani, ni bilo starejšega plezalca) na vrh Mount Everesta. Le nekaj dni prej pa je enak podvig uspel komaj 16-letnemu učencu iz Nepala, ki je tako postal najmlajši osvajalec »strehe sveta« vseh časov.

Sicer pa je od sredine do konca letošnjega maja naskakovalo Everest kar 80 ljudi, ki so dobesedno

do zadnjega dne čakali na ugodno vreme, ko bi se lahko lotili vzpona. Spomladanska sezona plezanja na Everest se sicer navadno konča 31. maja.

Plezanje na »streho sveta«: 33-letni Erik Weihenmeyer se Everesta ni lotil »kar tako«, Everest je že četrti osemtisočak, na katerega je priplezal slepi mož.

Foto: AP

družine. Toda tudi ko je bil v bolnišnici, je pisal dnevnik, kot ga je pisal s svojih planinskih tur – 25 debelih zvezkov je popisal.

Jeseni leta 1953, septembra, ko je bil že hudo bolan, se je s kolesom odpeljal iz Ljubljane v Bovec, prepričan, da se bo lahko vozil po Trenti in nemara še skočil na katero od gorá. Kot je pozneje zvedela njegova žena, je takoj po prihodu v Bovec popolnoma onemogel ležal v nekem penzionu. Domov je pisal razglednico s pozdravi in na njej napisal: »Nikoli nisem vedel, da so planine lahko tako lepe tudi od spodaj.«

Meseca oktobra, 20. oktobra istega leta 1953, je v

Ljubljani umrl. Vsaj ena srčna želja se mu ni izpolnila in se menda ne bo nikoli, čeprav ga je spremljala, kot piše Evgen Lovšin, do zadnjega dne: da bi svoje najboljše planinske literarne dosežke natisnili v knjigi zbranih planinskih spisov. Čeprav je pripravil vse, kar je bilo v njegovi moči, od rokopisa z natančno označenimi in naslovljenimi poglavji do naslova knjige, in vse to izročil založniku, je rokopis brez sledu izginil.

Morda sodi tudi to izginotje v scenarij, ki so ga takratne oblasti, pred katerimi seveda ni bila imuna niti Planinska zveza Slovenije, pripravile nezaželenemu uglednemu planinskemu funkcionarju, piscu in uredniku.

POENOTILI NAJ BI PROMETNI REŽIM NA CESTAH V GORSKIH DOLINAH IN UVEDLI JAVNI PREVOZ

PROMET NA CESTAH V TNP

MARTIN ŠOLAR

Se vam je že kdaj zgodilo, da ste se v poznem nedeljskem popoldnevu po polževo premikali ali celo stali v dolgi kači vozil, ki se je premikala ali pa tudi ne z Gorenjskega proti Ljubljani? Čar lepega nedeljskega izleta se je utopil v jezi in prometnem infarktu. Ali ste pomislili, da večina teh vozil prihaja z izleta v Triglavskem narodnem parku? To enkratno naravno in občutljivo

območje pa teži okoljskih obremenitev zaradi prometa čedalje težje prenaša.

Namen in cilj narodnega parka je tudi ta, da njegovi obiskovalci spoznajo naravo, jo doživljajo in se v parku duhovno sprostijo. Obiskovalci so stalnica v Triglavskem narodnem parku, vendar so prav prometne obremenitve naravnega okolja vse večje in vse težje obvladljive. Stihija, zastoji in neurejeno parkiranje v naravnem okolju so najbolj pogosti v Bohinju, na Pokljuki, v vseh

Velikonočnica

Velikonočnica je občutljiva redka stepska cvetlica, ki potrebuje posebne razmere za rast. Z dlakavimi stebelci in živovijoličnimi cvetovi je najlepša znanilka pomladi, ki pritegne vsakega obiskovalca. Z zakonom je zaščitena, najdemo pa jo le še na Boču in v bližini Slomškove Ponikve.

Velikonočnica na Boču

Foto: Franci Erzín

Odločil sem se, da svoje planince popeljem na Boč, da bi si lahko ogledali to čudovito cvetlico. Izdelati sem dal plakat z napisom »Po vinskih goricah

k velikonočnici na Boč«, na plakatu pa je bila tudi kar lepa slika velikonočnice.

Po nekaj dnevih, ko je plakat že visel, srečam enega od rednih udeležencev naših izletov, ki pravi:

»Kam nas pa zdaj pelješ? K velikonočnici? K maši da bi šli?«

Na Bogataja

Kranjski župan je **Mohor Bogataj**, v grebenu med Sv. Joštom nad Kranjem in Dražgošami pa je malo pod tisoč metrov visok vrh Mohor s cerkvico sv. Mohorja. Kranjčani in okoličani ga zelo radi obiskujejo. »Gremo na Mohorja!« lahko velikokrat slišimo, da cilj izleta ni vedno že preveč oblegani Jošt.

Nekega nedeljskega popoldneva, ko sva s prijateljem Joštarjem hodila tod okrog – pravzaprav sva se vračala iz Dražgoš čez Mohor in sva bila namenjena še na Jošt – na višinskem parkirišču nad Javornikom ravno v tistem trenutku zleze iz avtomobila mlada radoživa družina. Med njimi je tudi zgovoren majhen fantiček. Po cesti navzgor prihiti verjetno neki njihov znanec in vpraša:

»Kam pa, a na Jošta ali na Mohorja?«

Mali pa, ne da bi kaj razmišljal, samo spusti z jezika:

»Mi gremo na Bogataja!«

Franci Erzín

alpskih dolinah od Vrat do Lepene ter na visokogorskih cestah na Vršiču in na Mangartskem sedlu.

Po vzoru nekaterih drugih narodnih parkov in že skoraj običajne prakse za urejanje prometa v Alpah so v Triglavskem narodnem parku izdelali koncept urejanja in zmanjšanja prometa v alpskih dolinah in na visokogorskih cestah.

Cilji za urejanje prometa v teh območjih so:

- omejevanje individualnega avtomobilskega prometa na najbolj obiskanih lokacijah;
- uvajanje javnih lokalnih prevoznih sredstev (turistični avtobusi, minibusi, kombiji);
- uvajanje cestnin za prelaze, gorske ceste in ceste v alpske doline;
- izključevanje individualnega avtomobilskega prometa v naravovarstveno najbolj občutljivih območjih;
- cestne zapore za javni promet in urejanje velikih parkirišč zunaj območja dolin;
- uveljavljanje hoje in alternativnih oblik obiskovanja (kolo, konjska vprega) in spoznavanja narodnega parka;
- uporaba gozdnih in kmetijskih cest izključno za potrebe neposrednih uporabnikov;
- prekategorizacija regionalnih cest v narodnem parku v turistične ali parkovne ceste.

Uvajanje vseh teh ukrepov je možno le s skupnim dogovorom TNP, lokalnih skupnosti, upravljalca posamezne ceste ter lastnikov in uporabnikov. Ukrepi so v začetku za obiskovalce nemara nekoliko nepopularni

(opustitev lastnega prevoza, več peš hoje...), vendar za uresničevanje ciljev in razbremenitve naravnega okolja nujni. Podobni primeri iz Alp dokazujejo, da so v končni fazi z zmanjšanjem ali ukinitvijo prometa zelo zadovoljni prav obiskovalci, ki lahko bolj pristno in mirno dožive naravo.

Prvi dokaj uspešni ukrepi (ureditev parkiranja, delne zapore cest in uvedbe javnih prevoznih sredstev) so že uveljavljeni ob Bohinjskem jezeru, na cesti na Vogar, v zatrepu doline Vrat, na cesti v Tamar ter na vršiški in mangartski cesti. Aktivno vlogo pri teh ukrepih imajo lokalne skupnosti. Izvajanje pomeni tudi pridobitev nekaj delovnih mest, kar je izrednega pomena za lokalno prebivalstvo. V Triglavskem narodnem parku menimo le, da gre pri ukrepih za zmanjševanje prometa v alpskih dolinah in na visokogorskih cestah za prepočasen prehod iz prve faze pobiranja parkirnin oziroma cestnin do naslednjega koraka, ki pomeni dosledno uveljavitev javnih prevoznih sredstev in opustitev osebne prometa.

Ukrepi zmanjševanja prometa v osrednjem delu Triglavskega narodnega parka bodo zazveli in resnično prispevali k ohranjanju narave z razumevanjem in sodelovanjem prebivalcev in obiskovalcev narodnega parka. Skupaj lahko prispevamo k varovanju narave oziroma k zmanjševanju obremenitve okolja. Pri dostopih v TNP dosledno upoštevajmo zapore cest in puščajmo vozila na dovoljenih krajih, kjer pa se le da, uporabljajmo javni prevoz.

NAŠLI SMO VEČ KOT TRIČETRT STOLETJA STARO PESEM V SPOMIN NA TRAGEDIJO NA VRŠIČU

RUSKI GROBOVI POD TRIGLAVOM

V februarški številki Planinskega vestnika letnika 1999 je bila ob stoletnici rojstva in 75-letnici smrti **dr. Klementa Juga** v hrvaškem jeziku prvič v celoti objavljena pesem **Gizele Tarczay** »Junacima Triglava« in prvič tudi v slovenskem jeziku prepesnitev te pesmi - »Junakom Triglava« s podnaslovom »V spomin dr. Juga in **Vladimirja Topolovca**, 20. VIII. 1924« **Neže Maurer**. V razlagi, kako je Planinski vestnik po tričetrt stoletja prišel do te pesmi, je bilo zapisano, da je to pesem **dr. Tonetu Strojnu**, tedanjemu načelniku kulturno literarne komisije pri Planinski zvezi Slovenije, »že zdavnaj« poslala avtorica, napol Madžarka in napol Hrvatca, ki je takrat živel v Zagrebu in ki se je 15. avgusta 1924, prav na dan, ko so v Vrata prinesli truplo smrtno ponesrečenega dr. Juga, s skupino zagrebških planincev odpravljala na Triglav in je pogrebno povorko srečala na poti čez Prag. To jo je, pesniško dušo, tako prizadelo, da je ob poročilu o pohodu zagrebških planincev na Triglav napisala še pesem Junakom Triglava, katere deli so bili objavljeni v oktobrsko-novembrski številki

Planinskega vestnika letnika 1924, pesem v celoti pa šele leta 1999.

Hkrati s to pesmijo je takrat, v šestdesetih letih, dr. Strojnu poslala tudi pesem »Ruski grobovi pod Triglavom«, napisano v nemškem jeziku, da naj bi jo morda objavili v Planinskem vestniku. Politične razmere so bile takrat pač takšne, da objava menda ni bila možna. Pesnica Neža Maurer je zdaj v slovenščino prepesnila tudi to pesem, ki jo prvič objavljamo tako v slovenščini kot tudi v izvorniku, v nemškem jeziku. Objavljamo jo v spomin na kdove kdaj in kje preminulo pesnico in zaljubljenko v gore Gizele Tarczay in na ruske ujetnike, ki so med prvo svetovno vojno gradili cesto na Vršič, kjer jih je leta 1917 približno 110 - in z njimi tudi nekaj avstroogrskih stražarjev - pokopal snežni plaz. Nekaj ovinkov nad Mihovim domom so potem v gozdu tik nad cesto postavili tako imenovano Rusko kapelico, ki stoji še zdaj.

Prvič torej objavljamo v nemškem izvorniku in v slovenski prepesnitvi pesem Ruski grobovi pod Triglavom. (Op. ur.)

Ruski grobovi pod Triglavom

/Tristo vojnih ujetnikov pod plazom/

GIZELA TARCZAY

»Onemogel sem omahnil na trdo ležišče;
trudnih vek nisem mogel obdržati narazen...
O mati, ljuba mati daleč, predaleč,
pozabi sina! Zadela ga je težka kazen.

Brez krivde krivi se moramo tu pokoriti,
usoda bridka nas trdo drži v pésti.
Toda nikdar in nikoli te ne bom nehal ljubiti!
Materi in dragi domovini vsi ostanemo zvesti.«

Onemogel je omahnil na trdo ležišče,
blagodejen dremež je odrešujoče dahnil vanj...
Tristo mladih Rusov globoko spi, ne sluti,
kako se bliža smrtni angel na krilih sanj.

S sokoljimi krili narahlo posnema
bleščečo kožo mladega snega, povije kepo,
jo podrsne navzdol... Lej, že se kotrlja, se večja,
raste, nabreka, grabi v šir, drvi divje, slepo...

Kot grom med gorami odmeva hrumenje.
Vse niže skoz gozd orje sneženo rezilo:
izruje prastari macesen, v trskah je viharik...
Ni skale ne debela, da ustavi prasilo.

Divje rjoveč dere pogolten sneženi plaz:
z enim zaletom prekrije, požre človeške barake
in tristo ujetih ruskih fantov med spanjem
zaniha, odnese, združne v snežene oblake.

Trenutek samo – in pobočje je le sneženo melišče...
Trenutek samo – in ničesar živega se ne zgane...
Nedolžno belo je vse prekrila debela, snežena
odeja –
leden, bel pokrov krste na veke zaprt ostane.

Že davno se je stalila nabuhla, bela groblja.
Nepredirna tišina v zemlji le redko v tožbo zgosti se.
Kam? Zakaj? Bolj belo kot ogolele človeške kosti
od vsepovsod me pozdravljajo brezšteviline narcise.

Beli cvetovi tiho krasijo grobove junakov –
cvetlice so postorile, kar so zamudili spomini...
Kraljevska lepota, bahavost ogrinja usoden kraj,
kjer mrtva vojska tiho sanja o domu in domovini.

Prevedla: Neža Maurer

Russengräber unter dem Triglav

/Dreihundert Kriegsgefangene verschüttet/

GIZELA TARCZAY

»Ermattet fall' ich auf mein hartes Lager,
die müden Lider senken sich zum Schlaf –
O, Mutter, liebe Mutter in der Ferne,
vergiss den Sohn, den schwere Strafe traf.

Wohl unverdient, wir müssen alle büssen,
ein herbes Schicksal hält uns fest in Band,
doch nie und nimmer hör ich auf, zu lieben,
dich, Mutter, dich, mein teures Vaterland!«

Ermattet sank er auf sein hartes Lager,
ein milder Schlummer haucht' ihn leise an,
dreihundert junge Russen träumen
und hören nicht, den Todesengel nahn.

Ganz leise, sacht, mit flinken Falkenflügeln
berührte er den schimmerndweissen Schnee.
Ein Krümchen Schnee begann hinabzugleiten,
und wuchs und schwoll und glitt und stürzte jäh.

Wie Donner, hallt im Tale das Getöse,
wie Sturmwind, fährt der Schneesturz durch den
Wald,
uralte Tannen krachen, brechen, stürzen,
nichts widersteht der rauhen Urgewalt.

Laut dröhnend stürzt die hungrige Lawine,
verschlingt begierig auch das schwache Haus –
dreihundert junge Russen träumen selig
und hören nicht das nächtliche Gebräus.

Ein Augenblick – und alles ist verschüttet,
ein Augenblick – und niemand regt sich mehr;
unschuldig weiss bedeckt sie eine Fülle
von Schnee, so weich, so eisig kalt und schwer...

Verschmolzen ist schon längst die weisse Decke,
ein tiefes Schweigen waltet bang im Tal,
doch weisser noch, als weisse Menschenknochen,
begrüssen mich Narzissen ohne Zahl.

Narzissen schmücken still die Heldengräber,
die Blumen tun, was Menschenhand versäumt,
und königliche Pracht verrät die Stelle,
wo still ein Heer vom Vaterlande träumt.

Zagreb 25. V. 1923

ZAMOLČANI SLOVENSKE VELETURIST

LUBO URBAJS

V Slovenskem vestniku, ki ga v Celovcu izdaja Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, je lansko poletje od začetka julija do konca septembra nekdanji dolgoletni predsednik Slovenskega planinskega društva Celovec **Lubo Urbajs** svojim rojakom in bralcem dokumentirano pripovedoval, kako so nekateri nemški mediji v Avstriji, predvsem še *Kärntner Tageszeitung*, nemara kar namerno zavajali svoje brailstvo, ko niso slovenskemu veleturistu **Valentinu Staniču** priznali vloge, ki jo je dvesto let pred tem igral pri prvenstvenih vzponih na Grossglockner (Veliki Klek). V Sloveniji je ob obletnici tega in še nekaterih drugih Staničevih gornjskih in alpinističnih podvigov med drugim izšla bogata in vsestransko dokumentirana knjiga o tem velikem Slovincu, v kateri so bili vsi najpomembnejši plezalski vzponi tega našega rojaka trdno postavljeni na svoje mesto, na avstrijskem Koroškem je stvari postavljaj na svoje mesto Lubo Urbajs.

Čeprav je od te Staničeve obrambe minilo že skoraj leto dni, jo v nekoliko skrajšani obliki vendarle povzemamo, da bi zvedeli, s čem se morajo tudi ubadati slovenski planinci na avstrijskem Koroškem. (Op. ur.)

ZAMOLČALI SO GA

Pod tem naslovom je lanskega 6. julija v Slovenskem vestniku izšel take prispevek:

Ko koroški planinci letos obhajamo 100-letnico Slovenskega planinskega društva, se obenem spominjamo tudi 200-letnice prvega pristopa na Veliki Klek/Grossglockner, v okviru katerega smo tudi Slovenci igrali pomembno vlogo, saj je bil Slovenec Valentin Stanič s Primorskega prvi turist, ki je takrat priplezal na vrh Velikega Kleka. Na Koroškem sicer velja mnenje oziroma trdijo, da je to bil župnik **Horrasch** iz Döllacha v Melski dolini, kar pa nekateri osporavajo. Torej obstajata dve mnenji!

Kar štirje udeleženci odprave na Veliki Klek – **Vierthaler**, **Hohenwart**, **Hoppe** in Staničev profesor **Schiegg** – so opisali prvi vzpon na Veliki Klek. Zanimivo je, da samo Vierthaler, ki ni priplezal niti na Mali Klek, slavi Horrascha, medtem ko ostali trije tega župnika ne omenjajo.

Znani nemški alpinist, planinski pisec in zgodovinar **Purtscheller** odločno trdi, da je med gosti bil prvi turist na vrhu Velikega Kleka Stanič (29. 7. 1800, dan po prvem pristopu dveh bratov **Klotz** in dveh tesarjev na vrh), torej ne Horrasch. Tega mnenja je tudi **Walter Schiedkunz** v svoji *Alpingeschichte*. Nasprotnega mnenja pa je **Walter Posch**, znani pisec planinskih vodičev in namestnik glavnega urednika *Kärntner Tageszeitung* (KTZ), ki je pred nedavnim v nadaljevanjih obširno pisal o 200-letnici prvega pristopa na Veliki

Klek in trdil, da je bil prvopristopnik turist Horrasch, omenja pa Staniča, da je bil tudi na vrhu.

Ko že obstajata dve različni mnenji, bi bilo umestno, da razvozlamo to zagonetno zadevo in posvetimo v ta mrak. Res čudim se, da Posch tega ni storil, čeprav sem prepričan, da je seznanjen s temi dogajanji. Po vsem tem, kar so nekoč pisali o prvem turističnem pristopu na Veliki Klek, imamo torej dva junaka – Horrascha, ki je priplezal na Mali Klek, in Staniča dan za njim na Veliki Klek. Upravičeno se sprašujem, zakaj pri nas na Koroškem slavimo Horrascha: morda zato, ker je bil dekan, Stanič pa samo študent teologije, ali pa so še drugi razlogi botrovali (ni bil Korošec), da so Staniča prikrajšali za njegov uspeh.

Leto pred prvim pristopom na Veliki Klek, meseca junija 1799, je isti Stanič sam kot prvopristopnik premagal nevarni Srednji vrh/Mittelspitze Watzmanna na Bavarskem. Lansko leto so Bavarci ob 200-letnici tega dogodka praznovali kar teden dni in Stanič v čast in priznanje za ta junaški podvig v Watzmannhütte odkrili dvojezično spominsko ploščo. Na Koroškem pa smo Staniča prikrajšali za njegov uspeh.

KOROŠCI ZAMOLČUJEJO STANIČA

Dne 3. avgusta 2000 je v Slovenskem vestniku izpod peresa Luba Urbajsa in pod tem naslovom izšel tale prispevek:

Ko smo se 28. julija planinci spominjali 200-letnice prvega pristopa na Veliki Klek, še nekaj misli in ugotovitev o poteku odprave, ki jo je organiziral koroški grof in knezoškof **Salm**.

Pred kratkim me je v brošuri, ki je prifrftotala v hišo, in v posebni izdaji *Kleine Zeitung* presenetila nova vest, da prvopristopnik na Veliki Klek ni bil župnik Horrasch, marveč župnik **Hautzendorfer**, kar v omenjeni brošuri trdi **Hubert Sauper**, v *Kleine Zeitung* pa **Wolfgang Rausch**. Torej gre za tri turiste, ki naj bi bili med prvimi na Velikem Kleku. Res sem radoveden, kaj se je v resnici dogajalo na gori. Stoodstotno preverjeno pri teh treh turistih je samo to, da je bil dan po prvem pristopu 29. julija na vrhu Velikega Kleka študent teologije Valentin Stanič, doma s Primorske, ostalo poročanje o dveh župnikih pa je ovito v neprozorno meglo.

Prvi vzpon na Veliki Klek so opisali štirje znani udeleženci odprave, v tej odpravi pa sta bila tudi župnika Horrasch in Hautzendorfer. Samo Vierthaler slavi Horrascha, medtem ko ga ostali trije ne omenjajo, prav tako ne Hautzendorferja, kar zbujaja upravičen dvom, da bi se župnika res povzpela na vrh Velikega Kleka. Vierthaler celo poroča, da je Horrasch z mirnim korakom prispel neposredno na Veliki Klek, kar je nemoogoče.

Zanimivo je tudi, da v koroških časopisih, kolikor sem jih utegnili prebrati, nisem nikjer zasledil kakšnega po-

ročila, da bi bil prvi turist na vrhu Velikega Kleka Valentin Stanič, kot to ugotavljajo razni kronisti, med njimi znana zgodovinarja in alpinista Purtscheller (prvopristopnik na Kilimandžaro) in **Schmiedkunz**. Slednji v svoji *Geschichte in Einzeldaten, Alpines Handbuch I*, stran 343, piše, da je 29. julija leta 1800 stopil Valentin Stanič kot prvi turist na vrh Velikega Kleka. Prepričan sem, da koroški kronisti poznajo to poročanje, vendar so ga zamolčali, kar meče slabo luč na tolmačenje dogajanj o prvem pristopu na Veliki Klek.

Za Staniča je znano, da je bil izvrsten plezalec in samohodec. Znano je tudi, da si je Stanič na vrhu Velikega Kleka v svoji mladostni razposajenosti privoščil akrobatsko posebnost s tem, da se je povzpел na vrh komarče, neke vrste lestev, ki so jo gorski vodniki uporabljali pri plezi, da je bil tako višje od ostalih prvopristopnikov. O tem drznem dejanju so pred nedavnim poročali **Manfred Posch** v *Kärntner Tageszeitung*, **Hu- bert Sauper** v brošuri *Tauern-Blicke* in **Michael Tschida** v *Kleine Zeitung*. Slednji sicer ni omenil imena, pač pa da gre za nekega pustolovskega zemljemera – Stanič je izvajal različne meritve na Velikem Kleku. Nekaj dni po prvem pristopu na Veliki Klek je bil Stanič drugič na vrhu. Tokrat je spremljal dva znanstvenika, iz česar sledi, da so mu gladko zaupali vlogo gorskega vodnika.

Po vsem tem, kar ste prebrali, ste lahko ugotovili, da gre pri osvajanju Velikega Kleka za zelo zmedeno poročanje, tako da so tisti, ki so nekontrolirano pripisovali zmago Horraschu in Hautzendorferju, Staniča prikrajševali za prvo mesto med znamenitimi pristopniki na Veliki Klek. Kljub temu pa danes velja Stanič za prvega alpinista v Vzhodnih Alpah. K tej ugotovitvi je največ prispeval priznani strokovnjak za planinstvo Purtscheller z izjavo, da je začetnik modernega alpinizma v Vzhodnih Alpah Valentin Stanič.

Vsa svetovna planinska srenja se strinja, da je bil z zavzetjem Velikega Kleka položen temelj alpinizmu v Vzhodnih Alpah, podobno kot je imela zmaga nad Mont Blancom za Zahodne Alpe temeljni alpinistični pomen (**Fischer** v svoji knjigi »Grossglockner«). Ponosni smo, da je v tem okviru igral pomembno vlogo naš Valentin Stanič.

ŠE ENKRAT O VELIKEM KLEKU

Slednjič se je Lubo Urbajs v tem pojasnjevanju vloge Valentina Staniča pri prvenstvenem osvajanju Grossglocknerja oglašil v Slovenskem vestniku 21. septembra lani, ko je pod zgornjim naslovom med drugim napisal:

Vzrok, da sem se spet oglašil, je zadnja novica v KTZ, da po najnovjšem spoznanju kronistov nista bila prva turista na Velikem Kleku, kot so prvotno domnevali, župnika Horrasch in Hautzendorfer, marveč **Martin Reicher**, kmečki sin iz Melske doline. Ta naj bi bil na vrhu že pred prvim pristopom štirih gorskih vodnikov tesarjev 28. julija leta 1800. Poročanje o prvem pristopu na Veliki Klek je v koroških medijih poskrbelo za veliko zmedo, kdo je bil res prvi turist na tem visokem izpostavljenem vrhu. Po vsem, kar sem mogel zvedeti

iz časopisov in drugih virov, je preverjeno samo to, da je prvi turist, ki je priplezal na Veliki Klek, mogel biti samo Valentin Stanič, in to 29. julija 1800, vse ostalo poročanje o Horraschu, Hautzendorferju in Reicherju pa lahko pozabimo, ker gre očitno samo za neresne domneve.

Zelo resno pa so se o tem dogajanju prvega pristopa na Veliki Klek in z življenjem Valentina Staniča ukvarjali v Sloveniji že pred desetletji. Gradivo so takrat zbrali prof. **Jože Lovrenčič**, profesorica **Mija Tominc** (leta 1954 je napisala diplomsko delo o »Valentinu Staniču, slovenskem duhovniku, prosvetljencu, pesniku in alpinistu«), **dr. Arnošt Brilej** in **Evgen Lovšin**. Slednji je vse to gradivo kronološko uredil v obliki knjige z naslovom »Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah«, izdala pa jo je Planinska založba Slovenije. V njej med drugim tudi piše, da je nemški zgodovinar in alpinist Ludwig Purtscheller največ pripomogel k spoznanju, da je bil prvi med gosti na Velikem Kleku Valentin Stanič. Z Glocknerjem in drugimi plezalnimi dejanji (Watzmann, Goll itd.) si je pri nepristranski planinski javnosti pridobil naziv začetnika alpinizma v Vzhodnih Alpah. Arnošt Brilej v zvezi s tem ugotavlja, da je bil Valentin Stanič največji alpinist svoje dobe v Evropi. Ne Nemci, ne Angleži, ki so dali najpogumnejše odkritelce Alp v drugi polovici 19. stoletja, nimajo na začetku 19. veka osebnosti, ki bi se mogla vsaj približno postaviti temu gorniku in gorniškemu prijatelju ob bok.

Zakaj so ga pri nas na Koroškem prikrajševali za prvo mesto med znamenitimi pristopniki na Veliki Klek, pa je koroška posebnost. Zadovoljen sem, da sem mogel vsaj del planinske javnosti seznaniti tudi z zamolčanimi dogajanjmi prvega pristopa na Veliki Klek po tistem znanim načelu, da ima vsaka medalja dve strani.

Jutranji nemir

ALEŠ TACER

*Jutro
v poletju.
Sonce v oknu,
sled kaplje na skali,
svežine nadih.*

*Čvrst korak,
želja v meni
zavetje bivaka.
Veter
na tvojem temenu.*

*Oziram
se k tebi.
Nestrpna si,
vabiš.*

*Potrpi,
saj pridem!*

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

NI NEMOGOČIH POTI

TOMAŽ HUMAR

Danes seveda ni mogoče trditi, da lahko bralec vzame v roke neko knjigo tako rekoč z nedolžnim pogledom, saj nam svet informacij tega enostavno ne dopušča. Tako je tudi s knjigo **Tomaža Humarja Ni nemogočih poti**. Predznanje je določeno védenje, spremne informacije prav tako ponujajo čtivo, ki že usmerja k neke-mu odnosu, a vseeno poskusimo vsaj za trenutek pogledati knjigo prvič in se zazreti v naslov sam. Rdeči »NI« na naslovnici je dovolj izzivalen, da nagovarja k dvogovoru in kaže na izrazito avtobiografski zapis, prekinjen z nagovori bralca, na možnost kritičnega odnosa, kar seveda zgodbi, ki se skriva za mogočnim okvirom naslovnice, dodaja razsežnost današnjega časa. Se pravi, da pasivno branje razširja z elementom interaktivne igre, ko bralec lahko aktivno posega v organizacijo zapisanega in lahko določi na način klikanja (pri tem mu pomagajo celo grafične napovedi) svoj lastni razpored branja.

Že grafična ureditev knjige omogoča branje knjige na več načinov. Ko prelistamo fotografsko gradivo in si ustvarimo vizualno zgodbo, je takoj jasno, da gre za velike gore, še konkretnije, za velike stene in za majhno število plezalcev, ki se vse bolj oži in postane posameznik in postane le še oči, skratka, človek in gora – iz oči v oči.

Izpostavljeni stavki sporočajo misli, ki v nekakšnem strnjem zapisu, primernem za današnje prehitavanje časa, povzemajo bistvo stvari in nam dajejo iztočnice za klikanje in linkanje po ostalem tekstu, kjer nato lahko povečujemo zaznavo in večamo kompleksnost spoznave, reagiramo povezovalno in hipertekstno. Seveda to ne bi bilo mogoče, ko ne bi že avtor sam nekako ponujal tega povezovalnega elementa, saj se tudi sam zazira na svojo preteklost s pozicije nekega mirovanja, ki omogoča pogled nazaj ne le na način zgodbe, ki ji v svojem zapisu daje še poseben pomen, ampak tudi na način refleksije, ki določene trenutke, celo obdobja, in misli prestavlja v času in prostoru in jih spreminja v brezčasne in izvenprostorske, skratka, prav toliko zaresne kot metafizične.

V tradicionalnih linearnih medijih je informacija predstavljena kot govorno dejanje, ki se je že dogodilo pred časom, torej v dovršeni preteklosti. Stvari so se zgodile, preden so stopile v literarno pripoved in se bralcu ponujajo kot že povsem dokončne. V našem primeru pa se ta dokončnost dopolnjuje z informacijami, ki ponujajo bralčevo sooblikovanje, ko je iz lociranja zunaj časa pritegnjen v samo središče časa, v njegovo kompleksno sedanost.

Avtorjeva igra (včasih tudi igrivost), ko kot s kakšnim iskalnikom brska po svojem spominu (in preteklosti), je danes eno od najbolj avtentičnih področij sodobne kulture (s svojimi ontološkimi, kozmološkimi in antropo-

Ker sem verjel do konca, sem bil poplačan z odgovorom: Himalaja me ima rada.

loškimi posebnostmi), ko se avtor vzpostavlja kot homo aestheticus (njegov jezik je izboren, smisel za dramaturgijo pa zbuja spoštovanje) in upošteva hkrati soobstoj pravil, začrtanega polja igre racionalnih struktur v njem, hkrati pa je podvržen ekstazi, transu in vrtoglavčnosti prav taistega dejanja, ki hkrati tudi ruši gotovost zaznave, povzroča hipnozo, frenetične rotacije in občutek bližine smrti, da bi preko njenega izbrisa ponovno ugledal življenje.

ln še več: da bi ugledal njegovo bistvo, ki ga deklarira kot ljubezen, ljubezen v najširšem pomenu, ljubezen, ki se tiče vseh in vsega in ki v končni fazi lahko edina pripelje do Njega, ki pa pomeni za avtorja spet edini prostor identifikacije. Ne brez vzroka, saj nam mitsko in versko izročilo govori, da iz kaosa in prvotnega jajca rojeno prabitje kot izvorna popolnost enotnosti v dvojnem uniči prekršek ošabnega človeka, ki se hoče primerjati ali celo tekmovati z bogovi, zato ga užaljeno božanstvo kaznuje z razcepom na dve polovici. Temu sledi žalostno blodenje obeh polov v upanju, da bosta s trpljenjem in pokoro dosegla izgubljeno prvotno enotnost. In če se avtor pred naravo (steno) ustavlja kot pred reflektirano podobo – kaj išče? Svojega dvojnika? Ezejistično branje, ki je seveda veliko več kot pripovedovanje zgodb, namiguje prav na to. Na preseganje razcepljenosti in na doživetje ponovne enosti.

Seveda gre v tem primeru še za več: za vzpostavljanje enotnosti misli in življenja, kar dovolj jasno nakazuje način avtorjevega pisanja, saj hkrati svet razlaga in vrednoti. Takšna podoba filozofije je zelo stara, kar najstarejša, ko je filozof hkrati raziskovalec starih sve-

Slovenci smo dočakali zgodovinski dan, zaključeno je bilo obdobje dvajsetih let osvajanja vseh osemtisočakov.

tov in ustvarjalec pod pogojem, da se spominja nečesa bistvenega, že pozabljenega, in to nekaj je prav enotnost misli in življenja, bližina prihodnosti in izvornosti. Takšnega odnosa danes ne znamo niti več misliti, zato nam ostaja le izbira med povprečnimi življenji in »nori misleci«, sintagme, ki jih najdemo tudi v obravnavani knjigi.

Kako torej zaceliti rano, ki se zdi nezaceljiva? Kako približati ali celo združiti vizijo in taktilnost, prisotnost tukajšnjega? Ko avtor razmišlja o tem, seveda osebe ni mogoče razločiti od tistega prej (preteklost) in potem (prihodnost), vendar oboje združuje prav v prehodu od enega k drugemu. Tedaj pričinja funkcionirati kot pripovedovalec in soudeleženelec, ne da bi niti za hip postal fiktiven. In tu bi lahko iskali bistvo te knjige. Sedem zaključenih delčkov, ki tvorijo eno veliko celoto, sedem krogov, ki se vedno znova vračajo na izhodišče, vendar se to večno vrtenje v krogu prebija tudi v druge čase, razpira horizonte preteklosti, sočasnosti in prihodnosti. Bitka, kako razpreti popolnost vrtenja v krogu z vektorjem prihodnosti, to je vprašanje, na katerega je možno odgovoriti le z ugotovitvijo, da nima večno vračanje nič opraviti s površno naravno samoumevnostjo ali z moralno kaznjivo, ki je na voljo ljudem. Ne, večno vračanje pomeni »biti selektiven, biti izbirčen«, čakati na klic. »Večno vračanje je ponovitev; toda ponovitev, ki izbira, ponovitev, ki odreši.«

Ne brez vzroka se knjiga konča s sedmico. Ta pomeni zaključek nekega cikla, večno življenje, in vnaša nemir in pričakovanju novega. Prav s tega gledišča pa je napisana tudi celotna knjiga in tako se jo tudi bere (zavestno ali ne, učinek je isti). Kot preplet danosti, neče-

sa dokončanega v preteklosti in nečesa hrepenečega v prihodnosti, skritega prav v končnem poglavju in v ponavljajoči se misli »za to se spleča živeti«.

Če tvegamo predpostavko, da ni nič naključnega, potem ni naključno niti to, da je izdajatelj knjige prav Mobitel, ki združuje mobilnost tako življenja kot misli, ki združuje staro in novo, staro v novem in novo v starem. Tudi tu gre za neke vrste nadgradnjo kroženja in ko knjigo zapremo in se ponovno zazremo vanjo, lahko sprevidimo še naslednje. Res je rdeča (Mobitelova) barva tista, ki pritegne pozornost, ki pomeni boj, radost in moč, a ob njej je zelena (predpostavljamo, da avtorjeva, saj gre za gore), ki pomeni mir, globino in upanje. Obe sta komplementarni v smislu enakovrednosti, saj če dolgo gledamo v rdeče in pogledamo v belo, vidimo zeleno in če dolgo gledamo v zeleno in pogledamo v belo, vidimo rdeče. Nakazuje se nam torej sožitje enakovrednih partnerjev, pri tem pa ima avtor na svoji strani tudi modro, ki ima zanj še poseben pomen. Je simbolna barva njegovega »tretjega očesa« – in res, modrina je barva neskončnosti. Knjiga in avtor sta tako v nekem čisto določenem sozvočju, ki presega le okvire skupne igre, presega platnice kot simbolne stene in se dotakne okolja in vesolja.

Neva Mužič

*Knjigi »Ni nemogočih poti«, ki jo je Tomaž Humar posvetil »očetu in materi, ker sem. Sergeji, Urši in Tomažu, ker so zmogli to pot«, dajeta ob vsem drugem še posebno težo uvodnika velikega južnotirolskega alpinističnega in himalajskega zvezdnika **Reiholda Messnerja** pod naslovom »Velika zvezda iz majhne dežele«*

in mehiškega alpinista **Carlota Carsolia**, enega od redkih, ki ima »v žepu« vsem 14 osemtisočakov in tudi Humarjevega soplezalca, pod naslovom »Prijatelj za vedno«. Z dovoljenjem avtorja Tomaža Humarja in založnika, *Mobitela d. d.*, ponatiskujemo nekaj zaključnih odlomkov iz te z odličnimi fotografijami opremljene knjige, da bi se bralci *Planinskega vestnika* nemara odločili za branje celotnega nenavadno pestro in neposredno napisanega dela, ki ga je mogoče kupiti le v trgovinah *Mobitela* po državi. Kot je avtor povedal na tiskovni konferenci ob izidu knjige, bosta izšla še to jesen najprej nemški in potem angleški prevod, prvi v založništvu *Reinholda Messnerja*. (Op. ur.)

GANEŠ V

Nekaj ur hoda od civilizacije smo prišli v vas Čilime, kjer prebivalci še danes živijo v vaskupnosti. Tudi kasneje nisem več našel podobne vasi. Najprej sem pomislil, da je treba tem ljudem pomagati. Ampak ne. Ne, ravno obratno. Pustiti jih moramo v njihovem svetu. Mi jih lahko samo pokvarimo. Čeprav ne poznajo elektrike, vodovoda, kanalizacije, še lastnih očetov ne, pa zato niso nič manj ljudje kot mi, mar ne?

Ko nadenem starejši ženici na ušesa vokmen, se najprej prestraši Kreslinove pesmi Namesto koga roža cveti, potem ga nese sosedu, ta pa naprej. S težavo pridem spet do njega. Ne razumejo, kako sem spravil v tako majhno škatlico pojočega pevca.

Ko se podamo naprej, nas pričaka prava džungla. Skupaj z nosači okusimo vso lepoto brezpotij in drobnega bambusa, da radovednih opic in krvavih žuljev raje sploh ne omenjam.

Prihod v bazo je nekaj posebnega, ko ukaže Šrauf postaviti bazni tabor. Hitim postavljati šotore. Dvignem težek kamen, ki nam je v napoto. V glavi začutim hudo bolečino, kot bi me kdo mahnil z macolo, in sedem se kot kak pijanec ob plotu. Držim se za glavo in slabo mi postaja, ko pristopi Šrauf.

»Mucek, to ni nič hudga, mucek, temu se reče višina.«

Pa niti nismo bili tako visoko, kakih 4200 metrov. Vendar do takrat nisem bil nikoli kaj dosti višje od našega Triglava. Kmalu zatem, ko je spremljevalna trekingovska ekipa odšla domov in nas je zapustil tudi oboleli član Franci, sem spoznal, kaj je domotožje. Potreboval sem kar nekaj časa in globokih vdihov, da me je nehala tiščati v prsih. Šele takrat sem se lahko posvetil hribu in bolj ali manj koleričnemu Šraufu.

Šrauf nas zbuja že navsezgodaj in kot volk tuli v nebo: »Mucki, a boste kar spal? Dejmo, dejmo, vstati!«

Ko z Grego pogledava iz šotora, naju na najino preseñečenje pozdravi dvojje obrezanih nog, ki tekata po z ivjem odeti travi in neseta sušit spodnjice na bližnjo skalo, obsijano s soncem.

»Ja kva me gledata, mucka, a se vama nikol ne sanja o fukatožnih devah?«

Pogleda v daljavo proti tibetanskemu osemtisočaku Šiši Pangmi: »Zajeb bo, mucki. Pogledjte, Šiša ima ribo! Naj gre vse u kurac, še vreme ni več tak, kot je bil včasih. Vsi me jebejo na stara leta, naj gre vse u kurac!«

Ribi podoben oblak, ki pokriva tibetanski vrh Šiši Pangme, ponavadi res naznanja poslabšanje vremena. Kot nalašč se takšno stanje vleče že tri dni, o slabem vremenu pa še vedno ne duha ne sluha. To še posebej jezi našega Šraufa.

»Jutri gremo gor, mucka, a me slišata, pa če padajo ušpičene prekle z neba! Mamicu ti jebem!«

»Ja, Šrauf, kukr boš reku.«

»A me zajebavaš, a, mucek? Ne me še ti jebati!«

Naslednji dan po kosilu res marširamo proti taboru ena na višini 5900 metrov, čeprav vreme ni lepo. Sneži in veter brije kot na sodni dan, tako da ne vidimo nič dalj kot do lastnih nog. Ampak mi vseeno rinemo v breg, kot kakšni odsluženi buldožerji. In vse to samo zato, ker Šraufa pa že ne bo noben jebal.

Nikoli kasneje nisem doživel Himalaje na tak način. Kolca se mi po tistih časih, ko smo, vsi v novih hlačah nunar, polnih neštetihih prišitih žepov, Himalajo doživljali tako romantično.

Vsi premočeni in zasneženi zlezemo v šotor, zunaj pa še vedno divja nevihta.

»Dobro bi blo dat kaj v želodec, Šrauf, kaj praviš?«

»Mucka, a vidta, kaj je to?«

»Ja, posušene slive, a ne?«

»Mucka, to je najboljši futer za tle gor. To je železo, kar pomeni dost kisika. To je naša zmaga, s tem bomo uspel.«

»Aha, aha, aha,« kimava kot dva telička in poslušava, kaj nama ima Šrauf še povedati.

On pa, kot da smo na kakšni degustaciji, vzame slivo, ugrizne vanjo in si pri tem zlomi zob. In ga, ne da bi ga vzel iz slive, zabriše v kot šotora:

»Marš u kurac, kater kurc je tele slive sem gor prnesu, sej to sploh ni za v hribe! Kje je zdej ta preklet zob?«

»Na, tuki ga maš!«

»Taužent mark sem dal za njega, ne bom ga tle pustu, pa če takoj crknem. Kam nej ga zdej dam?«

Z Grego se komaj zadržujeva, da se ne začneva režat. Šrauf ves razjarjen začne iskati primeren žep za svoj dragi zobek.

»Pa nej gre u kurac še ta nunar, vsi me jebejo. Ja, kakšne hlače je pa naredu, sej nobenga žepa nimaju za moj zob!«

Z Grego bruhneva v smeh.

Naslednji dan je še posebej naporen. Pred taborom nas čaka dolg leden greben, na koncu pa še dva raztežaja visok serak. Čeprav se nam majhen šotor najprej zlomi, ga v vetrovni noči vendarle postavimo. Pri tem nam »lepih besed« ne manjka.

Naš prvi poskus, da bi splezali na vrh, se konča na približno 6800 metrih. Tik pred nočjo nam crknejo čelne baterije. Od vrha nas ločita le še dva raztežaja skalne bariere. Razočarani bolj tipaje kot kako drugače sestopimo nazaj v dvojko. Z Grego prvič okusiva vso slast in težave izbruhanega zelenega žolča.

Po neuspelem poskusu Ceneta, Cenkota in Daretta, druge trojke, ki je poskušala priti na vrh, se še zadnjič lotimo hriba, da bi ga zlezli.

Iz tabora dva poskušamo oditi že sredi noči. Ker Šrauf pade v eno od ledeniških razpok in ker sta mraz in veter

prehuda, se vrnemo nazaj v dvojko. Grega, ki je imel že ves čas težave z rebri, odide nazaj proti bazi. Šrauf v šotoru poskuša podreti rekord v preklinjanju. Ne menim se dosti za njegove izpade, dokler mi ne zabrusi:

»Vsega je konec, vsi se mi bodo smejali!«

»Kaj pa govoriš?«

»Kako kaj, dol greva, konec je z našo odpravo!«

»Jaz ne grem nikamor, Šrauf!«

»Tako dol, mucek, bi pa doma več treniral!«

Takrat zaškrtá najina radijska postaja: »Dvojka, javi se, Cene tukej! Kaj se dogaja? Mi vidmo, da eden sestopa, kje sta pa druga dva?«

»Cene, tih bod, Grega je šel dol, jaz pa tle Tomija prepričujem, da bi šla za njim. Ampak noče it, hoče še enkrat probat.«

Dopoldne me Šrauf na vse pretege prepričuje, naj se vrneva, jaz pa se ne dam: »Posluš me, Tomi, pomrznu si in tud hrane nimava, nima smisla.«

»Pa sej mava še eno tvojo konzervo vampov. Bova pa tri dni jedla te vampe pa sneg.«

Šrauf skoraj ponori, a na koncu mu ne preostane drugega, kot da ostane z mano. Vampe s stopljenim snegom do kosila že pojeva. Popoldne na naju v šotoru pritisne višinsko sonce in od glavobola sva kot pijana.

Ko se zdani, le kreneva proti vršnemu platoju. Sonce je že visoko na obzorju, ko začne Šrauf rohniti: »Prekleta peč beraška, mamicu ti jebem. Ganeš, izdajalec, ubil me boš!«

»Šrauf, dej raj dihej,« ga svarim.

Kot bi izbruhnil, vrže nahrbtnik na tla, ker da tako težkega ruzaka pa na stara leta že ne bo nosil. Z glave si potegne volneno kapo in jo vrže ob tla, potem pa mi jo pomoli pod nos: »Na, vohej, a vidiš, da kar po zažgani volni smrdi!«

Kakšnih dvesto metrov višje me počaka. Sam že nekaj časa hodi brez palic in nahrbtnika. Iztrga mi palice iz rok in globoko gazi naprej.

»Ej, Šrauf, kva delaš, dej mi nazaj palce!«

»Mucek, slikej, slikej! Nej narod vid, kako se matramo!«

Pozno popoldne že pošteno načeta, žejna in lačna le priplezava do skalne bariere. Šrauf mi nekaj dopoveduje glede tega, kako naj plezam, vendar me ne pozna dovolj dobro. Če bi me, bi vedel, da se glede tega ne pustim nikomur: »Šrauf, zdej je pa dost! Ti sam zihrej in slikej.«

Zadnji raztežaj je dolg petdeset metrov, jaz pa v njem izvajam vse mogoče, in to debeli dve uri. Na koncu le priplezam na snežno polico, a titanovi klini nikakor nočejo v skalo. Šrauf, ki tega ne vidi, pa kar žimari za menoj, kljub temu, da ga držim bolj jaz kot pa majavi štant. Na račun tega jih poslušam nekaj dragocenih minut: »Kako pa plezate dons, a se mislite vsi pobit?«

»Pa dej nehi, Šrauf, pa ti nared boljšega, če moreš.«

Šrauf nekaj časa poskuša, potem pa odneha, ko vidi, da nima smisla. V rokah imam samo še petdeset metrov plezalne vrvi in en titanov profilec. Šrauf spet začne godrnjati, da s tem ne morem prek previsnega ledenege kamina in da morava dol, ker se noči: »Tomi, a veš, če ubrišeš zdej, greva oba v poden!«

Skupaj splezava proti vrhu in ko stojiva ob njem, ga drživa z roko, tako je oster.

»Šrauf, bod tih pa sliki in zihrej!«

Šrauf utihne, ko se s tenkimi rokavicami na vrhu kamina vlečem čez leden previs. Končno zlezem čez, povsem na koncu z močmi in zrakom. V strmem sedemdesetstopinjskem pobočju se vrv izteče. Kolikor morem globoko zarijem oba cepina in čakam na Šraufa. Spet žimari po vrvi in naju pri tem skoraj potegne v globino. Ko pride do mene, pustiva moj cepin s pripeto vrvjo v snegu in skupaj splezava proti vrhu. Ko stojiva ob njem, ga drživa z roko, tako je oster. Proti zahodu že skoraj v temi vijoličasto zasije Manaslu. Tam je za vedno zastal korak našega vagadunda Nejca Zaplotnika. Oglasiva se v bazo in jim v pozdrav posvetiva s svetilkama. Na Šraufov štiriinpetdeseti rojstni dan stojiva na vrhu nekega novega začetka. Velik dan je to.

ANAPURNA I

Naslednji dan so vsi trije, Drejc in Davo Karničar in Carlo Carsolio, Korl, kot ga kličemo, dosegli vrh, Slovenci smo dočakali zgodovinski dan. Zaključeno je bilo obdobje dvajsetih let osvajanja vseh osemtisočakov. Prekrasno vijuganje na smučeh je Drejc plačal z vsemi prsti na nogah in Damijan je imel polne roke dela.

Ko se zdani, le kreneva proti vršnemu platoju.

Stipe in Viki dosežeta v obupnih razmerah tabor štiri in v njem vztrajala tri dni. Stipetove zdravstvene težave in njegov mali sin Matija so še dodaten jeziček na tehtnici, zaradi katerega Viki kljub poskusu zaključi svoj lov na vseh štirinajst osemstisočakov. Kasneje večkrat v šali pove, da ga je Slovenija premagala s štirinajst proti spoštljivih deset.

Iz Vikijeve pripovedi o tem, kako preživeti toliko zgodb o osemstisočakah in pri tem ohraniti vse prste na rokah in nogah, bi se lahko učili vsi mladi plezalci. Takšne zgodbe so odvisne bolj od danosti kot od sreče. S svojo zbirko desetih se je za vedno zapisal v zgodovino našega alpinizma in postal nesojeni slovenski Messner.

Na vrsti sva še midva z Jankom, ki so se mu težave medtem unesle. Damijan naju v skrbeh pospremi do tabora ena, ki ga je medtem podrl eden od plazov, ki so na tej gori vsakdanji pojav. Še isti dan sva v taboru dve, naslednji dan pa v snežni nevihti dosežemo tabor tri, v katerem skupaj s šerpo Arjunom dospimo snežno nevihto. Čez noč se Janku ponovijo težave z zdravjem, vendar zjutraj vseeno zagazimo v nov sneg pod Srpom. Tako se imenuje serakast obok pod skalno steno, ki se dviguje nad nami. Po stotih metrih Janko odneha, z želodcem je prehudo. Preložimo nahrbtnike in po bolečem slovesu z Arjunom nadaljujemo proti štirici. V mrzlem jutru naju pri sestopanju prvi sreča Viki, za njim pa še bolni Stipe. Utrujena in izsušena se vračata brez vrha. Izmenjamo nekaj besed in zaželela mi srečo, čeprav bi raje videla, da se vsi skupaj vrnemo v dolino. Popoldne se spet razbesni nevihta in z Arjunom se izgubiva, medtem ko iščeva šotora. Vidljivost je nična, v bazi so zaskrbljeni. Arjun grozi, da me bo zapustil, če v nekaj minutah ne najdeva šotora. Ne vem, kje sva, niti kam greva. Končno se okrog pete popoldne pred nama povsem nenadoma na višini 7500 metrov pojavi

odrešilni šotor na štirici. Z bolečim hrbtom in vsa zasnježena pred nočjo le zlezava v mrzlo zatočišče. Neurje ne pojenja, midva pa javiva, da sva na varnem. Čeprav v bazi zahtevajo, naj še isto noč poskusiva na vrh ali pa sestopiva, hočem še en dan počitka. Na tej višini, na tako imenovani »meji smrti«, nisem bil še nikoli, zato z zaskrbljenostjo opazujem, kaj se dogaja z menoj. Utrip je vseskozi okrog devetdeset na minuto, kar ni dobro, slabo pa tudi ne.

V bazi postaja vse bolj napeto. Ko se zvečeri, si pripraviva vse, da začneva z vzponom okrog polnoči. Poskušam malo zadremati, ko me iz polsna prebudi pokanje vetra, ki se zaletava v šotor. Oba z Arjunom prestrašena planeva pokonci. Ura je šele deset. Zdi se, da naju bo skupaj s šotorom utrgalo, kot se je to zgodilo že mnogim pred nama. V strahu kličevo bazo in poveva, da sva v brezupnem položaju. V bazi so na nogah, ukazujejo nama, naj ob prvi priložnosti nemudoma sestopiva. Zavem se najinega položaja, pa tudi tega, da nama ne more nihče pomagati. Izključim postajo. Vso noč drživa šotor in upava, da naju ne bo odpihnil veter ali odnesel snežni plaz.

Okrog osmih se zbudim v zasneženem šotoru, ko skušam še pravi čas najti zadrgo in scalno posodo. Žal prepozno, že teče, kar uspeš rešiti, gre po razmetanih jušnih vrečkah v šotoru. Sranje, ves sem poscan, v šotoru pa smrdi kot v štali. Odprem postajo. Tone najprej nekaj nori, ker je bila ponoči izključena, potem pa: »Tako dol!«

Povedati hočem, da razmišljava o poskusu proti vrhu, pa noče nič slišati. V razburjenosti izreče usodni stavek: »Zadosti si imel priložnosti, takoj dol, če sploh še moreš!«

To je bila kaplja čez rob. Res, imel sem realno možnost pred tednom dni, vendar me je takrat nagnal v dolino –

ker je bil eden preveč, kot je kasneje pisalo v poročilu. Sirdar Padam je Arjunu grozil, da bo ostal brez plačila, če bo še naprej vztrajal z menoj. Ugasnil sem postajo in naredil konec vpitju. Arjun je bil prestrašen. Prosil sem ga, naj mi pomaga, a ni upal. Vsega sem imel zadosti. Na tej višini se še spati ne da, jaz pa sem izgubljal energijo in dragocen čas za priložnost – za eno samo priložnost.

Vzamem fotoaparata, radijsko postajo, cepin in smučarsko palico. Malo pred poldnevom, ko od zahoda že prihaja nova fronta, vzamem usodo v svoje roke. Arjun mi po stotih metrih neha slediti – ne vem, ali zaradi groženj ali v bojazni pred novo nevihto. Sicer pa to ni več pomembno. Zajame me nevihta. Preklopim se v drugo stanje in do pasu gazim položno dolgo prečnico proti vršnemu kuloarju. Dopovedujem si, da neurje ne more večno trajati, zato do petih popoldne v popolni beli slepoti nadaljujem z globokim gaženjem proti desni. Vem, da ne bom nikoli več našel tabora štiri, če se megla do večera ne bo dvignila. Hrumeči mraz me spremeni v škripajočega robota, ki je prestopil mejo med življenjem in smrtjo.

To je bil neverjeten občutek, ki ga ne znam opisati z besedami. Zavedal sem se položaja, vedel sem, da bom preživel, ni me bilo strah. Bil je z menoj, ker sem Mu verjel do konca.

Če se nevihtni oblaki ne bi še pred nočjo spustili pod mejo smrti, bi končal podobno kot Herman Buhl, ki je izginil na Čogolisi, zato so se. Tega še dandanes večina noče razumeti. Znamenja so namenjena izbranim, čudeži vsem ostalim.

Ob petih dosežem dno vršnega kuloarja, ki je popolnoma zasnežen, tako da ne morem razločiti njegovih obrisov. Pokličem v bazo, kjer me že od jutra pričakujejo. Ko izvejo, da sem tik pod vrhom, vse najbolj skrbi moje zdravstveno stanje. Globok sneg, neurje, višina in mraz so storili svoje; zelo sem utrujen, a od vrha me ločita še dobri dve uri hoje. Ko se mi uspe po vseh štirih preriti na vrh kuloarja, se zaradi globokega snega držim bolj levo, kjer je več skal. V hlastanju za zrakom se zaplezam v ne prestmo skalno zajedo, od koder mi potem nekako le uspe priti tik pod vrh, ki ga tvori snežna opast. Proti zahodu se poleg osamljenih skal v obliki črke V rdeče zasveti Daulagiri v zahajajočem soncu. Okrog sedmih prižgem postajo in tulim vanjo: »Baza, javi se, to je noro, to je noro!«

V bazi završi, oglasi se Tone: »Kaj je noro, kje si, kako se počutiš?«

»A veš, kakšen sončni zahod je... to je noro!«

Med solzami skušam opisati svoj položaj. Govorim še z Damijanom, potem pa nadaljujem do vrha, kjer me zagrmeta noč in tišina... Slikam okrog sebe. Za nekaj trenutkov se usedem in se poskušam umiriti. Ni časa za nič, le za beg nazaj v življenje. Strahoten mraz pritisne, da me zaboli v tilniku. V intervalih po dvajset in več metrov začnem dobesedno teči nazaj, potem se vržem v sneg in diham, diham, pa spet na noge...

Ob pol desetih sem spet v bližini šotora in začnem klicati Arjuna. Po nekaj klicih se oglasi, oddahnem si. Skupaj pregledava prste na nogah. Razen omrzlin ni nič hujšega. Skuha mi čaj, jaz pa javim v bazo, da sem na varnem.

Tako sem bil vesel! Ker sem verjel do konca, sem bil poplačan z odgovorom. Himalaja me ima rada.

KAJ VSE VPLIVA NA TO, ALI BODO ALPINISTI PLEZALI NA ČOMOLUNGMO ALI NE

PLEŠOČI LAME IZPOD EVERESTA

PETER HANSEN

Marca leta 1925 so državni uradniki iz londonskega oddelka za Indijo postali filmski kritiki. Številni mandari ni so se iz uradov v Whitehallu napolili v kinodvorane West Enda, da bi si ogledali nemi film **Johna Noela** Zgodba o Everestu. Čeprav ima film svoj vrhunec, ko **George Mallory** in **Andrew Irvine** izgineta v oblakih malo pod vrhom, so uradniki iz oddelka za Indijo morali oceniti prikaz Tibeta. Velik del filma je bil namenjen stikom članov odprave s Tibetom. Pred vsako filmsko predstavo je skupina tibetanskih lam – budističnih menihov – izvajala glasbo, pesmi in ples. V uradnem programu je bilo zagotovljeno, da je to »prvič v zgodovini, da so pravi tibetanski lame prišli v Evropo«, in dodano: »Nastopi lam, njihovo grleno petje, zvoki njihovih dolgih trobent in udarci njihovih bobnov ter zvoki njihovih cimbal, ki izvabljajo nenavadno in fantastično glasbo, bodo Angležem pričarali vtis mističnega in romantičnega Tibeta.«

Tibetanska vlada je vložila uradni protest zaradi nekaterih prizorov v filmu in nastopa »plešočin lam«; za Tibetance je namreč Everest svet prostor in plesi lam so sveta opravila.

Četudi so bili britanski uradniki, ki so si ogledali film, prevzeti nad izbranim prikazom britansko-tibetanskih odnosov, je diplomatsko nasprotovanje zaradi plešočin lam sprožilo širšo razpravo o medsebojnem prepletu filma, orientalizma, medkulturnih srečanj in diplomacije. **Sir Arthur Hirtzel**, podsekretar, ki je imel na skrbi Indijo, je po ogledu filma zapisal: »Verjetno imam debelo kožo, toda nastop me ni niti malo pretresel. Zdel se mi je nepopisno dolgočasen – bolj kot večina vzhodnjaških zadev. Izrazil je samo nasmeh mile vzvišenosti, ki jo začutimo, ko vidimo ali slišimo čudne običaje. Obiskovalci so vedeli, da v plesu ni nič religioznega.«

Lyd Wakely, tudi podsekretar v vladi, je še pred ogledom filma trdil, da je imela tibetanska vlada prav, ko je protestirala proti vulgarnemu in nespoštnemu prizo-

ru, v katerem neki Tibečanec umije otroka in zatem pojé uši.

Britanski plezalci in diplomati niso postali samo filmarji ali filmski kritiki, ampak razdiralci kulture. S pomočjo odprave na Everest in nastopa plešočih lam v Londonu so se Britanci in Tibečanci povezali v medkulturno izmenjavo, v kateri so vplivali drug na drugega na nepričakovan in dvoumen način. Primer plešočih lam z Everesta zato osvetljuje kompleks medsebojnega vplivanja med mediji, kulturo in politiko.

V devetnajstem stoletju je bil naskok na Everest onemogočen zaradi tibetanskih odnosov s Kitajsko, Veliko Britanijo in Rusijo. Večino tujcev so izgnali iz Tibeta že konec osemnajstega stoletja, ko je Tibet priznal kitajsko gospodstvo. Kitajsko-tibetanski odnosi, bolj hegemonični kot suvereni, so bili nenehno pod vplivom tibetanskih lam in vladarjev iz rodu Manchu ter obredov tibetanskega budizma. Ko je Chingova dinastija v devetnajstem stoletju izgubila moč, je njen vpliv oslabil tudi v Tibetu. Britanski oficirji so se bali, da bo Rusija razširila svoj vpliv v Tibetu. Da bi preprečil ruske intrige, je lord **Curzon** kot podkralj Indije leta 1904 poslal v Tibet **Francisa Younghusbanda** z močno vojaško posadko in ta je na poti v Lhaso pobila na stotine Tibečancev. Kot odgovor je **Dalai Lama** pobegnul v Mongolijo in obiskal Peking. Pozneje je britanska vlada zavrnila dogovor s Tibetom, ki ga je pripravil Younghusband, in leta 1906 s Kitajsko podpisala dogovor, v katerem je tej priznala prevlado nad Tibetom. Z britansko-ruskim dogovorom iz leta 1907 so bile nadaljnje odprave v Tibet prepovedane, zato tudi britanski gorniki pred prvo svetovno vojno niso mogli naskočiti Everesta.

Odnos med Tibetom in Kitajsko je v prvem desetletju 20. stoletja pomenil oviro. Kitajska vojska je zasedla Lhaso leta 1910 in Dalai Lama, ta se je malo pred tem vrnil v Tibet, je pobegnul v Indijo. Tam se je obrnil na britanske posrednike, ki naj bi mu pomagali urediti odnos s Kitajsko. Kitajske zasedbe je bilo konec leta 1911, ko je moral odstopiti zadnji cesar iz dinastije Manchu. Takrat se je Dalai Lama lahko vrnil v Tibet. Britancem je obljubil, da bo reformiral tibetansko vojsko. Leta 1914 je Kitajska odklonila podpis tripartitne konvencije z Veliko Britanijo in Tibetom, s katero bi dokončno potegnili tibetanske meje, določili stopnjo tibetanske avtonomije in zagotovili britanske trgovinske pravice. Potem ko so Tibečanci uporabili britansko orožje, da so leta 1917 odbili kitajski napad, so se britanski oficirji pogajali za ustavitve ognja na tibetanski vzhodni meji. Stroški pri vzdrževanju potrebne vojske, ki je odbijala take spore, in potreba po dodatnem orožju so povečali tibetansko diplomatsko odvisnost od Britancev. Tudi za Tibet so bili to veliki finančni stroški in ti so še povečali napetost med vojsko in duhovščino.

V tem kontekstu je John Noel leta 1919 predaval o svojih predvojnih potovanjih v bližino Everesta in **Sir Thomas Holdich** je vzpon na Everest uradno predlagal kot »izjemen izziv, ki ga morajo geografi še urediti«. Britanski uradniki so bili navdušeni, diplomatske zadrege pa so ostale. Šele po revoluciji in

državljanjski vojni v Rusiji in na Kitajskem se je diplomatski pritisk polegel.

Gorniki so se v Londonu in Indiji močno trudili, da bi dobili dovoljenje za vzpon na Everest. Sir Francis Younghusband, ki je bil že leta 1904 v Tibetu z britansko odpravo, je v Londonu razlagal: »Vzpon bo dvignil človekovega duha in možem bo dal občutek, da so segli po najvišjem delu Zemlje in dosegli resnično mojstrstvo svojega okolja.« Društvo Royal Geographical Society se je posvetovalo z Uradom za Indijo v Londonu. Poglavitna povezava s Tibetom, **Charles Bell**, je nasprotoval dovoljenju, kajti številni religiozni kraji so bili v neposredni bližini Everesta in vzpon naj bi med Tibečance vnesel sum in nezaupanje. »Tibečanci ne bodo verjeli, da je vzpon samo v interesu geografskega znanja in znanosti,« je zapisal Bell.

Toda Dalai Lama je Bellu ob njegovem obisku v Lhasi leta 1921 dal dovoljenje za vzpon. Bell je vnaprej zagotovil, da »bo dal vzpon znanstvene rezultate, s katerimi bo pridobilo vse človeštvo«, in povedal, »da si številni ljudje v Britaniji želijo, da bi bili Britanci prvi, ki bi jim uspelo preplezati najvišjo goro na svetu.« Dodal je še, da »Tibetu ne bo zadana nobena škoda, saj me Njegova svetost pač dobro pozna in ve, da ne bi govoril česa, v kar ne bi verjel«. Zaradi obljubljenega orožja je bil v tibetanski zavesti vzpon tesno povezan z napredovanjem vojske, s katero je Dalai Lama hotel kljub nasprotovanju duhovščine reformirati državo.

Prva odprava na Everest je med člani imela tudi raziskovalce, ki so kartografirali bližnja območja, geologi so raziskovali minerale v regiji, in seveda plezalce, ki so iskali najprimernejšo smer do vrha. Vladni oddelki so plačali delo raziskovalcev, ki so imeli pestre načrte za delo. Toda Charles Bell je odsvetoval vse, kar ni bilo nujno potrebno za sam vzpon. Kot rezultat teh nasprotnih si želja je bila odprava znanstveni uspeh, toda diplomatski polom.

Odprava je v Tibetu povzročila veliko vznemirjenje. Vođa odprave **Howard-Bury** je zapisal, da so »v tistih nedostopnih krajih nekaj malega slišali o spopadih leta 1904 in so si ljudje predstavljali, da smo tudi mi prišli zaradi podobnih namenov. O Evropejcih so mislili, da so vsi krvoločni in grabežljivi«. Lokalni uradnik je na primer pisal v Lhaso in se pritožil nad tem, da mora priskrbeti hrano za odpravo. »Ker so ljudje v deželi revni, bi vas ponižno prosil, da pri britanskih sahibih dosežete, naj odidejo. Da se ne bi za vedno naselili pri nas.« Tibetanska vlada se je pritoževala, da so člani odprave streljali živali, izkopavali rubine in jih odnašali. Predsednik tibetanske vlade je Bellu razložil: »Dogovorjeno je bilo, da Britanci lahko raziskujejo Everest. Toda če pri tem razkopavajo zemljo in kamenje na najsvetejših tibetanskih hribih, kjer domujejo demoni, varuhi Zemlje, obstaja strah, da bodo človeške in živalske epidemije zadele deželo in zahtevale veliko življenj. Zato vas prosim, da dosežete, da člani odprave ne bodo pohajkovali po gorah in da se bodo čim prej poslovili.«

V tistem obdobju je Bella zamenjal polkovnik **Bailey**, uradnik, ki je bil z Younghusbandom že leta 1904 v Ti-

USTVARJAMO AVTOMOBILE.

RENAULT thalia

Dobre stvari v življenju so drage ... a ne vedno. In kar se na prvi pogled zdi povsem nemogoče, je včasih preprosto dejstvo. Tako je Thalia zdaj lahko vaša **že od 1.740.000 SIT naprej!** 1,4 litrski motor s 75 konjskimi močmi, razkošje prostora v 500 litrskem prtljažniku in vgrajen sistem popolne varnosti še nikoli niso bili tako dosegljivi.

Vas mika razmerje
na dolge proge?

**NORA CENA,
RESEN AVTO!**

www.renault.si
wap.renault.si

betu. Bailey je spodbujal tibetansko odpravo, pritožbe o streljanju in geoloških raziskavah pa je sporočil Younghusbandu, rekoč: »Bell sam ni bil preveč navdušen. Povedal mi je, da je bilo pridobiti dovoljenje za vzpon zahtevno, vse drugo pa je preveč.« Tudi Royal Geographical Society je obljubila, da bo prepovedala streljanje in da geologa v prihodnji odpravi ne bo več.

Odpravo iz leta 1922 je vodil general **C. Bruce**, doseglja pa je deljen uspeh. Plezalci vrha niso dosegli, so pa prišli višje kot njihovi predhodniki. Sedem nosačev je umrlo v snežnem plazju, vlada v Lhasi ni bila užajlena. Prvič so se člani odprave srečali z lamo samostana Rongbuk pod vznožjem Everesta. **Zatul Rinpoche** je bil energičen in karizmatičen mož, ki je samostan ustanovil dvajset let prej.

V dnevniku odprave je Bruce o srečanju poročal, da »so bila vprašanja lame iz Rongbuka o namenih odprave inteligentna, čeprav je bilo nanje težko odgovoriti. Laže pa je bilo odgovoriti lami kot nekaterim v Angliji. Tibetanski lame, še posebno tisti iz višjih slojev, zagotovo niso materialisti. Prešnilo me je in rekel sem, da na odpravo in še posebno na osvojitve vrha gledamo kot na božjo pot. Posebej sem poudaril zaobljube vseh članov. Kakor koli že, te nežne majhne laži so bile zelo dobro sprejete.«

»Potem ko je lama blagoslovil odpravo in ji zaželel uspeh,« je nadaljeval Bruce, »je poudaril, naj ne ubijamo živali. Obljubil sem mu, da bomo držali obljubo. Nič ga niso skrbeli demoni. Poudaril pa je, da v zgornjem Rongbuku in na tamkajšnjih ledenikih živi najmanj pet divjih mož.«

V svoji avtobiografiji je lama iz Rongbuka o srečanju pisal nekoliko drugače. Nikjer ni omenil, da bi Bruce govoril o božjepotništvu. Poleg tega naj bi Bruce prostovoljno obljubil, da na poti ne bodo lovili živali. »Ob odhodu,« je zapisal lama, »sem odpravi poklonil košaro mesa, čaja in moke.«

S temi zapiski nočem obnavljati, kaj je kdo zares rekel in česa ne, ampak nam ti zapiski lepo kažejo tekmovanje, s katerim sta general in lama vsak zase poskušala pokazati občutek moči. Na eni strani so Bruceve »nežne majhne laži« postavile ironično razdaljo med njim in lamo, božjo potjo, gorskimi demoni in budizmom. Taka retorična strategija je primer fleksibilne »pozicijske večvrednosti« orientalizma. Na drugi strani je tudi lama vzpostavil tak položaj, ko ga je general prosil, naj vzame odpravo pod svoje pokroviteljstvo, in mu je lama odgovoril s obredom podelitve darov gostoljubja. Bruce je bil ob obredu vznemirjen, kajti lama naj bi mu menda dejal, da »je bil general v prejšnjem življenju tibetanski lama. Ne vem, kako naj to razumem.« Tibetanci so tujcem res govorili, da so bili v prejšnjem življenju Tibetanci, saj so jim na ta način dali vedeti, da so dobrodošli v novem okolju. Lama iz Rongbuka je s svojo mislijo verjetno poskušal z Bruceom vzpostaviti trdnejši odnos lama-gospod ali učitelj-učencem.

Ko se je odprava vrnila v London, je Bruce poskušal utemeljiti njen pomen pri vzponu na Everest. Prej so plezalci zatrjevali, da je vzpon veliko znanstveno de-

janje, ki naj dvigne človekovega duha in poveza med človekom in naravo. Bruce pa je v članku v Timesu pomešal znanstveni jezik in božjepotništvo. »Povsem mogoče je, da so nekatere panoge znanosti zaradi take odprave bogatejše, toda odločilni vzrok celotnega dejanja je velika avantura, ki je postala božjepotništvo. Kaj nismo lami v Rongbuku razložili, da pomeni za nas poskus doseči najvišjo točko Zemlje isto kot biti najbliže nebesom?«

Toda tibetanske gorske božje poti zajemajo hojo okrog gora, ne plezanje nanje!

Britansko-tibetanski odnosi so močno vplivali na Johna Noela, filmarja, fotografa in podjetnika, ki se je udeležil odprav na Everest leta 1922 in 1924. Na Noela so naredili velik vtis filmi **Herberta Pontinga** o odpravah na Antarktiko. Noel je film o Everestu zasnoval v času, ki je bil ekspedicijskim in dokumentarnim filmom zelo naklonjen. Njegov prvi film iz leta 1922 Plezanje na Everest je prikazoval ne samo plezanje, ampak bolj plezalce in njihovo odkrivanje Tibeta. Tako kot mnogi drugi popotni filmi tistega časa je tudi Noelov film večinoma antropološki dnevnik tibetanskega življenja. Že glavni mednaslov je napovedal obisk mest Kamba in Shekar in samostana Rongbuk, zato vidimo zanimive poglede v življenje in navade nenavadnih ljudi Tibeta. Ena od najdaljših in najzanimivejših sekvenc v filmu prikazuje lame iz samostana Rongbuk pri »plesu hudiča«. Ko se je film pojavil v Angliji, je bil opremljen s tibetansko glasbo, ki jo je zložil **Howard Somervell**, eden izmed plezalcev, ki je pozneje postal medicinski misijonar v Indiji.

Noelov prvi film je bil opisen in mu manjka dramatičnih prvin, še posebno, če ga primerjamo s filmom **Roberta Flahertyja** Nanook s severa iz leta 1922, ki je široko opredelil žanr etnološkega dokumentarca. Bruce in lama iz Rongbuka sta edina posameznika, ki imata v filmu, ta se konča s plezanjem, pomembnejši vlogi. Noel je s kameri dosegel severno stenno. Opazoval je plezalce, ki so poskušali doseči višinski rekord, toda posnetki od vetra spihanih skal in oddaljenih plezalcev niso posebno dramatični. V filmu ni plazju, ki je pod seboj pokopal sedem nosačev. Neuspeh plezalcev je zaradi tehničnih težav pri snemanju na višini 7200 metrov slabo viden. Film se je končal z napisom: »Vrnili se bodo v to čudovito bitko z naravo in kljub nevarnostim, nevihtam in mrazu bodo zmagali. Stali bodo na vrhu Everesta – na najvišji točki sveta.«

Ko so Britanci leta 1924 dobili dovoljenje za vrnitev v Tibet, je John Noel še enkrat spremljal odpravo. Younghusband je bil predsednik Noelove filmske družbe Explorer Films Ltd., ki je plačala izjemnih 8000 funtov za ekskluzivne filmske in fotografske pravice. Skupaj s 1000 funti, ki jih je plačal časopis Times za pravico objave sprotih vesti, je bila pokrita večina stroškov odprave. Noel je z družbo Pathe' News sklenil dogovor, da jim bo sproti pošiljal filmske vesti o odpravi. Tako je Royal Geographical Society izgubila nadzor nad tem, kako sta bila v filmih prikazana odprava in Tibet. Noel je svoj film napovedoval kot boj med ljudmi in naravo z besedami: »Everest je kot ženska in moške se

strastno bojujejo, da bi osvojili snežno devico. « Zasebno je Noel Bruceu zaupal, da namerava posneti dva filma o odpravi. Enega bi pokazal, če bi odpravi uspelo osvojiti vrh, in drugega, če bi bili plezalci neuspešni. V tem drugem bi pokazal življenje ljudi v Tibetu, Sikkimu in Butanu.

Zaradi dogodkov na odpravi se je zgodilo čisto drugače. General Bruce se je zaradi težav s srcem moral predčasno vrniti. Mallory in Irvine sta pod vrhom izgubila življenje. Ko se je odprava vrnila v Indijo, je Noel začel uresničevati načrt, ki ga je zastavil že v Londonu, in sicer, da bo domov pripeljal skupino Tibetancev, Nepalcev ali Šerp, ki bi v reklamne namene nastopali pred projekcijami filma.

Že poleti 1924 je na razstavi britanskega imperija v Wembleyju nastopalo nekaj »hudičevih« plesalcev. Toda ti plesalci niso bili lame, zato so jim tibetanske oblasti dovolile odhod v Veliko Britanijo. Kljub temu so med plesi nosili religiozne maske in cenene imitacije verskih kostumov ter uporabljali verske trobente. Njihovi plesi so bili parodija na tibetanske verske plesse. Zato so uradniki iz Urada za Indijo zahtevali, da morajo biti vsi naslednji obiski tibetanskih lam strogo nadzorovani, da bi se tako izognili blasfemiji in žalitvam. Pred začetkom prikazovanja Noelovega filma Zgodba o Everestu je predvsem Bailey opozarjal Royal Geographical Society pred morebitnimi političnimi težavami. Ko so film prikazovali v Indiji, je prizor z obiranjem uši z otrokove glave sprožil protest. »Tibetanci so prepričani, da to ni značilno za deželo in da bo prizor pustil lažno predstavo,« je opozarjal Bailey. Ko je zvedel, da so lame na poti v London, je še enkrat spomnil na težave z lamami v Wembleyju. »Tibetanci so zelo občutljivi ljudje in upam, da se zaradi filma o Everestu lame ne bodo počutili prizadeti.«

Premiera filma je bila decembra 1924. Na Noelove lame so se glasila odzvala zelo različno. Pathe' New je v filmski novici pokazal Noela, kako v londonskem pristanišču pozdravlja »šest svetih mož iz Tibeta, ki živijo več kot 4000 metrov visoko«. S številnimi naslovi – med njimi tudi zasmehujočimi – so časopisi napovedovali njihov prihod in nastop. Časopis Times je obisk lam v britanskem parlamentu opisal takole: »Kar nekaj časa je trajalo, da so lame lahko razumeli, da tamkajšnji kipi prikazujejo naše državnike in ne britanskih bogov.«

Časopisi so ob premieri filma omenjali, da so kritiki v Indiji dobro ocenili dramo v filmu in »celo njegovo komedijo, ki naj bi se kazala v posnetkih intimnega življenja Tibetancev«. Dodali so še »da je smrt Malloryja in Irvine film spremenila v tragedijo, toda tragedijo najčudovitejše in navdihnjene vrste«. Originalna glasba lam je po presoji kritikov ustvarila »posebno, napol religiozno impresijo, skoraj kot narkotik«.

Toda navzočnost lam je dodala še več. Osnovna zamesel filma je bil prikaz ekstravertiranih, agresivnih britanskih plezalcev v nasprotju z introvertiranostjo in pasivnostjo mističnih Tibetancev. Vas Phari je rabila kot primer umazanosti. Film je eksplicitno nakazal nasprotje med Tibetanci in čistostjo gorá. Mednaslovi so

govorili o »čistem, modrem ledu, o pravljični deželi ledu«.

Praden je Noel pokazal Everest, je predstavil britanske plezalce po imenih. S tem je personaliziral odpravo in dodal melodramatično nasprotje med Britanci in Tibetanci. Izginotje Malloryja in Irvine je označeno kot »zgodovinski vrhunec naše avanture – slavne in žalostne zaradi smrtne tragedije«. Film se je v svoji mistični razlagi končal s poudarjanjem skrivnostne moči glavnega lame v samostanu Rongbuk, ki je odpravi napovedal neuspeh.

Tibetanske oblasti so se pritoževale čez odpravo leta 1924. Ob vrnitvi z gorá so plezalci naredili še dva izleta, v dolino Rongshar na počitek in v Lhatse zaradi raziskovanja; oboje ni bilo zajeto v dovoljenju Dalai Lame. Royal Geographical Society za samovoljo članov odprave ni prevzela nobene odgovornosti in krivde.

Kljub temu pa so plešči lame in filmski prizori povzročili, da je Tibet prepovedal prihodnje odprave in tudi britansko-tibetanski odnosi so se spomladi 1925 zelo ohladili. Aprila 1925 je tibetanska vlada sklenila, da nadaljnjim odpravam ne bo več izdala dovoljenj.

Po sporu med samostanom na kitajsko-tibetanski meji, ki se je razširil v večjo vojno s Kitajci leta 1930, se je Tibet obrnil na Britance po pomoč v orožju in diplomatskem posredovanju. **Leslie Weir**, politični uradnik v Sikkimu – indijski državi v Himalaji – se je odpravil v Lhaso z obljubami o pomoči in s prošnjo za ponovno dovoljenje za vzpon na Everest. Dalai Lama je odgovoril: »Po našem prepričanju je vsak zasnežen gorski vrh v Tibetu domovanje bogov in čuvajev religije, to je budizma. Bogovi so zelo ljubosumni. Toda v obrambo želje britanske vlade in v upanju, da prijateljskih odnosov ne bi pretrgali, izdajamo zaproseno dovoljenje.« Ker Tibet nikoli ni postal britanska kolonija ali pridružena država, bi lahko odklonil britansko prošnjo. Toda tibetanska odvisnost od Britancev v orožju je bila več kot jasna. Zato so se leta 1930 Tibetanci še enkrat opogumili, pozabili na verska prepričanja o svetosti gorá in izdali – z omejitvami seveda – dovoljenje za vzpon na Everest leta 1932.

Film in mediji so odigrali najpomembnejšo vlogo v spreminjanju plešočin lam v diplomatski spor. John Noel je bil prepričan, da bo njegov film izboljšal britansko-tibetanske odnose. Zaradi dosegljivosti filma so imeli Tibetanci verjetno prvič v življenju priložnost videti sebe skozi oči tujcev. Zato so se na ta film tudi tako odločno odzvali. Zgodovinarji so lahko sicer podcenjevali pomen filma in drugih medijev v dvajsetih letih 20. stoletja, toda takratna realnost jih je jasno demantirala. Plešoči lame z Everesta so tako postali eden od prvih primerov kompleksnega procesa, v katerem so »sodobni načini upodobitve – s filmom – pomagali rekonstituirati kolonialne navade«.

Tudi film *Zgodba o Everestu* je opravil isto nalogo. Na Noela je pri snemanju odločilno vplivala tibetanska kultura. Konec filma jasno kaže, da je Noel soočil Zahod in Vzhod. Namen te primerjave je bil vreči senco dvoma na zahodnjaško življenje in povzdigniti misticizem Tibeta, saj je Everest poosebil v duhovno in versko moč, ta pa je zavrnila britanske plezalce.

Kot je ta upodobitev tibetanskega misticizma preživela afero s plešočinami lamami, tako je preživel tudi vpliv lam

na himalajske odprave. Vsaka, ki je v tistem obdobju potovala skozi Tibet, je obiskala tudi »Rongbuk Lamo« in ga prosila za blagoslov, ki je zagotovil sodelovanje šerpa in drugih budističnih nosačev, brez pomoči katerih so bile odprave obsojene na neuspeh. Vodja odprave leta 1933 **Hugh Ruttledge** se je seveda srečal tudi z lamo iz Rongbuka. Spominjal se je njunega pogovora. »Mi zahodnjaki ne vemo vsega; ali je možno, da se moramo še vsega naučiti?« se je spraševal Ruttledge.

V tridesetih letih so Britanci kar trikrat neuspešno naskakovali vrh Everesta. Odpravi leta 1933 in leta 1936 je vodil Hugh Ruttledge, tisto leta 1938 pa **H. W. Tilman**.

Kot ena od medkulturnih ironij, ki so spremljale britanske odprave na Everest, je bila tudi tista, povezana z uspešno odpravo leta 1953. Eden od dveh osvajačev vrha Everesta je bil šerpa **Tenzing Norgay**, ki je v mladosti želel postati lama in ki je bil nečak Rongbuk Lame. Tenzing Norgay je o svojih sorodstvenih vezeh pripovedoval biografu **Jamesu Ramsayju**, ki je leta 1955 v Londonu objavil knjigo z naslovom *Man of Everest*.

Prevedel: Tone Frelih

V PETDESETEM LETU STAROSTI PRVIČ PRI ALJAŽEVEM STOLPU

IZPOLNJENA SRČNA ŽELJA

PAVLE ŠEGULA

Zadnji dan avgusta je bil kilav in moker, nič kaj obetaven tistim, ki so se naslednjega dne odpravljali v hribe. Med temi je bilo nešteto planincev, ki so upali, da jim bodo vremenski bogovi poklonili sonce in toploto. Med njimi sva bila tudi soseda **Ivanka Ažbe** in moja malenkost. Glavni pa so bili nedvomno stotnija žensk in njihovi oboževani vodniki.

Ivankino otroštvo je teklo v Javorjah nad Poljansko dolino, kjer je kmetovala s svojimi starši, brati in sestrami. Dela je bilo vedno dovolj, da so se želje po obisku bližnjega Starega vrha in Blegoša navadno umaknile bolj prozaični vsakdanjosti. Sicer pa ji svežega in čiste zrak ni manjkalo; v njenih mladih letih so bili zemlja, zrak in voda vsaj pri nas še zelo, zelo nedotaknjeni.

Vojno je preživela kot vsi naši hribovski kmečki ljudje dokaj napeto, bilo je dosti strahu in nevarnosti, tudi žalostnih trenutkov. Ko se je svet spet umiril, je odšla s trebuhom za kruhom v dolino, tja do bližnje Škofje Loke, kjer se je našlo delo v Kmetijski zadrugi in na posestvu. Počasi se je ustalila, prišla do lastnega stanovanja in novih sosedov, s katerimi je v prostem času rada zavila kam v breg. Z njimi in sama je obredla kar nekaj vrhov Loškega hribovja in se povzpela tudi na višje gore. Na vrsto so prišli dvoglavi Ratitovec, pa spet Lubnik, Sv. Ožbolt in Sv. Andrej. S sosedo **Marino** in njenim **Tonetom Verčičem** je bila na Kališču in kasneje tudi na Storžiču, spoznala je Kranjsko Goro in od

V petdesetem letu starosti prvič na temenu snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja

vseposvod občudovala mogočni Triglav. Nič čudnega, če si je ob pripovedi drugih po vračanju z gorá zazelela obiskati tudi tega našega očaka.

Kolikor jo poznam, Ivanka ni človek, ki bi rinil v gnečo in se z množicami potikal po hrih. Čeprav jo je mikalo, se nikoli ni odločila, da bi se k svojemu tihemu cilju odpravila s stotimi ženskami. Ni in ni se ji dalo niti poskusiti, želja je ostajala neizgovorjena in neizpolnjena.

Ko se je leta trinsedemdeset spet bližal čas pohoda stotih žensk na Triglav, so ji Verčičevi rekli, naj povpraša mene. To je tudi storila, saj smo bili bližnji sosedje in smo se pogosto videli. Meni je bil dobrodošel vsak izziv; če se je le dalo, če je bil pri roki še tako malenkosten vzrok, sem ga nemudoma pograbil. Do Ivanke pa sem čutil že prav dolžnost, saj takrat najbrž nisva prvič govorila o tem, kako bi se odpravila na Triglav.

Slabi vremenski obeti so se izkazali za neutemeljene. V soboto, 1. septembra 1973, se je rodilo lepo jutro. Sreča je bila naklonjena nama in stotnji. Prilepila sva se jim za pete in ubrala njihovo pohodno smer; tudi nama se je zdela najprimernejša za prvi pohod na Triglav. Dotlej še nisva skupaj hodila po gorah, drug za drugega ni vedel, kako hodi, koliko zdrži. No, Ivanki je verjetno kdo natvezil kak pretiran podatek o meni: kako divjam, kako se me ne da dohajati in podobno. Zato sva se k njegovemu veličanstvu podala po najkrotkejši romarski poti čez Pokljuko, ki dopušča, da med hojo tu in tam tudi malce poklepetaš in neguješ družabnost.

Zvesti avto je ostal na Rudnem polju, odrinila sva pod Draške vrhove in pod Toscem proti Vodnikovemu domu. Varovanka je bila hvaležna sopotnica, ni ji bilo težko oddati nekaj podatkov o krajih, kjer sva hodila. Po začetni hoji po gozdu, odkoder pogled ne seže dlje od tretje smreke, se je nad planino Konjščico že začelo odpirati v krnico Jezerce pod Ablanco, kotlino pod zahodnim grebenom Malega Draškega vrha, med Stadorskim in Srenjskim prevalom, kjer so bodle v nebo samotne igle med Viševnikom in Malim Draškim vrhom. Gamsa ni bilo videti nobenega, bilo je preveč ljudi. Pod Toscem je razgled segel že daleč, odprla se je široka panorama s mnogimi znanimi in še več neznanimi vrhovi. V ospredju je bilo zeleno gozdno bogastvo Jelovice z gorami od Ratitovca do Koble, Črne prsti, Rodice in vrhov nad prostrano Komno. Na pobočju so med ruševjem v vetrcu nežno valovile zelene trave, pomešane s posameznimi cvetovi. Pod nama so se belili ostanki zidov zapuščenih pastirskih stanov, za oblimi gozdnatimi vzpetinami v ozadju sva slutila skrit svet bohinjskih planin.

Hodila sva vztrajno, brez daljših postankov, in se kar kmalu znašla v Vodnikovem domu, kjer sva pogledala k Angelci in njenim pomočnicam, verjetno popila kakšen čaj in morda segla tudi v nahrbtnik. Lakote sicer ni bilo posebne, o utrujenosti niti govora, zato sva vzela slovo in jo ubrala za dolgo karavano žensk, ki sva jih prehitela na Konjskem sedlu. Tam so gospe z vodniki zavile proti Planiki, midva pa desno na Kredarico. Skal-

Ivanka na snežišču pod Rjavcem: vaja dela mojstra.

Foto: Pavle Segula

nati Vernar, katerega stene so še pred kratkim tik nad nama zbujele strahospoštovanje, je bil tu le še skromen, da ne rečem neznan, niti senca prejšnje močnosti, čeprav so njegove skalne vršne konice še razodevale, da je gora kot se šika, na katero je pristop dovoljen samo nekaterim.

Kredarica ni bila daleč, prepraskati sva se morala samo še čez pusto grapo, kjer so oskubljene jeklenice in nekaj obtolčenih, skrivljenih klinov zgovorno izpovedovali, da tam ni nikoli miru. Da tam neprestano in usklajeno delujejo sile, ki bodo prej ali slej dosegle, da o teh sledovih vsiljive človekove prisotnosti nekega lepega dne ne bo več sledu. Nekako tako sva naglas razmišljala z Ivanko in pazila, da se ne prevrneva v kakšen graben. Hkrati sva se tolažila, da bo do tistega sodnega dne preteklo še veliko vode in da nas, ki smo tisti čas šarili po gorah, takrat zagotovo že lep čas ne bo več med živimi.

Nenadoma je bila pred nama Kredarica. Iztekel se je prvi del romanja. Bila sva pravzaprav zgodnja, čeprav nisva prav nič hitela. Kot navadno ob dveh, treh po-

poldne je bila kočica dokaj prazna, saj so bili planinci še na poti. Hitro sva prišla do svoje enolončnice in čaja, dobila sva ključ Stanetove sobe, kamor sva odnesla svojo ropotijo in postlala postelje, da tega ne bi bilo treba početi kasneje v temi. Potem sva ugotovila, da bo najbolje odriniti na vrh. V meni je vselej kanček nezaupanja v vreme, z njim sem okužil tudi sopotnico, ki bi morda raje legla in se nekoliko spočila, a tega iz obzirnosti raje ni rekla. Pohodi z Rudnega polja na Kredarico niso bili ravno njena dnevna mera višinskih metrov, drugače pa pisarniški skrat ne more ravno zlahka priti do večje telesne pripravljenosti. Lubnikarjev v današnjem smislu namreč tedaj še ni bilo. A kot rečeno, oba sva bila za vrh in z izvedbo nisva nič odlašala.

Na tem pohodu sem bil hočeš nočeš vodnik, čeprav ne maziljen in potrjen s kakšnim papirjem. Kljub temu sem se zavedal, da moram varovanko celo, zdravo in živo privedi do vrha in tudi nazaj do doma. Tako mi je ob odhodu naročila tudi Katarina, ki se niti sama ne bi branila iti v hribe, če bi ne imela na skrbi Mihca in Marjane. Tiste misli so bile odraz previdnosti in moje preventivno naravnane osebnosti. Ivanki sem predlagal, naj hodi pred menoj in ji tik za petami tu in tam prišepni kakšen nasvet. Bila je prirodna planinka s prirojenim občutkom za gibanje, sama je vedela, kam prjeti, kako zastaviti korak, kako ravnati s klini in jeklenicami. Za globino ji očitno ni bilo preveč mar, vrtoglavice na srečo ni poznala. Na Malem Triglavu je bilo psihofizično ogrevanje končano, naprej nisva nič več ugibala kako in kaj, kdo naj hodi spredaj, kdo zadaj. Menil sem le, da naj se tisti, ki bi rad ogledoval okoliške vrhove, najprej ustavi in naj tega ne počne med hojo, da pri tem ne čofne v prepad.

Ob četrtna šest popoldne sva bila na vrhu, ki nama je postregel s soncem, meglicami in razgledi menda celo tja do Jadrana.

Kadar govoriva o tistih dneh, pravi: »Prvič sem bila na Triglavu, strahu pravzaprav nisem trpela nobenega, saj sem bila v družbi. Izpolnila se mi je davna in srčna želja...«

Seveda je potem sledilo razvedovanje. Ivanki je bilo vse novo, bila so je sama vprašanja. Meni je bil pogled že skoraj vsakdanjost, ki pa vendar ni bil brez nadiha enkratnosti in še nikoli videnih podrobnosti. Na račun sva prišla oba, oba sva bila vesela, da sva bila, kjer sva bila. Uspeli vzpon naju je navdajal z radostjo. Pogledi so res nepozabni, saj segajo do dolinskih nižav in na naše najvišje gore, do gričev Škofjeloškega hribovja z Blegošem in Lubnikom, Starim in Mladim vrhom in Ratitovcem, pa vse do Krna. Obzorje so zapolnjevale Karavanke s Kepo, Stolom, žagasto nazobčano severno steno Košute, daljno Peco, Kamniške in Savinjske Alpe. Ospredje so obvladovali bližnji, ostro rezani velikani Vzhodnih Julijskih Alp. Kot vsakogar je Ivanko vznemiril pogled v globoko pod nogami skoraj dva kilometra nižje ležečo dolino Vrata. Uroku prepadov se je umaknila na Razor, Škrlatico in njeno sosesko, potem

na še bližje Cmir, Begunjski vrh, Vrbanovo špico, Rjavino in Rž. Za spremembo je sledila širna panorama s pogledom na Visoki Kanin in njegovo družino na zahodni strani ter na Jalovec in Mangart...

Med ogledovanjem sva kar pozabila, da se bliža večer, ki je bil pravzaprav že kar blizu, pri čemer sem pozabil na svetlobo in sence in spremljevalko nepremišljeno fotografiral na vzhodni strani Aljaževega stolpa, kjer njen obraz v senci nikakor ni prišel do veljave. Še danes sem jezen, da se nisva premaknila tistih nekaj korakov na zahodno stran. Ivanki je ob hudo nejasni sliki v tolažbo le odtis žiga in živi vtis doživetja, ki nikoli ne zbledi in ga lahko prikljče v zavest sredi noči ali dneva, kadar koli že želi...

Sestopila sva do Planike, da bi spoznala tudi to stran gore in imela malce bolj krotko pot. Ne nazadnje zato, da se vsaj bežno srečava s pohodnicami in kakšnim znanim vodnikom. Dame so bolj ali manj vznemirjene še čakale na svoj Triglav, ki se jim je imel zgoditi naslednje jutro. V koči je bila silna gneča, zato se sploh nisva poskušala pririniti v notranjost. Raje sva se po hitrem postopku vrnila na Kredarico, kjer je za Ivanko prav kmalu prišel čas za zasluženi počitek. Po dobri meri hoje se je sladko spalo.

Naslednje jutro mi žilica ni dala miru, zato sem se ob pol petih ponovno odpravil na vrh, po slovo od očaka. Dam še ni bilo na spregled, greben je bil prost, sestop nemoten. Z Ivanko sva se okrepčala s krepkim zajtrkom, se še enkrat naučila pogledov s Kredarice in vzela slovo od znancev. Ubrala sva jo proti Planiki, kamor naju je tokrat vodila zgornja steza pod Rjavcem, kjer je bilo še nekaj starega snega. S spretno Ivanko sva bila naglo čez snežišče in se ob tem še malce pozabavala s pravili hoje v spolzkem in izdajalskem snegu. Nad nama so na grebenu telovadile udeleženske pohoda, midva pa sva si po Planiki privoščila še obisk kočice na Doliču. Časa sva imela dovolj, da sva se pogosto ustavila, sedela in se razgledovala. Ko sva menjala razgledne točke, so se nama gore kazale v vedno drugačni podobi. Z Doliča sva se spustila na Velo polje in se nad njim spet znašla na poti proti Pokljuki.

Bil je topel in celo vroč dan. Počasi so se pričeli oglašati prehojeni metri in noč na tujem ležišču. Kljub temu je bil sprehod pod Toscem prijeten, srečevala sva planince, ki so bili šele na poti v gore, in prehitevala počasneže. Spet je minil Studorski preval s strmim spustom na idilično Jezerce. Do Rudnega polja od tam ni več daleč.

Tako se je iztekla pot z Ivanko, ki je tisto leto praznovala petdesetletnico. Morda ji je bila ta pot najlepše darilo.

Sam sem bil kasneje še pogosto na Triglavu, njej pa vrh nekako ni bil več usojen. Res je poskusila naslednje leto s hojo iz Vrat in čez Prag in mimo Begunjskega studenca do Staničeve kočice, kjer je s sopotniki srečala tudi znanega **Marjana Kralja**. Z vzponom na vrh pa takrat ni bilo nič. Pokvarilo se je vreme, v dežju so si lahko privoščili samo še sestop v Krmo.

SKALNI UŽITEK, KJER SE ŽVENKETU PLEZALNE OPREME PRIDRUŽUJE ZVONČKLANJE KRAV

LEVI STEBER V JEZERSKEM STOGU

MILAN VOŠANK

Trdno privezan na korenine rušja na polici vrhu skalnatega stebra pravim Marjanu: »Plezaj naprej čez ta poraščen rob pa boš prišel do vznožja strme vršne stene!«

In vrv steče; sprva nekam obotavlja, nato pa vedno hitreje. Soplezalca ne vidim več, izgubil je nekam zadaj, vse postaja prav čudno. Mar ni v skalah, je svet res že tako enostaven? In me že pokliče, da kar stečem za vrvjo, radoveden, dokler ga vendarle ne zagledam. Zgoraj se nadaljuje še vedno dokaj strmo pobočje z rušjem in razmetanimi skalami, prijatelj pa je lepo udobno ugnezden na grebenu.

Zasopihan in prepoten »pridivjam« do njega. Greben se preko razčlenjenih skalnih stopenj nadaljuje proti vrhu Jezerskega Stoga. Toda kje, za vraga, je sedaj tista strma vršna stena? Tista poklina, zajeda z zadnjimi težavnimi mesti v steni, kakor sta obljubljala opis in skica? Kje vendar, se čudim, ko pa sva že pod vrhom gore? Pa ni več prav veliko za premišljevanje, slika je povsem jasna: tiste težave sva pač že prešla tam spodaj v skalnem stebru!

Mar te je danes, vodjo naveze, zapustila vsa orientacija v steni? Si preslabo spal, je prevroče, ali pa si preveč vneto gledal v plezalni vodnik? Tako se med smehom pomalem šali Marjan. Pa se menda vendar ne bova jezila, preveč lepo in zanimivo plezanje sva našla v najinem Levem stebru. Nasprotno, vesela in zadovoljna na zvijeva vrv ter po lahkih skalah zaplezava proti vrhu.

SAMOTNI VRHOVI, KI PONUJAJO SVOJ MIR

V pobočjih nad Bohinjskim jezerom, nad planotami Fužinskih planin, sem našel tisto, kar imam v gorah najraje. Umirjeno resnoba, nekaj priokus »gorske romantike«, kjer se iznad zelenih gozdov in pašnikov pastirskih planin Blata, Planine pri jezeru, Viševnika, Ovčarije, Dednega polja, Laza in Krstenice dvigujejo ne previsoke strme bele stene do pogosto še travnatih robov, grebenov in vrhov od doline Triglavskih jezer do globokih Voj in ravnice Velega polja. To so še vedno dokaj samotni vrhovi, kjer te po skromnih poteh brez označb najpogosteje vodijo skalnati možički ali pa iščeš prehodov po svoje. Kolikokrat sem tod našel svoj mir na grebenih Mišelj vrha, Debelega vrha, Ogradov, Stogov, Škednjovca!

Kot mlade alpiniste so nas v Julijske Alpe leta dolgo vabile le doline z velikimi ostenji. V Tamar, Vrata, Krnico, nad Martuljek, v Krmo in Trento, tja so vodile poti. Pa pozimi na smučeh še kdaj nad Pokljuko in na Komno.

Se pa spominjam, kako sem pogosto zastal s pogledom tam za bohinjskim Pršivcem. Na tistem tedaj zame še skorajda skrivnostno vabljivem svetu. Morali so priti dnevi za poti med te gore.

Vzhodna stena Jezerskega Stoga

Danes, po letih zahajanja na vrhove nad Fužinskimi planinami, nosim od tod v sebi prelepa doživetja. Ko sem v prvo prav od blizu uzrl nad vse mogočni Debeli vrh in skromne Ograde zraven. In ko sem onstran teh gora iskal brezpotnih poti po slikovitem dolgem grebenu med Mišelj vrhom in Mišeljskim koncem. In še, ko sem preživel teden dni pri pastirici Ančki v Lazu, prehodil vse grebene in vrhove okrog planine, risal, pisal... Samote se pač nisem znal naveličati, družba stare pastirice pa mi je skozi njene pestre pripovedi zapolnila večerne ure.

Potem sem spoznal še pastirje s Krstenice, ko sem hodil na Stoge. V ta svet smo prišli pozimi, turnosmučarsko, iskaje poti po dolini za Debelim vrhom vse tja do Kanjavca.

Posebej so mi dragi spomini, ko sem med planinami vodil svoji dekleti in njune prijatelje. Znali so posedeti na klopeh med pastirskimi bajtami in se iskreno veselili srečanja z zvončkljanjem bohinjskih krav, konjev in koz. Reči kakšno s pastirji in radovedno pokukati v njihova skromna bivališča. To je bilo fotografskih motivov!

S prijateljem Marjanom sva morala priti še kot športnika-planinca. Ko sva po prenočevanju na Krstenici krenila na dolgo pot preko vrhov Jezerskega Stoga, Prevaljskega Stoga, Škednjovca, Hribaric, Debelega vrha in Ogradov do Laza in Blata. Zame je bil tedaj to prvi maraton neugnanega iskrenega veselja po dragih mi gorah.

So vršaci, ki jim pravim, da so moje gore. To je koroška Raduha, je notranjski Snežnik – in je bohinjski Jezerski Stog. Ta osamljeni, na vse strani strmo odsekani skalno travnati vrh med Velim poljem in dolino Planine Jerzerce se je znal »usesti« vame. Velikokrat se zazrem v

Prijatelja na vrhu Jezerskega Stoga po plezanju v levem steburu

Foto: Milan Vošank

fotografijo te lepe gore. In se po prenočevanjih na Krstenici spominjam svojih samotnih zgodnjih poletnih jutrer na njenih grebenih. Spominjam se te nepotvorjene lepote in radosti v sebi, vriskov in petja, ko sem se poslavljajal od vrha in odhajal preko zadnjih skal do razcvetenega travnatnega roba nad Jezerskim prevalom.

Že tedaj sem vedel, da ima Jezerski Stog na vzhod obrnjeno steno, bolj skromno ostenje, ki se pač ne more meriti z velikimi gornjesavskimi, kjer pa se plezalcu najbrž obeta drugačno, ne tisto veliko »trofejno« plezanje, ampak prijeten skalni užitek, kjer se, kot pravi Tine v plezalnem vodniku, žvenketu plezalne opreme pridružuje še oddaljeno zvončkljanje bohinjskih krav. In še pravi: »Čeprav je stena opisana v vodniški literaturi, doslej še ni pritegnila večjega zanimanja. Zato v njenih razpokah danes rjavi komaj kak kilogram železja.«

Moral sem obiskati steno Jezerskega Stoga z upanjem in pričakovanjem zanimive gornjske ture. Zvečer k pastirjem na Krstenico, zgodaj na pot proti steni, vzpon in še planinarjenje preko Planine Jezerce. Marjan mi je verjel in je pričakoval z mano.

PLEZANJE KOT V PRVENSTVENI SMERI

To je brzkone najlepša smer v steni. Četrta, zgornja četrta in nekaj tretje stopnje, stopetdeset metrov, tako pravi plezalni vodnik za Levi steber.

Prav preklemano je vroče že navsezgodaj, ko se ob vznožju stebra počasi pripravljava na plezanje. Pa kaj bi sedaj to, oba s prijateljem sva v tistem resnobnem, redkobesednem stanju pričakovanja. Stena nad nama se drzno, skorajda navpično dviguje v plateh. Prav tam čez, ne levo ne desno po kaminih, bova iskala najino pot.

Zaplezam. Skala kot da skuša biti ponekod rahlo krušljiva, pa vendar ponuja dovolj trdnih in zanesljivih opor. Pazljivo iščem po razčlembah in razpokah, kmalu zabijem prvi in še drugi klin. Saj vem, starih varoval bo najbrž res bolj malo. Pa glej si ga, takoj za svojimi otipam skritega za robom uho varovalnega železa. Prav vesel sem ga, tega kažipota, smer je torej prava.

326 Na manjši polici me je razčlenjeno pečevje kar preveč

zapeljalo proti desni, proti zlebu, in šele ko se je Marjan povzpela do mene – začuda tokrat, kar sicer rad počne, prav nič godrnjaje ob izbujanju klinov – sva uvidela, da sva pravzaprav že na pragu sosednje smeri. Res je, najina pot še kar naprej predrzno sledi steburu; hitro se vrnem pod strme plati.

Da, hudimano strme, toda lepo prehodne. Le sem in tja moram nenehno iskati po tej steni, biti skrajno previden, ko je na poličkah kaj rad naložen neroden grušč ali se skala nenadno zamaje. Tako se vidi, da tod res malo plezajo. Ampak podobno kot v prvem raztežaju je tudi tokrat dovolj trdne pečine. Dobro, lepo se počutim med plezanjem, skorajda kakor bi bil v prvenstveni smeri, ko z zatiči in klini pa še z rušnatim grmom v previsu poskrbim za varnost in boljše počutje.

Tam na Krstenici pa se oglašča živina. Neutrudno pojevo zvonci. Ja, to so stene nad planinami bohinjskega kota, to je tisti utrip domačnosti, ki dela ta gorski svet prijazen!

Raztežaj se mi izteka na zračnem razu, kjer se stena levo že grezi v globok kamin, desno zgoraj pa je še ena sama navpičnost plati in previsov. Tri varovala v razpoke in že pokličem Marjana. Vrv se počasi nabira ob meni, iz mene pa zavriska in zapoje. Moram se sprostiti, si dati duška po prejšnjem napornem plezanju. Tako vesel sem in tako lepo mi je pri duši!

Razgledi iz stene so že širni in daljni. Vse je v jarkem jutranjem soncu ter silni svetlobi, ki se razliva čez grebene in vrhove pod modrim nebom. Lep, vroč poletni dan v gorah. S pogledom poiščem Spodnje bohinjske gore, pa sem čez dolino, čez zamegljeno jezero gozdove Pokljuke, svetleče bajte na Uskovnici in Zajamnikih. In naprej gore: od tu kar neznaten Veliki Draški vrh, plečati Tosc ter ostrorobi Vernar. Nato Triglav, mogočen, vladajoč. Hitro ga zapustim, velikaša, in se onkraj ravnice Velega polja povzpnem na samotne grebene med Mišelj vrhom in Mišeljskim koncem. Zraven zaslutim morda še bolj samotno odmaknjeni Škednjovec. Sami stari znanci!

Še preko planine pod Mišelj vrhom popotujem do macesnovih gajev in prvih gozdnatih kotanj globokih Voj, ko

prijatelj pripleza do mene. Ves glasen je in razgovorjen. Ja, tudi njemu prav prija najina današnja plezalska pustolovščina v tej samosvoji steni Jezerskega Stoga. Ampak kako sedaj naprej? Zgoraj, nekaj metrov naprej, zagledava dva stara klina. Eden vabi v levo, drugi proti desni. Levo – to bodo najbrž robovi sosednjih kaminov Marinkine smeri, desno, v gladke plati pod previsom – to bo pa prav za naju! Še bo pleze nad prepadil!

STARI UŽIVAČI SE NE DAJO ZAPELJATI

Počasi, v razkoraku, se dvigujem v zajedene plati nad stojiščem. Prvi klin, pa glej, kmalu še eden! Prese- nečenje v tej »prazni« steni! Ampak kako so dobrodošli ti rjavi kosi starega železa! Sedaj torej prihajajo tista res najzahtevnejša mesta v steni. In so. Razčlembe me vodijo desno v poklino, v rahlo previsen prehod in v lepo navpično zajedo. Potipam po skali – šlo bo, samo nujno moram zabiti še en klin.

V zajedi kakšna skala nerodno zaropota, ampak tu je dovolj ozkih poličk in vodoravnih razpok za prav lepo, že kar uživaško plezanje. Dokler ni le še prehod na škrbinico vrhu stebra, do skrotja in venca trdnih korenin rušja za varovanje. Prehitro skorajda, ko bi še kar iskal v takih skalnih strminah.

Nadaljevanje zgodbe vam je znano iz prvih stavkov tega zapisa. Tisto, ko soplezalca pošljem naprej iskat novih sten v prepričanju, da bo še kaj težavnega plezanja. Pa je izplezal – kam drugam kot pod sam vrh Jezerskega Stoga. Da me je zapeljal plezalski vodnik po Tinetu? Oh, ne, le stena je bila prekratka! Ali pa...

Pa kaj bi še razglabljali! V travah na vrhu je bilo vseeno prijetno. Toplo sonce, mir, razgledi. S Planine Jezerce, sem izpod Mišelj vrha in z robov Krstenice, so se neutrudno oglašali kravji zvonci, nekje blizu so pele ptice, s poti proti Triglavu je bilo čuti vriske planincev. V takem se ti pač nenadoma nikamor več ne mudi, lenobno se predajaš utrupi gora, iščeš fotografskih podob, prijazno pozdraviš zgovorni mladi dami, ki ju je »ata« pripeljal po poti s Krstenice, pogleduješ za njenimi slokimi postavami in lepimi nogami v kratkih hlačah...

Da bi sedaj še ubogala Tineta, ki v plezalnem vodniku »napeljuje«, da ti kratek sestop z vrha Jezerskega Stoga do vznožja stene omogoča, da iz nje napraviš pravi »vrtec« in čez dan »obereš« prav lepo število smeri? Dragi Tine, nikarte tako, to je za mlade »dirkače«, mi smo vendar že rahlo v srednjih letih! Stari uživači! Malo »razrahljani« po kosteh, pa vendar. Saj to vendar veš, prijatelj!

V SLOVENSKIH TRGOVINAH JE MOGOČE KUPITI KAKOVOSTNE ČEVLJE ZA GORSKO RABO

OBUTEV ZA VAREN PLANINSKI KORAK

Planincem in drugim obiskovalcem gorá že dolgo ni treba iti k severnim in zahodnim sosedom, da bi si pri njih nabavili primerno, udobno, varno in za vsak žep dostopno planinsko opremo. V Sloveniji ni samo dovolj specializiranih trgovin s takšno obleko, obutvijo in pripomočki, ampak tudi izdelovalcev marsičesa, kar potrebuje gornik za svoje gorske pohode, ture in plezanja.

Vsekakor so čevlji tisti del planinske opreme, od katere je predvsem odvisna varnost na gorskih poteh in brezpotjih. Če korak na gozdni ali skalnati poti, v sončni pripeki, v dežju in v zimskih razmerah ni zanesljiv, ne pomaga še tako dobra druga oprema od nahrbtnika do vetrovke in hlač. Statistika gorskih reševalcev potrjuje, da je tako v slovenskih gorah kot drugod v Alpah največ nesreč zaradi zdrsov, zaradi nezanesljivega koraka torej.

Eden od velikih izdelovalcev obutve za prostočasovne dejavnosti, predvsem za vsakršne planinske izlete, trekinge in tudi zahtevne visokogorske ture, je Planika iz Kranja. Svojo veliko kolekcijo obutve, ki so jo imenovali »Planika Trekking«, so razdelili po namenih uporabe in ji posvetili dva kataloga, v slovenščini ter angleščini in nemščini.

Najboljša, najtrpežnejša in iz najboljših materialov, iz kakršnih so tudi podobni čevlji svetovne konkurence s tega področja, je alpinistična obutev. Namenjena je najzahtevnejšim vzpomom po visokogorju in jo je mo-

goče uporabljati vse leto, tudi pozimi, se pravi po snegu in ledu. Taki čevlji so izdelani iz pogosto preizkušenih najkvalitetnejših materialov (med drugim so jih že kdove kolikokrat preizkusili rangerji, pazniki v Triglavskem narodnem parku, ki so leto in dan na planinskih poteh med najvišjimi slovenskimi gorami), podplat in petni del pa sta prilagojena uporabi avtomatskih derez. Med take čevlje spadajo med drugim modeli Anapurna, Triglav, K2 in Lhotse. Vsi ti čevlji imajo vibrarni podplate in comtec teflonsko membrano, ki preprečuje vdor vode v čevelj in omogoča prepustnost zraka. Ta membrana je, kot zagotavljajo izdelovalci, popolnoma vodotesna, čeprav je v praksi pač tako, da po izdatnem in dolgotrajnem deževju ni popolnoma vodotesen prav noben čevelj, pa naj bi bili materiali še tako izvrstni in naj bi bil čevelj poleg tega še posebej impregniran s posebnimi pršili ali kremami. Na drugi strani pore v membrani comtec zagotavljajo izparevanje vlage ob potenju, zaradi česar je v takih čevljih bistveno ugodnejša mikro klima kot v manj kakovostni obutvi.

V kolekciji Planika Trekking je največ modelov planinske obutve, primerne za klasične enodnevne ali večdnevne gorniške ture. Ti čevlji so zasnovani tako, da so po eni strani dovolj udobni tudi po daljši nošnji, po drugi strani pa omogočajo dober oprijem tudi po nekoliko zahtevnejših terenih. Najboljši modeli iz te kategorije so Anapurna, Triglav in Anapurna Lady, ki se izvrstno

Model Lhotse, s katerim se je mogoče varno odpraviti na najzahtevnejše gorske ture, ima rob podplata prirejen za namestitvev avtomatskih derez.

Model Cortina je primeren za srednje zahtevne planinske ture, pa tudi za trekinge po eksotičnih predelih.

Taki so trekinški sandali Nepal, ki jih izdelujejo v kranjski Planiki.

obnesejo tudi na najzahtevnejših visokogorskih strminah, za vsakršne planinske namene pa so na voljo še modeli Bernina, Cortina, Cortina lite, Epir, Prisojnik, Brana light in Eskimo lite za moške, Kanin, Brana in Sella za ženske ter Kekec in Kosobrin za otroke. Vsi ti moški in ženski čevlji imajo zgornji del iz hidrofobiranege nubuka, vsi imajo tudi plast comteca, oba otroška modela pa imata zgornji del iz brušenega velurja.

Med pohodno obutev spadajo čevlji, ki so namenjeni manj zahtevnim izletom oziroma pohodom po gričih in planinsko ne prav težavnih hribih. Izdelovalci so dali pri teh čevljih poudarek predvsem udobju in lahkotnosti, čeprav v svojih propagandnih gradivih trdijo, da »nepremočljivost predstavlja dodaten argument, ki širi področje uporabnosti tudi preko teh meja«. Taki modeli

so pri Planiki Eskimo lite (ki sodi tudi v kategorijo višje), Kum, Komna, Atlas, Trenta in Kot, medtem ko sodijo Zelenica in nekateri od modelov višje kategorije med lažjo pohodno obutev, ki je bolj primerna za vsakodnevno preživljanje prostega časa v naravi kot za planinske pohode in ture.

Ni nepomembno, da je v čevljih Planika Trekking anatomsko oblikovan vložek, izdelan iz materiala, ki nase hitro veže vlago, vendar jo tudi hitro odda. Ta vložek je predvsem v petnem delu izdatno oblazinjen, pore v njem pa omogočajo dihanje noge in s tem boljše počutje.

Poleg tega izdeluje Planika tudi trekinške sandale s skupnim imenom Frik, modeli pa se imenujejo Peak, Nepal in Tibet.

Od letošnjega 15. junija do 15. julija je imela tovarna Planika akcijo, ko je jemala v kupnino kakršnekoli stare gorniške čevlje katerega koli domačega ali tujega proizvajalca, novi čevlji, ki jih je kupil novi lastnik, pa so bili v tem primeru za 15 odstotkov cenejši. Glede na zanimanje je mogoče pričakovati, da bodo tako akcijo še kdaj ponovili, stare še primerno ohranjene planinske čevlje pa podarili tistim, ki si novih ne morejo privoščiti.

Od 6. do 19. avgusta bo v vseh Planikinih prodajalnah zdaj že tradicionalni 20-odstotni popust za vso njihovo planinsko obutev, kar je zanimiv podatek predvsem za tiste, ki nameravajo svojo planinsko aktivnost izdatno povečati šele pozno poleti in predvsem jeseni.

Naposled velja v vseh trgovinah Planike stalni 10-odstotni popust za vse člane Planinske zveze Slovenije, za vse člane slovenskih planinskih društev torej, ki morajo za odobritev tega popusta samo pokazati veljavno planinsko izkaznico s plačano planinsko članarino za letošnje leto.

Kaj me žene

SLAVICA ŠTIRN

*Kaj me žene,
kaj iščem
med travami,
ročami?
Zakaj se pnem
po stezah,
ostrih grebenih?*

*Vsrkavam vonjave,
pijem svetlobo,
govorim vetru,
prepadom.
Drsim s pticami
po vseh ostrih vrhovih.*

*Sem ptica,
sem veter,
sem greben
in prepad.*

BILI SMO NA BABJEM ZUBU, NA MIDŽORJU PA NE

SLOVENSKI PLANINCI NA OBISKU V SRBIJI

BOJAN ROTOVNIK

Mlajši rod planincev ni doživel vsega tega, kar pogosto pripovedujejo njihovi starši, strici, starejši bratje, vodniki v društvih in še kdo. Mlajši planinci smo se sicer rodili v Jugoslaviji, a smo bili ob razpadu še premladi, da bi lahko stvari razumeli. Mladi nismo obremenjeni s preteklostjo. V času globalizacije in mednarodnega povezovanja smo tudi mladi tisti, ki postavljamo nove mostove in obnavljamo porušene.

To je bilo izhodišče za obisk mladih slovenskih planincev pri prav tako mladih planincih iz Niša v Srbiji. Avgusta lani je našo planinsko zvezo obiskal predstavnik PD Železničar iz Niša in predal vabilo za medsebojno sodelovanje. Po mojem mnenju so ga iz PZS napotili k strokovnemu sodelavcu Mladinske komisije PZS, ker je bil mlad, saj bi v nasprotnem primeru imel opravka s Komisijo za mednarodno sodelovanje PZS. Vsekakor je bila to dobra poteza, saj je MK PZS vabilo vzela zares in prepustila skoraj vse nadaljnje komuniciranje svojemu Odboru za mednarodno sodelovanje. Na dveh sejah je razpravljal o tem vabilu in sklenili smo, da se bomo odzvali. Odprtih je bilo mnogo vprašanj, na katere smo preko elektronske pošte redno dobivali odgovore iz Niša. Po mnogih izmenjanih sporočilih se je splošno vabilo k sodelovanju konkretiziralo v vabilo na 5. zimski pohod na Trem (1810 m), najvišji vrh Suve planine v bližini Niša.

SLOVENEK IZ SRBIJE

V začetku leta 2001 se je zbrala skupina aktivnih članov MK, ki je bila pripravljena oditi na pot v Jugoslavijo. To smo bili **Zdenka Mihelič** (PD Ribnica), duhovni vodja »odprave« **Ožbej Marc** (PD Podnanos), **Janez Medved** (PD Litija), **Blaž Češka** (PD Domžale) in **Bojan Rotovnik** (PD Šoštanj). Žal je moral Blaž zaradi obveznosti na fakulteti opovedati svojo udeležbo, tako da smo ostali štirje. Bili smo predstavniki Mladinske komisije PZS in hkrati tudi predstavniki matičnih planinskih društev. V Srbiji smo želeli predstavljati tudi Planinsko zvezo Slovenije kot celoto, a je Predsedstvo PZS zaradi vsebinskih in finančnih razlogov to možnost zavrnilo.

V četrtek, 22. februarja 2001 zvečer, smo se z vlakom »Ohrid«, ki dnevno vozi iz Ljubljane do Bitole, odpeljali proti Nišu. Vozili smo se vso noč in v jutranjih urah prispeli v Beograd, kjer se je prej bolj prazen vlak napolnil do zadnjega kotička. V naš kupa sta prisledla zgovorna upokojenca iz Beograda, s katerima smo se lahko veliko pogovarjali o sedanjih razmerah v Srbiji. Presenetil nas je velik optimizem upokojenega para, ki kljub slabim življenjskim razmeram in velikim pomanjkanjem še ni izginil. Ker smo bili v Srbiji, smo bili deležni tudi znamenitih zamud vlakov, saj smo kar dve uri stali nekje južno od Beograda, ker so se pokvarile lokomotive.

V petek smo po okoli 16 urah vožnje iz Ljubljane prispeli v Niš, kjer nas je na železniški postaji pričakal **Dejan Habe**, naša zveza in predstavnik PD Železničar Niš. Tako Dejan kot mi smo si kar oddahnili; Dejan do zadnjega ni bil popolnoma prepričan, ali bomo zaradi politične situacije v Srbiji in na Kosovu sploh prišli, mi pa Dejana nismo poznali, saj je naša komunikacija potekala samo preko elektronske pošte. Dejan je po očetu Slovenec, po mami Srb in je do konca svoje osnovne šole živel v Sloveniji, potem pa se je z družino preselil v Srbijo, kjer študira ekologijo in resno razmišlja o vrnitvi v Slovenijo. Dobro govori slovensko in je bil ves čas našega obiska tudi prevajalec.

Naredili smo načrt našega štiridnevnega obiska v Srbiji, saj je prvotna zamisel o obisku najvišjega vrha Balkana, ki leži v Bolgariji, odpadla zaradi težav z vizumi. V petek popoldne smo si ogledali center Niša, ki ima okoli 350.000 prebivalcev in je eno izmed največjih srbskih mest. Nikjer nismo videli nobenih posledic zadnje vojne, tam življenje poteka v čisto normalnem ritmu. Poleg centra mesta sta nam domačina Dejan in Igor pokazala še ostanke gradu v Nišu, kjer imajo planinci iz Niša svoje prostore. V večernih urah so nas gostitelji odpeljali še do plezalnega centra, kjer imajo urejeno 13 metrov visoko umetno plezalno stezo in manjšo steno v notranjosti zgradbe. Poleg obeh plezalnih sten je v tem centru tudi planinsko-alpinistični bar pod vodstvom znanega srbskega alpinista Geja, ki smo ga tudi osebno spoznali. Pozno zvečer smo se z avtobusom odpeljali do vasi Donja Studena, ki je izhodišče za vzpon na Trem (1810 m). V vasi je planinski dom in ker je bil že poln, so nam preskrbeli prenočevanje pri domačinu Pešu, ki se je izkazal kot pravi gostitelj.

START IZ VISOKOGORSKEGA HOTELA

V soboto zjutraj nas je pričakalo deževno jutro, a smo kljub temu krenili na pot iz vasi, ki leži na dobrih 300 metrih nadmorske višine. Bolj ko smo se dvigali, bolj so se dežne kaplje spreminjale v snežinke in ko smo prispeli do planinskega doma na Bojaninih vodah (860 m), je že kar dobro snežilo. Po okrepcilu smo nadaljevali pot po zasneženem gozdu proti sedlu Devojački grob (1410 m) in od tam po južni strani Trema na vrh. Vseskozi nas je spremljala megla in tudi občasno sneženje, tako da nismo imeli nobenih razgledov po okolici. Na vrhu Trema je močno pihalo, zato smo se samo slikali in se po isti poti vrnili do vasi Donje Studene. Pohoda se je kljub slabemu vremenu udeležilo krepko preko sto planincev, mi pa smo bili edini tujci. Slabo vreme se ni spremenilo niti v nedeljo, ko je po nas v Donjo Studeno prišel znani srbski alpinist Zoki s prijatelji in nas s kombijem odpeljali proti okoli 120 km oddaljeni Stari planini. Naš cilj je bil Midžor (2169 m), ki je najvišji vrh Srbije in leži na jugoslovansko – bolgarski

meji. Deževje se je z našim vzpenjanjem spreminjalo v sneg, tako da smo morali pri zadnji vasi pred Babjim zubom našemu kombiju nadeti verige.

Na Stari planini načrtujejo veliko zimsko – športno središče in zato redno plužijo cesto. A tudi težka mehanizacija ni bila kos nenehnemu sneženju, zato smo se morali 2,5 km pred hotelom presesti v vojaški tovarnjak, ki nas je pripeljal do hotela in planinskega doma pod Babjim zubom. Nismo najbolj verjeli domačinom, ko so nam govorili o hotelu na nadmorski višini 1578 metrov, a smo se ušтели. Pričakal nas je pravi hotel z vsem razkošjem, ki so ga dogradili v decembru leta 2000. Še pred večerjo smo se podali na »sprehod« do vrha Babjega zuba (1758 m). Sneg je še vedno padal in je bilo okoli 30 cm novega na kar nekaj podlage. Tako smo morali ponekod globoko gaziti, da smo prišli do vrha in nazaj do hotela.

Vso noč je močno snežilo in v ponedeljek zjutraj je bilo zunaj okoli meter novega snega. Ker območje, kjer naj bi hodili, ni bilo nevarno zaradi snežnih plazov, smo se odločili, da poskušamo osvojiti Midžor. Po dobri uri gaženja meter novega snega v megli in vetru smo se odločili, da se zaradi pomanjkanja časa in nesmiselnosti vzpona vrnemo v hotel. Čakala nas je še vrnitev v dolino, ki je bila zaradi obilice snega zanimiva in pestra. Pred Nišem smo se ustavili še na kosilu v občestni restavraciji, kjer smo za deset ljudi za kosilo s pijačo skupaj plačali le 60 mark.

V Nišu smo imeli še dobro uro časa za zadnje nakupe, saj smo imeli vlak za Ljubljano ob 17. uri. Poslovlili smo

se od zelo prijaznih gostiteljev, s katerimi smo se seveda dogovorili za različne oblike sodelovanja. Pot nazaj je bila brez okvar lokomotive, le hrvaški sprevodniki in policaji so nas zbujali vsakih 30 minut in nam kar trikrat pregledali vozovnice in potne liste. V Slovenijo smo se vrnili v jutranjih urah.

Po naših podatkih je bil to prvi organiziran obisk predstavnikov planinskih društev iz Slovenije v Srbiji po razpadu Jugoslavije. Če ta podatek ne drži, nam sporočite na naslov MK PZS.

VNOVIČNI IZZIVI

V Srbiji so zdaj zelo ugodne cene javnih prevozov, prenočišč (a ne v najboljših hotelih) ter hrane in pijače v restavracijah. Ljudje so zelo prijazni in nikjer ni čutili nobenega sovraštva. Še posebno prijazni so do Slovencev in velikokrat so nam dejali, naj pozdravimo »brate Slovence«.

Planinci iz Niša (verjamem, da tudi drugi srbski planinci) vabijo slovenske planince na obisk, saj je tam kaj videti. Pa še cene so za naše razmere nizke, tako da obisk niti ni drag zalogaj. Informacije lahko dobite pri Dejanu Habetu, ki je sedaj tudi predsednik Planinske zveze Niša, na elektronskem naslovu dejanhb@yahoo.com, ki vam bo z veseljem svetoval in odgovarjal na vaša vprašanja. Veliko koristnih informacij je tudi na spletni strani planincev iz Niša <http://x.co.yu/>. Strani so sicer v srbskem jeziku, a to verjetno ne bo poseben problem.

SPLEZATI NA KILI, PO SAVANI PODITI LEVE, POTAPLJATI SE V KORALNEM MORJU

AFRIŠKA TRILOGIJA

DUŠAN ŠKODIČ

»Stari, če to ni doktorat iz avanture, splezati na vrh Kili-mandžara, z landroverjem po savani poditi leve in se potapljati pred obalami Zanzibarja, potem pa res ne vem, kaj sploh še hočem, razen tistega piva seveda, ki ga že pol ure ni od nikoder!« je dejal Mišo, ko sva že pred več kot desetimi leti po koncu neke društvene seje sedela pri Figovcu in ob točenem pivu fantazirala o daljnih gorah.

»Samo to je problem, ker bi zadeva odnesla za cel kamion denarja!« sem glasno pomislil na vse inflacijske milijarde, ki sva jih danes že popila.

Takrat sem ravno prebiral **Mahkotovo** Sfingo in ideja o teh treh pustolovščinah se mi je zdelo izredno zanimiva, zato sem mu jo tudi omenil. In pri tem je ostalo, ideja je šla v naftalin, saj po žepih nisva imela kaj dosti več kot za konjski golaž in nekaj vrčkov točenega piva.

Srebrni trak mladega Nila prepletajoče odseva na zelenem pregrinjalu globoko pod nami. Škota na začetku moje vrste veseljačite že vso noč, a nekako jima le

uspe, da ju ne vržejo iz letala. Razločno slišim, ko spet naročita dve *viski-koli*. Ko pride steward do mene, mi kar nehote plane z jezika: »Isto!« Anglež, vsaj predvidevam, da je, ker dela za *British airways*, ne trzne niti z obrvmi in mi zloži na servirno poličko dva viskija in dve mali pločevinki *coca cole*. Moja kmečka angleščina kljub predhodnemu strahu deluje še celo bolj, kot bi pričakoval. Sonce pripleza na krilo B 747 in osvetli pokrajino v globini. Nil se porazgubi v močni svetlobi in letalo s štiristo potniki na krovu se preko ekvatorja prekučne na južno poloblo. V daljavi se sveti bela konica Mt. Kenye in z vsakim metrom, ki ga izgubljam pred pristankom v Nairobiju, bolj tone v meglice, ki jih poraja novi dan.

KRATER NGORONGORO

Začelo se je z Lake Manyara, safarijem, ki naj bi bil znan po levih, ki plezajo na drečje in poležavajo v krošnjah, podobno kot leopardi, menda le tukaj, sicer pa nikjer drugje. Vsiljiv domačin mi na vsak način hoče prodati majico s tem motivom. Uspešno se ga oteparam vse do vhoda, kjer se le ustavi, kajpak pa me bo po-

Ngorongoro je poln zelenja in življenja.

čakal, ko se bom vračal. Ko odrinem prgišče dolarjev za vstopnino, landrover zapelje v park.

V lep park. Živali je veliko, toda po dobrih treh urah me popolnoma mine strah glede odprte strehe – da mi ne bi po možnosti padla v notranjost mačka, ki se ne hrani z wiskasom. Očitno so edini levi, ki visijo z drevja, tisti, ki mi jih je hotel prodati, namalane na majico, tisti tečež pri vhodu. Še po tleh jih ni videti!

Ko me slabovoljnega spet pričaka nekaj ur kasneje pri izhodu, ga vprašam, če je že bil v parku. Kajpak ni bil, cel mesec bi se preživljal z enkratno vstopnino, ki so jo izpulili meni.

»Ampak, sir, nujno potrebujete kak suvenir na Lake Manyara, edini safari park, kjer levi plezajo po drevju!« vztraja. Preveč zahteva za tisto majico; saj bi jo vzela, pa se mi zdi, da so me malo nategnili. Ali pa ne, morda je le kaj zašumelo, pa so se levčki kot škorci razleteli po savani.

Ngorongoro naj bi bil popravni izpit za moja pričakovanja. Zgornji rob menda največjega kraterja na svetu dosega višino Kredarice. Pred davnimi časi je izbruhal neznanske količine pepela, ki danes tvorijo ogromno ravnico in živopisen narodni park Serengeti. Ta obsega kar 12.500 km² zaščitenega ozemlja. Kasneje so se stene vulkanskega kraterja porušile v notranjost in v današnjem času omejujejo šeststo metrov globoko in nad dvajset kilometrov široko skledo, polno zelenja in življenja.

Ko se cesta končno izluči iz plantaž kave in tropskega gozda, se očem v vsej megličasti lepoti pokaže krater Ngorongoro. V notranjosti vztraja nekaj jezerc, vode ob vsakodnevni nebeški oskrbi ne primanjkuje. Ceste, ki vodijo v krater, so tako strme, da se tudi potniki na zadnjih sedežih z rokami opirajo na sprednjo šipo. Gnujev

je tukaj verjetno več tisoč, tudi bivolov je toliko, da se komaj zrinemo med njimi. Ni čudno, da so tu posneli množico dokumentarcev in tudi igranih filmov, kajti scena je enkratna. Preseneča me le, da se je kljub premnogim kršitvam zakonov in divjem lovu še ohranilo toliko živali.

Potem dvakrat zagrmi in preden šoferju uspe odrolati platno streho, smo mokri, da nam kaplja od klobovkov. Zunaj pa že sije sonček, le še kadi se od mokrega platna. Se vsaj ne bo tako prašilo!

Vozila se glede na pravila lahko pomikajo samo po zvoženih poteh; da bi se podil po kraterju in iskal leve, lahko kar pozabim; šoferja ne bi prepračil na noben način. Če ga vidijo rangerji, ki skrbijo za red v parku, adijo licenca za safari in s tem ena od najboljših služb v teh krajih! Ostane torej le upanje, kajti nimam toliko časa kot filmarji, ki se lahko po cel mesec potikajo naokoli. Kmalu se bodo spomnili in levom vstavili mini kamere v nosove, da bomo lahko uživali v lovu na zebro, podobno kot pri vozniku formule, ko se z nosom zarije v spredaj vozeči dirkalnik.

Tako pa malo sem in tja, dan se že nagiba, a razen vseh mogočih rastlinojedcev zveri še vedno ni opaziti. Srečamo slonjega samotarja, tudi nosorog se prikaže. In nazadnje šofer pokaže na dve mrcini, ležeči v travi. Kot se za gospódo spodobi, se za nas ne zmenita, ko dremljeta popoldanski počitek. Po pol ure čakanja – medtem se pridruži še nekaj vozil – spoznavamo, da to ni živalski vrt. Le dva metra s poti sta, a če jima ne bomo zapeljali čez rep, nas ne bosta počastila s pogledom. Le kdo hrani te lenobe! Komaj si predstavljam, da so zmožne same loviti. Kar ven bi stopil in enega sunil v rit, da bi šel vsaj ležat v senco, ki se je medtem že zdavnaj premaknila na drugo stran drevesa. Pa šofer že začena nekaj mencati, da se nam izteka čas za obisk

v kraterju, do sončnega zahoda da je treba splezati ven. Zgoraj na robu se vidijo bungalovi za tiste, ki lahko pogrešajo stotaka in več na noč za kolibo, ki ima v notranjosti skrito vse zahodno udobje z nepogrešljivim minibarčkom in klimo. Meni je bolj všeč kampiranje.

Zaradi višine vsaj komarjev ni. Kamp premore kakih dvajset šotorčkov. Pripadata nam celo dva stražarja, Masaja s široko preluknjanimi ušesi in oborožena z brzostrelkama, ki se ju bojim bolj kot divjih živali. Prvi ne zna niti pisniti po angleško, drugi pa maha z orožjem in kot lajna ponavlja: »Hakuna matata, I'll care for you!« To je tudi edini stavek, ki se ga je naučil. V kombinaciji svahilija in angleščine nam z obupno cvilečim glasom zagotavlja, da ni nobenega problema, ker bo on pazil na nas. Upam le, da on ne bo naredil kakšnega problema.

Sončni zahod je slikovit. Ko svetloba ugasne, prižgejo stereo. Človek bi pobegnil kar na drevo, pa bi verjetno v vejah nabal na vse izginule mačke iz parka Manyare. Tako je to, če ves dan voziš po savani in neuspešno iščeš divje živali, ko pa ugasnejo luč, se oglasijo od vseh strani. V šotoru se sliši, kot bi spal v zverinjaku; škoda, da v njem nismo trije, parkiral bi se v sredino.

Njegova majhna želja, cigareta, se je izpolnila, moja pa tudi.

Foto: Dušan Škodlić

Zjutraj pride slon na zajtrk. Sprehaja se med šotori kot po Tivoliju in trga veje z velikega drevesa sredi tabora. Tudi jaz bi na njegovem mestu trgal ravno tiste, prav gotovo so najbolj zelene v celem Serengetiju. Oh, samo da se ne zaplete v vrvice!

Popoldne v Oldupajski soteski obiščemo daljne sorodnike. Tam so namreč izkopal ostanke naših skupnih prednikov, ko so se pisali še *Australopitek*. To je moralo biti že res davno, ker se mi zdi, da v moji žlahti ni nikogar več s tem priimkom.

KILIMANDŽARO

Kilimandžaro – Sijoča gora. Ne pravijo mu zaman streha Afrike. S skoraj šest kilometrov visokega vulkana se vidi ogromen del črne celine. Koga vse ne srečaš tod! Ljudje z vseh celin se hočejo dokazati tu pod

ekvatorialnim soncem in se srečati s svojimi slabostmi, z glavobolom, bruhanjem in morda še hujšimi znaki višinske bolezni. Da bi lahko dokazali sebi in vesoljnemu svetu, da so iz pravega testa, da so se sposobni spopasti z vsem, kar jih čaka v življenju ali karieri. Izstopajo predvsem Japonci, ki jih ne ustavi nobena beseda ali nasvet, se mi priduša vodnik.

»Ustavi ga šele popolna nemoč, ko pade na tla in hlata za zrakom, pljuva grenko slino iz praznega želodca, prej že ne, ker »kaj bo rekel njegov direktor, če se je ustavil že na tej oviri, če še svojega telesa ne zmore prisiliti preko te meje, in kaj bo rekla njegova zaročenka, kateri bi se s tem potrdil, da je sposoben za glavo bodoče družine«. Kaj bo rekel, ja! To, kaj bo rekel ta ali oni, naj bi bilo tisto, kar naj bi pahal malega človeka do njegovih mej in celo preko njih. Madonca, pa ja nisem tudi sam med takimi? Moj ideal je bila od nekdaj le lepota Afrike, njenega življenja in mistike njenih vulkanskih velikanov pod žarečim soncem. Občutiti v nosnicah vonj talečega se snega na Kilimandžaru, kot ga je od daleč gledal Ernest Hemingway, ko je pisal svojo slavno zgodbo, in videti ledeni pokrov, ki se dviga iznad savane, polne divjih živali, na sredi zabrisan s plastjo oblakov, da je videti, kot bi plaval na nebu – od tod miselnost Masajev, da je gora sveta. Samo to – ampak kje se to neha in kje se začne tekmovalnost? Ta je navsezadnje zdrava, toda do kje? Mar se lahko obrneš tristo višinskih metrov pod vrhom? Kaj pa sto, ali pa morda le trideset? Vse ima svoj »kaj pa če«.

Horombo na tri in pol tisočih je baza. Dobesedno! Za tiste, ki šele zares začnemo, in za tiste, ki se vračajo. Tu se srečamo vsi; tisti polni energije in poleta, ki smo prizanesljivi do tistih izpitih in redkobesednih; luzerjev in tistih enako izpitih, toda nasmejanih, ki jih trepljamo po ramah in jim segamo v roke, pa le zato, da bi nam morda razkrili svojo majhno skrivnost, nasvet ali kaj podobnega – kot stoletni starček za svoje dolgo življenje. To ni težko, oni so že pobrali svoj cekinček in radi odpirajo dušo. Tu še ni krize ali glavobola, apetit v glavnem ni okrnjen, zato je vsak zase še vedno pameten.

Kilometer višje pri zadnji koči Kibo pa je že marsikaj drugače. Šli smo v hribe na svež zrak, pa se človek tako težko nadiha iz polnih pljuč. Sline v ustih je za vzorec in makaroni nimajo okusa. Samo vodo bi lokal, pa od prekuhanja smrdi po dimu, kot bi se v njej kuhala velikonočna šunka. Vse zato, da naša razvajena črevesca ne bi podivjala zaradi afriških bacilov. Po žepih se mi valjajo tabletki diamoxa, preventivno naj bi preprečevale zgoščevanje krvi, kar bi utegnilo povzročiti edem, po drugi strani pa so diuretik, se pravi, da odvajajo vodo iz telesa. Pa bodi pameten in vedi, kaj je bolje! Ampak požrem jih vseeno!

SREČANJE Z ROJAKOM

Ko sedim v skalah za kočjo, se mi počasi približa črnolas tip in reče:

»Zdravo, zemljače!«

Ja, od kje pa sedaj ta? Ves čas je sedel v družbi nekih arogantnih Švicarjev, zdaj pa mi pride povedat, da sva oba iz nekdanje Juge.

Sneg na Kilimandžaru, iz ob-
lakov pa gleda drugi vrh, Ma-
wenzí (5270 m).

»Prepoznal sam te po Metki! Dobre su one, ja imam dve!« se pohvali in kaže na bundo slovenskega proizvajalca, ki naju oba greje. Kje vse ne bom še nalezal na »zemljake«, pa še ime mu je nazadnje ravno tako kot meni! Pravi, da je stomatolog in da ima v Švici ordinacijo, zato se drži tistih arogantnežev – roko na srce, med njimi je neznošen le neki sivolasec, ki je vodja skupine. Ta govori čisto tekoče svahili, petič je že na gori, dvajset let pa je vodil neko plantažo sizala v Keniji (iz njega izdelujejo vrvi, podobno kot iz konoplje), dokler niso otroci toliko zrastle, da so morali zaradi šolanja nazaj v Švico. Toda do črnih nosačev in okolice se še vedno obnaša kot lastnik. Zaradi prezasedenosti koč smo vrh prisiljeni odložiti za en dan. Ga bomo izrabili vsaj za aklimatizacijo. Sistem deluje po nekem redu; če se namreč koč, v katero si namenjen, do roka ne izprazni zaradi ne vem kakšnih razlogov, je potrebno počakati, dokler se ne sprosti. O kakem spanju na tleh in podobnem nočejo niti slišati. Le kako bi to delovalo pri nas!

Naslednje popoldne opazujem, kako se praši po po-
bočju, ko sestopajo tisti, ki niso bili današnji »višek«. Pride tudi naš srbski »zemo«, ves je skozlan, bel okoli razpokanih ustnic in udrtih oči, a tako poln neke prešerne volje. »Brača Slovenci, gde ste?« pozdravi brez sledu zadržanosti, ki nas je še včeraj držala vsakebi na neki še sprejemljivi minimum in me objame; kot nekoč **Brežnjev** našega **Tita**. Slovencem se je prvim prišel pohvalit, da je dosegel rob kraterja, torej Gillmans point, dva od njegovih Švicarjev sta šla še naprej na najvišjo točko, on pa ni več mogel. Ponoči ga je zvila višinska in je izbruhal jetra, kot pravi, toda čeprav so mu vsi s sivolascem na čelu dejali, da na gori nima več kaj iskati, se je prigrizel do roba, kar pa ni uspelo vsem

ostalim »otrokom čokolade«. V tem trenutku ga popolnoma razumem, ko se on solzan in jaz nasmejan objemava; podrl je neko pregrado, ki jo je zgradilo na tisoče nekih razlik in političnih interesov, kot da je povedal neko geslo, ki ga izkazuje za še vedno našega.

PONOČI NA VRH GORE

Prvo noč smo prespali kilometer pod Horombom. Skupke koč se imenuje Mandara in je na višini 2700 metrov. Nismo še dobro poznali pravil obnašanja na gori, pa smo zvečer, ko so se nosači trudili z večerjo, metali karte po mizi, ki je bila še edina brez pogrnjenega prta. Vse ostale so bile pogrnjene, a nikogar za njimi; kaj pa smo vedeli, da so prav naši najbolj šlampasti in da navaden preprost prt čez mizo pomeni rezervacijo. Pa jo primaha tisti »sivolasi«, nahruli v svahiliju našega nosača, ki jo pcedi v vežo kot polit cucek, in se nazadnje razkoračen našopiri še nad našo edino v resnici zasedeno mizo. Reče, da je ta miza tukaj zato, da ljudje za njo jedó in tako naprej, ne pa, da mi tu s kartami afne guncamo! Mišo, ki je imel ravno napovedanega *valata*, se ni niti premaknil, meni pa dva popita piva na tej višini nista dala miru in sem dvignil svoj meter devetdeset in mu mirno zabrusil:

»Get lost!« (Spelji se!)

Rob klobuka je potegnil navzdol in se zasukal na peti. Nato je pred kočjo svojim Švicarjem zagotovil, da bodo večerjali takoj, ko se bodo Balkanci naveličali kart. In to je bil tudi glavni razlog, da mi je čez dva dni naš »zemo« prišel povedat, da tudi njega greje Mont Metka in da mi prav nič ni zameril, ker sem mu vodjo poslal k hudiču. Le da tedaj še nisem prav dojel, zakaj mi je moral to povedati!

»A ma, ne bio ja zajebani Balkanac, da sam odustao!« pravi. Seveda, v Švici ima lahko še takšno ordinacijo, v njihovih glavah pa je točno to, kar je izrekel v tem stavku. No, pa srečno, zemljače!

Ob enih ponoči vleče hladen veter kot za stavo. Mraz grize v prste na nogah in rokah, kar je tipična posledica redkejšega ozračja. Skupine, ki so bile še pred nekaj minutami glasne, so potihnille v pojemajoči sapi. Noč je ledena in jasna s tisočermi zvezdami na svodu. Po pobočju odmeva le cingljajoče potrkavanje palic, svetlobni stožci čelnih svetilk plešejo po vulkanskem pepelu. Čas gre hitro, mi pa vse počasneje. Nobenega občutka nimam, kako visoko smo. Višinomerni na uri mi lahko kaže le do 4000 metrov, pa sem bil včeraj toliko pametnejši, da sem mu na 3500 metrih resetiral višino in jo umetno znižal za tisoč metrov. Tako bi mi na petem kilometru višine kazal za tisoč manj, kot sem si zamislil, pametnejši od poševnookih, ki so mi izdelali uro. Žal se pusti »nategovati« le še osemsto metrov, nato pa namesto metraže velikodušno utripa le še »Full!« Po mojem smo že vsaj na 5500, ko tisti spredaj nenedoma zastajajo in vodniki velikodušno dopustijo počitek. Prvi, ki so prispeli pred nami, že vstajajo, ostali, ki smo odrinili kasneje, se šele bašemo v veliko votlino. Takoj jo prepoznam iz opisov: votlina **Hansa Meyerja**, prvopristopnika iz leta 1889, ki mu je tukaj umrl eden od nosačev. Višina pa je »le« nekaj manj kot 5200 metrov. Vseeno je to že cel kilometer in pol nad taborom Horombo, ki je skoraj na višini Grossglocknerja. Ime je dobil po premetenem poglavarju plemena, ki je nekoč prebivalo v votlinah na pobočjih Kilimandžara.

VISOKA ŽELJA JE IZPOLNJENA

V rahli lunini svečavi se kaže rob kraterja, a kot zaklet ostaja tam nekje na visokem horizontu. Strmina je precejšnja. Težko gre navzgor, težko se diha, hrupa zadaj je vse manj, kot je vse manj tistih, ki še vztrajajo. Kako smo se še včeraj smejali tistemu akiju na kolesih, ki je podoben kot pri naši GRS za transport poškodovanih smučarjev, le da ima ta spodaj montirano gumijasto kolo, spredaj in zadaj pa ga za ročaje zgrabita dva nosača in šibata z onemoglim tovorom navzdol do Horomba. Do tja si sleherni menda že opomore, če je le pri zavesti, saj mu sicer po tresenju čez vse tisto kamenje slejkoprej odstopi meso od kosti.

Sedaj pa se že sam zalotim, da vsake toliko pogledam v nebo, neko močno zvezdo južnega svoda si izberem in jo mimogrede nadzorujem, če morda še ni postala dvojna. Tudi dvojni vid je po priločniku lahko opozorilo za pomanjkanje kisika v možganih.

Japonec, ki se zvija ob poti, skremžen v obraz, kot da bi pravkar izbruhal petkiski kozarec kislih kumar, mi skrha moralo kot kamen ostro koso.

»Madona, če to res ni en težek déu!«

Nebo nad Mavenzijem počni kot klopotec, rumenjaki se razlije po nebu in greje. Pot se prekobali, pogled se prevrne v črn krater, na drugi strani se temnorumen svetljo seraki, obsijani z jutranjim soncem. Tabla z napisom *Gillmans point, 5680 m, potuje iz rok v roke*. Za fotko! Nekaj kilometrov stran in le slabih dvesto višin-

skih metrov višje se kaže glavni vrh Uhuru (Svoboda), na katerem je dal prvi predsednik Tanzanije **Julius Nierere** postaviti gravirano spominsko ploščo vsem narodom Afrike, »da bi svetila kot bakla, da bi dajala upanje, kjer je bil prej obup, ljubezen namesto sovraštva in ponos namesto ponižanja!«

»Póle, póle!«, kar bi bilo po naše »počasi, počasi«, je najboljši nasvet, ki ga ponavlja vodnik in ki se ga je pametno držati. Če je le še kaj volje! Menda je! Če se je tisti moj »zemo« včeraj prigrizel do roba, se moram jaz do vrha. Razmerje vsaj v podzavesti ostane! Tako kot med njim in njegovimi Švicarji.

Končno vrh Uhuru! Čisto prazen se zazdim sam sebi v trenutku, ko stopim nanj, tako nekako, kot je prazen njegov krater. Vse je namreč popolno: vrh, ledeniki na ekvatorju, redek zrak, toda ni nečesa, česar sem vedno vajen. Razgleda! Kot bi stal na vrhu okroglega zvonika znane Plečnikove cerkve v Bogojini. Povsod sama ravnina, razen »malega« Meruja v daljavi se vidi vse in s tem – nič! Na vse strani je rumenorjava savana, zadušena v vročinskih meglicah. Vodnik sede na tla poleg kovinske table na vrhu, s kovinskih drog, kjer so nekdanje plapolale zastave, sedaj opleta le še par raztrganih ostankov, in si mirno prižge edino cigareto, ki jo bo pokadil v tem tednu. Obredno, kot da je ves teden čakal samo nanjo. Zakašlja. Pljune slino v vulkanski pepel in si nadene videz velikega zadovoljstva. Njegova majhna želja tega dne je izpolnjena.

No, ja, pa moja tudi!

TRETJE DEJANJE TRILOGIJE

»Smisel življenja je ležanje na plaži...«

Valovi, ki se lomijo na vijugastem koralnem grebenu sto metrov pred obalo, bučijo nepretrgoma kot slap. Vlaga v zraku je tako visoka, da me znoj oblije že, če se samo spomnim na časopis Delo, za delo v pravem pomenu besede pa je prevroče. Sonce se krade skozi palmovo listje, ki ga vznemirja rahel veter. Vsake pol ure se prestavim za senco, ki se me hoče na vsak način znebiti. Nato se obrnem. Na levo. Potem še na desno. Pa spet nazaj. Izbira res ni velika. O, mater, kako je doooooolgcajt! Palmovo listje se premika natanko tako kot pred dvema urama in svetloba se krade skozi reže med listjem. Šumenje valov čez koralni greben je vztrajno in monotono. Le presneta senca mi venomer beži. Pa saj sploh ni čudno, da so se angleški kolonizatorji kljub vročini in sopari raje nalivali z melasinom rumom kot širili krščanstvo po imperiju! Slonove okle so tako drugi namesto njih sekali.

Popoldne se prikaže Mišo.

»Poslušaj, spodaj imajo neki *Diving club* (potapljaški klub), če te zanima, za sedemdeset mark lahko opraviš potop.«

»Jaz pa potop, saj nimam pojma o potapljanju razen tistega osnovnega, na dah!«

»Tisti *model* je rekel, da to lahko na hitro opravimo kar v hotelskem bazenu. Čez uro in pol bo prinesel opremo. Rekel sem, da sva to že počela pred leti, ampak rabiva malo *šnelkurza*.«

»Ne vem, če je pametno,« zagodrnjam, pa me čez pol ure že tako boli vrat od štetja kokosovih orehov, da ga skoraj prosim, naj naju gre prijaviti. In res, minuto čez napovedano uro se prikaže svetlolas na trimilimetrsko krtačko postrizen inštruktor z vso potrebno kramo, ki jo zloži ob rob bazena. Ime mu je Klaus, dela za nemški potapljaški klub in ga popolnoma nič ne briga, če bo tole najino prvo potapljanje. Če bi mu to priznala že v začetku, bi postala stvar trikrat dražja. Preden se sploh pritakneva opreme, podpiševa obrazec, ki njegov klub opere neodgovornosti klientov. Začne z osnovami: to je ventil, pa tale zadeva regulator, tale tukaj je rezerva – in po uri brbotanja pod trebuhu redkih plavalcev dva metra višje ugotovi, da sva »berajt«, spoka opremo in pravi, naj bova jutri ob desetih dopoldne spodaj v klubu, vplačava tarifo in počakava na jahto, ki naju bo pobrala. Reče še *salut* in naju zapusti s cmokom v grlu. Kmalu po zajtrku sva spodaj. Plačava in še enkrat podpiševa kos papirja. Čez nekaj minut pridrvi jahta, naložena z ducatom potapljačev. Klaus, tistega od včeraj, ni niti pod razno na krovu. Strah in neznanje skriva pod neoprensko obleko. Jahta je dolga okoli deset metrov in ima zadaj tri zverinske motorje Evinrude, vsakega s po dvesto konji. Vso to »štalo« ima na skrbi režeči se zamorec z narobe obrnjeno bassebalsko čepico na glavi.

»Pa kaj me je gnalo v to stvar!« polglasno razmišljam. Mišo me ob bobnenju motorjev ne more slišati, a pomislím, da tudi njemu ni lahko, ko ga vidim, kako s tresočimi se rokami skuša sestaviti dihalni aparat in steklenico s stisnjenim zrakom. Še dobro, da sva Klausu včeraj gledala pod prste. Na hitro nas razdelijo v dve skupini in vsaka s svojimi inštruktorji se namesti na eno stran jahte. Ker valovi prihajajo bočno na plovilo, mi že po minuti zibanja postane krepko slabo, še posebej, ko vidim, da Mišo že deli svoj zajtrk z ribami.

MED KORALAMI INDIJSKEGA OCEANA

Ko se prevnem na hrbet v vodo, se slabost skoraj tako poleže. Tudi njemu je bolje, mi zatrjuje, a ne bi zblefiral niti slepega kokeršpanjela. Strah se mu kaže v očeh. Seveda, prekleto! Klaus nama ni dal nobenega nasveta, kaj storiti, če te kaj takega prime tam spodaj. Kako neumno bi se počutil dvajset klafter globoko s kozlanja polno masko in s salamo od zajtrka zabasanim dihalnim aparatom! Še bolj neumno bi bilo to videti, ko bi me pozneje občudovali razstavljenega na palubi. Pričam se, da se tega pač enostavno ne sme!

Mišo mi je že izginil izpred oči, meni pa globinomer kar nekako noče delati. Inštruktor, ki se vrne pome, ga popravi z nekaj kilami svinca, ki mi ga zabaše v enega od žepov na neoprenski obleki. Verjetno je krivo to, da sem dvakrat gledal film Titanic in zato nehote pozabil nekaj uteži na krovu.

Šele po nekaj minutah, ko gre končno navzdol, kot se spodobi, se lahko malo razgledam in poskušam ugotoviti, kaj pravzaprav iščem tu spodaj. Življenje v koralnem morju je resnično brez primere. Če bi bilo pri nas kaj podobnega, bi to prav gotovo počel že dalj časa. Vse do koder seže oko, je velik akvarij. Ko se na tridesetih metrih dotaknem tal in pogledam navzgor, ugle-

dam veličasten strop iz tisočerih za ped dolgih tropskih rib. Še dobro, da je svetloba tako močna, da omogoča vidljivost. Koralni stolp, podoben v tla zapičenemu čolnu, ki štrli iz manj razgibanih tal, je poln zataknenih ribiškimi trnkovi in potrganih vrvic. Večina potapljačev ima kar svojo opremo, eden ima celo kamero z lučjo. Iz razpoke med pisanimi koralami se pokaže napihnjena čokata riba, vse plavuti in perjanica lesketajočih se peres se končuje v ostrih strupenih bodicah. Ko zamre svetloba iz luči, se počasi umakne nazaj v zavetje. Kot bi bral opise morja v Vernovih »20 000 miljah pod morjem«! Inštruktor me potreplja po rami in hoče vedeti stanje v steklenicah. Kazalec kaže še petdeset barov pritiska in z znaki mi sporoči, na katero globino in za koliko časa naj se dvignem pred izstopom na površje. Ostali se pričnejo dvigati šele čez nekaj minut. Menda sem zaradi tistega nekoristnega čofotanja na začetku porabil več zraka.

Sledi premik na drugo lokacijo. Vsak med tem odvijje izpraznjeno steklenico in jo nadomesti z eno od polnih, ki so zagozdene na posebnih stojalih. To pot zamorec spusti vse svoje kobile v divji stampedo. Kljun se dvigne iz vode in če se ne bi z vso močjo prijel za ročaje ob strani, bi padel v luknjo, kjer je še malo prej počivala jahta. Zadaj prši, kot bi imeli privezan slap na krmo. Valov skoraj ni čutiti, ker dobesedno letimo preko njihovih hrbtov.

Vrh gore

ŽELJKO KOZINC

*Srečal te ne bom.
Čeprav me spremljaš.
Odtise obrnjenih stopinj
zdaj kaže, zdaj zakriva
beli kamnokreč.*

*Obvito z meglo,
spečo v zibki zarje,
sonce te odjemlje
in te vrača v veter,
v belo pogibel ostenij.*

*Tvoj čarni odmev
se več ne vzpenja.
Ostajajo stopinje,
ki jih niza, ki jih skriva
beli prod spomina.*

*Srečal te ne bom.
Čeprav me spremljaš.
Večja si kot bitje,
ki ga v resnici objemam
v belem osvetju izgube.*

Ko po nekaj minutah srečno pristanemo, smo že več kilometrov nižje ob obali. Z Mišom izvlečeva polni steklenici ven na palubo. Nasproti nama sedi ravno tisti tip, ki je prej s kamero spodaj dražil strupeno ribo. Opremljen je kot najnovejši mercedes. Poleg njega je njegova spremljevalka, ki se vsake toliko malo obeša nanj; prej sva jo v živčnosti kar spregledala. Tudi Mišu ni jasno, kako je kaj takega sploh mogoče, saj ji spredaj iz neoprena silita dve bóji pravih »angleških« mer.

»O, madonca,« se Mišo niti ne poskuša zadržati. »Samo poglej, kakšne ima! Če bi ji snel bombo s hrbtna, bi se še na nos prekucnila. Vsaj dvajset kil svinca mora imeti za pasom, sicer nikakor ne bi videla dna. Pa tudi trideset let mlajša mora biti! Le kaj, hudiča, ima od njega?« se ni mogel sprijazniti.

Moški jih je moral res imeti že nekaj čez Abrahama na emšu; sicer je bil videti še v solidni kondiciji, a vseeno sem se strinjal, da je zanjo prestar.

»Prestar že,« je bleknil Mišo, »prebogat pa se ji prav gotovo ne zdi!«

USPEŠEN KONEC IN OBRAČUN

Drugi potop mi je uspel dosti bolje. Ker pa je medtem že nastopila oseka, ki tu znaša cele tri metre, nam je bila vrnitev v obratni smeri onemogočena. Izkrkali smo se na bližnji obali in poskakali v odprt poltovornjak, ki nas je spotoma odlagal po hotelih navzgor ob obali. V klubu sva vrnila sposojeno opremo in se počasi vračala nazaj proti hotelu.

»Veš kaj! Kaže, da je tale najina trilogija pri koncu,« sem ga s komolcem sunil pod rebra, ko je menda še vedno ugibal, koliko funtov mora imeti tisti Anglež na banki, da si je lahko privoščil tako mlado »trofejo«. »Greva tjale v cocktail bar na eno ali dve bacardi-coli, boš videl, da ti bo takoj lažje!«

Mišo me je le začudeno pogledal:

»Me prav zanima, komu bo lažje! Če že hočeš vedeti, sem pravkar računal, koliko relativne višinske razlike sem naredil med 5895 metri na Kiliju in minus trideset pod vodo. Kaj pa ti računaš, jaz ne vem!«

»No, prav,« sem mu popustil, »sedaj pa vseeno pojdiva za uspešen konec na tisti bacardi!«

ISKANJE IZGUBLJENEGA ČASA ALI PLEZANJE V OBLJUBLJENI DEŽELI

NAŠ ARCO

ARNOLD LEŠNIK

Potujemo hitro, a siva enoličnost dolgočasne avtoceste skozi Padsko nižino se, kot kaže, vije v neskončnost. Nedovoljenih 160 km/h tu ne pomeni večje bližine željenemu cilju. Za trenutek pomislim, da ne bomo nikoli prispeli nikamor in še močneje pritisnem stopalko za plin. Seveda se ne premakne več nižje, saj nima kam, le napetost v nožnih mišicah se poveča. Tako postanem še slabše volje kot malo poprej.

Mimo Benetk, Padove in Verone se pomika naš svet in prav nikamor se mu ne mudi. Ko že drugič spregledam pravilni odcep na avtocesti, kar je potem povezano z iskanjem novega odcepa in vračanjem nazaj, do prvega znanega imena, se začčenja pokrajina vendarle počasi spreminjati. Potem končno in nepreklicno začutim mogočno Gardsko jezero. To je trenutek, ko v avtomobil, nozdvi in naprej v možgane vdre božansko mila klima. O, ja, Habsburžani so si znali poiskati kraj za počitnice! In tudi Goetheju se je tu morda utrnila kakšna lirična misel.

Potem se prikažejo znani napis: Affi, Mori, Torbole. Zdaj res ne more biti več daleč!

Končno, Arco! Obljubljena dežela športnih in malo manj športnih plezalcev. Poiščemo isti zakotni kamp kot pred dvema letoma in se krepko po četrti uri zjutraj končno vržemo v šotor. Kratek spanec sicer ne prinese potrebne sprostitve, čeprav plačamo zanj v recepciji polno ceno, a kdo bi zdaj mislil na počitek. Le grenak priokus zaradi nepoštene podjetnosti ostane.

Jutranjemu soncu naproti

Jutro je. Na hitro je potrebno pozajtrkovati, zmetati plezalno opremo v avtomobil in se odpraviti dogodivščinam naproti. Kraj se ni kaj prida spremenil, stene tudi ne. Ljudje? Ne vem. Naša srečanja so bila vedno omejena le na obiskovalce plezališč in ti so bili večinoma tujci, ponavadi Nemci in Avstrijci, ki se množično kotalijo v Arco s severne strani, preko Brennerja. Domačine smo srečevali le zvečer, v lokalih, kjer so se trudili ustreči našim željam po hrani ali spominkih, ali še bolj bežno na večernih sprehodih. Najbolj oblegani so bili vedno lokali, kjer so za zmerno ceno ponujali solidno večerjo. Seveda, ko se je zvečer stemnilo, smo se iz dolgčasa še obredno odpravili po trgovinah, najprej tistih s plezalno in gorniško robo, čeprav bi včasih najraje pozabil nanjo, opremo namreč, potem pa še po vseh ostalih lokalih. Ko nas je ob skoraj brezciplnem tavanju po mestu končno premagala težko pričakovana utrujenost, smo se hvaležno zleknili spat in sanjali o novih stenah, novih vrhovih.

ISKANJA

Novembrski izlet v Arco ali včasih alternativno v Paklenico, ko nas pozdravljajo še zadnji topli sončni žarki – mogoče večno prijazne jeseni, ne vem – je še zadnji obupni poskus vrnitve v davno minulo poletje, nekakšno dekadentno dejanje torej, ki je po prihodu domov lahko že v nekaj dneh zadušeno v štajerski megli, ki je, hvala bogu, še vedno dvakrat tanjša od ljubljanske, a vendarle megla, ki bolesto lega na dušo in jo ropa volje in veselja do življenja. Zatorej je potrebno ob podarjenem, tako rekoč idealnem in le navidezno zgodnje jesenskem dnevu tekati od stene do stene, od plezališča do plezališča, od smeri do smeri in se naužiti kar največ te čaše prelesti, da se nabere kruha spoznanja za dolge jesenske večere, ko so televizorji doma prižgani ves čas na glas in ljudje nemarno zehajo od utrujenosti in dolgočasia življenja. A življenje je lahko tako lepo, še posebno, če se ga trudiš ujeti za rep. Brez skrbi, ne bo pobegnilo! Saj nima kam. Dokler bo duša ohranjala mladost, bomo tudi mi tukaj.

Nozdvi so polne ljubezni, medtem ko se nekoliko tresoč vzpenjam po izredno gladkih ploščah bajeslovno strme stene navzgor. Trenutek nepazljivosti, ko snemam varovalni komplet s pasu – in osmica s kovinsko pesmijo odleti štirideset metrov nižje. Pravzaprav se trikrat odbije od stene in v širokem loku poleti v peščena tla na dnu.

A v tem loku je skrito spoznanje in usoda. Sekundo, preden se popolnoma zaustavi v topli zemlji, poleti samo skromen centimeter mimo čela malega Hansa. Dečka sploh ne poznam. Prvič sem ga opazil takrat, ko sem se navezoval na vrh. Zdel se mi je le nekoliko preživahen, morda malo neubogljiv, da, mislim celo poreden svetlolas otrok nemških staršev, to je vse. Medtem ko je očka plezal nekje zgoraj, je mali junaško poskakoval pod steno, pod nami, plezalci. Mamica, ki je nedaleč stran opazovala otrokovo početje, ga je vsake toliko časa poklicala po imenu (tako sem zvedel za njegovo ime) in z zelo prijetnim glasom včasih celo malce zagrozila, da naj se ne igra pod steno, ker je to lahko nevarno. A v sekundí, ko je osmica poletela tisti

V gladkih ploščah romantičnega plezališča

centimeter mimo sence na čelu malega Hansija, je njen glas postal visoko histeričen in mali svetlolasec je moral v trenutku zapustiti nevarno igrišče.

Kakšno olajšanje, pomislim, za vse tri, v trenutku, ko se je osmica že dodobra ustavila na zemlji. Usoda nas ni hotela združiti, le nekoliko karajoč in predvsem začuden pogled prestrašene mamice me bo še nekaj časa spremljal v življenju.

Med ožjimi nasadi

Gardsko jezero prebuja iskane izgubljenega časa.

Foto: Arnold Lešnik

Zadnji korak v zadnjem raztežaju je stop na plato, kjer se med pritlikavimi oljkami in nizko travo pasejo mogočni konji. Pogled na Gardsko jezero daleč preko stene, soplezalkino sopihanje in konji na paši zadaj za menoj ustvarijo mogočno impresijo v moji glavi.

IZGUBLJENI ČAS

A vse ni tako idilično. Predvsem v najbolj obleganih plezališčih ne. Ali ima to sploh še kaj opraviti z alpinizmom, je vprašanje, ki sem ga zavrgel že včeraj, ob prvem prihodu na Sončne plošče. Kako smo ljudje neumni! Pohlevno se postaviva v vrsto in čakava. Pred nama so prav tako kot midva pripravljene še tri naveze. V prvih dveh ali treh raztežajih naštejemo kar trideset ljudi. Kdo je včeraj zvečer v taboru izustil, da je Claudia izjemno lepa smer in da jo je obvezno treba preplezati? Prvi dan sva s soplezalko iskala le tiste smeri, kjer so bili vsaj prvi trije raztežaji prazni. Danes sva prekršila železno pravilo in že zdaj, na začetku, mi je močno žal.

Claudia, štirinajst raztežajev dolga lepota, je z dobrimi štiristo metri označena s petico, a takšni sta samo dve mesti; drugače se vije navzgor nekje med trojko in štirico. Edini petki sta seveda močno zlizani, tako da mojemu zakrnelemu telesu že sam vstop predstavlja določen problem, ki ga še dodatno povečujejo nestrpni plezalci za menoj.

Celotna plezarija je hektična, polna nevrotičnih izpadov. Na že izdelanih varovališčih se nas naenkrat tare po deset ljudi, tam, kjer je ponavadi prostora le za enega ali dva. Vedno živčni Italijani hite proti vrhu ravno tako kot pregovorno vjudni Nemci. A tokrat z vjudnostjo ni bilo nič; ponavadi se je končala takrat, ko so na hrbtu moje majčke zagledali velikanski napis *Slovakia*.

Še mene prevzame nestrpnost in začnem plezati mimo smeri, kjer ni varovanja. Bom že pokazal tej počasni Nemki pred seboj, si mislim. V dolgem loku jo prehitim in pridem na varovališče višje in daleč pred njo. Pri iz-

stopu na majhno poličko, kjer se tako ali tako tare šestero ljudi, mi skoraj zdrsnje. To bi bilo potem petinpetdeset metrov brez varovanja krat dva. Včasih sem tako neumen!

Zadnji korak iz smeri je le olajšanje, ne užitek. Kakšna lepota neki! Claudia, ne bom več tvoj snubec! Ne tebi, ne podobnim. Plezanje je intimna zadeva, zaključim, in naj takšno tudi ostane.

Nekje na vrhu se potem združijo vse naše, domače naveze. Malo počijemo, poklepeta mo in zabavljamo čez svojo neumnost.

Ko prijetno utrujeni sestopamo, naletimo na poti na gručo ljudi. Približamo se in vidimo na tleh ponesrečenca, okoli katerega se sklanjata reševalca. Povprašam, ali potrebujeta pomoč, a ni potrebe, v daljavi se že sliši helikopter. Ležeči možakar je menda zdrsnil na potki in morda si je poškodoval vratna vretenca.

Oddaljim se od gruče. Tukaj nimamo več kaj iskati. Hrup helikopterja prežene še zadnje plezalce iz stene; sicer pa bo čez dve uri tako ali tako tema in treba bo domov, na večerjo.

Okolica Arca ponuja številne izlete z gorskim kolesom ali peš. Tukaj so romantični vinorodni okoliši in oljčni nasadi z milo klimo, romantična jezera, kulturnozgodovinski spomeniki ter seveda čisto prave gore.

A vse ne gre. Nismo se povzpeli na Monte Baldo ali bližnji Stivo, še več je manjkalo, da bi obiskali plehki zabaviščni park Gardaland. Nekoliko smo povohali le Gardesano, idilično in razgledno cesto, ki ovija zahodni del obale tega največjega italijanskega jezera, potem ko smo si ogledovali bližnje jezero Ledro. Ne prav daleč smo slutili Dolomite. Poleg plezarije smo vendarle skočili na mogočen grad na hribu, kjer me je neprijazen paznik pregnal tisti trenutek, ko sem sédel na zid, da bi se fotografiral s panoramo mesta zadaj.

Mnogo prehitro so minili bohemski dnevi in plezalni spomini na topli Arco so usahnili najprej v dolgočasni sivi Padski nižini na poti domov.

ČEZ STRELSKE JARKE NA GRMUČ IN DALJE DO GREGORČIČEVEGA SLAPA

ZRAČNA SLEMENA, TEMNI PREPADI

MARE CESTNIK

Odzvanjalo je šesto zjutraj, ko sem uhajal Tolminu, po Zatoľminu pa so brneli molzni stroji in ropotale kangle za mleko. Ljudi sem videl samo v lučeh njihovih hiš in v nekaterih oknih je celo že migljala tista znana televizijska modrina. Bil je dan med dvema dolgima deževjema, sredi zime, ko so se na zelenih dolinskih prisojajh že odpirale prve trobentice; vedel sem, da je priloznost dar, ki se mu ne smem odreči, in ko sem med potjo v Tolmin nad daljnimi Ribežni zagledal prvo razpoko jasnine, v katero je vdiral mesečina zahajajoče lune, sem vedel, da se nisem bil zmotil.

V temi sem našel ozko betonirano gozdno cesto, speljano na pašnike, in hrup zazidanih podolij je počasi preglasilo hropenje zelene Tolminke. V enakomerni hoji in enakomernem vzpenjanju se mi je skoraj dremalo; vseeno je bila to tista sanjska občutljivost, ki z domišljijo nadomešča tisto, česar ne more določiti s čutili. Gozd se je začel redčiti in tako je bilo tudi s temo, ko se je dan počasi usedal na v mraku nedoločljive oblike okoljaja; enakomerno drobljenje razdalj je odpiralo čedalje več lepega sveta. Hudourniška črta narasle reke, ki prihaja iz podorov in prodiv, iz bokov krnskih gora, je obvladovala dolinsko dno, na Pologu odprto s pomladno zelenino: nad Pologom Javorca, temna cervkva s soško-modro streho, na drugi strani pa nad Čadrgom vabljive travnate planjave, okrog vasi zelene, okrog Vrha Ruta rjave. In če sem šel še višje, po stopničastih pašniških rebrih Vodela, od samotne bukke do samotne lipe, se mi je odprl razorski amfiteater in zadaj gore vse do Rodice, pa razkošje belih krnskih prepadov in nazadnje globoko pod zavihkom hriba narasla sivorjava Soča.

Na prepihu sem stal med hladom in sproščenostjo, lezel čez pašniške ograje z bodečo žico in brez nestrpnosti čakal, da se oblaki, vse bolj redki in stanjšani, speljejo na vzhod in se umaknejo soncu. Ko sem čez strelske jarke, posute topniške kaverne in bombne kraterje lezel na Grmuč, ki so ga po listju in koprenah snega tlačile le živalske steze, je že prežigalo oblačno sivino, in ko sem po strmem pobočju, posejanem s suhim bodljikovjem in ogoletimi šipkovimi grmiči, počasi cikcakał na Mrzli vrh, se je že z vso močjo bleščalo na tenki snežni kapi. Ivje se je lesketalo, v pečine zagrizena drevesa so bila kot vzeta z božičnih voščilnic, sipkega snega ni bilo niti toliko, da bi si moral nataktniti gamaše.

Po vrhu hriba, katerega sleme je vse daljše drselo proti grapam pod vasjo Krn, čeprav je z vzhoda videti kot konicasta piramida, po razglednem temenu, ki je ena sama frontna razkopanina, so se po prehodih med jarki, prsobrani in razbitimi skalami vijugale le osamljene zajčje sledi. Z Mrzlega vrha sem imel od razgleda največ, kajti – kot rečeno – bil je podeževen dan pred

dežjem in zima gorá se je čista ločila od temačnih dolin. Z juga se je celo vlekla debela plast megle, tista resničnost, ki je na vrhu gore nekako sploh ne moreš razumeti.

V hoji po samotah se drugače spreminja čas. Kako daleč je že obmiroval temni rep noči, ko so me le nekaj ur zatem sredi najbolj odprtega sveta slepili snežni odbleski sončne svetlobe! Prehodi so bili zabrisani, a ta pretočnost je bila toliko bolj naravna, ker nisem imel ure, da bi gledal nanjo. Za to gre, da tisto, kar je, doživljaš takrat, namesto da podobe izkrivljaš s primerjavami in jih zavedoma shranjuješ za poznejše čase. Tako sem, na primer, razumel življenje in pisanje **Nejca Zaplotnika**. Vedno znova se mi z lastnimi hojami in opažanji potrjuje prepričanje, da gore niso dirkališče, plezališčni poligoni in trgovina z medaljami in pokali, temveč neskončna galerija poglobljenih podob, ki izzivajo človekove poduhovljene strasti ter ga delajo skromnejšega in manj škodljivega. Meni je samotni dan vlival široke svetlobe in višje ko sem se dvigal, bolj majhen, a obenem bolj osmišljen sem postajal.

Počasi sem se spustil na sedlasto planino Pretovč, kjer sta zlagoma zamrla šum Tolminke in zelena samota tihega Čadrga, brez ihte zagazil po kopnih bukovich gozdovih, preskakoval hudourniške potoke, ki jih je ponekod že metalo čez skalne pragove, drobil suhljad in mečkal mokro listje, se spet malo povzpel, da sem obšel bližajočo se vas, in prečil divje, razdrapane pašnike k planini Leskovca. Bil sem razpet med šumenjem, ki je odcejal vodo po vsaki udorini, in silovito bližino skalnih sten, gorskih brazgotin, ostrih sedel in mehkih melišč: Maselnik, Batognica in s snegom polišpani Krn, gladek kot mleko. Skoraj ves čas sem hodil po robu snega in prav zaradi tega reza, ki je krnske pašnike in planšarije ločil na zimski in nezimski del, je bila veličina gorá toliko bolj pretresljiva.

Staje so bile prazne in mrzle pod starimi pločevinastimi strehami, le golo drevje jim je posvečalo toploto živega; gladka gorska cesta je bila kot po samem soncu speljana brazda. Zdaj sem se samo še spuščal – po razgledni goličavi z redkimi skalnimi osamelci, pa ob vodah in po njih, ko so se razlivala čez polezene travnike. Bilo je kot plavanje po zvoku in vonju življenja, ki daje in jemlje po človeku nespoznavnih zakonitostih. Ko sem se ulegel na klop pred planinskim zavetiščem na Kuhinji, sem v hipu zaspal – in ko sem se zbudil, nazaj v tišini in hudourniških vzdihih, ki so se že ograjevali s prvimi oblaki, sem med razkrcenimi stopali najprej zagledal prostrano krnsko planjavo, belo kot sveže postлана postelja.

Tudi z bolečino in mišično napetostjo sem čutil, kako sem z nogami na tleh, vendar sem dobro vedel, da se še imam česa veseliti. Od daleč sem pogledal kamnitno gobo, ki v grapi pod vasjo Krn štrli iz potočne struge, čudovit kip iz naravnih prvin, obdelan z vodo, vetrom in

zimami: rdečkast bet in siv klobuk, in to dimenzij, ki jih moraš spoštovati, tudi če jih gledaš od zgoraj.

Potem sem se znašel na cesti, na ovinku z mostom, pod katero so se drevile vode Volarje, padajoč butale v skalne tesni in se penile – še kako prepričljivo sem slutil, v kaj se spreminjajo in kaj vse me še čaka.

Zdaj pride torej na vrsto tisto, kar me je sililo opisati že na samem začetku, a sem se premagal, ker red je red in sladica pride na koncu.

Sonce je dnevu že uhajalo za oblake nad Matajurjem in Kolovratom, ko sem čez razmočene travnike pod obrobji Vrsnega hitel k bučečim zvokom. Deževje se je premetavajoč vračalo k morju. Zadnje senošetne vesine so napovedovale useke in nepredvidljive globočine. Potok Malenšček se je prvič zlamljal tik za vasjo, prijazno nabuhel in s sapo velikih pljuč. Naprej! Iz travnika se je potegnila steza in se takoj potopila v nov graparski potok, ki se je tik pod prehodom stiščal globoko med gladke skale. Bil sem dvakratno pazljiv. Kam se vleče steza, njeni nepohojeni ostanki – morda vendarle nekako k vodi, na prod k stekajočim se hudournikom? Nedaleč sem odkril odgovor, rez med zrakom in skalo, več sto metrov globoki nič, prepojen s šumom in pršcem slapa Brinte, ozkim vodnim repom, ki mu nisem videl, kje se združuje z dnom. Prijel sem se za bližnje deblo in se nagnil, kolikor sem si upal: po tistih prijaznih travniških preprogah, iz katerih so vrtali prvi žafrani, po sadovnjakih in vonjih kmečkega naselja, v blagi soseščini gozda je bila tista pečevnata luknja, v katero so s te in z nasprotnih strani grmele razpenjene vode, še toliko bolj divja, čuteča in obenem izžarevajoča tako smrt kot rojevanje. Steza je še nekaj časa opletala po robu in se potem umaknila za kamnat zid.

Brinte nisem več videl, tako skrita je v svojem prelomu, in na nasprotni strani tudi slap na Mrzlem potoku le nekaj korakov – zato pa se mi je Gregorčičev slap, ne najvišji, a zato daleč najmočnejši, umeščen nekako v sredino, škropeč iz globoke zarez v široki, prepadni steni, ves čas razkazoval v svojem belosinjem razkošju. Kar naprej je mežikal med drevjem mojega obpotja – nič večji ni bil, če sem se mu približal po kakšnem ostrem, vsaj na eno stran prepadnem slemenju, nič manjši, če sem se oddaljil po travnikih za vasjo Selce. Ves čas nedostopnost, prepad v ogromno razpoko, po dnu katere se je okrog skal divje penila voda.

Hodil sem in spet posedal, se malo vrnil, se še bolj spustil, strmel v neprekinjenost naravnega početja, in če sem podoživljal tiste prve poglede, podobe, ki so včasih vsebovale tudi domišljjsko možnost, kako padam in letim čez tiste robove, me je stresal obenem grozljiv in srečen srh. In čeprav je to združeno vodovje pod skupnim imenom Volarja spodaj tik ob cesti grmelo čez jez majhne elektrarne, je bilo čudno mirno v primerjavi s tistim težkim teptanjem prodnatih tolmunov. In še videlo se ni nič več.

Ko sem se po desetih urah znova znašel na ravnem asfaltu, se mi je zdelo, kot da sem pravkar sestopil z letala ali vsaj z ladje.

Ko sem se vračal skozi obsoške vasi, je sonce še zadnjič potegnilo oranžno liso po strmih rebrih Mrzlega

vrha in Vodela, pod minljivimi sledovi prehojenega dneva, nakar je pustilo oblakom, da so spustili prve dežne kaplje.

Julijske gore

VERONIKA VILTUŽNIK

*Prelepe Julijske gore,
pod vami jezera, doline,
vso zimo kot neveste ste,
lepota vam ne mine.*

*Blestite v soncu svetlem se,
iskré se vam smučine,
poleti v soncu vabite
nas v gore in planine.*

*Trop gamsov na melišču se
ozira okrog zvedavo,
na grebenu Zlatorog stražar
ponosno zre v daljavo.*

*V skromni zemlji rastejo
planike-gorske trave
in vode bistre se vale
vse do mogočne Save.*

*Le pojdite z menoj, prijatelji,
počitek vam ponudim,
med skalami pokažem vam
sten kamenitih grudi.*

*Ko tih večer se spuščal bo
nad to gorá idilo,
poslavljaljo se vse to bo,
mir, srečo vam delilo.*

Brana

VERA PIPAL

*Brana zaspana
v jutro strmi.
Sonce prijazno
jo nežno budi.
Brana zaspana
še ni počesana,
z doline pa gleda
jo mnogo ljudi.
To se zgodi.*

*Grintovec stegnil
bo svojo roko,
jo nežno pobožal –
zbudila se bo.*

ZGODBA ZA TISTE, KI ŠE NE POZNAJO VSEH GORSKIH CVETIC

PINKAAPOTANIK!

SLAVKO KOBLAR

V Martuljku je nekaj let po drugi vojni v majhni leseni hišici živel samotar – star upokojenec. Baje je prišel iz Ljubljane, da bi stara leta preživel v gorskem miru. Blizu potoka si je postavil hišico in okrog nje uredil skromen vrtiček, ki ga je zasadil z vsemi mogočimi rastlinami, največ z vrtnimi rožami, ki nikakor niso sodile v tisto okolje. Verjetno pa mu je včasih le postalo dolgčas, saj je rad poklepetal s kom, ki ga je pot zanesla tam mimo.

V tistih letih sva s prijateljem Tonetom, oba navdušena »botanika«, večkrat zahajala v Martuljek in iskala različne rože, ki sva jih poznala samo po imenu. Med temi so bili tudi »lepi čevljevci«, ki sva jih neutrudno iskala več let, preden sva jih končno našla v pobojcu Mežakle. Kmalu nato pa sva zvedela, da rastejo tudi nekje v Martuljku. Sklenila sva jih poiskati.

Nekega lepega pomladnega dne sva se odpravila v Martuljek, da temeljito preiščeva oba bregova potoka in najdeva vsaj kakšno rastišče. Začela sva pri izlivu potoka v Savo in nadaljevala ob obeh bregovih do Zgornjega Martuljkovega slapa. Bila sva presenečena; našla sva toliko in tako bogatih rastišč, da sva komaj verjela svojim očem. Imela sva jih dobesedno pred nosom, pa sva jih več let iskala po različnih krajih!

Ko sva se vračala, sva se spotoma ustavila pri samotarju. Ker smo se že poznali, naju je povabil v svoj vrtiček in nama razkazoval rože, ki jih je imel nasajene. Tako smo prišli do rože, ki je nisva poznala. Vprašala sva ga po imenu in mož se je zvito nasmehnil: »To je pa pinkaapotanik!«

Čudno ime! Ni bilo podobno niti našim, niti latinskim. Ko je videl, kako se neumno gledava, se je nasmehnil: »No, če razumeta nemško, vama bom pa povedal, od kod to ime – izvorno, kot sem zgodbo slišal sam.«

Ko sva mu pritrdila, je pričel:

Premožna dunajska družina se je odločila preživeti počitnice v gorah. Odšli so v Tirole – oče, mati in hčerkica – in se nastanili v majhni gorski vasi. Najeli so vodnika (Bergführerja), starejšega domačina, ki naj bi jih vodil na izlete in ture po bližnji in daljni okoliici.

Tako so šli na prvi izlet. Kmalu je deklica ob poti zagledala lepo cvetko. Pokazala jo je vodniku in radovedno vprašala: »Gospod vodnik, katera roža pa je to?« Vodnik jo je na kratko ošinil s pogledom in zagodrnjal: »Pinkaapotanik!« Deklica jo vesela pokaže mami: »Glej, mami, to je pinkaapotanik!«

Kmalu zatem najde deklica drugo rožo; spet jo pokaže vodniku: »Gospod vodnik, kako pa se imenuje ta roža?«

Vodnik jo pogleda in spet zagodrnja: »Pinkaapotanik!«

Deklica pa spet k materi: »Vidiš, mami, tudi to je pinkaapotanik!«

Vodnik jo nekoliko začudeno pogleda, reče pa nič.

Tako hodijo še nekaj časa in deklica zagleda novo rožo, prav nič podobno prejšnjima. Seveda jo pokaže vodniku: »Gospod vodnik, kako pa se ta rožica imenuje?«

Vodnik pa kot že obakrat prej: »Pinkaapotanik!«

Deklica jo že nekoliko razočarana pokaže materi: »Mami, to je pa že tretja pinkaapotanik!«

Takrat pa se je oglasil vodnik in lepo razločno povedal: »Ich hab' ja schon dreimal gesagt, dass ich kein Botaniker bin!« (Saj sem ja že trikrat povedal, da nisem noben botanik!)

Nekaj pa me je ta zgodbica naučila. Če me je od takrat kdo vprašal za ime kakšne rože, ki je sam nisem poznal, sem vsakomur povedal, da je to pinkapotanik. Mislim, da so mi vsi verjeli, saj nikoli nihče ni omenil, da je ime nekam čudno.

Samotarja v Martuljku že dolgo ni več; umrl je pred mnogimi leti. Njegova hišica že nekaj let sameva prazna in zob časa jo načenja. Zapuščen je tudi njegov vrtiček, na katerega je bil tako ponosen. Prerasel ga je plevel in različna podrast. V njem je ostala samo še kakšna roža – tujka v tem okolju.

Čas pa teče naprej.

Tudi prijatelja Toneta, s katerim sva leto za letom obiskovala rastišča lepih čevljevcev in uživala v njihovem cvetenju, ni več. Sam pa še vsako leto, kolikor mi dopuščajo moči, obiščem rastišča in obujam spomine na prejšnja leta.

Lani sem si s pomočjo treh prijateljev še ogledal najbližje pa najlepše in najbogatejše rastišče. Cvetja je bilo toliko kot malokdaj. Ko smo med vračanjem počivali na klopici pri samotarjevi hišici, sem jim povedal zgodbo, ki mi jo je pred skoraj petdesetimi leti povedal samotar. Bila jim je všeč in Jože mi je predlagal, naj jo napišem; morda bo všeč še komu, ko jo bo čital. Obljubil sem mu in obljubo tudi izpolnjujem.

Ko so letos zacveteli lepi čevljevci, prijatelja Jožeta, ki mi je bil zadnja leta v veliko pomoč, ni bilo več. Odšel je pred koncem preteklega leta. Namesto njega mi je prijatelj Tone iz Martuljka omogočil, da sem še enkrat obiskal najbližje rastišče. Tokrat sam. Spomnil sem se obeh dobrih prijateljev **Toneta Gluharja** in **Jožeta Bernarda**, ki sta me – oba velika ljubitelja cvetja – dolga leta spremljala pri iskanju rož in z menoj uživala, kadar smo odkrili kakšno nam še neznano rožo.

Ni jih več. Naj bo njima posvečen ta zapis.

V Martuljku pa še vedno cvetijo lepi čevljevci in bodo cveteli še mnogo let. Naj cvetijo tudi njima v spomin. 341

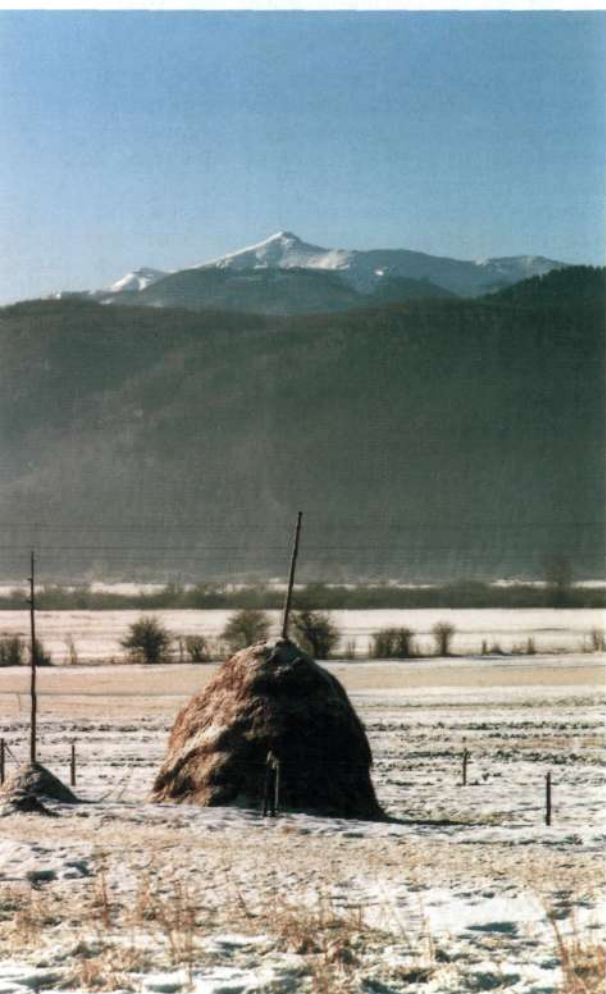
MOJE HOJE NA SNEŽNIK

MILENA OŽBOLT

Ah, Snežnik!

Sploh obstajajo besede, ki so zanj dovolj lepe in dobre?

Mnogi so ga opisovali, slikali, preučevali, merili, ga občudovali in se navduševali nad njim; študirani in znani prav tako kakor neuki in za zmeraj neznani... **Marički Žnidaršič** je bil kakor oče, **Otonu Župančiču** je gledal pod prste, ko se je umaknil pisat v Koča vas in mu namigoval nekaj o minljivosti vsega; upodobil se je na slikah **Lojzeta Perka**, **Stane S. Pudobske** in še marsikoga. Zaznamoval je ljudi pod sabo, umetnike še posebej.

Zimski Snežnik iz Loške doline

Foto: Matjaž Žnidaršič

PRVI VZPON: S »KREDENCO« NAD SVIŠČAKE

Bila sem še osnovnošolka in mati me je vzela s seboj na sindikalni izlet, kamor so šle tudi nekatere moje leto starejše vrstnice, ki so svojo prihodnost že zapisale tovarni in njenim »štancam«.

Peljali smo se tistikrat s starim tovarniškim avtobusom, ki se mu je reklo »kredenco« in ga je šofer z izdatno božjo pomočjo prigunčal precej visoko nad Sviščake – pač v skladu z nazorom, da se je bolje slabo peljati kot dobro hoditi.

Tam smo se v svojih tenkih krilih in zguljenih jopicah ali morda tudi v ta boljših hlačah zapodili po stezi v gozd, pa med skale in ruševje, kot da gre za zelo pomembno udarniško akcijo. Kako tudi ne: ko se vrnemo, je bilo rečeno, nas čakata pijača in pečenka... Obuti smo bili v platnene copate, ta nove sandale, vseh sort šlape, kmašne šolne, sposojene ali podedovane čizme... Ne vem, ali je kdo imel poštene čevlje. Ko smo se vrnili, še tega nismo imeli več: povečini se je strgalo, scefralo, odlepilo, obtoklo. Pridelali smo nekaj prask, bunk in žuljev, toda – bili smo na Snežniku. To pa je pomenilo prvi pogled z visokega v dolino in naokoli do obzorja – tako, z božje perspektive, da smo videli, kje smo pravzaprav doma; prvo srečanje s planikami in ruševjem v živo. Pa zmagovit občutek, da smo zmogli.

Potem je na Sviščakah sledila veselica, pilo se je in pelo »Rdeči cvet« in »Mi pa ne gremo dam'« do hripave onemoglosti... Res smo nekako prespali noč, kolikor je ostalo, deloma v »kredenci«, deloma na prostem; kdaj in kako smo se pritovali domov, ne vem več... Bili pa so tedaj nekateri v takem stanju, da bi rekli mački botra. Hudo poučno, res!

LJUBEZNI, KRONIČNE IN NEOZDRAVLJIVE

Veliko nas goji poseben odnos do Snežnika, ker je pač izjemna gora: alpsko dinarski, primorsko notranjski, fudžijamast in olimpski, ne čisto zemeljski, a tudi ne samo bogovski... Prej tisti kraj, kjer sta si božje in človeško najbližje, kjer je sveto tako očitno, da je samoumevno in zato neopazno. Bistričani ga ljubijo strastno in glasno, mi na severni strani tiho, vdano in zvesto... Velike ljubezni so to, usodne; kronične in neozdravljive, polne pretresov in naporov, a tudi velikih doživetij in blaženega mačjega predenja.

Ljudem pod seboj pa Snežnik že od pamtiveka neprižanesljivo gleda pod prste, v skledo, v dušo. Določa, da bo dež ali ne, ali se naj že sadi fižol in krompir, ali bodo polhi debeli ali ne, kdaj se naj drvari in kdaj lovi. Ljubeznivo popelje sanjača skozi nenaseljena prostranstva ali ga neusmiljeno zaustavi v snežnih zameutih. Otročad v dolinah pod njim pa se že zgodaj nekega dne zastirni tja, kjer se že mili obris z belo kronico nad širnim gozdovjem najvišje, in spozna, da tako lepega

hriba ne more biti nikjer več na svetu in ga zagotovo tudi ni.

Čeprav bo pozneje vsakdanje življenje, povezano s Snežnikom, tudi marsikoga od njih počasi strojilo vse do spoznanja, da je sentimentalnost odvečen luksus. »Čič ne da nič,« pravijo stari, treba je trdo delati, če hočeš kaj imeti; posedanje in postopanje nista samo greh in grdobja, ampak prinašata tudi lakoto in uboštvo.

LJUDSKI GLAS

Poprej, pri starem, so snežniški gozdarji prihajali domov samo enkrat na teden ali na štirinajst dni; tudi pozimi so delali, če le ni bilo prehudo zameteno; tedaj pravzaprav še najbolj, ko je bilo po njivah vse postorjeno. S sabo so imeli orodje, pa hrano in obleko, včasih tudi živino za vleko. Postavili so si bajto, kolibo – zasilno zavetje pač, pustili v njem odraščajočega fanta, kalibárja, da je kuhal, gospodinjil in se gredoč učil gozdarskih veščin, manir in govorice, medtem ko so sami podirali, klestili, vlačili, žagali, delali cepanice, zlagali skladovnice...

Če kalibarja niso imeli, je pa vsak dan eden kuhal.

Ko je bil enkrat za kuho na vrsti menda Z Daline Bezlar ali S Hriba Uajaf ali Majzelj ali Japec ali morda Špelkin, če ne celo Jozelj ali Logarček – ne ve se prav dobro – je pripravil velik lonec prežganke. Ob tem je postal hudo lačen in ko je zaslišal, da končno prihajajo tudi drugi drvarji na kosilo, je zelo pohitel, da bi sam prvi začel zajemati. Juha pa je bila vroča ko sam pekel, pa je pisker dvignil z ognja in ga pred bajto postavil v sneg, da bi se brž ohladil, ter skočil noter še po žlico. Pride ven in kaj vidi; pisker prevrnjen, prežganka pa polita. Sneg se je bil stopil, lonec nagnil, juha iztekla. Taka sveta jeza ga zagrabi, da s tistim težkim okovanim čizmom brčne nič krivi črni pisker daleč proč in stisnjenih zob zarenči:

»Zdej pa še nauač nábon žor!«¹

Pa tudi drugi niso, ko niso imeli kaj...

Ob nedeljah pa so hodili v gostilno ali na veselico. V gozdu so se še ves teden spominjali, kako je bilo. Če je minilo brez pretepa, so se Prezidanci jezili:

»Fcirá je bu pa taku dougcas na veselice, ku se nejso nec garbale!!«²

Sosedom Babnopoljcem to tudi ni bilo prav, a bi bili povedali mogoče za spoznanje bolj razločno... Majhna je razdalja med obema naseljema – čeprav je zdaj državna meja vmes, že od nekdaj pa tudi pre-zid, rimski limes – utrdba ali kaj; pozneje »konfin«. In tudi razlike v govoru čutijo le oni sami, zato pa to tako ostro in natančno, da so se znali zaradi njih neusmiljeno oponašati, spakovati in špotati in če se jim je ravno zahotelo, tudi zgarbati.

Garbati – to se pravi z odrte kože notranjo plast maščobe in mrenic odrgniti – vprašajte strojarje ali izdelovalce polhovk! Gorani in njih sosedje pa so se garbali s krepelci na veselica in so to kruto zabavo hudo pogrešali, če je kdaj izostala.

Za uvod v garbanje so si povedali nekaj krepkih:

»Navuola zbančena!«

Travnolistna vrčica

Foto: dr. Tone Wraber

»Te buon ták' vedreu, de te nábo ni smrti, ni zdravja!«

»Jest pa tjebe táku, da náboš f trugo pašou!«³

Tudi ženske niso zaostajale:

»Te buon f guavo skáčiuá pa po ano uas dule puléua!«⁴

Kakšna silna, krvava vitalnost!

Niso pa bili tudi čisto brez umetniškega daru; še litanije so sestavili o značilnostih krajev od Tršca – ali Trstja – noter na Kranjsko, a se žal niso ohranile v celoti:

»Bug nas varji Lipeta –

tu je po trstjansku;

'driegnu te bon z britveco' –

tu je po prez'dansku;

Žgance kuhat, babe... hm –

tu je pa po palsku...«⁵

SKOMINE, RAZGLEDI, ČUDEŽI IN STRAHOVI

Ko se izza domače mize ozrem vanj, včasih zamrgolijo skomine, da me noter pri duši nekaj privzdigne in začnem nervozno mencati naokoli in iskati izgovor, da bi spet kar šla v tiste nepregledne gozdove pod njim in se potem malo višje obirala med skalami, preizkušala razglede od tu in tam, morda videla medvedje sledove ali srečala znanca.

Na vrhu potem poseliš malo z obrazom proti Kvarnerju in zelenemu hribovju Gorskega Kotarja s Snežnikom, Risnjakom in Učko, malo noter v domačo dolino in naprej k Jezeru, Velikemu Javorniku in Zelšam pod njim. Pogled nese tudi na Postojnsko k Nanosu in tovarišiji ter tja naprej proti Alpam. Če bi se premaknil proti vzhodu, bi videl Racno goro in Poljane, Požarišča in Prezidansko s Kozjim vrhom.

Včasih so v Dolini rekli čenčam in izmišljotinam, da so »loška češčina« (tej so nemara zakrivilli ime s Češkega v mesto Lož priseljeni K&K uradniki, saj so v kleno loško špraho vnašali zmedo s svojo varljivo in le na videz razumljivo govorico); danes takšno malo verjetno in težko preverljivo snov oddaja »televizija Kozji vrh«... To je tam na koncu sveta, kjer stoji na Žalostnem vrhu cerkva Matere Božje in so v njej... »davno nekoč sredi noči zaslišali nebeško lepo petje in videli cerkev vso bleščeče razsvetljeno od zunaj in od znotraj – pa ni bilo nikjer žive duše. Potem je pa vse izginilo... So šli pogledat, pa ni bilo več nič, čisto nič.«

Na loški strani Snežnika okoli Kozarišč pa straši in dela red Mračnik:

»Mračnik?!

... Tu naj aden, tu sta dva, taku vesuoka ku huojal! U mrake uen s Kozlówke prideta pa damú poterata use, kar u gozd ne pašal!«⁶

Srh spreleti človeka, ko sliši zanj, zakaj njegova resničnost sploh ni vprašljiva, celo njegov dih se zdi da začutiš za vratom tam v divjini pod Bičko goro.

SNEŽNIŠKO CVETJE – POGlavJE ZASE

Ni po naključju vrh Snežnika (izven Alp naša najvišja gora) Meka botanikov in naš najstarejši botanični rezervat (od leta 1964). Tu se prepletata alpsko in mediteransko-dinarsko rastlinje, tu se pojavljajo vegetacijski obrati, kar pomeni, da so značilne vrtače na dnu gole... Tu rastejo take rožice kot malokje drugje!

Priznam: na nekem s slikami spremljanem predavanju o snežniškem cvetju sem kar v poltemi delala zapiske – vse nekaj drugega je, če se spominjaš zgolj cvetja ali pa veš, da si videl planike, svišč, kranjsko lilijo, zlati klobuk, divjakovec, sleč, kosmatinca (mleko da se skisa, če tega položiš poleg posode, pravijo v Ilirski Bistrici), kuštravi oklep, murke, julijski lan, nebino, zvončnice, Justinijanov zvonček, pogačico, glavinec, repušnik, balkansko materino dušico, murke, mladomesečino, brstično lilijo, encijan, čemaž, navadni zlati koren, toril-

nico, kopitnik, lepi čevljec, alpski srobot, pljučnik, kraški tulipan... To potem ni več »majhno cvetoče ljudstvo«, ampak so čisto konkretni znanci, ki ima vsak svoje ime in osebnost. In celo naslov: Botanični rezervat Snežnik.

Še bolj natančno: z malo sreče ti kak šegav naključni znanec na videz čisto iz sebe pokaže kakšno oddaljeno skalno gmoto in ves v ognju pove, da toliko in tako velikih planik kot danes tamle gor še svoj živ dan ni videl in da se vsekakor splača narediti kratek ovinek... in se potem še vso pot domov hahlja, ker te je videl, kako sredi maja po tistem skalovju stikaš za planikami, ki bodo – če bodo – zacvetele šele julija ali avgusta.

SPET ENKRAT, A NIKAKOR NE POSLEDNJIČ

Zadnjič sem spet enkrat prilezla gor s Sviščakov. Kateri pot je bilo, že zdavnaj ne štejem več, naveličam pa se Snežnika nikoli ne. Vsakokrat odkrivam drugačne mike: razgibane poglede na zeleno in modro morje, bele, rdeče, zelene in vsakršne pomembne točke; nenavadne skalnate figure in obraze; mile rastlinice, ki jih zadnjič še ni bilo, in tiste, ki me vedno počakajo, a so skozi leto vsakič drugačne – bonsaje in ikebane, skalnjake in skrivnostno zamotano urejene parke; vrtače in brezna, pa kamne, ki se jim bogve kako reče, in živalce, ki so lahko povsem nevtralne ali miloglasne in očarljive, ali nadležne in celo strah vzbujajoče... Nežno in prosojno mlado zelenje v sončni luči ali dvajsetcentimetrsko ivje, ki se – belo na belem – prikazuje med podečimi se kosmi volnate megle; soparno brezvetrje ali strupen piš, ki ne pusti dihati; blago morskopahljanje ali sever, ki počisti obzorje, da vidiš noter v Benetke, ne da bi te kdo za ušesa potegnili navzgor v ta namen... Zdi se celo, da je Snežnik zadnja leta nekoliko zrasel, kar je za hrib gotovo nenavadno.

Ogromno nas je bilo tokrat in vsak je vsakemu voščil dober dan. Res je samota v hribih predmet poželenja številka ena, a tudi takile dve razpotegnjeni procesiji, kjer se ljudje vsevprek pozdravljajo, je po svoje pomenljiv in nekako tolažilni pojav in tem prenaseljenem in odtujenem svetu.

Ah, Snežnik! Koliko lepote, koliko zgodb in kakšnih! Koliko doživetij! Naj se nikoli ne neha.

Narečni zapisi pomenijo:

¹ »Zdaj pa še nalašč ne bom žrl!«

² »Včeraj je bilo pa tako dolgčas na veselici, ko se niso nič garbali!«

³ »Nevolja spačenal.«

»Te bom tako udari, da ti ne bo ne smrti, ne zdravja!«

»Jaz pa tebe tako, da se v krsto ne boš prilegal!«

⁴ »Ti bom v glavo skočila pa po en(o) las dol pulla!«

⁵ »Bog nas varuj Lipeta – to je po trstjansko;

»dregnili te bom z britvico« – to je po prezidansko;

žgance kuhat, babe... hm – to je pa po (Babno)poljsko...«

⁶ »Mračnik?!!

... To ni eden, to sta dva, tako visoka ko hoja! O mraku ven iz Kozlovke prideta pa domov poženeta vse, kar v gozd ne sodi!«
Op.: Od ¹ do ⁶ gre za poenostavljen zapis prezidanskega oziroma babnopoljskega govora (gebarsko narečje), pripoved o Mračniku pa je doma v Kozariščah v Loški dolini in je v tem govoru tudi zapisana.

Viharnik

VERA PIPAL

*Vedno ob tebi
ustavim korak.
Viharnik! Kdo je
še tebi enak?
Čas ti izpil je
tokove življenja.
Uporno si burji
postavil se v bran,
boj tvoj, lepotec,
ni bil zaman.
Nisi se vdal,
zato si ostal.*

MARSIKAJ NENAČADNEGA SE ZGODI NA ČISTO NAVADNIH PLANINSKIH POTEH

PODOBE Z NEŠTETIH POTI

HELENA GIACOMELLI

Vedno, kadar sem kje v gorah, pa v tišino nenadoma zaseka hrup helikopterja, še posebno, če je to sobota ali nedelja, me stisne pri srcu: »Pa ni menda že spet nesreča!« In za hip se zdi, kot da je ugasnilo sonce in je hlad zavel čez pot. In korak ni več tako sproščen.

Ko sem se avgusta pred dvema letoma vzpenjala iz Robanovega kota na Korošico, je bila nedelja. Sončna in tiha, kajti na tej zavarovani poti nas je bilo komaj nekaj planincev. Niti kamenček ni zdrsil izpod nog, besede so le kdaj pa kdaj, skoraj šepetaje, pretrgale pokrajino svetlega molka... Res, užitek, da bi vriskal. Nenadoma pa je to blaženo trepetljivost dopoldneva vznemiril zvok bližajočega se helikopterja. Obstali smo, se naslanjajoč na skale zazrli navzgor, v hrumečo senco pod belimi oblaki, in ji, rahlo pretreseni, sledili s pogledi, dokler ni izginila čez rob stene. Nesreča, se nemo sprašujemo? Potemnel je molk in kot kamen legel na dušo. S težkimi koraki stopimo naprej.

Potem pa... nekam presenetljivo hitro vračajoči se helikopter. Spogledamo se. Tega ne razumemo. Torej le ni nesreča. »Mogoče pa oskrbujejo kočo,« meni naključni znanec. Najbrž bo to, se hlastno oprimemo njegovih misli. In kar čutimo, kako olajšanje odplakuje težo z duše in nog, skale in rože in drevesa in dolina globoko pod nami spet zasijejo v svetli luči.

Komaj smo dobro začeli uživati vrnjene trenutke tišine, ko je nad glavami znova zaropotal helikopter. Zdaj gor, pa hitro dol, pa spet gor... kot bi nas nekdo vztrajno s kladivom po glavi, se je ropot vsidral v možgane. »Pa ravno danes so se morali lotiti oskrbovanja!« se slaba volja bliža vrelišču. Ampak vzrok za pogostnost poletov je tičal drugod: iz helikopterja, ki je pristajal na Molički planini, so izstopali ljudje. V tem trenutku se spomnim, da sem nekaj slišala o odprtju zavetišča, ki so ga uredili na kraju prvotne skoraj zapadle Kocbekove kočice. In ti gospodje so se dali pripeljati na slavje, namesto da bi počastili tako priložnost z znojem svojega obraza, prašnimi gojzarji, kot mnogi planinci, ki so se od vseh strani zgrinjali h kočici!

Le pogledj si to planinko v krilu, zgubanega, a klenega obraza in čvrstega koraka, s starinsko leseno palico pod roko! Resda je prišla tam od visokih Savinjskih planin, po krajši in manj strmi poti, kot je iz Robanovega kota ali iz doline Kamniške Bele, vendar... Hodila je, podoživljala svet gor, se spominjala nekdanjih časov, trdih, a po svoje najbrž tudi lepih...

Tedaj me prešine: kaj pa, če helikopterskim obiskovalcem morda delam krivico? Da niso to nekdanji planinci, ki so jim poškodbe ali starost tako oslabele telo, da njihova še tako močna volja po »hoteti« ne more delati čudežev? Preprosto ne morejo več v hrib. Kot moja hribovska znanka: ko se komaj otrese ene bolezn, se je loti druga, pravi, tako da še po ravnem komaj leze, a si

Na Molički planini leta 1999

želi vsaj še enkrat v življenju stopiti na tla Kredarice, da bi se, za hribovsko slovo, ogrela od bližine ljubega Triglava.

Vendar so ji takrat rekli, da je s helikopterjem ne smejo pripeljati tja gor.

Stopajoč po mehki, cvetoči planinski trati Korošice sem, sebičnica, nenadoma občutila neizmerno srečo, ker mi je še dano doživljati slast hoje po gorskem svetu.

MARSIKAJ NI NIČ PRAV DALEČ

Kar grizla je v strmino, pomladno zelena, le tu in tam za dolžino dveh, treh korakov zravnana steza – užitek za utrujenega planinca, trpljenje za manj uhojenega.

Vsaj tak vtis je dajalo glasno vzdihovanje skupinice mlajših šolarjev, ki so se s trudom vlekli proti vrhu Tošča. Njihovo vprašanje »Je še daleč?« me sploh ni presenetilo. Velikokrat sem ga že slišala.

Najprej takrat, ko sem svoja otroka cicibanovskih let vodila na vse daljše in višje hribovske poti, ne vedoč, da otroška duša drugače doživlja gorski svet kot s skrb-

mi obtežen odrasel človek. Otrokom se zdi narava (to vem danes) kot veliko, nekoliko skrivnostno, a svetlo igrišče, kjer se, tudi z našo tankočutno pomočjo, razigrava otroška domišljija.

In slíšala sem vprašanje *Je še daleč do vrha?* tudi pozneje, ko sem spremljala skupine vrtčevskih in osnovnošolskih planincev na vódenih izletih, sicer skrbno izbranih za njihovo starost. V vsaki skupini se je namreč kljub temu vedno našel kakšen manj vzdržljiv in manj motiviran posameznik. Takrat sem občudovala vodnice, kako so znale otrokom pregnati utrujenost iz misli in skrajšati pot.

Nekoč – vračali smo se s planine v Lazu (takrat je še visoka trava preraščala zapuščene, prazne pastirske stanove) in iz otrok sta na vseh koncih gledala dolgočasje in naveličanost – je vodja izleta potegnila iz nahrbtnika prusikovo vrstico, rekoč: »Dajmo, otroci, primimo se za vrv, vi boste vagoni, jaz pa lokomotiva!«

Srečanje s helikopterjem na Kamniškem vrhu

Kot dvignejo uvele rože cvetne glavice, ko jih orosi blagodejen dež, tako je oživela capljajoča vrsta otrok, z ročicami pripeta na vlečno vrv: lokomotiva je veselo zapuhala in vlak otroških nožic je živahno odbrzel proti Planini pri Jezeru. Ko je zmanjkalo goriva, smo se odihovali tako, da smo opazovali velika mravljišča, se ustavljali ob drevinah nenavadnih oblik, prisluškovali žgolenju ptic in jih poskušali prepoznati, občudovali in poimenovali smo gorsko cvetje, se razgledovali po vrhovih...

Pa tudi tišino smo poznali. In veselje na cilju, naj je bil to planinski pašnik ali z rušjem porasel skalnat vrh. In slast malice ob zasluženem počitku.

HITRONOGI GORNIKI

Na Šmarno goro hodim samo ob delavnikih, ker se ob koncih tedna preseli nanjo menda vsa Ljubljana z bližnjo in daljno okolico vred. Ko pa me je neko sončno nedeljo pot po opravih zanesla mimo vnožja Grmade, mi hribovska žilica ni dala, da ne bi zavila na njene steze.

Ubrala sem jo po najbližji, najkrajši in meni zelo ljubi Westrovi poti. Po njej bi hribovske prijateljice spravila samo enkrat, ker nima preveč rada planinskih poti, po katerih ne gre drugače kot po štirih. In mogoče prav iz tega razloga do stičišča z Mazijevo potjo zlepa koga ne srečaš. Tudi to nedeljo so mi šele od tam naprej do razgledišča s klopco na vrhu Grmade prišli naproti štirje izletniki, nato sem prehitela dve družini, sicer pa je bila moja sopotnica le prijazna samota.

Le kje vidijo ljudje vso tisto množico planincev, ki naj bi si ne samo stopali po petah, ampak se menda celo s komolci butali drug ob drugega, premišljuje, ko se prešernih nog spuščam k sedlu.

Tu pa vrsta z moje desne, vrsta na levi strani – in že sem sredi »pregovornega« nedeljskega vrveža. In res: izletniki so po vsej dolžini in širini zavzeli Pot čez Peske. Malce mi je bilo žal, da nisem za sestop raje izbrala Mazijeve poti, a tam moraš paziti na vsako stopinjo, steza Čez Peske pa je taka, da se na njej noge kar seme od sebe spravijo v lahkoten tek.

Tako je bilo tudi tokrat: v zmernem tempu sem vijugala med izletniki, pozdravljajoč na desno in levo (eni so z nasmeškom vračali pozdrav, drugi nekaj nedoločljivo zamrmrali v svoje brade, tretji pa brez odgovora gledali skozme, kot da sem duh), ko mi je korak ustavil prijazen glas:

»Ste mogoče v dolini kaj izgubili, da se vam tako mudi nazaj?«

Zagledam se v hudomušne gubice nabran obraz izletnika mojih let.

»Tisto, kar izgubiš v dolini, najdeš samo tu zgoraj. Ampak če mi je prijetno teči navzdol, če se dobro počutim, zakaj bi se temu odrekla?« rečem prav tako prijazno in odtečem dalje.

In razmišljam: kaj nisem nekoč tudi sama podobno mislila o planincih, ki so mimo mene hiteli navzgor ali tekli navzdol, kot da bi jim gorelo za petami: »Aha, ti so šli pa na vrh gledat, koliko je ura!«. Bila sem tudi prepričana, da pri takem hitenju spregledaš vse lepo ob poteh, da narave ne doživljaš, ampak jo uporabljaš samo kot poligon za svoje razgibavanje in utrjevanje kondicije.

Zdaj, po več kot tridesetletni hoji v gore, mislim drugače. Vsakdo zase ve, zakaj se z gondolo povzpne na visoko planino, potem pa se dolge ure sprehaja po njenih rahlo nagubanih pašniških hrbtih; zakaj sta nekemu smučarski palici nepogrešljiv pomočnik, drugi uporablja samo eno, tretji pa ju odklanja; zakaj je četrtemu – in še vsem njemu podobnim – užitek teči celo navzgor. (Eni pritečejo tudi na Kamniško sedlo, kar pa je, kot mi je nekoč rekla gorska tekačica, »kruto garanje«. In zakaj ne odneha? »Najbrž sem s tem zasvojen,« je menila.)

Ko me dandanes na poti k Sv. Primožu prehitveajo lahkonomgi tekači in hitrohodni planinci, si rečem brez grenčice obžalovanja in ne da bi pospešila korak: »To je za mlade in utrjene gorske tekače, jaz tečem samo še navzdol! Kajti moj vlak za gorskotekaško rekreacijo je odpeljal vsaj že pred dvajsetimi leti, za hitro vzpenja-

nje pa po srečanju z Abrahamom. Sicer pa ni gorski svet skozi okno počasnejšega hlapona nič manj vznemirljiv in lep!«

POHODNIKI LEPEGA VREMENA

Planinci, ki si lahko ob delavnih vzamejo čas za svoja hribovska potepanja, so srečni uživalci tišine in miru. Predvsem pa lepega vremena.

Med njimi sem bila pred leti (narava službe mi je na srečo to omogočala) tudi sama. Tako sem jo na neko majsko sončno jutro (bil je dan po nevihti) mahnila na preddvorsko razgledno pot. Gozd in trave so dišali po pomladni svežini, z vej je sipalo gosto žgolenje ptic, ko sem okrog poldneva na Javorovem vrhu odložila nahrbtnik in se spravila k ostankom malice, kajti glavino sem pospravila že ob studencu pri Hudičevem Borštu. Tak dan, pa na vsej poti do Kališča nikogar! Pravzaprav je greh, ker ljudje tega ne izkoristijo, sem premišljevala. Če drug ne, bi se vsaj kakšen upokojeni planinec lahko odlepil od zapečka.

Tedaj pa skozi tišino vzvalovijo koraki enega: iznad hribovska najprej pogleda sivolasa glava, njej sledijo ramena z nahrbtnikom in že stoji ob meni vsa pojava – planinec malce starejšega letnika od mene. Jaz o volku, volk iz gozda, se zahajljam vase! V njegovem odzdravu je bilo čutiti veselje ob srečanju, pa sva se kaj kmalu zapletla v pomenek, menda oba lačna besedne bližine. Da bo v nedeljo gotovo bolj živahno in glasno tod okoli, je menil gospod Lojze. Podatki v vpisni knjigi so zgovoren dokaz. Jaz pa, da imava srečo, ker nama ni treba čakati do konca tedna, če hočeva v hribe. Kdo ve, kakšno bo takrat vreme. Saj vemo, da se ne drži vselej večernih napovedi.

»Ni dolgo tega, kar me je opeharilo,« sem rekla in že razgrinjala predenj svojo nedavno dogodivščino:

»Rekli so, da bo v gorah jasno in sončno, pa sem šla v Kamniške. A je bilo več oblakov kot sonca in še cunjaste megle so se zvlekle čez vrhove. Stojim tako pred Cojzovo kočjo, gledam nekam tja, kjer naj bi bil Grintovec, vendar ga samo slutim za gosto sivino. Naj grem gor? Kaj pa bi imela od tega? Nič, se prepričujem. In mu obrnem hrbet. Z velikim cmokom v grlu. Ko bom jaz upokojena, si bom za izlete izbirala same zagotovljeno lepe dneve.«

Gospod Lojze je tedaj pokimal z glavo:

»Tudi jaz sem prej tako govoril. In zdaj, po nekaj letih mojega upokojenskega staža, se mi zdi, da sem postal *pohodnik lepega vremena*. V meglenem jutru se še spravim od doma, saj vem, da bo tu zgoraj sonce. Pozabil sem že, kdaj sem bil zadnjikrat v hribih na oblačen dan, kaj šele na deževnega. In če samo pomislim, da me je v mlajših letih od gorske ture odvrnila le nevihta ali res brezupno deževje,« se je sogovornik Lojze zamišljeno zastremel v obsijana pobočja Zaplate.

Danes sem tudi jaz že med srečneži, ki vstanejo zgodaj le takrat, kadar se namenijo na hribovska romanje, sicer pa lahko (če si seveda niso sami naložili obveznosti ali so jih z njimi obtežili drugi) poležavajo tja do osme,

Proti vrhu »gore želja«

Foto. Helena Giacomelli

devete jutranje ure. Nisem pa postala »pohodnica lepega vremena«. Morda prav zaradi besed in rahlo odsotnega pogleda gospoda Lojzeta. Tako se tudi ob slabši vremenski napovedi optimistično odpravim na pot.

Kajti če hodiš v gore samo v bleščeči jasnini, jih pravzaprav ne poznaš. Ne veš, kako se zaiskrijo oči in vztrepeto srce, ko se med oblaki za hip razkrije otoček modrega neba; kako šepetajo deževne kapljice, ki jih tenek vetrič otresa z vej; kako se razveseliš črnorumenega močerada, ki ga le deževna vlažnost postavi »očem na ogled«; kako se zdi kot čudež, ko steza pred teboj zažari v oranžni svetlobi, sonca pa nikjer...

V zanesljivo suhem vremenu grem višje, sicer se držim nižjih poti. Po stari planinski navadi imam ob »možnih ali napovedanih padavinah« vedno dežnik v nahrbtniku. Včasih res »drži vreme gor«, drugi pa se vrnem z izleta tako premočena, da bi me lahko ožel z obleko vred.

Pa kaj, preoblečeš se in jutri je nov dan! Navadno celo sončen.

VSAK DOSEŽE SVOJ VRH

NADA KOSTANJEVIC

Tako je v nekem članku v Planinskem vestniku zapisala **Neža Maurer**, ko je opisovala, kako je neki ravninec preplezal neko skalno smer. Sama si skalnih poti ne želim več, ne želim si nobene poti, kjer se je treba prijeti z roko. Edini vrh, ki sem si ga še želela doseči, je bil Uršlja gora.

Ko so naši planinci razpisali izlet tja – pa še dvodnevni, kombiniran z Raduho – sem jih prosila, naj me vzamejo s seboj: le do Slovenj Gradca, potem se bom že sama znašla...

Koroška kapelica »prvega pogleda« pod vrhom Plešivca (1699 m) s cerkvijo sv. Uršule iz leta 1602

Foto: Ciril Velkovich

Začuda sta imela Leon in Jurij povsem dovolj zaupanja v moje orientacijske sposobnosti in ko sem jima obljubila, da nikjer ne bom stopila z markirane poti, sta pristala, da me bosta postavila na začetek poti k Poštarskemu domu in me potem prepustila moji usodi.

Pastorko Mijo sem tokrat prepustila v varstvo neki sodelavki iz sosednje vasi. Edina težava z njo je, da želi nositi drva v hišo in če me ni, jih sredi poletja nanosi toliko, da jih moram potem dve uri zopet nositi ven; a pri drugih ljudeh je pustila drva na miru, le krompirja je nalupila nekaj preveč...

Tudi rejenca sta me zasula z obilico dobrih naukov in zahtevala obljubo, da se ne bom premaknila s poti, po kateri hodijo ljudje. Obljubila sta, da bosta prasico in kokoši razvajala kar se da, psica s svojimi mladiči pa itak dovolj glasno terja svoje pravice. Da jima bodo mačke pokradle malico, sem tako in tako vedela.

Vendar sem noč pred tisto soboto spala precej nemirno in ko sem zjutraj vstala, sem našla pri postelji listek:

348 »Srečno pot! Če kje obtičiš, nas pokliči na mobilni...«

STRME IN ŠE BOLJ STRME POTI

Na avtobusu, ki je že ob petih odrinil na pot, je vladalo nekoliko zaspano razpoloženje. Trojanskih krofov nisem ljubitelj, sem raje kupila zemlje.

V Podgorju, kjer smo izstopili, mi je Leon svetoval, naj grem z njimi po bližnjici, a nisem šla.

Komaj sem stopila na cesto, mi je sv. Krištof, moj prijatelj, poslal na pot velikanski tovornjak, v katerem je sedel prileten možakar z ljubeznivim desetletnim sinčkom. Komaj sta spravila mene in nahrbtnik v tovornjak in me kmalu pripeljala do nekega križišča, kjer sta mi povedala, naj hodim kar naprej, da so do Poštarja sami kažipoti. Pa mi ni bilo treba čakati kažipotov, saj me je takoj naložil mlekar. Ustavljal je pred vsako bajto in nakladal mleko iz posod ter mi končno pokazal križpotje, kjer sem se med lepimi košenicami in kmetijami takoj znašla pri domu. Da je odprt, me je prepričala muca, ki se je s kar petimi mladiči sprehajala pred njim.

Notri pa je sedela oskrbnica in vezla. Vse mize so bile prekrite s čudovito vezanimi prtji. Začela sem si privezovati grešno dušo in spraševati po poti ter kazati svoj zemljevid, ko sta mi naključna gosta povedala, da je moj zemljevid že zastarel in naj nikar ne grem čez Kozarnico, saj ta pot ni več zame, temveč čez Lešnika, kjer ravno delajo vodovod, in jim bom spotoma nesla cigarete.

V tem že pridrvijo naši planinci. Zgovorna Urška mi takoj reče, da ni pravično, da sem stopala, oni pa hodili po vročini... No, ja, Urša, ti še nimaš dvainsedemdeset let!

Naši se odpravijo proti Kozarnici, jaz pa grem po dobri gozdni poti in srečno prinesem cigarete do kadilcev. Ne vem, če sem jih pravemu izročila, a za menoj ni po zložni gozdni poti nihče pritekel. Razgled je bil ponekod skozi drevje čudovit, ponekod pa je bil gozd lep in raven. No, vajena sem pač nanoškega gozda, ki ga pesti burja in ki je ves kljukast. Ptice so prelepo pele, markacije so bile dobre, a ljudi sem srečevala zelo redko.

Ko pridem iz gozda ven na ravnico in stopim na cesto, markacij ni nikjer. Le tabla je, da sem na vodovarstvenem območju Kozarnica in da se ne smem voziti z nobeno rečjo razen s cipelcugom.

Kam pa sedaj? Vsedem se na kamen in se lotim malice, takoj pa prideta za menoj planinca. Povesta, da sta bila ravnokar na Uršlji in naj grem malo po cesti in pazim na markacije, ki jih bom po kakih 500 metrih našla. In res: našla sem markacije in zvedela, po kateri strmi poti moram proti Uršlji. Pogledujem cvetice, poslušam nenehno žvrgolenje ptic. Seveda nisem prav nič pobožno vzdihnila, ko sem z neke čistine zagledala, kako daleč je gora mojih sanj.

Končno sem prišla zopet na neko cesto in z nje počasi prilezla do parkirnega prostora, kjer je trdna zaklenjena rampa. No, tu pa je skoraj tako strmo kot k Vojkovi, sem pomislila. A je možno še bolj strmo od strmega? Nekoč sem z Opal lezla v Brekovicice in takrat sem razu-

mela, kaj je strmo, sedaj pa sem tu pihala navzgor po menda še bolj strmem.

Ni me sram povedati: od Poštarja do Uršlje sem potrebovala celih in debelih pet ur. Vendar je naravnih lepot in cvetic ob poti ostalo tudi za druge, čeprav sem jih spotoma uživala v polni meri.

S CESTE PA ŽE NE GREM!

Najprej sem si hotela ogledati cerkev, a se je moja Urška trdno zaklenila. Nato sem občudovala čuda lepih rumenih pogačic. Nato sem pokleknila, da bi povohala murko. Saj res, diši po čokoladi! Šele nato sem stopila v dom in vprašala po hrani, ki sem je bila kepko potrebna. Postregli so mi s ceneno in okusno obaro, ki bi zadostovala za gozdnega delavca. Povedala sem jim, da sem član planinske organizacije in da bi spala na skupnem ležišču – bila sem tako na koncu z močmi, da bi spala tudi na trnju. Odkazali so mi skupno sobo s kar štirinajstimi ležišči, kjer sem sama kraljevala.

Stopila sem še do križa, se malo razgledala in se nato podala v svoje »skupno« kraljestvo, kjer me je že ob šestih zvečer zmanjkalo.

Drugi dan zjutraj je ob petih še vse spalo, le Nada, se pravi jaz, ne. Skočila sem skozi okno, si ogledala sončni vzhod, tablo v spomin borcem prve svetovne vojne,

križ na razgledišču in smerno ploščo. In razgled, razgled! V dolini je bila še megla, gore pa so že bile v soncu. Vasi so daleč spodaj, osamljene kmetije, širni gozdovi... Prav vso okolico, polno rumenih pogačic, sem pregledala in se potem znašla pred začudeno oskrbnico, ki mi mojega vlomilstva navzven ni nič zamerila. Po obvezni kavi je bila oskrbniška trojica tako prijazna, da je meni in še dvojici obiskovalcev pokazala notranjost cerkve. Prevzela me je njena lepota, od srca pa sočustvujem z župnikom, ki mora vso to lepo starino popravljati.

Oskrbniki so mi svetovali, naj grem do Slemenca, od tam pa bom že dobila štop do Šoštanjca. Toda Nada je kot ponavadi poslušala le napol, trdno odločena, da z nobene ceste ne gre več dol.

Tista cesta do rampe je presneto strma, potem se držim zopet ene in edino zvečičavne ceste, ki mi za vsakim ovinkom odkriva nove lepote in nove razglede. Pri prvem križišču je celo neko znamenje, a pozabim pozdraviti svetnika. Vendar z veseljem pozdravljam planince, ki gredo na Uršljo. Seveda mi kažejo, kod bi morala na Sleme – nak, v hrib danes ne bom več lezla! Pridem do nekega križišča, koder bi morala v grič na Kope – ne, ne grem do! Iz zadrege me reši mlad kmečki par, ki me sočutno vpraša, kaj počne v tem gozdu starejša ženska sama. Povem jima, ona pa mi povesta,

V Kamniški Bistrici

ZVONKO ČEMAŽAR

*Visoko v nebo pne se Brana,
Planjava ji vrača smehljaj;
med njima pa Kamniško sedlo
popotniku brani nazaj.
Gozdovi Mokrice nasproti
obkrožajo tihi ta kraj,
v dolini med temi vrhovi
je Kamniške Bistrice raj.*

*V daljavi so Skuta in Štruca
in Grintovec, Kalške gore;
dolino zapira strmina,
kjer v Kokrško sedlo se gre.
Povsodi so tihi gozdovi,
nad njimi povsod so gore,
prijazno povsod tu sprejet si,
saj bistriški tu so ljudje.*

*Če lačen si, truden in žejen,
planinski je dom tu za vse;
do njega široka je cesta
za vse, kar še leze in gre.
Lepo res je tu in prijetno,
sem vračali bomo se še.
Pozdravljena, bistriška draga
soteska, kjer Bistrica vre!*

V gorah

J. Z. – ZEPO

*Pod vrhom gore sem.
Nebo nad mano, v travi
šumenje vetra v vejah,
petje ptic, pobeg divjadi
in vonj žarečih gorskih trat.*

*Potem, ko v hipu potemni nebo
nad skalnimi previsi, nad meglo,
ko strela zaslepi in grom
z viharjem stresa tla –
zastane dih.*

*Ko sneg zravnja prepade
do dolin, ko se zgubim,
izčrpan, lačen, ves leden
nemočen trepetam in hrepenim,
da še uzrem svoj dom, Piran,
žareč zahod nad morjem –
da živim.*

*Brezup je brodolomčev strah,
nemoč v prostranstvu morja.
In spet želim si gore, skal,
divjanja megle čez greben,
pogleda z vrha na zaliv,
kjer se leskeče morje, dom –
Piran.*

da se peljeta v Razbor k maši – saj je vendar nedeljal! Nado k maši sploh ni težko spraviti – in grem z njima. Razbor je čudovita in slikovita gorska vasica, cerkev pa slavnostno okrašena, saj je danes prvo obhajilo. Modri župnik sicer skrbi za svojo lepo cerkev, a v prvi vrsti – brez zamere – za riti svojih faranov. Čeprav freske in slike kličejo po obnovi, je najprej naročil nove tapecirane klopi, da ljudi ne bi v ostrih koroških zimah zeblo v zadnjo plat.

POTNIKI PRVEGA IN DRUGEGA RAZREDA

Prvoobhajanjački so bili le štirje, a po velikem številu njihovih mlajših bratcev in sestric, ki so napolnili cerkev, jih bo čez nekaj let kar petkrat več.

Nazaj grede sem šla peš, bila sem edina, saj po tej poti ni nihče šel peš. Ustavi mi očka s hčerko – in me zapelje na napačno križišče. Tam me odloži in neka mestno

opravljena ženska mi razloži: če želim v Slovenj Gradec, moram vsaj štiri kilometre nazaj.

A kmalu dobim dekletko, ki se pelje v Slovenj Gradec. Še več: na fakulteti v Mariboru je cimra z neko Vipavko! Dostavi me prav na avtobusno postajo, kjer je avtobus za Ljubljano ravno prižgal motor. Sicer je šofer zarohnel name, naj umazan nahrbtnik vržem v prtljažnik – ostale redke potnice so svoje lepe kovčke in torbice lahko imele pri sebi, a kaj za to!

Na Trojanah je bila taka gneča, da sploh nisem mogla napraviti za krofe – saj še avtobus ni imel kje ustaviti.

Oni pa, ki je iz Ljubljane peljel v Vipavo, mi je rekel: kar »rugzok« v naročje, pa prihranite 250 tolarjev.

Tako sem se že ob 17.15 lahko prepričala, da še živijo pastorka, rejenca, prasica, kokoši, psica in mladiči in da so si tudi mačke nakradle kaj za pod zob.

iz planinske literature

Priročnik

Pred petdesetimi leti je Planinsko društvo Ljubljana-Matica založilo Priročnik za planince (II. izdaja, 1951), ki je bila zbirka pravil, navodil in podatkov ter kratek vodnik po gorah Slovenije (31 zemljevidov, 82 risb). Zbral in uredil ga je **dr. A. Brilej**, grebenske zemljevide (možno jih je bilo kupiti tudi kot samostojno zbirko) je narisal **Vilko Mazi**, platnice, kočje in drugo pa **inz. arh. Herbert Drofenik**.

In sedaj je isto PD izdalo Gorniški priročnik (2000), katerega avtor je **Jože Drab**, njegovi sta fotografiji na prvi in zadnji strani, ilustracije so njegove, nekaj jih je prispeval **Silvo Kragelj**, lektorirala je **Mira Drab**, recenzijo pa je opravil **Borut Peršolja**.

V uvodu prvega priročnika je zapisano: »Namen tega priročnika je, nuditi številnim gornikom Slovenije ozir. Jugoslavije, ki obiskujejo naše planine, nekaj osnovnih navodil za spoznavanje naše planinske organizacije, jim zbrati najpotrebnejše napotke, ki jih planinec nujno potrebuje pri hoji po gorah, in jim končno podati opis zavetišč in glavnih potov v naših Alpah in v sredogorjih ter vrsto zemljevidov, ki v treh barvah ponazorjujejo naš planinski svet.«

V sedanjem uvodu pa piše: »*Knjžičica pred vami je namenjena vsem, ki želijo vedeti čimveč o gorah in varno zahajati v gore. Vsebuje 18 poglavij o gorniških temah, ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo. Namenjena je tako mladim kot tudi odraslim.*

Je samostojen učbenik za posameznega bralca, lahko pa je koristen pripomoček predavateljem gorniške šole oziroma njihovim sluhateljem.«

Knjžičica nima vodnika, ker teh je sedaj dovolj v samostojnih izdajah. Ima le 18 tem planinske šole.

Planinska založba pri PZS je izdala dve izdaji knjižice Planinska šola – Teze, učna snov in preverjanje znanja (št. 56, 1977; št. 85, 1983; obe je uredil **Danilo Škerbinek** s sodelavci, lektoriral **Franček Vogelnek**), ki imata približno enako vsebino, le nekatere teme so tu samostojne in združene ali malo drugače poimenovane. Gorniški priročnik je gradivo gorniških (planinskih) šol in tečajev gornišva. Na koncu je zapis o Gorniški (Planinski) šoli, tako o izvedbi in pogojih za sodelovanje udeležencev in predavateljev kot o trajanju. Zapisan je tudi predmetnik, ki predvideva za teoretični del 19 ur in 4 ture. Na podlagi udeležbe (70 %), rezultatov testov in praktične ocene iz gibanja na turah si lahko udeleženci pridobijo potrdilo – diplomu planinske šole, ki jo izda KVVZ pri PZS (ta jo je do sedaj izdajal še z značko le za planinske šole) ali pa diplomu gorniške šole, ki pa jo mora izdelati organizator šole sam.

B. J.

Samo nebo je višje

Kdor bo hotel napisati še kakšno knjigo o svojih doživljajih na najvišji gori sveta, bo moral zelo dobro pomisliti, da se bo spomnil kaj zares novega. Zdi se namreč, kot da so bile obdelane že prav vse posebnosti, ki se lahko zgodijo na tej gori ali v povezavi z njo: nanjo so ljudje plezali s steklenicami z dodatnim kisikom ali brez njega, tja gor so šle odprave in posamezniki, s smučmi in z jadrlnim padalom, skupine so se z vrha vračale z mrtvimi ali brez njih.

Za Nemce je bilo seveda nekaj posebnega, ko je na vrh priplezala prva njihova rojakinja **Helga Henge**, ki je po vrnitvi o tem podvigu napisala knjigo »Samo nebo je višje« s podnaslovom »Moja pot na Mount Everest«. Izdala jo je založba Droemer iz Münchna, ima 304 strani in stane 39.90 marke.

Na prijeten, nevsiljiv in neambiciozen način poroča avtorica o svojih več kot dveh mesecih na gori, ne da bi se s svojim podvigom bahala, kar bi gleda na tisoče, ki jim je doslej že uspela taka pustolovščina, le pri malokom še napravilo kakšen prav velik vtis. Svojo avanturo je plačala s 35.000 ameriškimi dolarji in kot »paketna turistka« uživala razmeroma veliko udobje pod šotorm, kjer so ji šerpe vseskozi stregli.

Sposobnost, kako zna biti navdušena nad vsem, kar je tam doživljala, je velikanska, skoraj pravljica, če je tako dovoljeno reči. Nekoč se je na nadmorski višini 6400 metrov

počutila »kot v raju«, vendar pri tem ni ostalo. Prišli so trenutki in dnevi obupa, solz, vdanosti v usodo, izostali niso niti živčni zlomi, ko je bila nenadoma popolnoma brez moči, in dolge ure obupa, ko je naletela na prvega mrtvega alpinista na gori, pa tudi očitanja sami sebi, da je nemara s svojo odločitvijo o vzponu postavila na kocko tudi življenja drugih ljudi, ki so jo spremljali.

O vsem tem piše v svoji knjigi.

Naposled pa je le priplezala na vrh: »Neskončna sreča in blaženost sta me preplavili, ko sem lahko in ko sem smela prisluškovati neskončni tišini zvokov veselja.«

Kdor je nemara knjigo začel brati s skepsjo in nadaljeval branje z vse večjimi simpatijami, si na koncu vendarle ne more kaj, da avtorici ne bi iz vsega srca privoščil njene sreče, ko je prišla na vrh in se živa vrnila z njega. Vsekakor je to še ena knjiga o Everestu, ženski pogled na to goro, ki je tudi v Sloveniji doživela že precej opisov.

Soška fronta

Resničnost pred leti zapisanega stavka, da dogajanja v prvi svetovni vojni na soški fronti, kjer je izgubilo življenje skoraj milijon vojakov, se niso povsem raziskana in ovrednotena, dokazujejo pisci in založbe, ki pripravljajo izdaje novih in novih del s tega področja. Tako je Mohorjeva družba iz Celovca pred kratkim izdala kar dve knjigi, posvečeni tem žalostnim dogodkom na naših tleh, predvsem v našem zahodnem gorskem svetu.

Za prvo knjigo, ki nosi naslov »Plavi križ. Soška fronta, Bovec 1915–1917«, je rokopis prispeval **dr. Vasja Klavora** iz Solkana. To je že

Ostanki madžarskega vojaka iz 1. svetovne vojne s poti na Krničico (2142 m)

Skromen križ stoji ob poti na Batognico (2164 m) v spomin padlemu vojaku na soški fronti.

Foto: Ciril Velkovrh

šesta knjiga tega avtorja pri slovenski koroški založbi, v kateri obravnava dogodke iz začetka prejšnjega stoletja ob reki Soči. Obenem je to druga, dopolnjena in popravljena izdaja knjige, ki je pred leti izšla pri koprski založbi Lipa.

V knjigi, ki vsebuje mnogo fotografске dokumentacije, niso opisani le boji, ampak tudi razmere in življenje civilnega prebivalstva na območju teh krajev in kasneje tudi v izgnanstvu.

V drugi knjigi, ki nosi naslov »Piava – 1918. Zadnja bitka avstro-ogrske monarhije«, so opisani le zadnji boji soške fronte. Njen avtor je dunajski zgodovinar **Peter Schubert**, prevod pa je oskrbel **Tone Peršič**.

Mnogo spomenikov in ostankov lahko planinci in pohodniki najdemo v naših gorah od Rombona do Krna, če se le malo ozremo levo in desno ob začrtani poti.

Ciril Velkovrh

Cevčeve Lončene posode pastirjev

Tone Cevc: Lončene posode pastirjev: skleda in latvice iz poznega srednjega in novega veka iz planin v Kamniških Alpah; Ljubljana 2000: Založba ZRC, ZRC SAZU, 124 strani, ISBN 961-6358-11-1

Ob koncu lanskega leta je izšla knjiga, ki zaenkrat sodi še v trilogijo knjig o raziskovanju Velike planine, ki jih je napisal **dr. Tone Cevc**. Leta 1972 je najprej izšla knjiga z naslo-

vom Velika planina: življenje, delo in izročilo pastirjev, leta 1997 pa knjiga z naslovom Davne sledi človeka v Kamniških Alpah: arheološke najdbe v planinah (1995–1996). O Veliki planini je napisal tudi številne znanstvene in strokovne članke, med katerimi naj posebej opozorimo na zadnjega z naslovom Tri tisočletja Velike planine, ki je izšel v Kamniškem zborniku (letnik 15, 2000). Cevc se ukvarja z dobo, ki jo jedrnatu povzema sklepna misel v knjigi: »Ko so v začetku 20. stoletja lončene skleda in latvice izpodrinile cenejše in manj občutljive kovinske in porcelanaste posode, se je bolj ali manj prelomno sklenila doba, ki je zaznamovala pastirsko kulturo v planinah v Kamniških Alpah za več kot pol tisočletja.«

V prvem poglavju Planine (Planine v Kamniških Alpah v poznem srednjem in novem veku) avtor predstavlja geografski, zgodovinski in etnološki oris planin v Kamniških Alpah. Zgoščeno predstavi lego najstarejših planin, odmevne najdbe oziroma arheološke sledi o življenju in kulturi človeka, začetke planšarstva in razvoj gospodarske sestave planin (prehod od ovčjih do govejih), izdelke (masten kisli sir v hlebčih, pusti sir mohant, maslo in skuta) in tehnologijo njihove izdelave ter omembe planin v zgodovinskih virih in dajatve, zapisane v urbarjih. Poglavje sklene z mislimi: »O opuščanju paše pričujejo tudi najdbe keramike in ovčjih planinah. Bolj ko se bližamo 19. stoletju, manj jih je. Žive so ostale goveje planine, pa tudi na teh se število živine zmanjšuje...«

Cevčevo raziskovalno delo ves čas odklikuje interdisciplinarnost, prepletanje osnovnih raziskovalnih prvin lastne, etnološke stroke s prvinami drugih strok, predvsem arheologije. To naravnost potrjuje vsebina drugega, najboljše znanega poglavja z naslovom Keramika (Najdišča in najdbe keramike v planinah, Časovna, tipološka in tehnološka podoba skled in latvic iz 15.–20. stoletja), kjer so v uvodu predstavljena najdišča in metode pridobivanja gradiva, lončenine za znanstveno obdelavo. Ob tem avtor upravičeno

zapiše, da so »raziskave opuščeni srednjeveških planin prinesle mikavna nova spoznanja o zgodovini planšarstva in o materialni kulturi pastirjev sezonskih selišč...« Raziskovanje opuščeni planin v Sloveniji, ki vključuje predvsem prazgodovinska in rimska najdišča (v zadnjem času pa tudi srednjeveška in novoveška najdišča), lovi z manjšimi zamudami dogajanje drugod v alpskem prostoru (Švica, Avstrija), kar daje rezultatom teh raziskav zaradi možnih primerjav širše razsežnosti.

Geografsko gledano so bile pod drobnogled vzete opuščene planine nad naravno drevesno mejo, jame, zijalke, balvani in skalni previsi, najdbe pa so večinoma ležale na površju. Odkrivali so jih jamarji in tudi naključni obiskovalci, najdeno gradivo pa od leta 1974 zbira in hrani Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU. Iz odkritih najdišč, najdb in redkih zgodovinskih virov je mogoče povzeti, da so konec srednjega in v začetku novega veka pasli živino na več kot dvajsetih planinah, konec 20. stoletja pa jih je ostala živih le tretjina (Kriška planina, Planina Koren, Planina Košutna, Planina Korošica, Planina Ravne, Velika planina, Mala planina in Gojska planina). Med vzroki za opuščanje planin so najpomembnejši gospodarski, ki so narokovali preusmeritev ovčje planine v govejo. Prav najdbe črepov skled in latvic dokazujejo, da so na posamezni planini tudi sirili in so za spravilo mleka uporabljali pretežno lončene posode.

Poglavje sklene analiza časovne, tipološke in tehnološke podobe skled in latvic v obdobju od 15. do 20. stoletja. Ker gre za najdene predmete, ki niso stratigrafsko datirani, je časovno opredeljevanje potekalo ob primerjavi tipološko datiranega keramičnega gradiva. Tipološko je gradivo razvrščeno v dve večji skupini posodja, v latvice (plitve posode za shranjevanje mleka in smetane) in sklede (v njih se mleko kisa, ponekod pa iz njih tudi jedo). Na oblikovanost skled in latvic je vplivala njihova funkcija: »... v plitvih skledah se mleko bolje in hitreje kisa kot v globokih. Ljudska

izkušnja tudi razlaga, da se mleko bolje kisa v neloščeni skledah, medtem ko so za shranjevanje mleka primernejše grafitirane ali znotraj zglijane kakor tudi latvice z enim ali dvema ročajema...« Zgodbo o bivanju pastirjev v planinah zaokružujejo odgovori na vprašanja, kje in kako so se pastirji oskrbovali z lončenino in kakšen pomen je imela v njihovem življenju in delu. Z analizo lastninskih razmerij planin (meja med kamniškimi in gornjegrajskim gospodstvom), zapisi v urbarjih, podatkih o sejnih in izmenjavi izdelkov med mestom in podeželsko okolico je moč predpostaviti, da so kamniški pastirji uporabljali domačo, kamniško keramiko, ki sloni na meščanski tradiciji (način izdelave, oblika, okrasje), v gornjegrajskih pa zadrečko (ta je vezana na podeželsko lončarsko tradicijo). Dosedanje raziskave deloma to potrjujejo, avtor pa opozarja, da je to zanimivo vprašanje moč razrešiti s kemičnimi in mineraloški analizami lončevine in kopišč gline.

Knjigi, ki vsebuje 49 barvnih in črno-belih ilustracij, je na koncu dodan obsežen in nazoren katalog najdb arheologinje **Janje Železnikar**, v katerem je obdelano več kot osemdeset lončenih predmetov. Opisane so glinene mase, iz katerih je lončar izdelal posodo, tehnike izdelave posod, barva predmetov, dodelava in krašenje, atmosfera žganja in trdota lončevine. Risbe je narisala **Barbara Hofman**, tuširala pa **Dragica Knific Lunder**.

V uvodu omenjena trilogija, ki pomembno dokumentira spoznanja o zgodovini poselitve in rabe planin v Kamniških Alpah, s tem pa ne izpopolnjuje samo narodove zgodovine, temveč tudi védenje o slovenski gorniški zgodovini, bo ob avtorjevi zagnanosti (kljub upokojitvi) in raziskovalnemu nemiru nedvomno dobila tudi nadaljevanje, ki ga z radovednostjo pričakujemo.

Borut Peršolja

Slovenska planinska bibliografija v letu 2000

Vzgojna literatura

Bele Jani, Proti vrhovom. Priročnik za gibanje v gorah. Ljubljana, **PZS**,

2000. 174 str. (Planinska založba, 205)

Lipert Wolfgang, Wraber Tone, Alpske rastline nad gozdno mejo. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000. 79 str. (Sprehodi v naravo)

Pahlow Mannfried, Zdravilne rastline. Nabiranje in uporaba. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000. 62 str. (Sprehodi v naravo)

Prva pomoč; vprašanja in gradivo za planinska orientacijska tekmovanja / ur. **Barbara Mavser**. Ljubljana, MK **PZS**, 2000. (40 str.)

Singer Detlef, Gozdne živali. Kako prepoznamo sesalce, ptiče, dvoživke, plazilce in žuželke naših gozdov. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000. 78 str. (Sprehodi v naravo)

Priročniki in dnevniki

Dnevnik mladega planinca. Ljubljana, **PZS**, 2000. 92 str. (Planinska založba, 207)

Dnevnik s Slovenske planinske poti. Ponatis. Ljubljana, **PZS** (1999).

Drab Jože, Gorniški priročnik: Z veseljem in znanjem varno v gore. Ljubljana, PD Matica, 2000, 132 str.

Mlač Bine, Oprema za gore in stene. Ljubljana, **PZS**, 1999.

Planinske akcije in postojanke. Koledar za leto 2000. Ljubljana, **PZS**, 2000. 96 str.

Planinski dnevnik. Ljubljana, **PZS**, 2000. 24 str., beležke. (Planinska založba, 202)

Planinski koledarček. Ur. **Janko Pribošič**. Ljubljana, **PZS**, 2001. 96 str.

Program in aktivnosti 2001. Ljubljana, PD Matica, 2000. 35 str.

Ringa raja, dnevnik cicibana planinca. Ljubljana, **PZS**, 2000. (Planinska založba, 206)

Slataper Franco, Slovar za planince (v italijansčini, hrvaščini, nemščini in slovensčini; slednje je pripravil **Pavle Šegula**). Gorica, Libreria Editrice Goriziana, 2000, 357 str.

Tuma Henrik, Imenoslovje Julijskih Alp (spremna beseda **Dušan Čop**). Ljubljana, Tuma, 2000.

Vodniki

Gibanje v zahtevnem gorskem svetu / napisali **Darko Bernik** idr. Ljubljana, PD Matica, 2000. 59 str.

Kozinc Željko, Lep dan kliče. 150

izletov po Sloveniji. 2. izd. Ljubljana, Modrijan, 2000. 366 str.

Mašera Andrej, 50 zavarovanih plezalnih poti. Planinski vodnik. 2., popr. izd. Ljubljana, Sidarta, 2000. 173 str.

Naravne znamenitosti južnega pobočja Bohorja: Slapovi / **Anton Ramovš** idr. Senovo, Turistično društvo, 2000. 38 str.

Pilz Ingrid, Čudoviti svet Karavank in Kamniško Savinjskih Alp. Vodnik. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000. 96 str.

Stritar Andrej, Izleti po ljubljanski okolici; dop., razš. izd. Ljubljana, Sidarta, 2000. 215 str.

Žužek Miha, Sto slapov. Dotis. Ljubljana (2000).

Zborniki

80 let, 1919–1999. Prevalje, PD, 1999, 60 str.

80 let. Slovenj Gradec, PD, 2000. Ažmanovi dnevi – Gorska reševalna služba; zbornik predavanj. Ljubljana, Medicinski razgledi – 11, 2000.

Cevc Tone, Lončene posode pastirjev. Sklede in latvice iz poznega srednjega in novega veka iz planin v Kamniških Alpah. Ljubljana, ZRC, 2000. 124 str.

Černigoj Franc, Znamenja na Gori. (Ob 400-letnici naselitve Gore) Ajdovščina, Samozal., 1999. 400 str.

Gabršek Ivan, Župnija Vransko, 2. izd. Vransko, Občina, 2000.

Gričnik Anton, Hvalnica Pohorju. 664 str.

Hlačar Tea, Ko se planina preobleče. Bajtarstvo Velike planine. Ljubljana, Samozal., 2000. 135 str.

Kavčič Jožica, V znamenja ujeti čas na Polhograjskem (foto **Jože Kavčič**). Ljubljana, Salve, 2000. 445 str.

Knjiga o Snežniku. Ilirska Bistrica. PD. 2000. 250 str.

Kragelj Joško, Josip Abram – Trentar. Ob 125-letnici rojstva. Koper, Ognjišče, 2000. 119 str. (Graditelji slovenskega doma, 5)

Na planine vleče me srce; ob 100-letnici društva. Celovec, SPD.

Nad prezrtjem in mitom. Ob stoletnici rojstva. Zbornik referatov s simpozija »Zorko Jelincič v slovenski preteklosti«, Tolmin, 20. maja 2000. Ur.

Žarko Rovšček. Ljubljana, PZS, Tolmin, PD, 2000. 246 str. (Planinska založba, 204)

Planinske kočice in varstvo okolja. Posvet 24. 3. 2000. Ljubljana, PZS, 2000. 56 str.

Planinsko društvo Viharnik. 1960/2000. Ljubljana, PD Viharnik, 2000.

Sonaravni razvoj v slovenskih Alpah in sosedstvu. 1. Melikovi geografski dnevi, Kranjska Gora, 5./7. novembra 1998. Ur. **Marjan M. Klemenčič**. Ljubljana, Oddelek za geografijo FF, 1999. 416 str.

Strojin Tone, Strmine njunega življenja. Plezalna naveza **Mira Marko Debelak / Edo Deržaj**. Ljubljana, Olimpijski komite Slovenije, 2000. 151 str.

Tuma Henrik, Imenoslovje Julijskih Alp. (Ponatis izdaje iz leta 1929) Ljubljana, Založba Tuma, 2000. 126 str.

Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah. Ob dvestoletnici njegovega vzpona na Veliki Klek in Watzmann leta 1800 / ur. **Stanko Klinar**. Ljubljana, PZS, 2000. 158 str.

Zimmermann P., Valentin Stanič, govornik, pisec, dobitnik (ne., sl.) Regensburg, 2000.

Znameniti Slovenci (15 alpinistov). Ljubljana, Forma 7, 2000.

Diplomska in doktorska dela

Mlakar Boris, Bibliografija slovenske gorniške monografske literature: splošno področje in teorija plezanja : vodniki in zgodovinski pregledi. Ljubljana, FŠ, 1999. 309 str.

Neumann Udo, Učinkovito skalno plezanje: moč, vzdržljivost, taktika, tehnika. Ljubljana, FŠ, 1999. 302 str.

Peruček Eva, Uvajanje gomiške vzgoje v vrtec. Ljubljana, FŠ, 1999. 39 str.

Ulaga Maja, Povezanost morfoloških, motoričnih in psiholoških dimenzij z uspešnostjo v športnem plezanju (mag. naloga). Ljubljana, FŠ, 1999. 171 str.

Bajt Darja, Uresničevanje planinske vzgoje na razredni stopnji v Posočju. Ljubljana, PF, 2000. 94 str.

Berlec Metod, Geografija Zahodnoposavskega hribovja; regionalnogeografsko vrednotenje. Ljubljana, FŠ, 2000.

Planinska pot pod Toscem (2275 m) v Julijskih Alpah

Foto: Ciril Velkovič

Curk Ketj, Planinski tabor s predšolskimi otroki. Ljubljana, PF, 2000. 110 str.

Herzog Urban, Agresivnost, motivacija in anksioznost pri alpinistih in ekstremnih kajakaših. Ljubljana, FŠ, 2000.

Jensterle Aleš, Psihična priprava športnega plezalca. Ljubljana, FŠ, 2000.

Kavzar Borut, Specialna vadbena sredstva in metode kondicijske in tehnične priprave športnih plezalcev. Ljubljana, FŠ, 2000.

Kolenc Anka, Orientacija in planinstvo v obveznem programu na razredni stopnji v osnovni šoli. Maribor, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Razredni pouk, 2000. 78 str.

Komac Blaž, Vodne razmere kraških izvirov na južnem podnožju Karnijskega pogorja. Ljubljana, FŠ, 2000.

Kopač Silvo, Razvoj gorništvina na Dolenjskem. Ljubljana, FŠ, 2000.

Ledinek Danijela, Nekateri socialni in motivacijski dejavniki gorništvina in pohodništva. Ljubljana, FŠ, 2000.

Ledinek Špela, Rogelj Nataša, Potepanja po poteh Šavrinke Marije. Ljubljana, Slovensko etnološko društvo, 2000. (Knjižnica Glasnika Slov. etnol. društva)

Liber Kazimir, Planinsko društvo Ptuj in njegova organiziranost od ustanovitve do leta 1993. Ljubljana, FŠ, 2000.

Majerič Matej, Orientacija po puščavi : ISF svetovno srečanje šolarjev v orientacijskem teku. Ljubljana, FŠ, 2000. str. 40.

Mikeln Tomaž, Gorniška vzgoja na razredni stopnji osnovne šole. Koper, PF, 2000. 72 str.

Pavšek Miha, Fizičnogeografska pogojenost snežnih plazov v slovenskih Alpah s posebnim ozirom na preventivo (Mentor magistrskega dela **Ivan Gams**). Ljubljana, PF, 2000.

Petek Cveto, Socialni in motivacijski dejavniki gorništa in pohodništva. Ljubljana, FŠ, 2000.

Rotovnik Bojan, Spletne strani **PZS**. Kranj, Fak. org. vede, 2000. 56 str.

Tržok Monika, Uresničevanje izletništva, pohodništva in gorništa na razredni stopnji OŠ v Beli krajini. Ljubljana, PF, 2000. 107 str.

Vranješ Matej, Nekateri vidiki preučevanja prostorske odprtosti lokalne skupnosti; vzorčna študija perifernega in obmejnega območja na primeru Bovškega. Nova Gorica, Bovec, Ljubljana, FF, Geogr., 2000.

Zupan Saša, Geografsko vrednotenje razvojnih možnosti Kravca z vidika bodoče strategije razvoja. Ljubljana, FŠ, 2000.

Leposlovje

Anakijev Dimitr (tekst), **Drnovšek Igor** (foto), Poklon Tolminki. Tolmin, Prijatelj, 2000. 83110

Josip Vandot, Kekec in Pehta. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000. 32 str.

Karničar Davo, **Golob Tadej**, **Golob Urban** (foto), Z Everesta. Ljubljana, Mythos, 2000. 188 str. (prvo smučanje z Everesta).

Mahkota Ante, Sfinga. 3. razš., dop. izd. Ljubljana, Mont, 2000. 402 str.

Stecher Reinhold, Sporočilo gora. 2. izd. Ljubljana, Župnijski urad Dravljice, 1993. 68 str.

Štirn Slavica, Bele sanje, kamnita resničnost (pesniška zbirka). Ljubljana, **PZS**, 2000. 113 str.

Trisk Jan F., Im Krieg aus Isonzo. Celovec, Mohorjeva, 2000. 240 str.

Tuma Henrik, Planinski spisi. Izbr., ur. **Vladimir Habjan**. Ljubljana, Založba Tuma, 2000. 414 str.

Vandot Josip, Kekec in Pehta; ilustr. **Zvonko Čoh** (slikanica). Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000.

Periodika

Grif; za raziskovalce nekoristnega sveta. Ljubljana, Mythos d.o.o., 2000. 29, 30

Obvestila. Ur. **Janko Pribošič**. Ljubljana, **PZS**, 2000.

Planinski vestnik. Ur. **Marjan Rastresen**. (100. letnik) Ljubljana, **PZS**, 2000.

Šport v sožitju z naravo (**Željko Kozinc** idr., Slovenska planinska pot, Na izlet s kolesom, S čolnom po reki) Ljubljana, Adria Airways In flight Magazine, 2000, poletje.

Društvena glasila

30 let. 1969/1999. Vransko, PD, 1999.

40 let. 1959/1999. Vransko, PD, 1999.

Glasilo. Maribor, PD Matica, 2000. 5

Gora, časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih. Predmeja, Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine, III, 2000, 11. Gornik. Nova Gorica, PD, 2000.

Gorski popotnik. Ljubljana, PD Integral, 2000.

Gozdovi in stene. Kozjak, PD, 2000.

Kum, Kum, le pogum. 50 let. Trbovlje, PD Kum, 2000.

Markacija. Maribor, PD Matica, 2000.

Mladi planinec. Sevnica, PD Lisca, 2000.

Naš planinec. Dol pri Hrastniku, PD, 2000.

Naših 50 let. Brežice, PD, 2000.

Obvestila. Litija, PD, 2000.

Odmevi z Bricnika. Muta, PD Bricnik, 2000.

Ongerčki. Trzin, PD, 2000.

Planinski odmevi. Fram, PD, 2000.

Planinski popotnik. Šoštanj, PD, MO, 2000, 6.

Planinski poročevalec. Radeče, PD, 2000.

Planinski utrinki. Novo mesto, PD, 2000.

Planinski utrinki. Brežice, PD, 2000.

Pod Prisojnikom. Ljubljana, PD PT, 2000.

Rukzak. Žalec, PD, 2000.

Viharnik. Ljubljana, PD Viharnik, 2000, 25.

Z gornikom po hribih. Ob 20-letnici. Ljubljana, Zalog, PD Gornik Jat, 2000.

Šolska glasila

Pod platneno streho, ur. **Martina Tomišek**. Grize, OŠ, 2000. 118 str.

Zemljevidi

Dobrepolje, karta občine 1:25 000. (Razširjena slovenska planinska pot – 25. Stene Sv. Ane, 964 m), Ljubljana. GZS, 2000.

Trenta. Triglavski narodni park, 1:25 000 (planinska karta, 8) 3. izd. Ljubljana, **PZS**, Bled, TNP, 2000.

Von der Rinka bis zur Sotla. Reisekarte. Della Cascata Rinka al Fiume Sotla. Mappa Turistica. Ljubljana, Slovenska nacionalna turistična organizacija, 2000.

Zasavje, panoramska karta. Trbovlje, Občina, 2000.

Kranj, tur. karta 1:30 000. (Storžič, 2132 m, Sv. Jošt, 845 m) Kranj, Ljubljana, Občina, IGF, 2000.

Zagorje ob Savi, tur. karta 1:30 000. (Čemšeniška planina, 1205 m, Kum, 1216 m) Zagorje, Ljubljana, Občina, IGF, 2000.

Primorje, 1:50 000, dop. in popr. izd., Ljubljana, GZS, 2000. (Izletniška karta, 04)

Koroška, Podjuna, Dravska, Mežiška in Mislinjska dolina, 1:50 000. Ljubljana, GZS, 2000. (Izletniška karta, 17)

Tržaški zaliv, Tržaško in Koprsko Primorje, 1:50 000 Ljubljana, GZS, 2000 (Izletniško navigacijska karta, 1)

Krnsko pogorje in Kobarid, 1:25 000 (planinska karta, 7), dotis. (Krn, 2244 m, Matajur, 1641 m), Ljubljana, **PZS**, IGF, TD Kobarid (2000). (Planinska založba, 112)

Trenta; TNP, planinska karta 1:25 000 (4. natis). (Jalovec, 2645 m, Vršič, 1611 m, Kanjavec, 2568 m) Ljubljana, **PZS**, TNP, IGF, GZS (2000). (Planinska založba, 142)

Snežnik, 1:25 000 (planinska karta, 19), Ljubljana, **PZS**, GZS, 1999. (Planinska založba, 183)

Ljubljana in okolica, 1:50 000 (planinska karta, 17), Ljubljana, **PZS**, GZS, 2000. (Planinska založba, 188)

Triglavski narodni park, 1:50 000 (planinska karta, 3), 4. izd., Ljubljana, **PZS**, GZS, 2000. (Planinska založba, 196)

Julijske Alpe, vzhodni del, 1:50 000 (planinska karta, 2), 4. izd., Ljubljana, **PZS**, GZS, 2000. (Planinska založba, 197)

Pohorje, 1:50 000 (planinska karta, 14), 2. izd., Ljubljana, **PZS**, GZS, 2000. (Planinska založba, 200)

Kamniško Savinjske Alpe, 1:50 000 (planinska karta, 12), 2. izd., Ljubljana, **PZS**, GZS, 2000. (Planinska založba, 201)

Fotomonografije

Bogataj Janez, Gaspari Maksim, Bogastvo razglednic. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000. 184 str.

Kladnik Bogdan (foto), **Marolt Janez** (tekst), Gorenjska (sl., nem., angl.), Ljubljana, Zaklad, 1999. Šenčur, Zaklad, 1999.

Kladnik Bogdan, Soča, 2. natis. Šenčur, Zaklad, 1999.

Pilz Ingrid, Čudoviti svet Karavank in Kamniško Savinjskih Alp. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000. 207 str.

Koledarji

2000. Trzin, PD Onger, 1999.

2001. IGF 1953, GIS 2000. Ljubljana, Geodetski inštitut Slovenije, 2000.

Gojska planina. 2001. Foto **p. Miroslav Batarilo**. Stahovica, PD Bajat, 2000.

Kamniške Alpe. 2000. Ljubljana, Zavarovalnica Triglav, 1999.

Matevž Lenarčič, Krajina Slovenije. 2001. (Ljubljana, Alfagraf, 2000.)

Lep dan kliče. 2001. (foto **Željko Kozinc**) Ljubljana, Modrijan, 2000.

Lepote Slovenije. 2001. Foto **Matevž Lenarčič**. Ljubljana, Reccom d.o.o., 2000.

Lepote Triglavskega pogorja. Foto **Franci Horvat**. 2001. Velenje, Eurograf d.o.o., 2000.

Narava in šport. 2001. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000.

Narava. 2001. Foto **Mirko Bijuklič**

idr. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000.

Po gorskih poteh. 2001. Ljubljana, **PZS**, 2000.

Prelep je moj gorenjski svet. 2000. Foto **Janez Gregori**. Begunje, Galerija Avsenik, 1999.

Razgledi po slovenskih gorah. 2001. Ljubljana, **PZS**, 2000.

Zlmsko zavetišče (1640 m) na Gladkem vrhu Ratitovca, v ozadju Triglav (2864 m)

Ski Everest 200. **Davo K(arničar)**. 2001. Foto **Urban Golob**. Ljubljana, Agencija Prestige, 2000.

Slovenija, 2001. Foto **Franci Horvat** idr. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000.

Slovenija. 2001, Ljubljana, Cankarjeva založba, 2000.

Slovenija. 2001. Foto **Igor Modic** idr. Celje, Cetus d.d., 2000.

Stene in vrhovi sveta. 2000. Krško, Kolortisk, 1999.

Tomazin Iztok, Koledar Prelesti 2001 – Dotik tišine. Zabreznica, Medium d.o.o., 2000.

Triglavski narodni park. 2001. Foto **Jože Mihelič**. Radovljica, Tiskarna, knjigoveznica d.o.o., 2000.

V kraljestvu Zlatoroga. 2001. Foto **Marko Pogačnik**. Bled, Humbo d.o.o., 2000.

Razglednice

Skok Janez idr., 91 razglednic. Ljubljana, Sidarta, 2000.

Snežnik, 3 razglednice, Ilirska Bistrica, PD, 2000.

Velkovrh Ciril, Slovenska planin-

ska pot ter Naravna in kulturna dediščina s poti po Sloveniji. (90 razglednic) Ljubljana, Samozaal., 2000.

Voščilnice 2001. Foto **Ciril Velkovrh** (16 kom), Medvode, Rolgraf, 2000.

Žužek Miha, Merše Janko, Perme Metod (več razglednic slapov). Ljubljana, Samozaal. 2000.

Razstave

Čar alpskega sveta (Faszination Alpen), ob 160-letnici rojstva **Rudolfa Baumbacha** (pesnika Zlatoroga). Meiningen Museen (Nemčija), Ilirska Bistrica, Bovec (Občina), Nova Gorica (Goriški muzej), Tolmin, 2000.

Čušin Branko, Lepota je doma pod Špikom (likovna razstava). Kranjska Gora, Liznikova domačija, 2000.

Društvena razstava 2000. Škofja Loka, Fotoklub Anton Ažbe, 2000. Foto Gorenjske 2000. Kamnik, Galerija Veronika, 2000.

Fotografska razstava. Trbovlje, PD Kum, 2000.

Fuji Euro Press Photo. Atene, Fuji, 2000.

Geršak Vlado, Motivi iz Zgornje Savinjske doline (olje). Logarska dolina, Gostišče First, 2000.

Križnar Tomo, Prizori iz Nubskih gora 1980 / 1998. Ljubljana, Filmski sklad RS, 2000.

Lenarčič Matevž, Tibet. Maribor, Fotografski stolp, 2000.

Pečko Karel, Uršlja gora. Postojna, Triglav Art, 2000.

Plonczynski Jacek, Po stezah Julijcev. Krakov, Center za planinstvo, 2000.

Pogačnik Marko, V tišini gora. Kočevje, Fotografsko društvo Grča, 2000.

Škarja Tone, Barve Tibeta. Ljubljana, Knjižnica Prežihov Voranc, 2000.

Velika planina, zaklad narave, likovna razstava. Kamnik, Veronika, 2000.

Velkovrh Ciril, Razstave (23) naravne in kulturne dediščine s poti po Sloveniji (zap. št. 76–89). Križje, Celje, Šentjanž (Avstrija), Ljubljana, Luče, Škofja Loka, Uršlja gora, 355

Dvor pri Polhovem Gradcu, Logatec, Olimje, Dolsko, Želimlje, Velenje, Dravograd, Dob pri Domžalah, Dobrova, 2000.

XX. planinska likovna galerija Vrata 2000. Jesenice, Dolik, 2000.

Video in filmi

Karničar Davo, pogovori na televizijskih programih. Ljubljana, 2000.

Križnar Tomo, Nubi. Portorož, Filmski festival (kinoteke po Sloveniji) do 2000.

Kugy, Ljubljana, TVS1, 3. 8. 2000.

Štucin Janez et al., Ski Everest 2000. Ljubljana, TV1, 2000.

Valli R. Eric et al., Himalaja (slov. podnapisi). Ljubljana in dr., kinematografi, 2000.

Zadnja meja: Andi. Ljubljana, TVS, 2000.

Živi. Ameriška drama. Ljubljana, Kanal A, 6. 11. 2000.

Glasba in pesmi

Karničar Davo, Pogovori na radijskih programih. Ljubljana, 2000.

Štirn Slavica, Bele sanje, kamnita resničnost. Ljubljana, PZS, 2000. 116 str.

Štular Mirko, Klic v višave skozi oči Drejca Karničarja. Ljubljana, RS 202, 2000.

Vandot Josip, Kekec in Pehta (kasete), Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000.

Vidic Jana, Pogovor o gorskih nesečah.

Zadnja meja: Andi. Ljubljana, TVS, 2000.

Drugo

Alpska konvencija. Varovati in koristiti Alpe. Ljubljana, Zvezni urad za okolje, gozd in krajino, 2000.

Gore / 762 m (zloženka), Dol pri Hrastniku, PD, 2000.

Gorska reševalna služba: informacije o delu; Ponatis. Ljubljana, PZS, 2000.

Haloška planinska pot. Ptuj, PD, 2000.

Hikkig in Slovenia (prospekt). Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 2000.

Mednarodna komisija za varstvo Alp. Aktivnosti v obdobju 2000/2002. Ur. **Milan Naprudnik**. Ljubljana, CIPRA, 2000.

Planinska zveza Slovenije: Življenje. Ljubljana, PZS, 2000.

Pot kurirjev in vezistov NOVS (zgi-banka). Ljubljana, Društvo prijateljev poti, 1999.

Pot kurirjev in vezistov NOVS, 30 let. Ljubljana, Društvo prijateljev poti, 1999.

Pozor, snežni plaz; ponatis. Ljubljana, PZS, 2000.

Slomškova pot. Koledar 2001. Celje, Gorniški klub Savinjske doline, 2000.

Slowenische Alpen. Berge un Seen (prospekt). Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 2000.

Smučarska središča Slovenije (prospekt). Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 2000.

Trška pot okoli Šoštanja (zloženka). Šoštanj, PD, 2000.

Velkoverh Ciril, Gore in spomini ostajajo. Vabilo k odprtju pregledne razstave fotografij naravne in kulturne dediščine v naših gorah. Ljubljana, Duhovno središče sv. Jožefa, 2000. 24 str.

Vpisna knjiga za vrhove. Ljubljana, PZS, 2000.

Združenje gorskih vodnikov Slovenije. Ljubljana, ZGVS, 2000.

Tudi v jubilejnem letu 2000 sem našel več kot 200 bibliografskih zapisov del planinske »slovenike«, kar pomeni, da sem v seznam skušal uvrstiti vsa dela s področja planinstva, ki so kakorkoli povezana s slovenskim planinstvom. V lanskem letu je bilo izdanih večje število zbornikov in tudi več planinskih zemljevidov. Razveselimo se lahko tudi velikega števila diplomantov na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani, ki so prav gotovo po zaslugi profesorja **dr. Stojana Burnika** obravnavali številne teme s področja planinstva. Planinska zveza Slovenije (PZS) je izdala 31 manjših ali večjih publikacij. Najbolj pa sem se razveselil poslanih številnih glasil slovenskih planinskih društev, ki so se prav gotovo odzvala mojemu lanskegaletnemu vabilu. V upanju za še boljše sodelovanje ponavljam svoj naslov: **Ciril Velkoverh**, Zihertlova 10, 1000 Ljubljana, tel.: (050) 64 00 20 ali (01) 2835 839, e-mail: ciril.velkoverh@amis.net.

društvene novice

Franc Kreuzer (1911–2001)

Nepričakovano nas je pretresla žalostna vest, da je nekaj pred 90. rojstnim dnevom prenehalo biti plemenito srce našega dolgoletnega planinskega prijatelja **Francja Kreuzerja**.

Njegova dejavnost v organiziranem odseku mladinske skupine Javornik – Koroška Bela se je pričela že leta 1936. S skupino prijateljev se je aktivno vključil v osvajanje gorskih vrhov Julijskih Alp, Karavank in Kamniško Savinjskih Alp. Po osvoboditvi je bil France nekaj časa član PD Jesenice, ko pa je opazil na Koroški Beli in Javorniku veliko zagrnanih planincev, je bila njegova vroča želja, da bi ustanovili lastno planinsko društvo.

V letu 1947 je bilo tako ustanovljeno sedanje Planinsko društvo Javornik – Koroška Bela. Ves čas svoje aktivnosti je France sodeloval v upravnem odboru in funkcijah gospodarja in propagandista, nekaj let pa je bil celo predsednik društva. Največ dela je opravil kot pobudnik pri obnovi in posodobitvi naših štirih planinskih postojank. Njegova zasluga je bila tudi nabava planinskega praporja in simbola – planinskega znaka našega društva.

Sledovi njegovega dela so še vedno vidni na številnih smernih tablah in markacijah ob planinskih poteh, ki vodijo v visokogorje in proti našim postojankam. Kot dober likovnik je bil avtor in oblikovalec številnih diplom in pohval, ki jih je PD podeljevalo aktivnim delovnim članom. Zadnja leta aktivnega planinskega dela je v društvu vodil delo propagandista. Številni pohodi, planinski izleti, delovne akcije in mladinske ture so bili tema njegovih predavanj z diapozitivi, kjer je prikazal lepote naših gorá, planinsko floro in favno. S pomočjo planinskih vodnikov je sodeloval na številnih mladinskih pohodih. Njegov moto je bil »sožitje in druženje z naravo«. V veliko pomoč mu je bil avto topolino, s katerim je prevozil veliko gorskih poti, ko je iskal motive za fotografiranje. Znana so tudi številna njegova likovna dela na platnu. Veliko teh slik je predstavil na razstavah doma in v zamejstvu.

Za vse njegove zasluge, pobude in aktivnosti so mu bila podeljena številna priznanja: Zlati častni znak Planinske zveze Slovenije, Zlatni častni znak takratne Planinske zveze Jugoslavije, Spominska plaketa PZS. Ob njegovem 70-letnem življenjskem jubileju mu je bila podeljena listina častnega člana Planinskega društva Javornik-Koroška Bela.

Za ves trud, ki ga je vložil v organizirano delo v planinstvu, se mu ob slovesu zahvaljujemo. Ohranili ga bomo v lepem spominu kot veselega in vzornega planinskega veterana.

Svojcem izrekamo svoje iskreno sozaljje.

Planinci PD Javornik-Koroška Bela

Okrogli jubilej Jane Racman

»Pozdravljeni! Poklicali ste Planinsko zvezo Slovenije...« Katera od planinskih duš, ki je kdajkoli po telefonu poklicala osrednjo slovensko planinsko organizacijo, ne pozna tega stavka in glasu, ki ga izreče! To je glas **Jane Racman**, vodje pisarne Planinske zveze Slovenije v Ljubljani ob Dvorčakovi ulici oziro-

ma glavne tajnice PZS, ki je prvi stik zunanjega sveta s to organizacijo in pogosto tudi tisti, ki zadovoljivo in popolno odgovori na vpraša-

nje, zaradi katerega je bila sploh vzpostavljena telefonska zveza.

Jana Racman že dvanajst let dela v pisarni Planinske zveze Slovenije. Ena od redkih iz delovne skupnosti skupnih služb v PZS je, ki je delala pod predsednikovanji **dr. Mihe Potočnika, Marjana Oblaka, Jožeta Dobnika, Andreja Brvarja in Francija Ekarja**, ki je letos stopil za krmilo Planinske zveze Slovenije. Ne da bi vedela, da bo kdaj poslovno povezana z vodstvom PZS, je že leta dolgo članica Planinskega društva Onger v Trzinu, že več let pa je ob tem tudi desna roka organizacijskega odbora napornih nočnih rokovnjaških pohodov, ki se zadnja leta začnejo na Trojanah. Poleg tega zna dobro svetovati tistim, ki pokličejo PZS in bi želeli nasvet, kako naj se lotijo ustanovitve lastnega planinskega društva, in tudi tistim, ki se ne morejo znebiti problema, kakršnih je v planinskih društvih vedno dovolj in pogosto preveč.

Dne 8. kimavca, septembra torej, se je rodila materi-borki iz NOB, Gorenjki, doma z Jesenic. Svojo mladost je Jana preživljala v Ljubljani, kjer je končala ekonomsko srednjo šolo, potem pa je službovala v podjetjih Transjug, Koteks-Tobus in v Občini Domžale, od koder jo je leta 1989 takratni predsednik PZS dr. Miha Potočnik povabil v tajništvo Planinske zveze Slovenije.

Je mati treh otrok in zdaj živi na Bledu, ki je bil pravzaprav vse življenje njen sanjski kraj. Tudi v prelepi naravi in v novem okolju najde moči za delo, ki ga od nje zahteva delovno okolje.

Kaj si želi na pragu življenjskega jubileja, ki je njega dni pomenil življenjsko prelomnico, zdaj pa pri ženskah že dolgo pomeni stopnico v obdobje največje preudarnosti in takšno zlahtnost, kakršno dobi z leti dobro vino? »Nov stol v pisarni, da bom lahko normalno delala in da me pri sedenju ne bo bolel hrbet!« je odgovorila kot iz topa. Pri tem zanesljivo ni mislila na to, da bi drugačen stol potrebovala zaradi svojih petdesetih let, ko je človek zaradi marsičesa občutljivejši.

Seveda ji planinski prijatelji ob okroglem jubileju želimo še na mnoga leta.

R. Č.

Planinska družina Benečije vabi v svoj Dom na Matajurju

V Benečiji deluje mlada, vendar zelo aktivna Planinska družina Benečije.

Četudi je bil njen nastanek šele leta 1992, se lahko pohvali z veliko opravljenega dela. Že od samega začetka je bila želja mnogih po lastni, slovenski koči. Ta želja se nam je izpolnila lansko leto meseca oktobra, ko je bila slovesna otvoritev kočice ali »Doma na Matajuru«, kot ga po domače kličemo tukaj. Stoji na Malem vrhu pod Matajurjem na višini 1545 metrov, od koder je čudovit razgled na celotno Furlansko nižino. To je vsekakor velik dosežek za Beneško Slovenijo, saj uspeh ni samo planinski, temveč ima tudi velik narodnostni pomen za slovensko manjšino, ki živi v tem delu Italije.

Velika zasluga za to kočico gre v prvi vrsti članom Planinske družine in njenemu predsedniku **Igorju Tullu**, njihovi ljubezni do rodne zemlje in močni želji ohraniti svojo slovensko identiteto, svoje kulturne in jezikovne korenine. Pristrčna zahvala pa gre tudi številnim prijateljskim planinskim društvom iz Slovenije in zamejstva, ki so ji vsa ta leta stala ob

Nova koča »Dom na Matajurju« med gradnjo

strani in pomagala po svojih najboljših močeh ter ne nazadnje bogati finančni pomoči matične Slovenije.

V letošnjem programu Planinske družine Benečije je bila tudi organizacija že 30. jubilejnega srečanja slovenskih obmejnih planinskih društev, ki je bilo 10. junija na Matajurju. Kljub slabemu vremenu se je zbralo skoraj tisoč slovenskih planincev iz Italije, Avstrije in Slovenije. Po kratkem vzponu na Matajur je bila pred Domom na Matajurju slovenska sveta maša, nato pa je bilo pod italijansko kočo Pelizzo skupno srečanje in živahen kulturni program. Slabo vreme ni skalilo dobre volje in pristrčnega planinskega vzdušja, za kar gre zahvala tudi odlični organizaciji.

Kdor se bo podal na izlet po Primorski in bo obiskal tudi Matajur, je vsekakor vabljen, da se ustavi in pokrepča v tej novi lepi koči, oddaljeni deset minut hoje od vrha, saj Planinska družina obljublja, da bo odprta vse poletje ob sobotah popoldne in ob nedeljah.

Tanja Hrast

Slovensko planinsko društvo v Gorici

V soboto, 31. marca 2001, je bila ob 20. uri v Kulturnem domu v Gorici (Italija) slovesnost ob 90-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva v Gorici (1911–2001) in ob 55-letnici obnove dejavnosti. Dvorano, ozajšano s planinsko skromnim ambientom, je napolnilo

lepo število ljudi, članov društva, prijateljev in gostov.

Slovesnost je začel **Miran Čotar**, predsednik društva, ki je v jednatem besedilu strnil prehojeno pot in opozoril na večplastni pomen prisotnosti slovenskega planinstva v Gorici. Narodno buditeljstvo, ki ga v Sloveniji opisujemo kvečjemu kot zgodovinski spomin pri začetkih delovanja Slovenskega planinskega društva, je na tem območju živo in vsekakor ni odveč. Razsežnosti mejá in nekateri njeni vsebinski podtoni ostajajo, čeprav so z brezmejnimi deli sodelavnikov, kot so bili **dr. Julius Kugy**, **dr. Henrik Tuma** in **Zorko Jelinčič**, dokazano preživete in vsaj na ravni planinske ideje nepotrebne.

Podobno sporočilo je v svojem izdelanem slogu predstavil slavnostni govornik **dr. Matjaž Kmecl**. Govor, ki je vseboval zgodovinska dejstva, prigode in iskricke, je izzvenel domoljubno prijazno, toliko bolj, ker je ton in ponos razgledanosti Slovenca zrcalo čuječe duše Slovencev v zamejstvu. Kulturni spored so oblikovali člani vokalnega okteta Simon Gregorčič pod vodstvom **Metoda Bajta** in recitatorji, ki se jim je pridružila predstavnica najmlajše generacije z vedno živo Gregorčičevo pesmijo »Veseli pastir«.

Slovesnosti so se udeležili številni planinski prijatelji izpod okrilja Planinske zveze Slovenije. Planinska društva, ki že dolga leta gojijo srečanja zamejskih planincev, in meddruštveni odbori, ki zblizujejo tromejno pokrajino s posveti Treh dežel, so zaprosili najmlajšega med njimi, **Boruta Peršolja**, podpredsednika Planinske zveze Slovenije, da pozdravi in povabi društvo k nadaljnjemu sodelovanju v prid slovenstva in planinstva kot načina življenja.

Po slovesnosti se je zbrana planinska družina soočila s pregovorno gostoljubnostjo in prijetnim kramljanjem. Odrezanega slovesa pravzaprav ni bilo: gostje smo s prijetnega večera odhajali z darilom, dvema steklenicama belega vina in prošnjo, naj jih prinesemo s seboj na praznovanje 100-letnice. Tako je **Srečo Podbevšek**, generalni sekretar Planinske zveze Slovenije, nehote postal še planinski kletar in skrbnik tekočega zlata.

Popoldne istega dne pa so v predverju Kulturnega doma odprli razstavo barvnih fotografij, prispelih na natečaj Med Julijci in Jadranom – skozi letne čase v gorah, na krasu, ob morju, ki so ga pripravili v sodelovanju s Skupino 75. Svoja dela, preko 50 posnetkov, je poslalo okrog 20 ljubiteljskih fotografov. Komisija je med sprejetimi deli in avtorji nagradila **Roberta Kobala** za delo Risba, **Giannija Pecchiarja** za kolekcijo Free in Čista moč ter **Lada Pavliho** za posnetek Osredek I. Pohvalila je **Mirka Bijukliča** (Trio 1), **Bruna Bizjaka** (Luna sije) in **Simona Strnada** (Gorska rapsodija). Na razstavi so s svojimi deli sodelovali **Irena Vidmar**, **Lado Pavliha**, **Simon Strnad**, **Dušan Miška**, **Anja Miška**, **Mirko Bijuklič**, **Bruno Bizjak**, **Oton Naglost**, **Robert Kobal**, **Miran Polanc**, **Suzana Uršič**, **Jure Piršič**, **Darja Princič**, **Loredana Princič**, **Mirja Juren**, **Gianni Pecchiar**, **Martin Maver** in **Massimo Podbersič**.

Naj ta zaznamek pomembnega dogodka sklenemo z verzji, zapisanimi na vabilu: »Gora, pusti mi blizu! Vedno znova se moram povzpeti visoko, do sonca...« (Olga Kolenc)

Borut Peršolja

Podpora novemu predsedniku Zveze

Sestanka planincev savinjskega območja na Ljubnem ob Savinji so se udeležili predstavniki 34 planinskih društev, za prijetno vzdušje pa sta poleg gostiteljev, občine Ljubno in tamkajšnje osnovne šole, poskrbeli citrarki – sestri **Mira** in **Mojca Lenko**.

Tokratna seja je bila namenjena predvsem pripravam na letno skupščino Planinske zveze Slovenije, na kateri naj bi (so) odgovorili na vprašanje, kaj je bilo postorjenega v prvi polovici mandata in predvsem katere naloge so še pred njimi. Po odstopu dosedanjega predsednika Zveze **Andreja Brvarja** je po mnenju **Jožeta Melanška** pred planinci odgovorno obdobje. Kot je bilo slišati, se znotraj Zveze še vedno pojavljajo centralistične težnje, v Savinjskem MDO pa so prepričani,

da je planinska zveza zveza društev in torej ta zaradi društev in v nobenem primeru obratno. Ni namreč vseeno, kakšna bo podoba PZS v prihodnje ob dejstvu, da pada število članstva pri mladih hitreje kot med starejšo populacijo. Zaradi tega so predstavniki savinjskih planincev podprli kandidaturu **Francija Ekarja**, enega od dosedanjih podpredsednikov Zveze in dolgoletnega predsednika PD Kranj. Poleg ostalih kvalitet, ki jih ima, zagovarja Ekar dosedanji sistem organiziranosti društev.

Znotraj Savinjskega MDO bo odslej poleg ostalih delovala tudi petčlanska komisija za veterane, ki jo bo vodil **Maksimiljan Korošec**, ljubenskemu ravnatelju **Rajku Pintarju** pa je bilo ob tej priložnosti izročeno priznanje Savinjskega MDO za osebni prispevek k ugledu planinske organizacije.

Edi Mavrič-Savinjčan

Bavarski gorski reševalci osvojili Triglav

Planinsko društvo Srednja vas v Bohinju je poleg običajnih dejavnosti aktivno tudi na področju mednarodnega sodelovanja. Že nekaj časa sodeluje z nemškim planinskim društvom iz Münchna (Sektion München), v zadnjem času pa smo okrepili sodelovanje še s planinskim društvom z območja Berchtesgadna (Sektion Ramsau). Ramsau leži neposredno pod goro Watzmann (2713 m), visokim nemškim nacionalnim simbolom, in je glede tega primerljiv z Bohinjem. Sodelovanje med društvoma je vsestransko, še posebej pa so se dobro ujeli bohinjski in bavarski gorski reševalci (ki pa sicer organizacijsko ne spadajo direktno pod društvo). Potem ko je predlansko jesen več kot 30 bohinjskih planincev oz. reševalcev vriskalo na vrhu Watzmanna, so se tamkajšnji gorski reševalci (Bergwacht Ramsau) odločili osvojiti Triglav v zimskih razmerah s smučarsko opremo.

V začetku aprila smo imeli tako v Bohinju nemške goste. Predsednik društva Srednja vas Bohinj **Janez Korošec**, gospodar koč **Franc Erlah** in pobudnica sodelovanja, bo-

hinjska podžupanja **Evgenija Kegli Korošec**, ter drugi planinci smo pozdravili župana Ramsaua, smoninarje in 24 gorskih reševalcev iz tega kraja, ki so v popolni turnosmučarski opremi že pogledovali proti Triglavu.

Toda bohinjske gore s Triglavom vred so bile vsaj tri dni pred tem deležne močnih snežnih padavin. Četrta stopnja nevarnosti snežnih plazov je povzročila, da je bil naskok na Kredarico in očaka zelo tvegan. Načelnik GRS Bohinj **Robert Klančar** je goste potolžil s predlagano turo na Komno, kjer srce zaigra ob nešteti možnih kombinacijah turnega smuka. V dveh dnevih bivanja v domači Koči pod Bogatinom je 6 bohinjskih in 24

Tako prelestno je bilo smučanje na Komni.

Foto: Rudi Fendt

bavarskih gorskih reševalcev skupaj smučalo z Mahavščka, Bogatina, Ksera, Škrlji, Kala, Čela... Pri odkrivanju zaklada pod Bogatinom je mednarodno skupino reševalcev vodil **Bojan Zakrajšek**. Fantje so med seboj izmenjali izkušnje in se dotaknili nekaterih strokovnih vprašanj. Pa tudi sicer smo se Na Kraju dobro zabavali in naključni obiskovalci so povedali, da je bilo zvečer iz koč večkrat slišati »Prost« in »Na zdravje«.

Neosvojeno kraljestvo Triglava pa Bavarcem kljub vsemu ni dalo miru, zato so se ob našem prigovarjanju odločili za ponoven poskus.

V sredini maja so bile razmere v Triglavskem pogorju idealne in prav takrat je skupina štirih gorskih reševalcev iz Ramsaua krenila iz Krme proti Kredarici. Načelnik njihove GRS in hkrati podžupan Ramsaua **Rudi Fendt** je bil tokrat prepričan v svoj uspeh, prav tako kot izkušeni legendi **Wasti Grassl** in **Richard Stoeckl**. Na Konjskem sedlu jih je pozdravil očak, obeljen v jutranjem soncu. Kmalu sva se nemškimi gorskimi reševalcem pridružila še **Janez Korošec** in Škofjeločan **Janez Starman**.

Dne 20. maja ob 5.30 se je skupina s Kredarice zašla v leden oklep Triglava. Gostje z Bavarskega se niso ustrašili začetne naklonine niti hudobne prečnice takoj zatem. Tudi oster greben iz spihanega snega našim prijateljem ni delal (novih) sivih las in čez dve uri so se že veselili na vrhu Triglava, pezeč, da se kdo ne bi spotaknil ob kovinski zastavici Aljaževega stolpa iz leta 1895, ki je kukala iz snega. Po vrnitvi smo na Kredarici Triglav zalili s hmeljem in se okrepčali z juho na meteorološki način.

Uživaški smuk proti Krmi so Nemci opravili kar sami, saj ga ni bilo Janeza s potrebno opremo. Pa vendar smo se že čez slabe tri ure ponovno zbrali v objemu Debele Peči, pri Kovinarski koči v Krmi. Tu se je ob osvežitvi in okrepčilu rodilo nekaj drznih načrtov za naprej.

Ob 16. uri je Rudi naznanil zaključek akcije in dal znak za odhod. Poslovlili smo se v slogu ponarodele pesmi **Karla Moicka**, ki kliče na skorajšnje snidenje.

Domov v Ramsau je skupina poleg doživetja Triglava odnesla tudi nekaj pristinega domačega bohinjskega šnopčka.

Janez Korošec

25-letnica PD Avtotehna

Smo eno od društev, ki se poredko ali bolje rečeno sploh ne pojavljamo v Planinskem vestniku – poboljšali se bomo.

Že smo tu s kar pomembnim dogodkom v Planinskem društvu Avtotehna in povedali vam bomo, kako smo praznovali našo petindvajsetletnico. Lepo, zelo lepo!

Pred petimi leti smo praznovali v Vojah na prostem v prelepem sončnem vremenu, letos, za soboto, 24. maja, so bile črne napovedi. Napeto smo sledili vremenskim napovedim, končna se je glasila: v petek in v noči na soboto dež in nevihte, v soboto zjutraj razjasnitev.

Ko smo se zbudili v jasno sobotno jutro, nam je odleglo, saj nas je pot vodila skozi Poključsko sotesko in luknjo, kamor ob dežju skoro ne bi mogli, praznovanja pa se je udeležilo tri četrtine članov. Hura!

Pred Sotesko smo zvedeli, kako in kdaj je nastala in kako bo potekala naša pot. Soteska nas je pričakala v prelestnem mladem zelenju, obisjana s soncem, tudi potok Ribščica, ki ob suši ponikne, se nam je ponekod pokazal. Ob mogočni skalni pregradi z galerijami nas je pot peljala desno skozi čudo narave – Poključsko luknjo z dvema oknom in dalje naokrog na galerije in nato skozi ozko špranjo naprej po soteski na Zatrnik. Tu so nas v gostišču pri Anžku prijazno pričakali, sonce s toploto ni skoparilo – kaj bi hoteli še več!

Na praznovanje smo povabili ustanovitelje društva, dosedanje predsednike in vodstvo podjetja in radi so prišli. Pozabili nismo niti na jubilejne planinske majice in bili kar enkrat vsi enako oblečeni.

Sledila je proslava v naravi, ki jo je naša nepogrešljiva Zdenka prijetno in tudi zabavno povezovala. Predsednik je v svojem govoru orisal prehojeno 25-letno pot, vseskozi aktivno tudi z izleti v tujino, ne le

doma. Bilo je kaj povedati. Sledile so pesmice in harmonika podmladka – kar nekaj ga je, ne bo nam treba skrbeti za obstoj društva. Bile so recitacije, zaigral nam je harmonikar, ki smo ga pripeljali s seboj. Za konec smo zapeli še našo himno, ki jo je Zdenka spesnila prav za to slavje. Lepo in tudi veselo je bilo.

Seveda smo se po »takem naporu« morali tudi okrepčati in pri Anžku so nas lepo postregli. Sledilo pa je – saj veste kaj: prosta zabava in seboj, da pa je trajalo vse do večera, je gotovo zasluga tudi našega neurtudnega harmonikarja.

Pred odhodom so nekateri predlagali, da bi praznovali kar vsako leto, ne šele zopet po petih letih. Bomo videli!

Ani Smolejeva

Izpopolnjevanje VPZS SMDO

Za leto 2001 je bilo načrtovano in izvedeno izpopolnjevanje vodnikov PZS v Savinjskem MDO za 8. in 9. junij. Vodstvo izpopolnjevanja, ki mu je bilo zaupano to delo, je bilo potrjeno na 10. sestanku Odbora za kategorizacijo aprila letos v sestavi **Jože Bobovnik**, **Manica Cigale**, **Božo Jordan**, **Miha Zajec** in kot vodja **Roman Turk**.

Prvi del (teoretični) je bil v OŠ Žalec. Učno snov so posredovali Manica Cigale (Moralna in pravna odgovornost), **Janez Gorjanc** (Prva pomoč – bolezn, ki jih nosimo s seboj v gore) in Božo Jordan (Orientacija – azimut).

Udeleženci izpopolnjevanja vodnikov PZS v Savinjskem MDO

Foto: Marjan Hrusti

Drugi del – praktični – je bil izveden v Borštih in na obrežju reke Savinje. To je bilo Gibanje in tehnika vodenja – premagovanje vodnih ovir in hoja po azimutu. Pri tem so sodelovali **Dragi Baloh**, Jože Bobovnik, **Ivan Cigale**, mag. **Tone Golnar**, **Franci Gričar**, Božo Jordan in **Bojan Rotovnik**. Udeleženci so povedali, da je bila temperatura Savinje »ustrezna«, za kopanje pa menda ni bila.

Za hojo po azimutu so težave, ker je zelo težko najti ustrezen svet (hoja v živo je možna le še po gozdu, po travnih površinah v tem času ne več). Pri določanju azimuta je bil opravljen poskus, kolikšen je raztros meritev z ene točke na izbrane točke. Pokazalo se je, da so ta odstopanja morda velika, ker vrh hriba ni natančno določen (bil je le en zvonik). Izkazalo se je, da so ta odstopanja okoli +10°. Najmanjše je bilo na Bukovico (584 m), največje na Gozdnik (1090 m), na najlažje določljivo točko – zvonik (607 m) pa je bilo 12°.

Prijav je bilo veliko, 51, prišlo pa jih je 47 (92%) iz 17 PD Savinjskega MDO. Za tako delo je to preveč, tudi za teoretični del. Pri praktičnem delu so bili vodniki razdeljeni v skupine, kot je za tako delo določeno. Celotna skupina je bila razdeljena na dvoje in še potem v skupine. Pripravljeno je bilo gradivo za azimut, ki ga niso razmnožili. Več poudarka bi morali dati določanju azimuta s kompasom s prozornim dnom, ker nove planinske karte že imajo vrisano geografsko mrežo. Premalo se poslužujemo tudi orientacije karte, posebno zložene, s pomočjo zapisa imen, kar je bilo predstavljeno že v prvi knjigi za orientacijo leta 1955. Težava je tudi v uporabi različnih vrst kompasov.

Udeleženci so bili iz PD Boč (1), Celje (4), Dobrovlje–Braslovce (1), Ljubno (3), Loče (2), Polzela (1), Slivnica pri Celju (6), Šempeter v Savinjski dolini (2), Škale-Hrastovec (1), Tabor (1), Velenje (8), Vojnik (6), Vransko (4), Zabukovica (3), Zreče (1) in Žalec (2). Po letošnjem seznamu v Obvestilih PZS je registriranih vodnikov v našem MDO 156.

B. J.

Trenutki mojega veselja

Na Plečnikovem hodniku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani so letošnjega 22. maja odprli že stoto razstavo neuničljivega diplomiranega matematika in planinskega fotografa **Cirila Velkovrha**, ki jo je avtor imenoval »Trenutki mojega veselja«. Na razstavljenih fotografijah so bile upodobitve naravne in kulturne dediščine ob slovenskih planinskih poteh, razstavo pa je

Kapela Marije Kraljice miru in križ z zvonom iz leta 1988 na Koglu (Špehov vrh, 1186 m) nad Gornjim Gradom.

Foto: Ciril Velkovrh

avtor postavil v zahvalo vsem sodelavcem pri izdajanju razglednic z gorskimi motivi, ki jih je Velkovrh izdal od leta 1996 do 2000. Razstavo so pripravili NUK, Društvo likovnih samorastnikov Ljubljana, PD Ljubljana Matica in Fotoklub Anton Ažbe iz Škofje Loke.

Akademik **prof. dr. Matjaž Kmecl** je v nagovoru ob otvoritvi razstavo imenoval »po svoje nenavadna in ljubezniva«, saj »gre vsekakor za svojevrsten, drugačen niz fotografskih pogledov, ki ni toliko obremenjen z artifiziranjem, kolikor z beleženjem nečesa, čemur se reče naravna in predvsem kulturna dediščina ali pa – intimno – kar trenutki mojega veselja«. Dejal je, da je med množico romarjev po Slovenski planinski poti zakoračil tudi Ciril Velkovrh, ki se ni mogel upreti fotografiranju že kdove kolikokrat poslikanih najslikovitejših pogledov s te transverzalne poti, »po drugi strani pa se je odločil, da kar največ

pozornosti posveti manj gosposkim drobnarijam in predvsem tako imenovani kulturni dediščini. Še posebej so ga očitno pritegnile cerkve, cerkvice in znamenja od mogočne gotške katedrale na Uršlji gori, ki jo je ob pozidavi pred štiristo leti blagoslovil celo še škof **Hren**, preko najrazličnejših križev vrh gora ali memorialne cerkvice v Javorci do najnovejše kredariške kapele... tako da se mu v njegovem razgledniškem arhivu zbirajo že dobršen del slovenske cerkvene arhitekture«.

Prvi korenjaki že v Klubu 24

Klub 24 so lanskega junija ustanovili Občina Črna na Koroškem, Planinsko društvo Črna na Koroškem in Hotel Krnes tudi zaradi promocije koroškega planinstva in turizma. Kdor se želi včlaniti, se mora na Uršljo goro, Smrekovec, Raduho, Oiševo in Peco povzpeti v enem

Da je v Črni na Koroškem domicil Kluba 24, kaže tudi informacijska tabla v središču kraja.

(Foto: A. Č.)

zamahu, ki ne sme biti daljši od 24 ur. (Po podatkih iz planinskih vodnikov je za 80-kilometrsko pot potrebno okoli 30 ur hoje.)

Lanskega decembra so v klub sprejeli že prvih 18 članov (najmlajši še ni dopolnil 18 let, najstarejši jih je prekorajil že 60). Le-ti že težko čakajo, da se jim pridruži kakšna članica. (Ženske smejo za pot porabiti 25 ur.)

Andreja Čibron-Kodrin 361

Prijatelji Štefanje gore pred brunarico kmečkega turizma pri Mežnarju

Foto: Franci Erzini

Klub 100 na Štefanji gori

Tako kot na marsikateri vrh ali kucelj v bližini večjih naselij tudi na 748 metrov visoko Štefanjo goro pod Krvavcem vsakodnevno zahajajo številni pohodniki. Že nekaj let deluje tudi Klub 100, katerega člani so avtomatično vsi, ki se v letu dni vsaj stokrat povzpnejo na Štefanjo goro in se vpišejo v posebno vpisno knjigo pri brunarici na Mežnarjevi kmetiji tik pod vrhom.

Imenujejo se prijatelji Štefanje gore in med seboj nekateri kar resno tekmujejo, kdo bo večkrat v letu dni na Štefanji gori. Zmagovalec dobi pokal. Vpisovanje se začne 1. maja in traja do naslednjega leta do konca aprila. Štefanjo goro pa je treba obvezno obiskati peš ali s kolesom. Za 30 obiskov dobi vsak bronasto značko, za 50 obiskov srebrno in za 100 obiskov zlato značko. Poudariti je treba, da so značke zelo lepo oblikovane. Bronaste in srebrne podeljujejo sproti, zlate pa na družabni prireditvi vsako leto 1. maja.

Letošnja prireditev je bila v vročem sončnem popoldnevu pred brunarico Mežnarjevega kmečkega turizma, kjer je množico prijateljev Štefanje gore zabaval trio Poljanšek.

V zadnjem letu je bil dosežen rekord, kajti na Štefanjo goro zahaja vse več pohodnikov. Tako beležijo okoli 10.000 obiskov. Največkrat, skoraj vsak dan, sta Štefanjo goro obiskala zakonca **Ana in Feliks Grkman** s Klanca pri Komendi. Več kot 50 pohodnikov si je prislužilo bronaste značke, 40

srebrne in kar 42 pohodnikov je na prvomajski prireditvi prejelo zlate značke in majico Kluba 100 oziroma kmečkega turizma pri Mežnarju.

Franci Erzini

PD Laško in DPM Laško-Radeče na Primorskem

Dne 27. in 28. aprila letos je Planinsko društvo Laško organiziralo dvodnevno potepanje po naši lepi Primorski. Da pa potepanje ne bi bilo za udeležence monotono, je društvo povabilo še člane Društva podeželske mladine Laško-Radeče. Skupaj smo uživali submediteranski zrak in si s kratkimi pohodi na primorske in notranjske hribe zapolnjevali izkaznice Slovenske planinske poti.

Prvi dan smo se ob šestih uri odpeljali iz Laškega z avtobusom, ki ga je vozil »fant za vse« **Boštjan Kavšek**, proti Ankaranu. Pot nas je vodila do Ankarana, tako da smo imeli možnost videti večje slovenske regije (regionalizacija po **Gamsu**): Posavsko hribovje, Ljubljansko kotlino, Pivško kotlino, Kras in submediteransko Slovenijo (predvsem njene flišne regije). V Ankaranu smo dobili prvi žig, ki je hkrati zadnji žig na Slovenski planinski poti. Po preizkusu slanosti in temperature morja ter seveda po krepčilni malici smo se zapeljali na 374 metrov visok Tinjan, od koder smo se peš odpeljali do eno uro oddaljenega Ospa, ki je eden izmed najlepših delov Kraškega roba, ki je nastal na

stiku vodopropustnih karbonatnih kamnin in vododržnih flišnih kamnin. Tu je svetovno znano plezališče in gnezdišče redkega primerka orla. V Ospu nas je že čakal avtobus, ki nas je zapeljal na Socerb, kjer stoji srednjeveška avstrijska trdnjava Socerb. S tega 440 metrov visokega hriba se nam odpira pogled na rafinerijo v Italiji in na celoten Tržaški zaliv, preko Milijskih hribov pa vidimo tudi našo luko Koper.

S Socerba smo se z avtobusom odpeljali do Prešnice, kjer smo vzeli pot pod noge, da smo čez debeli dve uri uzrli vrh Slavnika (1028 m) in na njem naš avtobus; marsikdo je pomislil, da ima privide, vendar je naš Boštjan resnično prilezel po hribovski cesti, ki že dolgo ni bila deležna dela cestarja. Utrujeni od »naporne poti« smo se ob sončnem zahodu zbrali v koči, kjer je Boštjan »nategnil« svojo harmoniko, da smo si lahko pretegnili zakrnelo ude. V skladu s pravili kočje pa smo kmalu zaključili z veseljačenjem in se po najkrajši poti odpeljali v spalne vreče, položene na tleh jedilnice.

Naslednji dan smo se v jutranjih urah odpeljali z našim mini avtobusom za 38 ljudi v Kozino, kjer smo si obnovili zalogo v nahrbtnikih in krenili proti našemu petemu žigu, ki nas je čakal na planšarji Vremščica. Kot »pravi planinci« smo se ponovno vkrkali v avtobus, ki nas je po dolgi vožnji pripeljal do Abrama-Ježa, kjer smo lahko videli zaspnega medveda, ki je postal že družinski član te turistične kmetije. Da ne bi prehitro pozabili, kakšna je vožnja z avtobusom, smo se ponovno peljali po makadamski cesti do vznožja Nanosa, ki smo ga nato osvojili v eni uri. Od tod se nam na njegovi Pleši odpira prelep tloris Razdrtega, ki kaže na veliko mobilnost pločevine Slovencev, tako da nas ni prav nič mikalo oditi iz kraškega raja v asfaltni pekel hrupa in nervoze.

Ob peti uri popoldne se je naše potepanje po Primorski končalo v Razdrtem. Naredili smo še nekaj gasilskih slik, nakar se je poln petja in smeha naš »hrabri mišek« peljal novim dogodivščinam naproti.

Petra Šuster

Elektrifikacija Klemenče jame

Na priljubljeni planinski postojanki Klemenča jama pod Ojstrico še vedno uporabljajo star in precej hrupen bencinski agregat, ki v planinsko okolje že zdavnaj ne sodi več.

Planinci iz Solčave se seveda zavedajo obremenjenosti planinskega okolja zaradi hrupa, vendar bi za elektrifikacijo potrebovali izdatna finančna sredstva. Samo za pridobitev potrebnih dovoljenj bo potrebno odšteti pol milijona tolarjev, napeljava elektrike do planinske postojanke pa bi po grobih ocenah stala 15 milijonov tolarjev. Tega denarja Solčavani niti v sanjah niso zmožni zagotoviti sami. Dodaten problem predstavlja nič kaj rožnata gospodarska situacija, kljub temu pa so solčavski planinci prepričani, da jim bo z različnimi akcijami uspelo zagotoviti potrebna sredstva. Navsezadnje gre za postojanko sredi najlepše alpske doline pri nas, zato bi moral biti projekt po njihovem mnenju sprejet s posluhom v širšem slovenskem prostoru.

Edi Mavrič-Savinčan

Pohod na Geoss

»Vsak Slovenec enkrat na Geoss« je slogan vsakoletnega tradicionalnega majskega pohoda do geometričnega središča Slovenije, Geoss. Letošnji je bil že 12. po vrsti in v

vseh teh letih se je na Geossu zbralo že veliko Slovencev. Pa ne samo na pohodu, ki ga organizira firma Hopra iz Litije, temveč tudi ob drugih priložnostih, kajti na Geossu se vedno kaj dogaja.

Zanimiv in poučen pohod traja okoli štiri ure. Začne se v Litiji in se kar kmalu strmo povzpne na Strešni vrh. Po vpisih v vpisni knjigi sodeč je to nekakšna hišna gora domačinov, saj se nekateri skoraj vsak dan povzpnejo nanjo.

Pot nadaljujemo navzdol po gozdu in pridemo na plano zopet na Konju, od koder je lep pogled na okljuko Save, Hotič in hribovje proti Kresnicam. Delno po gozdu in delno preko lepih majskih travnikov pridemo nato do svetovno znanih zgodovinskih Vač, kjer si med drugim lahko ogledamo tudi ostanek fosilne morske obale.

V Vačah krenemo proti vzhodu v smeri Zasavske Svete gore in gremo v Kleniku mimo hiše, v kateri je živel kmet **Janez Grilc**, ki je leta 1883 našel vaško situlo. Tu si lahko povečano kopijo vaške situle tudi ogledamo. Le nekoliko naprej, ko zavijemo z glavne poti v smer proti Slemški, gremo mimo jame, kjer so izkopali vaško situlo. To območje je na splošno znano po številnih arheoloških izkopavanjih.

S Slemška se spustimo navzdol v sedlo in nadaljujemo po gozdni poti nad Vačami do ceste Kandrševče in kar po cesti ali bližnjici

kmalu dospemo do Kimovca na Spodnji Sliwni. Na prevoju v bližini stoji obeležje Geoss z lipo in slovensko zastavo.

Ob zaključku pohoda so letos pripravili zabavni in kulturni program, pravlnotni govornik pa je bil **Peter Svetik**, ki je idejni oče projekta Vače 81 oziroma Geossa, katerega 20-letnico ravno letos tudi praznujemo. Vsem, ki so se pohoda udeležili desetič, je Peter Svetik podelil lične plakete – kompose.

Franci Erzlin

Zelena pešpot Sopot

Jeseni leta 1999 je Turistično društvo Ljubno ob Savinji odprlo Zeleno pešpot Sopot; tako se da prebrati z zgibanke, ki so jo izdali ob otvoritvi. Zamišljena je kot krožna pot z začetkom in koncem v dolini Ljubnice pri gostilni »Prod« v Teru, kjer je parkirni prostor.

Domiselna oznaka začetka pešpoti je onstran izliva potoka Sopot pri domačiji Taška (499 m) – *Zelena pešpot Sopot 4³⁰* (puščico si velja zapomniti, ker je ponekod naprej samo ta oblika puščice, ponekod pa še zelen napis Sopot), ki nas usmeri na vzhod. Toda budno oko lahko opazi na gospodarskem poslopu obdelavo smerno tablo *Mozirska koč*, smerokaz za TV in Knafečovo markacijo. Kot je znano iz zadnje izdaje Vodnika po poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije (LJ 1997, str. 124–126), ta pot tu ne poteka več. Ta pot je zapisana v vodniku Kamniško-Savinjske Alpe – KSA (LJ 1993, str. 274) in vrisana na planinski karti KSA (1974, ev. št. 51), na prvi prenovljeni izdaji planinske karte KSA (LJ 1996, ev. št. 150) pa je ni več. Na tej je narisana od Taška mimo Drča do Grobelnika, kakor je bila označena in opisana v vodniku mimo Stenšaka (Stenšeka).

Zelena pešpot zavije takoj nad Taškom po lepo speljani stari vijugasti stezi po senčnem gozdu. Kmalu smo pri domačiji Drča. Tudi nekaj razgleda je že. Med hišo in obnovljeno kapelo (2000) nadaljujemo pot po gozdu, nato po slemenju in pridemo na travnat svet višje nad domačijo Zm. Tu so ob kraju

Zasavski rogisti na GEOSS-u, za njimi stoji Peter Svetik, ki je idejni oče projekta Geoss.

Foto: Franci Erzlin

gozda postavili mizo in klop (ok. 950 m), kjer se lahko odpočijemo in razgledamo.

Dalje gremo še malo po gozdu in stopimo na cesto – dosegli smo najvišjo točko zelene pešpoti (ok. 1100 m). Prišli smo na razpotje. Smerokaz *Stenšak–Sopot* nas usmeri desno po cesti na Stenšak, na levo pa k domačiji *Visočnik*. Markacist je napisal: St. Stani in Sopot. Krenemo po cesti do kmetije Sten-

Slapovi pod izvirov Sopota

šak. Do tu je prej držala stara pot navzgor od Taška mimo Mihovca in Stotnerja in je pred Jezernikom krenila navzgor do kmetije. Ko sem tod hodil pred četrto stoletje, je danes že pokojni gospodar kosil še s koso in mi je povedal marsikaj zelo zanimivega. Naprej do Grobelnika nad njim se najde še tu in tam markacija in kak napis do Starih stanov.

Od Stenšaka gremo po gozdni cesti, kot kaže smerokaz *Sopot 30'* (zapri lese!), nato z nje (pazi na kažipot!) po stezi navzdol čez prvi graben, na ozko strmo, kratko vlaklo – in z nje spet na stezo, čez drugi graben in dalje po stezi, ki se spušča k potoku. Preden pridemo na brv, je nekaj kovinskih varoval, ki poskrbijo za našo varnost, in že smo na brvi (1999, T.D. Ljubno). Onstran brvi je vklesano Izvir Sopot in smerokaz *Podlesnik 20'*. Ob večjem vodostaju se lepo vidi padanje vode, ki izvira na višini 890

364 metrov, menda v območju Pekla.

Planina Praprotnica, v ozadju Ojstrica in desno Raduha

Foto: Božo Jordan

Pastirska koč na Starih stanih (1465 m), poleg vlečnica

Premagamo kratko strmino po stezi in smo na gozdni cesti, ki nas privede do kmetije Podlesnik. Smo na razpotju. Kmetija je dostopna iz doline z avtom – to si velja zapomniti za zgornji krog poti. Do brvi je, kot piše na smerokazu *Sopot 20'* – toliko smo porabili do tu. Tu si lahko odpočijemo in se razgledamo.

Od kmetije navzdol imamo še uro hoje, kot piše na smerokazu *Prod Ljubno 1^a*. Gremo navzdol po cesti, v križišču desno mimo kmetije Globočnik, po planem svetu, nižje mimo hleva in dalje po gozdu. Ko smo iz njega, gremo še mimo Božiča po strmi stezi do gostilne Prod. Prehodili smo Zeleno pešpot.

Lahko pa opravimo zgornji krog, recimo mu planinski, tako da se pripeljemo do Podlesnika. Iz Ljubnega do tu je 8 km (dober kilometer ni asfaltne prevleke). Nad domačijo je planinski smerokaz »Stari stani 1^a«. Ta označena planinska pot je iz

Ljubnega mimo Tolstovršnika, Kadunca in Kija. Od Podlesnika se kar dobro vzpenjamo v severovzhodni smeri, čez Jezernikov pašnik, in ko smo iz gozda, smo že skoraj na razpotju. Dvignimo se po pašnem – smučarskem svetu do koč na Starih stanih (1465 m). Tu si lahko odpočijemo in se razgledamo. Lahko jo mahnevo še do Mozirske koč.

Vrnimo se do razpotja (smreka z gozdarsko oznako 8a, puščica se slabo vidi, napis Ljubno tudi, smo na višini nekaj pod 1400 metrov.) Če to zgrešimo, gremo po dostopu navzdol, a le do ceste – prej smo jo prečili – in po njej desno na Praprotnico. Usmerimo se na zahod po pašnem svetu in v gozdu po kolo-vozu, kjer najdemo še kako markacijo. Iz njega smo nad planino Praprotnico, ko vidimo pastirsko koč (Ramšakovo), onstran ceste lovsko in v gozdu še eno pastirsko (Kakerjevo) – tu so zagotovo še obojne markacije. Še kratko po gozdu in smo na Strmem vrhu, od tu gremo navzdol na cesto in levo po njej do domačije Grobelnik, navzdol mimo vikenda na cesti in smo na najvišji točki Zelene pešpoti. Potem gremo levo k Stenšaku in dalje čez Sopot do Podlesnika, kjer smo morda pustili premikajočo se pločevino.

Izbira je, izberite si sebi ustrežno!

Božo Jordan

Hrvati na Slavniku, Slovenci v Slavoniji

Planinske povezave med Hrvati in Slovenci so bile nekaj let, odkar sta Slovenija in Hrvaška samostojni državi, precej zrahljane, čeprav so najbolj navdušeni slovenski alpinisti vseskozi hodili na Velebit, hrvaški planinci pa predvsem v Julijske Alpe. Zadnja leta se nekdanje planinske povezave spet vzpostavljajo.

Skupina planincev iz Horvatov, Pleternice in Zagreba je letošnjega 28. in 29. aprila prišla na Slavnik (1028 m) in v Tumovo kočo ter obiskala še vrh Učke (1396 m), prenočila pa je v planinskem zavetišču v Račji vasi (692 m) na Istrski planinski poti po Čičariji od Slavnika v Sloveniji do vrha Učke na Hrvaškem. Na Slavniku so se sestali s predsednikom Obalnega planinskega društva iz Kopra **Darkom Butinarjem** in se dogovorili glede potovanja 50 slovenskih primorskih planincev v Slavonijo. Hrvaški planinci so s Slavnika odšli skozi Buzet na Žbevnico (1014 m), naslednji dan pa šli skozi najvišjo istrsko vas Brgudac na vrh Učke in od tod na prelaz Polkon (922 m).

Dne 11. maja letos pa sva skupino slovenskih planincev na mejnem prehodu Bregana pričakala pisec teh vrstic in **Zoran Grgič**, da smo se z avtobusom skupaj odpeljali do kraja Velika, do tamkajšnje župne

cerkve in planinskega doma Lapač. Naslednja dva dni so se slovenski planinci sprehodili po slavonskih gorah in gričih ter obiskali Kutjevo in Pleternico.

Zagrebčani in Koprčani smo se dogovorili, da bi letošnjo jesen skupaj obiskali nekatere predele na območju Dalmacije, na primer Kozjak, Mosor ali Biokovo.

Josip Sakoman

Lepote Bistriškega vintgarja

V nedeljo zjutraj, 22. aprila, se nas je 24 loških planincev zbralo v Zgornji Bistrici. Cilj tokratnega pohoda je bil Bistriški vintgar. To je soteska potoka Bistrice, v kateri se skriva mnogo zanimivih stvari.

Po polurni hoji, med katero smo opazovali številne rastline in kamnine, smo prispeli do rimskega kamnoloma. Tam so nekoč lomili marmor za rimske nekropole na Štajerskem. Mogočnost tega kamnoloma nas je navdajala s posebnimi občutki. Marsikdo je pomislil na tiste, ki so nekoč garali za gospodo in te marmornate bloke spravljali v dolino, tudi za ceno svojega življenja.

Bučanje potoka, ki ga je noč poprej napolnilo deževje, se je stopnjevalo vse do takrat, ko smo prispeli do slapa, imenovanega Šum. Otroci, ki jih je bilo kar nekaj v skupini, so z navdušenjem opazovali 13-metrski

slap, ki se razliva po skalah tonalita. Med hojo po Bistriškem vintgarju smo opazili tudi veliko ostankov mlinov in žag, ki so nekoč tam opravljali svoje delo.

Kot bi mignil sta minili dve uri in že smo stali pod mogočno Maroltovo jelko, eno od največjih v tem delu Evrope. Žal ji je neurje odlomilo vrh in se sedaj suši. Ogledali smo si tudi Ančnikovo gradišče, kjer so ostanki poznoantične utrdbe iz 4. stoletja.

Na koncu te zanimive in poučne poti smo pohodniki soglašali, da se v naši neposredni bližini skrivajo zakladi, samo poiskati jih je treba.

Jože Gumzej
Planinsko društvo Loče

1. srečanje planinskih skupin upokoјencev na Mrzlici

Dne 2. junija letos se je ob 11. uri začelo pred planinskim domom na Mrzlici (1122 m) 1. srečanje planinskih skupin in planinskih pohodnikov društev upokoјencev iz Zavsavja, Posavja in Savinjske doline. V večini društev upokoјencev na tem območju delujejo planinske skupine, ki povezujejo v svojih vrstah številne upokoјence, ki se redno ali občasno udeleжуjejo planinskih izletov v svoji in tudi daljnji okolici.

Pobudo za to srečanje je dalo Društvo upokoјencev Trbovlje oz. njegov predsednik **Florjan Plevnik**, ki je tudi sam planinec. Društvo je pooblastilo za pripravo oz. organizacijo tega srečanja svojo planinsko skupino, ki jo je pred desetimi leti ustanovilo PD Trbovlje in ki ves čas deluje v okviru DU Trbovlje. Večino organizacijskih del je imel na skrbi vodja te skupine **Vinko Pfeifer**.

Na srečanju je imel častni nagovor navzočim **mag. Zoran Gračner**, poslanec v državnem zboru, sicer pa tudi podžupan občine Trbovlje. V svojem govoru se je ozrl na pomembnost planinstva in planinskega pohodništva tudi in predvsem za starejšo generacijo, opisal pa je na kratko svoje poslanstvo v slovenskem parlamentu in to svojo vlogo povezal tudi z vprašanji, ki se na-

Rimski kamnolom v Bistriškem vintgarju

našajo na upokojence nasploh. Navzoče je pozdravil tudi **Slavko Potrata**, podpredsednik PD Trbovlje. V programu sta sodelovala Ženski pevski zbor pod vodstvom **Nande Guček** in Moški pevski zbor pod vodstvom **Mihe Hercoga** – oba zbora sta iz Društva upokojencev Trbovlje; oba zbora sta nastopila tudi kot mešani pevski zbor. Peli so narodne in planinske pesmi. Predsednik DU Trbovlje F. Plevnik in vodja planinske skupine pri DU Trbovlje V. Pfeifer sta vsem udeleženi planinskim skupinam podelila pisna priznanja za udeležbo. Celoten program je vzorno povezovala in vodila izkušena moderatorka **Marja Kužnik**.

Srečanja se je udeležilo blizu tristo udeležencev, pretežno članov upokojenskih planinskih skupin iz Brežic, Krškega, Sevnice, Senovega, Radeč, Zidanega mosta, Hrastrnika, Zagorja, Trbovelj in še od kod. DU Trbovlje je na ta način opravilo pomembno vlogo pri povezovanju planincev starejše generacije s tega območja. Udeleženci so se dobro počutili na Mrzlici, k čemur je precej prispevalo lepo vreme. Zadovoljni so se v popoldanskih urah vrnili na svoje domove. Po vsej verjetnosti se bodo podobna srečanja planinskih skupin upokojencev nadaljevala tudi v prihodnjih letih, vsakokrat na drugem planinskem vrhu.

Tine Lenarčič

Pohod slovenskih železarjev na Ratitovec

Odbor planinskih pohodov slovenskih železarjev z Jesenic in tamkajšnje planinsko društvo sta 26. maja organizirala prvi letošnji pohod slovenskih železarjev. Za cilj sta izbrala Ratitovec (1642 m) v Julijskih Alpah. Nanj se je 213 pohodnikov (100 z Jesenic, 56 z Raven, 30 iz Štor, 11 iz Celja, 8 iz Ljubljane, 3 iz Kroke in 5 iz Lesc) povzpelo iz vasi Prtovč. Kot poroča **Franci Telcer**, član organizacijskega odbora z Raven, so bili planinci očarani nad planinskim cvetjem, ki se je bohotalo na vsakem koraku. Modre čaše encijana so se odpirale ob sončnih žarkih, ob poti se je

bohotal rumeni ženikelj. Vsak pohodnik je pri Krekovi koči dobil toplo malico, sploh pa sta se organizatorja pohoda zelo potrudila, saj sta priskrbela tudi spominske majice in kape.

Andreja Čibron-Kodrin

8. kostelski planinski pohod

V soboto, 26. maja, je bil zares lep sončen in topel dan in organizatorji, TŠD Kostel in PD Kočevje, so imeli prav srečo z organizacijo 8. pohoda po Kostelski planinski poti. Takšno čudovito vreme se le redko zgodi, še posebno v tem kočevsko-kostelskem gozdnatem območju nad Kolpo, kjer je znano, da pade veliko padavin in je vreme zelo spremenljivo.

Na pot po Kostelski planinski poti se je v tem majskega jutru odpravilo okoli 200 pohodnikov, tako domačinov iz Kostela in ostale Kočevske kot tudi iz drugih krajev Slovenije in Hrvaške. Kot skupina so se pohoda najbolj množično udeležili planinci planinske sekcije Gorenjski tisk iz Kranja. Štart pohoda ni bil kot prejšnja leta v Potoku, ampak v kampu v Fari. Za pot potrebujemo okoli šest ur zmerne hoje, od posameznika pa je odvisno, ali bo potreboval manj ali več.

Pot nas je vodila skozi vas Potok in se nato zmerno vzpenjala pod Planinsko steno do lovskega gradiča na Stružnici, ki je včasih med lovom služil gosposki z gradu Kostel. Med potjo so nam domačini brezplačno ponujali »rakijo«, čaj ali vino. Dejali so, da so veseli, da planinci vsako leto pridejo tod mimo. Pri gozdni koči smo se okrepčali s čajem, nato pa je sledil približno desetminutni strmi vzpon na vrh 874 metrov visoke Kuželjske stene s čudovitim razgledom. Pod nami sta v spokojnem miru počivali lepi vasi, naš in hrvaški Kuželj, ki ju razmejuje reka Kolpa. Lep in čist je bil pogled na gozdnati Gorski Kotar z najvišjim Risnjakom in nekoliko manjšim Snježnikom, čisto desno pa se je proti nebu močno dvigal slovenski Snežnik.

Z vrha smo bili kar kmalu pri čudovitem naravnem Kuželjskem oknu,

Pogled s Kuželjske stene na slovenski in hrvaški Kuželj, ki ju razmejuje reka Kolpa

skozi katerega je možno še enkrat vreči pogled proti Kolpi. Nato smo se spustili mimo Rake strmo navzdol do Kolpe, ki pa je bila tokrat z vodo bolj siromašna. V nadaljevanju je možno pot nadaljevati po bolj senčni gozdni poti ali pa kar po cesti ob Kolpi skozi Kuželj, od koder je tudi zelo lep pogled na prepadno Kuželjsko steno.

Grla so se nam v tem toplim sončnem dnevu osušila in tekoča osvežitev pri okrepčevalnici v Lazah se je kar prilegla. Še posebno, ker nato sledi še vzpon čez Koso po

Pohodniki na vrhu Kuželjske stene

Foto: Franci Erzlin

zaraščeni ozki izpostavljeni stezici. Še dobro, da je bilo suho, kljub temu pa se je zgodilo nekaj manjših nenevarnih zdrsov. Pot se nato kmalu prevesi in mimo Štajerja se bližamo Potoku in našemu cilju v Fari.

Prifarski muzikanti nas sicer niso pričakali, a je bilo kljub temu kar veselo, saj so nam domačini pripravili živo glasbo in marsikdo se je kljub utrujenosti še malo zavrtel. Drugi pa so spet gasili žejo in se skrivali v senci. Kajti sonce ima svojo moč, Kostelci pa tudi.

Komaj se je končal letošnji pohod, pa že razmišljajo, kako bi naslednje leto Kostelsko planinsko pot še obogatili. Kot varianto nameravajo pohodnikom ponuditi tudi vzpon preko na novo zavarovane plezalne stene.

Franci Erzin

Novogoriški mladi planinci na Poldanovcu

V soboto, 24. marca, smo se ob osmih zjutraj mladi planinci zbrali na avtobusni postaji v Novi Gorici, se z avtobusom odpeljali do Lokev in šli naprej peš na Poldanovec. Z nami so šli naša učiteljica Marica in dva planinca, Matjaž in Mitja. Pot se je vila mimo Solkana, Grgarja, Trnovega in mimo Nemcev do Lokev. Pot je bila ovinkasta. Voznik nas je pustil na parkirišču pri gostilni. Tu so nas prešteli in nato smo vzeli pot pod noge. Makadamska pot nas je vodila po gozdu, ponekod se je vzpenjala, ponekod spuščala. Približno ob desetih smo se odpočili in pomicali, s polnim trebuščkom pa je bila pot lažja. Ob poti je bil tudi sneg. Sledili smo markacijam na drevesih in skalah. Hodili smo po stezi in se vzpenjali po skalovju. Z menoj je šla tudi moja mama. Dobra volja in dobra družba so nam pomagali do vrha. Dobre tri ure hoda je bilo do vrha Poldanovca, ki je visok 1299 metrov. Na vrhu je malo prostora. Vodnika sta nam v planinske knjižice odtisnila žig in se podpisala, sami pa smo se vpisali v vpisno knjigo. Z vrha je bil krasen razgled. Okrog in okrog je bilo samo skalovje, sem ter tja kakšen grmiček.

Pot nazaj je bila položna, lažje je šlo, saj je bil tudi nahrbtnik lažji.

Vračali smo se po drugi poti in kot bi mignil smo bili pri avtobusu. V Novo Gorico smo prišli okrog treh popoldne.

Marjeta Stubelj, 3.a,
OŠ Frana Erjavca, Nova Gorica

Srečanje mladih planincev Gorenjske

V soboto, 21. aprila letos, je bilo v Bohinjski Bistrici srečanje mladih planincev Gorenjske. Vsako leto ga organizira eden od mladinskih odsekov, ki delujejo na območju Gorenjske; tokrat ga je MO Bohinj. Zbrali so se planinci iz starostne skupine od devet do dvanajst let. Planinske skupine so skupaj s svojimi mentorji in vodniki prišle iz Mošenj, Radovljice, Gorij, Jesenic, Mojstrane in seveda iz Bohinja. Ker nam jo je vreme pošteno zagodilo, je bila udeležba precej okrnjena in nas je bilo od napovedanih dvesto le okrog devetdeset.

Načrtovali smo pohod na Rudnico iz različnih smeri, zaradi slabih vremenskih razmer pa smo se zbrali v večnamenski dvorani v Bohinjski Bistrici. Srečanje smo začeli s krajšo predstavitevjo Bohinja in nadaljevali z risanjem plakatov na različne teme iz planinske šole. Tu je domišljija ubrala svoja pota in nastali so zelo zanimivi izdelki. Razstava teh bo potovala po vseh krajih udeleženih skupin.

Po malici smo nadaljevali z igro med dvema ognjema, ki je vse pošteno ogrela. Na koncu jo je najbolje odnesla skupina Bohinjski planinci. Srečanje smo zaključili s podelitvijo priznanj najboljšim ekipam in s simboličnim darilom vsem udeleženim skupinam.

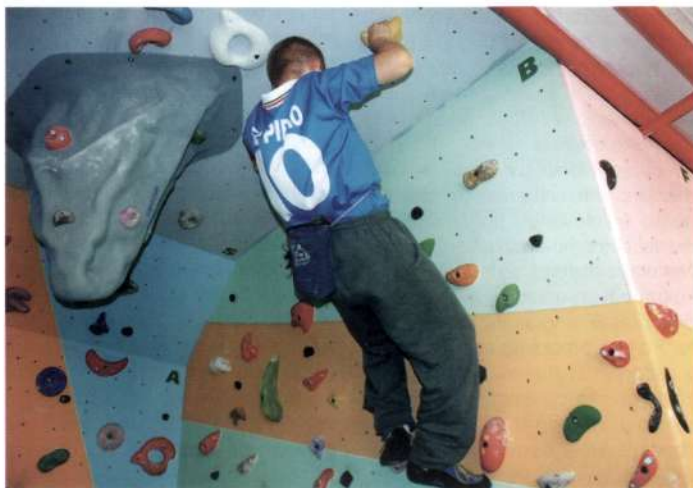
Kljub slabemu vremenu smo preživeli prijeten dan in spoznali nove prijatelje, ostalo pa nam je še dovolj moči, da bomo še naprej z veseljem hodili v hribe in se srečevali na podobnih srečanjih.

Bernarda Markelj

Na Ravnah imajo majhno umetno plezalno steno

V prostorih ravenske osnovne šole Koroški jeklarji so sredi letošnjega maja slovesno odprli nov plezalni objekt, tako imenovano majhno plezalno steno.

Pobudnik postavitve sto kvadratnih metrov plezalnih površin je bil Alpinistični klub Ravne na Koroškem. Njegovi člani so se izjemno potrudili: pri sponzorjih in donatorjih so zbrali okoli štiri in pol milijona tolarjev, prispevali pa so tudi 1200 delovnih ur. Prostor za plezalno steno je odstopila osnovna šola. Novi objekt je namenjen športni vzgoji, športnoplezalnemu krožku, redni vadbi, rekreativni vadbi odraslih in treningu vrhunskih športnih plezalcev.

Že takoj po otvoritvi so se z oprimki spoprijeli navdušeni mladi športni plezalci.

(Foto: A. Č.) 367

Na Ravnah, kjer so člani AK že v začetku devetdesetih z lastnim delom in sredstvi v športni dvorani pri OŠ Prežihovega Voranca zgradili veliko umetno plezalno steno, zdaj pričakujejo, da se bo zanimanje za športno plezanje še povečalo. Inštruktor športnega plezanja je **Brane Vezonik**, ki se je kot prvi Korošec že v osemdesetih letih preizkušal v takrat še jugoslovanskem pokalu v športnem plezanju. Trenutno najuspešnejša koroška športna plezalka, 14-letna **Katja Planinc**, ki jo trenira njen oče, je letos postala članica mladinske državne reprezentance; nastopa v mladinskem evropskem pokalu, poleti pa se bo pomerila tudi v svetovnem merilu.

Andreja Čibron-Kodrin

26. srečanje mladih planincev na Vremščici

V nedeljo, 27. maja, je prelep sončen dan razveselil mlade in tudi starejše planince na 26. tradicionalnem srečanju mladih planincev na Vremščici. Že 26. leto zapored so bili organizatorji tega srečanja planinci PD Sežana, ki bodo prihodnje leto praznovali 50. obletnico delovanja. Na Vremščici se je zbralo več kot 700 pohodnikov iz okoliških in tudi bolj oddaljenih planinskih društev. Prišli so najmlajši iz vrtcev in šol iz Divače, Hrpelj, Sežane in Dutovelj ter planinci iz PD Vipava, Kanal, Postojna, OPD Koper – sekcija Hrpelje, iz Bazovice, Zasavja ter člani društva Za zdravo srce in ožilje. Na priponki srečanja je bila letos bodeča neža. Vsako leto se simbol zamenja z drugo gorsko ali travniško cvetlico.

Srečanje mladih planincev je namenjeno druženju, rajanju, zabavnemu tekmovanju, predvsem pa medsebojnemu spoznavanju.

Najmlajši planinci so sodelovali v kulturnem programu, v katerem so peli, plesali in igrali na inštrumente. Po tem programu so tekmovali v zabavnih in štafetnih igrah in se zabavali vse do takrat, ko so jih mentorji in vodniki skupin začeli zbirati, s čimer so naznanili vrnitev v dolino. V večjih skupinah in kolo-nah so odhajali v smeri proti Vrem-ski dolini, Senožečam in Košani,

kjer so jih čakali avtobusi in jih odpeljali proti domu.

Pod vrhom so na kraju prireditve ostali samo še prizadevni organizatorji, da so pospravili za seboj.

Tu pa tam si še srečal pohodnike, ki so šli na vrh in tako aktivno preživeli nedeljsko popoldne, in tudi gorske kolesarje, ki so sopihali navkreber in se preizkušali v zmogljivosti.

Tu se ena zgodba konča in začenja druga. Morda me je k temu spodbudila bodeča neža, narisana na letošnji priponki srečanja. Močno me skrbi pohodniška kultura in oza-veščenost ljudi do narave in okolja, zlasti tistih, ki ne poznajo osnovnih pravil obnašanja. Mislim na pravila o prepovedi trganja zaščitenege cvetja, ki ga je v tem času največ, do prepovedi vožnje z motornimi vozili in tudi gorskimi kolesi na sam vrh Vremščice ali Gore, kot ji pravijo domačini.

Vremščica je visoka 1027 metrov in je najvišja gora v obširnem hribovju med Vremsko dolino na jugu, črto Divača–Štorje–Lozice na zahodu, kjer se Vrhe nadaljujejo proti severozahodu, in cestama Razdrto–Hruševje na severu ter Prestranek–Pivka–Ribnica na vzhodu. Severna pobočja so v glavnem porasla z bukvjem, južna pobočja pa so bolj travnata in ustvarjajo dobre razmere za pašo. V zadnjem času se ponovno uveljavlja ovcjereja, ki je bila tudi včasih zelo razširjena. Nekoč, že davno od tega, je na vrhu stala cerkvice sv. Urbana, katere vrata so bila vedno odprta, saj jih ni bilo mogoče zapreti, ker jih je burja, ki je tod imela mlade, vedno odpirala. Legenda tudi pravi, da je cerkvico varovala velika kača črnica.

Čez Vremščico poteka SPP, označena s Knefeljčemi markacijami in občasno pripisano številka 1, ki gre iz Maribora do Ankarana.

Kot sem že prej omenila, ima Vremščica v mesecu maju poseben čar. Vsa je v zelenju in cvetenju, njene vonjave vabijo na pašo tako žuželke kot drobnico. Toda kaj, ko njeno naravno danost izničijo nedopustna človekova dejanja! Mislim na vožnjo s terenskimi vozili na sam vrh po njenem najnežnejšem, južnem pobočju. Prst počasi drsi po pobočju, nastajajo globoke kolesnice, nezaceljene rane nekdanj zele-

nozametnega pobočja. In kljub temu ostaja Vremščica neuslišana. Večkrat se na pobudo nas planincev o tem problemu razpišejo mediji, tako da se nekaj časa o tem govori, sliši pa manj, saj so storilci teh dejanj v glavnem tuji, Italijani z onstran meje. Policijske patrolje so na obhodu bolj redko, kadar so, morda ni storilcev, in če sankcij ni, se storilci radi vračajo. Tako se vse skupaj vrti v začaranem krogu. Morda bo bolje, ko bomo v Evropski zvezi in bodo ti storilci začutili večjo odgovornost. Prav gotovo si teh dejanj doma na tako zaščitenu območju, kot je Vremščica, ne privoščijo, saj morajo za taka dejanja plačati visoko »multo«.

Mirjam Frankovič Franetič

Želite Strojino knjigo?

Olimpijski komite Slovenije je izdal knjigo **dr. Toneta Strojina** z naslovom »Strmine njenega življenja. Plezalna naveza Mire Marko Debelakove in Eda Deržaja«.

Čprav je bila knjiga predstavljena tudi v Planinskem vestniku (2000, 11, 483–486), je po statističnih podatkih slabo reklamirana in tudi slabo prodajana. Zato sem se z založnikom dogovoril, da bom knjigo na različne načine ponudil ljubiteljem gorā in tistim, ki se zanimajo za zgodovino slovenskega alpinizma. Za plačilo v gotovini 1200 SIT lahko knjigo dobite pri meni ali pa Vam jo pošljem po navadni pošti za 1400 SIT. Denar mi lahko pošljete vnaprej kot naročilo v navadni ovojnici.

Moj naslov: **Ciril Velkovrh**, 1000 Ljubljana, Zihlerlova 10/VI-45, tel. št. (01) 2 835 839, (050) 64 00 20, e-pošta: ciril.velkovrh@amis.net.

SPONZOR PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

NACIONALNA FINANČNA DRUŽBA

Pooblaščenca družba za upravljanje investicijskih skladov

PLANINSKI KOLEDARJI 2002

ZA LETO 2002 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

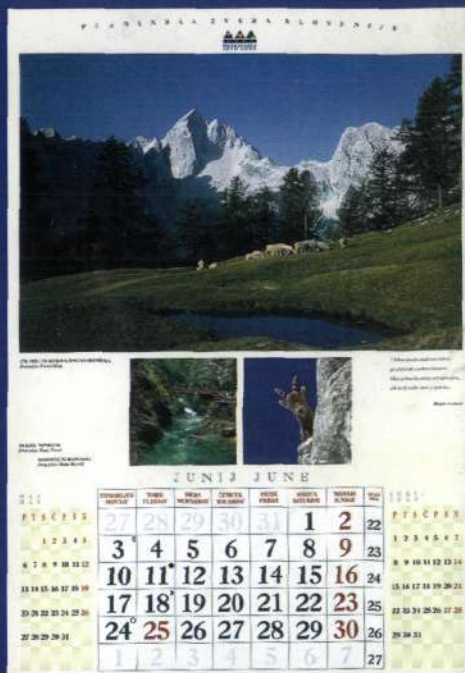
LETO GORA 2002

V počastitev mednarodnega leta gora, ki ga je za leto 2002 razglasila Organizacija združenih narodov, je Planinska zveza Slovenije izdala **poseben stenski koledar**. Poleg naslovnice so tudi na koledarskih listih osnovni motivi gore in gorske vode (slapovi, jezera, izviri), na pomožnih posnetkih pa drobni biseri gorskega sveta, živali, rastline, detajli. Vsak koledarski list je opremljen s posebnim znakom Mednarodnega leta gora, vsebuje pa še opise posnetkov, verze in lunine mene, na zadnjem listu s podaljškom za dotisk firme pa bo opisan pomen Mednarodnega leta gora s posebej poudarjenim prispevkom Slovenije in Planinske zveze Slovenije.

Format je pokončen $33 \times 48 + 5$ cm (za dotisk), koledar je vložen v papirnato vrečko.

Po 10. točki 26. člena Zakona o davku na dodano vrednost smo kot registrirani davčni zavezanec oproščeni obračuna DDV.

Cena do 20. 9. 2001 je 750 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE DVORŽAKOVA 9, 1000 LJUBLJANA PRIPOROČAMO SE ZA NAROČILO

ALPSKE PANORAME 2002

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. Koledar dopolnjuje 12 panoramskih posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja. Na zadnji strani je v slovenskem in angleškem jeziku literarno opisan naš gorski svet izpod peresa znanih planinskih pisateljev.

Format je dvojen, torej 42×30 cm, v visečem položaju $42 \times 60 + 5$ cm dodatka za dotisk.

Cena do 20. 9. 2001 je 850 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Po 10. točki 26. člena Zakona o davku na dodano vrednost smo kot registrirani davčni zavezanec oproščeni obračuna DDV.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU (tel.: 01/434 30 22, 434 30 23, 231 25 53 / interna 104, faks: 01/43 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.